

2. IDENTIFIKACE A KLASIFIKACE ZNAKŮ KR

Obsah části 2

2.	Úvod a podklady	13
2.1	Přírodní charakteristika KR a její znaky	13
2.1.1	Obecná charakteristika	13
2.1.1.1	Biogeografické zařazení	13
2.1.1.2	Geomorfologie	14
2.1.1.3	Geologie a pedologie	16
2.1.1.4	Hydrologie	17
2.1.1.5	Klima	18
2.1.1.6	Biota	18
2.1.2	Přírodní hodnoty chráněné dle zák. 114/1992 Sb.	23
2.1.2.1	Zvláště chráněná území dle 3. části (§§ 14-45) zák. 114/92 Sb.	23
2.1.2.2	NATURA 2000 podle 4. části (§§ 45a-45i) zák. 114/92 Sb.	24
2.1.2.3	Památné stromy podle 5. části (§ 46) zákona	24
2.1.2.4	Obecná ochrana přírody dle 2. části (§§ 4-13) zák. 114/92 Sb.	24
2.1.3	Identifikace hodnot a znaků přírodní charakteristiky	26
2.1.3.1	Indikátory hodnot přírodní charakteristiky	26
2.1.3.2	Hlavní znaky přírodní charakteristiky	26
2.2	Kulturní a hist.charakteristika a její znaky	27
2.2.1	Obecný historický vývoj území	27
2.2.1.1	Pravěk	27
2.2.1.2	Staroslovanské a slovanské osídlení	28
2.2.1.3	Tetín	29
2.2.1.4	Karlštejn	30
2.2.1.4	Další vývoj ve vrcholném a pozdní středověku	31
2.2.1.5	Období renesance	32
2.2.1.6	Období baroka	32
2.2.1.7	19. století	33
2.2.2	Kulturní dominanty a dominantní znaky	34
2.2.3	Lidová architektura	34
2.2.3.1	Lidová architektura	34
2.2.3.2	Vesnice a jejich umístění v krajině	34
2.2.3.3	Charakteristické typologické znaky vesnic v CHKO	35
2.2.3.4	Zvyklosti architektonického řešení staveb v CHKO	35
2.2.4	Popis a hodnoty sídel uvnitř CHKO	38
2.2.4.1	Beroun (zástavba u nemocnice/jižně od dálnice D5)	38
2.2.4.2	Budňany	39
2.2.4.3	Hlásná Třebaň	41
2.2.4.4	Hostim	43
2.2.4.5	Jánská	45
2.2.4.6	Klučice	46
2.2.4.7	Koda	47
2.2.4.8	Krupná	48
2.2.4.9	Lištice	50
2.2.4.10	Poučnick	51
2.2.4.11	Tetín	53
2.2.4.12	Sedlec	56
2.2.4.13	Srbsko	58
2.2.4.14	Svatý Jan pod Skalou	60
2.2.4.15	V Chaloupkách	63
2.2.4.16	Vráž (část sídla zasahující do CHKO)	64
2.2.4.17	Záhabská	65
2.2.4.18	Běleč	66
2.2.4.19	Bykoš	68
2.2.4.20	Dolní Vlence	70
2.2.4.21	Havlíčkův mlýn	71
2.2.4.22	Koněprusy	72
2.2.4.23	Korno	74
2.2.4.24	Liteň	76
2.2.4.25	Měňany	78
2.2.4.26	Nesvačily	80
2.2.4.27	Suchomasty	82
2.2.4.28	Tobolka	84
2.2.4.29	Vinařice	86
2.2.4.30	Všeradice	88
2.2.4.31	Cikánka	90
2.2.4.32	Černošice (část sídla zasahující do CHKO)	91
2.2.4.33	Dolní Roblín	92
2.2.4.34	Choteč	93
2.2.4.35	Chýnvice	95
2.2.4.36	Kala	97
2.2.4.37	Karlík	98
2.2.4.38	Mořinka	100
2.2.4.39	Radotín (část zástavby situovaná v údolí Radotínského potoka)	102
2.2.4.40	Roblín	103
2.2.4.41	Solopisky	105
2.2.4.42	Vonoklasy	107
2.2.4.43	Zadní Kopanina	109
2.2.4.44	Bubovice	111
2.2.4.45	Kosoř	113
2.2.4.46	Mořina	115
2.2.4.47	Třebotov	117
2.2.4.48	Na Pískách	119
2.2.5	Identifikace hodnot a znaků kult. a hist. charakteristiky	120
2.2.5.1	Indikátory hodnot kulturní a historické charakteristiky	120
2.2.5.2	Hlavní znaky kulturní a historické charakteristiky	120
2.3	Prostorové vztahy, estetické hodnoty, harmonické měřítko a vztahy	121
2.3.1	Úvod	121
2.3.2	Pojmy analýzy krajinné scény	121
2.3.2.1	Krajinná scéna	121
2.3.2.2	Estetická hodnota krajiny	121
2.3.2.3	Prvky a struktury krajinné scény	122
2.3.3	Znaky a hodnoty prostorové skladby	122

2. Úvod a podklady

2.1 Přírodní charakteristika KR a její znaky

Charakteristiky krajinného rázu utváří jejich znaky, které můžeme v krajině nalézt a popsat. Přírodní charakteristika krajinného rázu je utvářena přírodními složkami a prvky krajiny (relief, vegetace, geomorfologie, vodstvo...).

Přírodní hodnoty krajinného rázu jsou pak tvořeny souborem znaků přírodní povahy, které společně vytváří přírodní charakteristiku krajinného rázu oblasti či místa, mírou jejich přítomnosti, kvalitou a vnímatelným projevem. Kvalitativní výše přírodní hodnoty závisí nejen na míře přítomnosti znaků přírodní charakteristiky v krajině, ale především na jejich poměru vůči ostatním. Znaky přírodní povahy neovlivněné nebo jen málo ovlivněné člověkem jsou vnímány vesměs kladně. Přírodní hodnota může být u některých prvků krajiny vnímána jako součást kulturní a historické hodnoty krajinného rázu (např. aleje, parky...). Někteří odborníci však přírodní hodnotu spojují pouze s přírodními a přírodě blízkými dochovanými segmenty krajiny.

2.1.1 Obecná charakteristika

Obecné znaky přírodní charakteristiky budou popisovány pro celé posuzované území najednou, přičemž podrobnější charakteristiky jednotlivých oblastí a míst budou uvedeny v jiné části práce. Obecný popis přírodní charakteristiky území bude probíhat v návaznosti na biogeografické členění České republiky (CULEK [ed.], 1995).

Mezi hlavní obecné znaky přírodní charakteristiky patří útvary reliéfu, geologické a pedologické podmínky, vodní útvary, klimatické charakteristiky a charakter bioty, zejména vegetační kryt.

2.1.1.1 Biogeografické zařazení

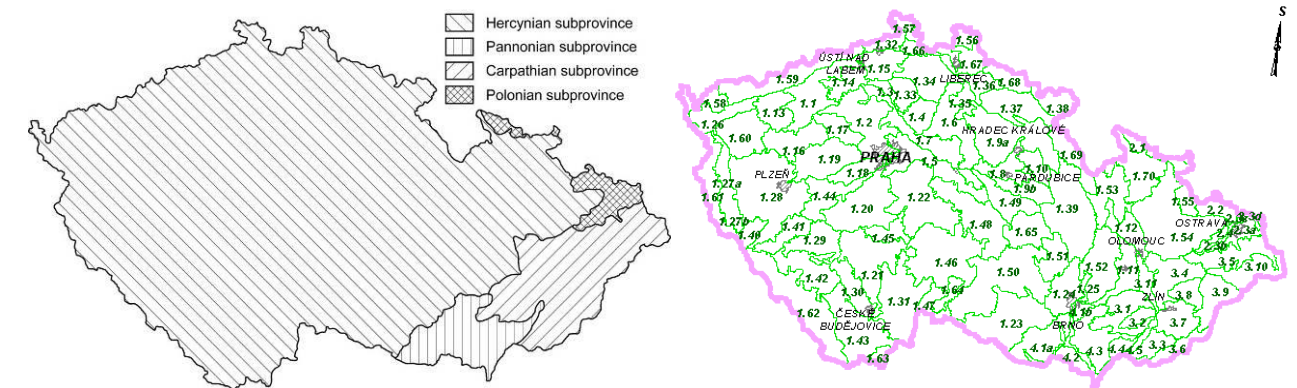
Cílem individuálního biogeografického členění krajiny je vystihnout souvislé, z určitého hlediska relativně homogenní celky, lišící se do různé míry složením bioty. Toto členění tedy vystihuje jedinečné, neopakovatelné vlastnosti území, tj. typické znaky krajinného rázu v daném regionu. Cílem typologického členění je naopak vylišit typy, tj. řady územně nesouvislých segmentů, které se v krajině opakují, mají podobné ekologické podmínky i relativně podobnou biotu. Typologické členění tedy vyzdvihuje opakovatelnost v krajině.

Podle individuálního biogeografického členění České republiky (CULEK [ed.], 1995) je posuzovaná lokalita zařazena takto:

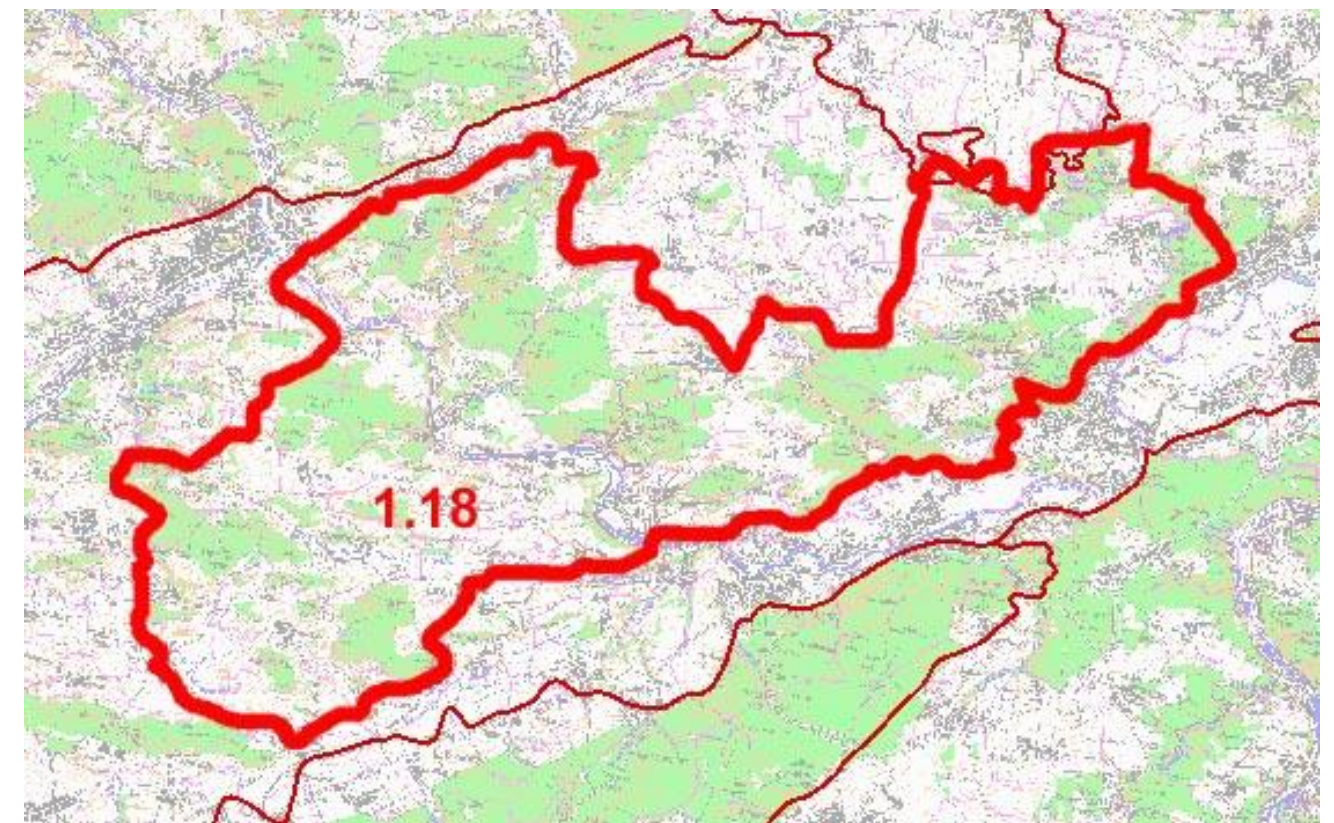
biogeografická provincie: středoevropských listnatých lesů
biogeografická podprovincie: 1 Hercynská (Hercynian subprovince)
biogeografický region: 1.18 Karlštejnský

Hercynská podprovincie (1). Biota této podprovincie je biotou západní a centrální části střední Evropy. Vegetace je ovlivněna především geologicky starým podložím Českého masivu, na němž se vyvinuly kyselé a živinami chudé půdy. Značná část území je kryta horninami české křídové tabule, charakteristické je zastoupení hadcových ostrůvků. Reliéf je většinou tektonicky rozlámaný, zarovnaný a různě vysoko vyzdvižený, rozřezaný skalnatými údolími řek. Dostí častá jsou ložiska humolitů na plochých temenech hor a v podmáčených sníženinách. Podnebí je přechodné, převážně pod oceánickým vlivem, časté jsou regionální zvláštnosti (srážkový stín, teplotní inverze v kotlinách). V podprovincii je vyvinuta vegetační stupňovitost od 1. dubového (planárního) vegetačního stupně, ostrůvkovitě se vyskytujícího na jižních svazích nižších poloh, až do 8. subalpinského, resp. klečového stupně, zastoupeného v malých polohách v nejvyšších pohořích, především v Krkonoších. Převažuje 4. bukový (submontánní) vegetační stupeň. Pro podprovincii

jsou též charakteristické inverze vegetačních stupňů v úzkých skalnatých údolích a ostrý kontrast v biotě severních a jižních svahů. Specifikem je harmonická kulturní krajina rybníčních oblastí.

Obr. 2.1.1, 2.1.2: Biogeografické členění České republiky. Posuzované území náleží k Hercynské podprovincii (Hercynian subprovince). (podle CULEK [ed.], 1995)

Obr. 2.1.3: Biogeografické členění České republiky - bioregiony. CHKO Český kras náleží k bioregionu 1.18. (mapový server AOPK ČR, <http://mapmaker.nature.cz/aopk/portal>, podle CULEK [ed.], 1995)

Karlštejnský bioregion (1.18). Bioregion se nachází na jihozápadě středních Čech, zabírá téměř celou Hořovickou pahorkatinu (kromě západního cípu) a jižní výběžek Pražské plošiny. Bioregion má plochu 475 km² a tvar protažený značně ve směru JZ-SV.

Typická část je tvořena vápencovou vrchovinou, rozčleněnou údolími toků. Bioregion reprezentuje nejrozsáhlejší krasové území České kotliny a hostí charakteristickou vápnomilnou biotu. Dominující vegetací je mozaika teplomilných doubrav a dubohabřin, na jižních svazích jsou skalní stepi, na severních suťové lesy a vápnomilné bučiny. Dominuje 2. bukovo-dubový a 3. dubovo-bukový vegetační stupeň. Flóra je bohatá na různé migranty a floreelementy, na stinných skalách jsou zastoupeny dealpidské prvky. Teplomilné doubravy spolu s vápencovými stepními ladi a bradly jsou proslulým centrem středočeské subendemické a endemické fauny, významná

jsou hnízdiště netopýrů. Netypickou částí jsou okolní sníženiny na kyselém substrátu i plošina jihozápadně od Prahy, kde je vápenec pohřben mladšími sedimenty. Dnes převažuje orná půda, relativně hojně jsou přirozené doubravy i travnato-bylinná lada. Biota je poškozována rozsáhlou těžbou vápenců.

Obr. 2.1.4: Biogeografické členění České republiky - biochory. (mapový server AOPK ČR, <http://mapmaker.nature.cz/aopk/portal>, podle CULEK [ed.], 1995)

Z hlediska typologického členění jsou v bioregionu jsou vymezeny tyto biochory:

- 2BE - rozřezané plošiny na spraších v suché oblasti druhého vegetačního stupně
- 2BM - rozřezané plošiny na drobách v suché oblasti druhého vegetačního stupně
- 2BA - rozřezané plošiny na vápencích druhého vegetačního stupně
- 2UA - výrazná údolí na vápencích druhého vegetačního stupně
- 2RN - plošiny na zahliněných píscích druhého vegetačního stupně
- 3VA - vrchoviny na vápencích v suché oblasti třetího vegetačního stupně
- 3UA - výrazná údolí ve vápencích suché oblasti třetího vegetačního stupně
- 3PM - pahorkatiny na drobách v suché oblasti třetího vegetačního stupně
- 3BE - rozřezané plošiny na spraších v suché oblasti třetího vegetačního stupně
- 3BA - rozřezané plošiny na vápencích třetího vegetačního stupně

Řešené území téměř celé náleží ke Karlštejnskému bioregionu (1.18). Jedná se tedy o poměrně kompaktní území s jedinečnými a neopakovatelnými vlastnostmi, které je odlišují od okolních bioregionů. Základní charakteristiky řešeného území se proto na většině území shodují s charakteristikami bioregionu. (CULEK [ed.], 1995)

2.1.1.2 Geomorfologie

Charakter georeliéfu je v území nejnápadnější, a proto pro krajinný ráz ze všech přírodních podmínek nejdůležitější. Podílí se na utváření rázu krajiny na regionální, okrskové i místní úrovni.

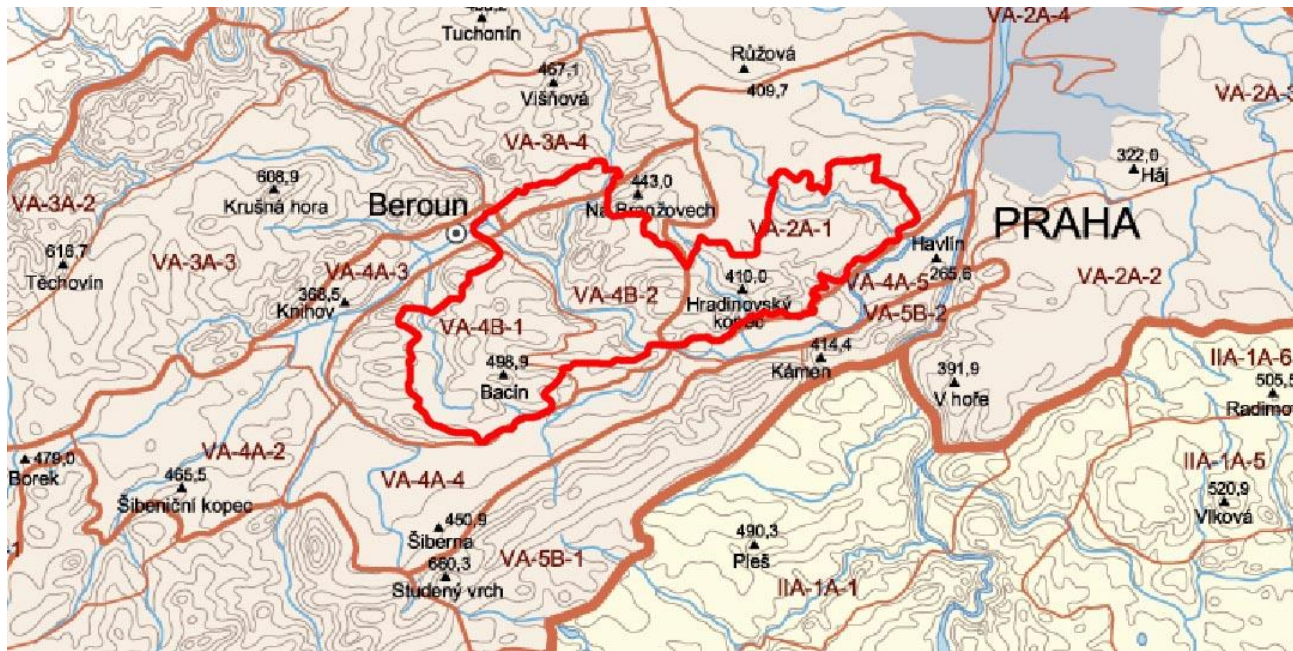
Převažujícím typem reliéfu je mírně zvlněná pahorkatina. Rozsáhlá denudační plošina ve výšce okolo 400 m n. m., která je o málo převyšována zaoblenými vrchy a krátkými hřbety, je proříznuta hlubokým kaňonovitým údolím Berounky. Krátké a málo vodnaté přítoky Berounky vytvořily údolí s nevyrovnaným spádem.

Na silurské a devonské vápence jsou vázány četné formy krasového reliéfu. Krasové jevy zde nejsou sice tak početné a mohutně vyvinuté jako v Moravském krasu, ale přesto vtiskly krajině zvláštní ráz. Krasové procesy zde byly podstatně ovlivněny velkou pestrostí ve složení hornin. Rozvoji krasu bránil i nedostatek vody. Krasovění naopak usnadňovalo množství poruch, které se staly místem soustředění krasových vod a jejich korozního působení. Na poruchách a na jejich křížení se vytvářely vertikální dutiny i hluboko pod erozní bází danou úrovní Berounky. Přes nepříznivé faktory dané geologickými podmínkami jsou v Českém krasu na první pohled patrné charakteristické krasové formy. Jsou to především kaňon Berounky a hluboká údolí charakteru krasových roklí (údolí Kačáku, Císařská rokle, Kodská rokle, údolí Bubovického potoka a Karlického i Radoťského potoka). Vedle drobných škrabových polí a závrtů nechybí ani jeskyně a rozsáhlejší jeskynní systémy. Větších jeskyní je známo dodnes pouze několik, zato drobnějších dutin bylo objeveno přes 250. Nejznámější a nejvýznamnější je jeskynní systém Koněpruských jeskyní na Zlatém koni s celkovou délkou chodeb přes 2 km. V oblasti Koněprus jsou další četné jeskyně na území dnešní národní přírodní památky Kotýz. K nejznámějším z nich patří jeskyně Ve vratech, Jelínkův most, Děravá jeskyně a Kozí díry. Druhou oblastí intenzivnějšího zkrasování je okolí Srbska, kde je vedle řady drobných dutin i známý jeskynní systém na Chlumu. K velkým jeskyním patří Barrandova jeskyně nad údolím Berounky a jeskyně Martina v národní přírodní rezervaci Koda. V jámovém lomu Čerínka u Bubovic je nejhlubší známá jeskyně v Čechách - jeskyně Arnoldka (111 m pod povrchem). Ačkoliv její dno leží 71 m pod úrovní Bubovického potoka, vzdáleného necelých 140 m, nenese známky zaplavování. Propadání povrchových vod do podzemní krasové cirkulace se děje dnes vzácně na několika málo místech a v malém rozsahu v údolí Bubovického potoka, Propadlých vod, v Tetínské rokli a v Císařské rokli. Je zde několik krasových vývěrů. Největší je Kodská vývěračka, známá je Ivanka ve Svatém Janu pod Skalou a Měňanská vývěračka. Na vývěrech krasových vod dochází k tvorbě sladkovodních vápenců - pěnvců. K té stále dochází v Císařské rokli, v Kodské rokli, v údolí Bubovického potoka i u krasového vývěru v Nesvačilech.

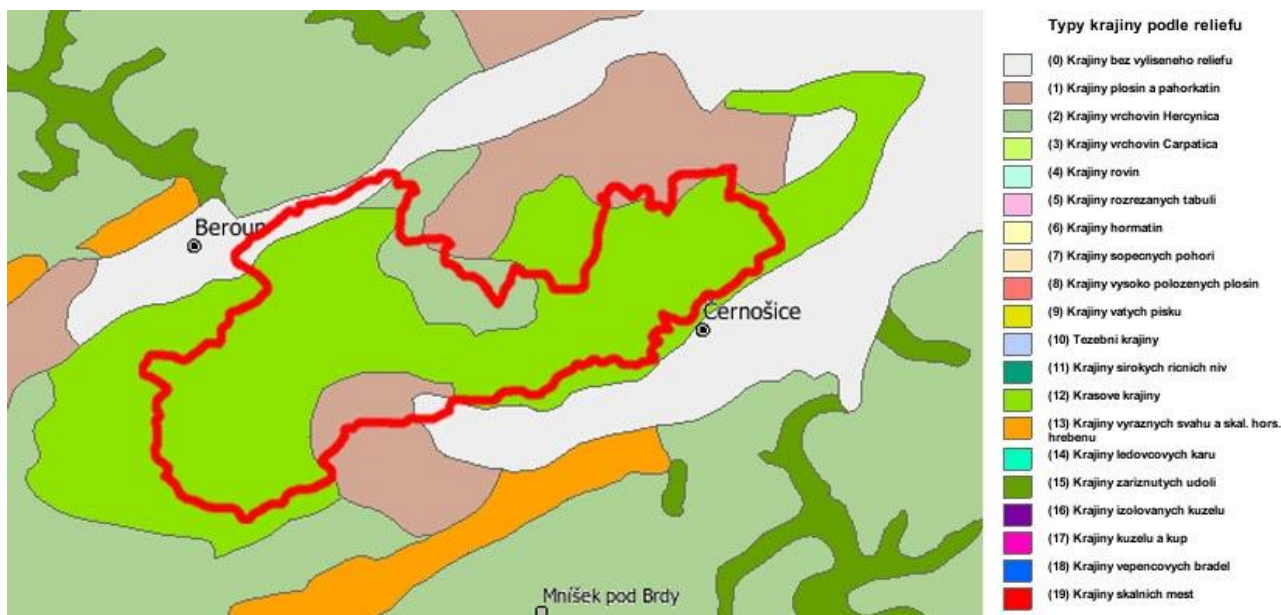
(citováno podle: <http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

Posuzované území CHKO je dle geomorfologického členění ČR zařazeno takto:

- Česká vysočina (provincie)
 - V Poberounská soustava (soustava, subprovincie)
 - VA Brdská podsoustava (podsoustava, oblast)
 - VA-4 Hořovická pahorkatina (celek)
 - VA-4B Karlštejnská vrchovina (podcelek)
 - VA-4B-1 Suchomastská vrchovina (okrsek)
 - VA-4B-2 Bubovická vrchovina (okrsek)
 - VA-4A Hořovická brázda (podcelek)
 - VA-4A-3 Zdícká brázda (okrsek)
 - VA-3 Křivoklátská vrchovina (celek)
 - VA-3A Zbirožská vrchovina (podcelek)
 - VA-3A-4 Chyňavská pahorkatina (okrsek)
 - VA-2 Pražská plošina (celek)
 - VA-2A Říčanská plošina (podcelek)
 - VA-2A-1 Třebotovská plošina (okrsek)

Obr. 2.1.5: Geomorfologické členění České republiky. (DEMEK, MACKOVČIN /eds./ a kol., 2006)

Obr. 2.1.6: Typologie krajiny podle reliéfu. Největší část území CHKO zaujímá krasová krajina, do okrajových partií zasahují krajiny vrchovin Hercynica, krajiny plošin a pahorkatin a krajiny bez vyliseneho reliéfu. (<http://geportal.cenia.cz>)

Z hlediska geomorfologického členění leží většina území CHKO ve vyšší části Hořovické pahorkatiny, v Karlštejnské vrchovině. Její hrany oproti sníženinám Hostomické kotliny a Zdické brázdy jsou v krajině velmi zřetelné. Nepřehlédnutelný je masiv Damilu (396 m n.m.) nad soutokem Litavky s Berouňkou a hřbetu, táhnoucího se ke Kosovu (450,1 m n.m.) nad soutokem Suchomastského potoka a Litavky (převýšení až 220 m), která tvoří osu Zdické brázdy.

Západně od Suchomastského potoka vystupuje neobyčejně výrazný masiv Koukolovy hory (471 m n.m.) a Holého vrchu (454 m n.m.), opět s převýšením více než 200 m nad údolím Litavky. Jihozápadní hranu pak vytváří lesnatý hřbet Housina (461 m n.m.), vytvářející výrazný horizont v rozlehlé Hostomické kotlině.

Jihovýchodní hrana vůči Hostomické kotlině, tvořené zde údolím Svinařského potoka, není tak strmá a ostrá, nýbrž je tvořena táhlými svahy masivu Bacína (499 m n.m.), výšin Mramor (470 m

n.m.), Šamor (481 m n.m.) a Vysoká skála (472 m n.m.). Skupina nejvyšších bodů Českého krasu s výrazným hřbetem Zlatého koně (475 m n.m.) v pozadí vytváří mohutný horizont, odpovídající velkému měřítku krajiny širokého údolí Svinařského potoka pod hřbetem Hřebenu (až 550 m n.m.).

Na severovýchodě hraničí Karlštejnská vrchovina s náhorní rovinou Říčanské plošiny, která je již součástí Pražské plošiny. Jedná se o tzv. Třebotovskou plošinu, do které se uzavírají hluboká údolí Karlického a Radotínského potoka a Švarcavy. Přechod je zde tvořen více změnou terénu, zemědělského využití a okrajem lesních masivů Českého krasu, než zřetelnou terénní hranicí.

Na severozápadě přiléhá Karlštejnská vrchovina k Chyňavské pahorkatině. Je to zároveň hranice mezi geomorfologickými celky Hořovické pahorkatiny, složené ze silně zvrásněných prvohorních břidlic a vápenců s ostře strukturovaným reliéfem a Křivoklátské vrchoviny se zvrásněným prvohorním souvrstvím břidlic, pískovců, křemenců a diabasových vulkanitů na jihozápadě.

Karlštejnská vrchovina. Podcelek v severovýchodní části Hořovické pahorkatiny je plochá vrchovina o ploše 151 km², střední výšce 360,8 m a středním sklonu 6°02'. Je složená ze silně zvrásněných silurských břidlic a silurských a devonských vápenců s polohami bazaltů (diabasů) při okrajích. Její mírně zvlňený strukturně denudační reliéf vystupuje strmými svahy nad své okolí. Je rozčleněn hlubokým kaňonovitým údolím Berounky, která protéká územím napříč a přijímá hluboko zařezané přítoky. Silné zahlinění brání vývoji povrchových krasových tvarů. Četné jsou jeskyně a vápencové lomy a aktivní i opuštěné kamenolomy.

Na území CHKO zasahují dva okrsky, Suchomastská vrchovina a Bubovická vrchovina.

Hořovická brázda. Podcelek v jihozápadní části Hořovické pahorkatiny je v průměru 8 km široká sníženina o ploše 245,59 km², střední výšce 348,3 m a středním sklonu 3°45'. Je složená z ordovických břidlic, prachovců, jílovců, pískovců a křemenců. Litologicky a tektonicky podmíněná sníženina protažená ve směru JZ-SV je v severovýchodní části rozdělená na dvě zhruba rovnoběžné větve. Sníženina je vyplněná mírně zvlňeným erozně denudačním reliéfem. Je ohraničená příkrými, místy zlomovými svahy na jejichž úpatí se šíří pedimenty a proluviální suťové kužele.

Na území CHKO zasahuje okrsek Zdická brázda.

Zbirožská vrchovina. Podcelek v jihozápadní části Křivoklátské vrchoviny je členitá vrchovina o ploše 491,34 km², střední výšce 432 m a středním sklonu 6°09'. V jihovýchodní polovině je složená z proterozoických prachovců, břidlic a drob s vložkami silicitů (bulizníků) a se zvrásněnými ordovickými břidlicemi a křemenci, v severozápadní polovině z kambrických ryolitů, dacitů a andezitů křivoklátsko-rokycanského pásma. Povrch je strukturně denudační, kde okrajové strukturní hřbety barrandienského směru, silně rozčleněné hlubokými údolními, lemují nižší střední část s četnými denudačními plošinami a vypreparovanými kamýky. Ojedinele se vyskytují izolované pánvičky s neogenní sedimentární výplní.

Na území CHKO leží okrsek Chyňavská pahorkatina.

Říčanská plošina. Podcelek v jihovýchodní části Pražské plošiny je členitá pahorkatina v povodí Vltavy, na severovýchodě Labe, o ploše 571,95 km², střední výšce 295,2 m a středním sklonu 2°53'. Je vytvořena na proterozoických a staropaleozoických horninách Barrandienu se zbytky svrchnokřídových sedimentů, s lokalitami neogenních a pleistocenních sedimentů. Má erozně denudační georeliéf s rozsáhlými reliktami holoroviny a pediplénu, se strukturními hřbety a suky a epigenticky založenou údolní sítí, s akumulacním povrchem pleistocenních říčních teras Vltavy ve střední části.

Na území CHKO zasahuje Třebotovská plošina.

Charakter reliéfu je pro posuzované území zásadní. Morfologie jednotlivých prvků terénu významným způsobem charakterizuje obraz krajiny Českého krasu. Tvary terénu, sklony svahů, zářezy vodotečí, uplatnění skalnatých partií v krajině scéně, to vše ovlivňuje ráz krajiny a to jak v dílčích pohledech, při vnímání menších uzavřenějších krajiných prostorů, tak i v pohledech dálkových. Ty umožňují vnímat ústřední prostor údolí Berounky, náhorní

polohy Karlštejnské vrchoviny i siluetu Českého krasu při pozorování z nižších poloh Hořovické brázdy, tedy od jihozápadu nebo naopak z vyšších poloh Hřebenů. Při pohledech ze severu, z prostoru Pražské plošiny, jsou pozorovatelné pouze nízké lesnaté horizonty a je možno pouze tušit členitý reliéf krajiny, rozřezané krasovými roklemi Kačáku, Císařské i Kodské rokly, Bubovického, Karlického a Radotínského potoka, svažujících se v západní části, v těžišti Karlštejnské vrchoviny, do kaňonu Berounky, ve východní části, již mimo hranice CHKO, do široké ploché nivy Berounky v prostoru nejvýchodnějšího cípu Řevnické brázdy.

2.1.1.3 Geologie a pedologie

Celkový ráz území ovlivňuje rozhodujícím způsobem jeho geologická stavba. Geologický podklad - substrát - působí především svým chemismem. Značný význam mají ovšem i jeho fyzikální vlastnosti, které určují ráz zvětvávání, ovlivňují utváření reliéfu i přípravu a přísun materiálu pro tvorbu půd. Všechny tyto děje pak působí zpětně na vlastní substrát, což platí i pro organismy žijící na jeho povrchu.

Zatímco georeliéf ovlivňuje krajinný ráz na úrovni oblastní, okrskové i místní, výskyt hornin se projevuje v krajinném rázu převážně na místní úrovni, méně na okrskové a jen ojediněle na oblastní. Petrologicko-pedologické podmínky se v krajinném rázu projevují barvou, charakterem zvětralin, rozdílným georeliéfem a zprostředkovaně i rozdílným využitím.

Obr. 2.1.7: Geologická mapa České republiky. Většinu ploch CHKO tvoří plochy paleozoických hornin zvrásněných, nemetamorfovaných (břidlice, droby, křemence, vápence), v okrajových partiích a v nivě Berounky horniny kvartérní (hlíny, spraše, písky, štěrky), výjimečně horniny terciální (písky, jíly). (<http://geoportal.cenia.cz>)

Geologický podklad území Českého krasu tvoří převážně vápencová souvrství tzv. pražské pánve. Jedná se o elipsovité území, jehož delší osa sahá od Prahy až do koněpruské oblasti jižně od Berouna. Sedimentace tu probíhala v prvohorách od ordoviku do středního devonu. Ordovický útvar je reprezentován střídáním klastických písčitých a jílovitých sedimentů. Tento typ uloženin svědčí o střídání prostředí mělkého moře s bohatým přínosem úlomků z pevniny s obdobím klidnějšího ukládání v hlubším prostředí. V sedimentech nejvyššího ordoviku jsou uchovány nepřímé stopy po velkém kontinentálním zalednění jižní polokoule. Po celkovém oteplení, při kterém roztály ledovce v zaledněných oblastech, došlo ke zdvihnutí mořské hladiny (prohloubení) a počaly se usazovat černé graptolitové břidlice. Široké světové rozšíření svědčí o jejich vzniku ve stabilním, klidném, pelagickém prostředí bez přímých vlivů pevniny. Ve středním siluru se začal na

geologické stavbě významně uplatňovat podmořský bazaltový vulkanismus. V oblasti Svatého Jana pod Skalou vzniklo podmořské vulkanické centrum, které v některých obdobích sahlo i nad mořskou hladinu. V okolí došlo k nápadnému změlčení moře a sedimentaci vápenců. Tato sedimentace pokračovala bez přerušení až do středního devonu pouze dočasně byla několikrát potlačena přínosem velmi jemného jílového materiálu, který se projevil ukládáním vápničných břidlic. Během devonu se dostala pražská pánev, následkem pohybů kontinentálních desek, do rovníkové zóny, což umožnilo bohatý rozvoj organismů v teplém a prosluněném moři. Na některých místech vznikaly útesy tvořené z vápničných řas, stromatopor a útesotvorných lilijic.

Koncem středního devonu moře ustoupilo a uloženiny byly v průběhu variského, neboli hercynského vrásnění (horotvorných pochodů) stlačeny do jednoduchých vrás směru JZ-SV. V několika případech došlo k přetržení středních ramen vrás a vznikly tak i směrné přesmyky, podél kterých byly nasunuty starší vrstvy na mladší. Po zvrásnění byla geologická stavba porušena četnými příčnými zlomy směru SZ-JV i S-J.

Po těchto procesech byla na území dnešního Českého krasu po období asi 270 milionů let souše a docházelo k zarovnání reliéfu. Až v mladší části druhohor ve křídle postoupilo do těchto míst naposledy moře. Usazeniny tohoto moře se zachovaly ve výplních některých povrchových krasových jevů a v souvislých částech pokryvů s. a sv. od vlastního chráněného území.

V období třetihor pravděpodobně tekla přes území Českého krasu SZ směrem mohutná řeka, která se v prostoru dnešní Bíliny vlévala do podkrušnohorských pánví. Tato řeka zanechala v Českém krasu písčité a štěrkovité náplavy v oblasti Kosoře, Mořiny, Litně a v polesí Koda. Do tohoto období spadá rovněž počátek vzniku krasových jeskyní. Během čtvrtohor se vyvinul reliéf do podoby, kterou známe dnes. Došlo k zahlobení řeky Berounky a jejích oboustranných přítoků a vzniku kaňonovitých údolí. Na dně těchto údolí před krasovými prameny vznikaly a místy ještě vznikají travertinové kupy a kaskády.

Vzhledem k nepřerušené sedimentaci od ordoviku po střední devon a velkému bohatství zkamenělin má Český kras mimořádný význam pro geologii a paleontologii starších prvohor ve světovém měřítku. Je to způsobeno především uchováním nepřeměněných hornin s bohatým obsahem zkamenělin, nepřerušenu mořskou sedimentací od spodního ordoviku přes celý silur až do středního devonu a původními, výjimečně příznivými podmínkami pro rozvoj života v této oblasti. Český kras jako paleontologicky významné území proslavil již v 19. století Joachim Barrande, který zde popisuje mnoho lokalit s bohatými nálezy fosilií. Mezi nejznámější lze zařadit Koněprusy, Loděnice, Budňanskou skálu v Karlštejně, Lochkov, Radotínské údolí. Mnoho druhů zkamenělin (trilobitů, tentakulitů, graptolitů, ostnokožců, ramenonožců a dalších) bylo poprvé popsáno právě podle nálezů z Českého krasu. Hojnost fosilní fauny a nepřerušené ukládání sedimentů po dlouhou dobu udělala z Českého krasu rovněž významnou oblast z hlediska světové stratigrafie. Některé geologické objevy byly vyhlášeny jako standardy s celosvětovou platností jednotlivých geologických jednotek, nebo jejich hranic. V roce 1972 na Mezinárodním geologickém kongresu v Montrealu byl na skalnatém svahu návrší Klouk u Suchomast vyhlášen dokonce mezinárodní stratotyp, podle kterého se na celém světě určuje hranice mezi prvohorními útvary silurem a devonem. Byl to vůbec první hraniční stratotyp dvou útvarů, který byl kdy vyhlášen.

Půdní poměry oblasti jsou pestré. Klimazonálně patří území k oblasti s hnědozemním půdotvorným procesem. Vliv matečné horniny jako půdotvorného činitele je velmi silný. Na vápencích vznikají jednak rendziny nebo vápničné hnědozemě, vyskytují se i zbytky fosilních půd vzniklých v tropickém třetihorním podnebí – terra rosa. Na říčních terasách jsou podzoly a na kyselých horninách (břidlice, křemence) hnědý ranker až málo vyvinuté hnědozemě. V omezeném rozsahu se vyskytují gleje.

(citováno podle: <http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

Ačkoliv geologické a pedologické poměry ovlivňují krajinný ráz zejména zprostředkovaně, skrze ovlivněný reliéf, skalní útvary a ovlivněnou vegetaci, pro charakter takové krajiny, jakým je Český kras, tkví v hodnotách geologických a paleontologických ve velké míře

přírodní cennosti území. Jejich mimořádný význam se spolupodílí na tzv. významu místa dílčího krajinného prostoru nebo celku ve smyslu definice krajinného rázu. Vedle toho se ovšem také podílí na jedinečnosti a neopakovatelnosti charakteru krajinné scény.

2.1.1.4 Hydrologie

Vodní prvky představují cévní soustavu krajiny, a proto jsou v krajinném rázu tak významné. I zcela malý vodní tok mění výrazně krajinný ráz.

Páteř krajiny tvoří řeka Berounka a její přítoky (Kačák, Bubovický potok, Budňanský potok, Karlický potok, Švarcava a další). Hydrogeologická prozkoumanost oblasti je nerovnoměrná, většina vrtů se používá účelově k získání pitné vody a provádí se blízko území její spotřeby. Specifický odtok všech povrchových toků CHKO se pohybuje v rozmezí 1,4–2,2 l/s·km² a objemový součinitel ročního odtoku představuje 9–12 % ročních vzdušných srážek. Z toho vyplývá, že na ztráty připadá 88–91 % a zbytek je průměr odtoku. Část srážkové vody je tedy infiltrována do půdy, odtéká do nespojitě puklinové krasové zvodně podzemních vod, které jsou odvodňovány Beroumkou. Celkový odtok z území Českého krasu je tedy zhruba 3,9 l/s·km² a výpar činí 77 % ročních srážek. Z hlediska dlouhodobého specifického odtoku je CHKO klasifikována jako oblast se zvýšeným odtokem podzemních vod.

(citováno podle: <http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

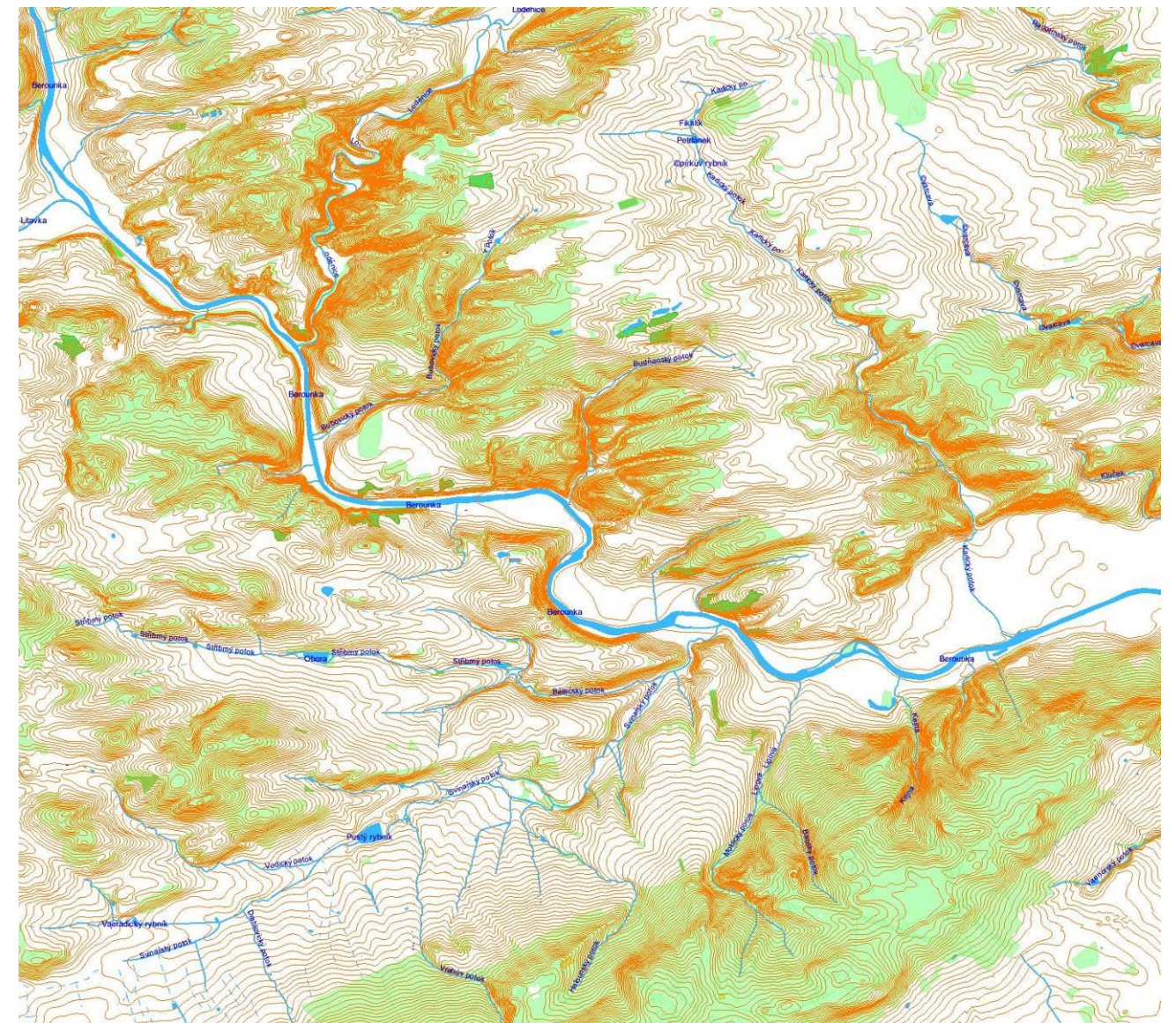
Berounka. Původně se celý tok řeky nazýval Mže. Název Berounka je doložen od 17. století, kdy byl úsek řeky na berounském panství nazýván tehdy obvyklým způsobem jako řeka berounských. Podle Ottova slovníku naučného se na konci 17. století začal užívat název Berounka pro dolní tok, poprvé je uváděna plzeňským kronikářem J. Tanerem jako tok za městem Berounem. V 18. století používali někteří autoři název Berounky i pro střední tok od Plzně. Za počátek Berounky byl postupně považován soutok Mže a Rakovnického potoka, později se začátek Berounky posunul na soutok se Střelou a ještě později na soutok s Úslavou. Ottův slovník z roku 1908 přesto ještě uváděl Mži jako řeku ústící do Vltavy. V současnosti podle vodoprávních předpisů začíná Berounka soutokem Mže s Radbuzou v centru Plzně.

Údolí Berounky od Berouna po Karlštejn tvoří kaňon s příkrými svahy nebo skalními srázy. Do tohoto kaňonu jsou zaústěna hluboce zaříznutá pobočná údolí nebo rokly. Na levém břehu směrem od Berouna jsou to postupně Židovská rokly, rokly Žlábek, kaňon Kačáku, údolí Bubovického potoka s jeho nálevkovitým ústím, ve kterém stojí obec Srbsko a údolí Budňanského potoka, se stejnojmennou částí obce Karlštejn, na pravém břehu pak Tetínská, Kodská a Císařská rokly a rokly Krupná se stejnojmennou osadou. V Karlštejně se údolí Berounky rozprostírá nejprve na pravém břehu (osada Poučnick), posléze pak do rozsáhlejší kotliny na levém břehu (obec Hlásná Třebaň), zatímco pravý břeh je sevřen příkrým svahem. Kaňon Berounky je jednou z hlavních krajinných dominant charakterizujících Český kras.

Kačák. Nejvýznamnějším malým tokem, který protéká CHKO Český kras je Kačák (zvaný též Loděnice či Loděnický potok). Přitéká z nejsušší oblasti ČR, proto se vyznačuje na rozsah svého povodí malým středním průtokem. Na území CHKO Kačák vtéká v obci Loděnice, do NPR Karlštejn nad obcí Svätý Jan pod Skalou a opětovně pod osadou Hostím. Údolí Kačáku na území CHKO Český kras je z přírodního hlediska mimořádně cenné. Tok Kačáku je v přírodě blízkém stavu, se zachovalými meandry, břehy jsou doprovázeny původními druhy dřevin (vrby, olše, duby) a jeho koryto jen minimálně upraveno. Cenné jsou louky podél Kačáku s výskytem vzácných druhů hmyzu (modrásek bahenní) i bočná ramena kanálů a bývalých náhonů, kde se rozmnožuje několik druhů obojživelníků a kde se můžeme setkat též s užovkou obojkovou. Na vlhké louce pod osadou Janská byla vyhloubena v roce 2003 vodní tůň s výsadbou mokřadních dřevin. Za obcí Svätý Jan pod Skalou se údolí zužuje do kaňonu ohraničeného příkrými stěnami Dušičkové stěny a Vysoké stráně. U osady Hostím ústí tento kaňon do malebné kotliny s mokřadními loukami na plochem dně. Další kaňonovité údolí pak pokračuje až k ústí do Berounky u osady Kozel. Kačák je pstruhovou vodou. Ze zvláště chráněných druhů ryb zde byla zjištěna ohrožená vranka obecná.

Bubovický potok. Potok má dva prameny nad obcí Bubovice, pod touto obcí vtéká do NPR Karlštejn. Voda se z větší části ztrácí, jak je u menších krasových toků běžné, v kvartérní suti a pravděpodobně též v hlubinném oběhu, takže známé Bubovické vodopády jsou po většinu roku suché nebo jen s malým průtokem. V korytě toku se místy tvoří pěnovce. Údolí Bubovického potoka na území NPR Karlštejn s osobitou květenou a s výskytem zvláště chráněných druhů živočichů patří mezi nejcennější lokality v Českém krasu. Potok ústí do Berounky v obci Srbsko, zde je však jeho koryto převážně zcela bez vody.

Budňanský potok. Potok sbírá vodu v kotlině, kde dnes stojí obec Mořina. Sevřeným údolím obtéká hrad Karlštejn, který z něj býval zásobován vodou pomocí bočné štolky napojené na hradní studni, která tak fungovala jako cisterna. Pod hradem vtéká potok do osady Budňany a zčásti se ztrácí v podloží. Komunální znečištění Budňanského potoka je stále velkým problémem.

Obr. 2.1.8: Vodní útvary a terén na území CHKO Český kras. (<http://geoportal.cenia.cz>)

Karlický potok. Potok pramení u Vysokého Újezda, do CHKO vtéká pod silnicí Mořina – Kuchař a opouští je nad obcí Karlík. Zatímco horní partie povodí má tvar obráceného listu a převládá zde zemědělská půda, v dolní části se údolí postupně ostře zařezává, svahy jsou zalesněny, v údolní nivě se nacházejí louky. Karlické údolí je tradiční rekreační a trampskou oblastí s četnými chatami, jejichž uživatelé však bohužel lokálně zasáhli do jinak přírodě blízkého koryta

toku. Zalesněné svahy jsou vyhlášeny jako přírodní rezervace. Nad Karlíkem se údolí nálevkovitě otevírá. Pod Karlíkem potok přechází do široké nivy Berounky, do které v Dobřichovicích ústí. Karlický potok je málo vodný, protože část vod z horní části povodí odtéká podzemními cestami do pramene Ivanka ve Svatém Janu pod Skalou. Ve dně Karlického potoka, zejména jeho bezejmenného přítoku u osady Dolní Roblín, se místy usazují pěnovce.

Švarcava. Potok pramení u osady Kuchař, do CHKO Český kras vtéká nad rybníkem Franta u Roblína a vytéká na kraji Černošic, kde se posléze vlévá do Berounky. Na území CHKO protéká Švarcava širokým údolím, na jehož levé straně se na příkré stráni nachází PR Kulivá hora. Na území CHKO se nacházejí dva rybníky, z nichž níže položený Pekárek byl revitalizován. Další rybník nalezneme v Kuchařiku. Tok Švarcavy je značně pozměněn, koryto upraveno a místy i poškozeno. Kvalita vody ve Švarcavě odpovídá toku s převážně zemědělským povodím s vyššími koncentracemi dusičnanů a negativně se do ní promítá i vliv obcí, zejména většího Třebotova.

Radotínský potok. Potok je po Kačáku největším levostranným přítokem Berounky protékajícím CHKO Český kras. Pramení u obce Ptice u Rudné, do CHKO vtéká u Chýnince. Jeho údolí se postupně stále více zařezává. Pod obcí Choteč vtéká do PR Radotínské údolí, kde jeho niva tvoří osu tohoto zvláště chráněného území. Pokračuje pak k osadě Cikánka a odtud do Radotína a k ústí do Berounky. Na toku Radotínského potoka vznikly v minulosti četné mlýny, nejzachovalejší nalezneme pod Chotčí, kde bylo před deseti lety dokonce jako turistická atrakce na krátkou dobu obnoveno mletí mouky. Na území CHKO je koryto Radotínského potoka v přírodě blízkém stavu, úpravy, hlavně mlýnské náhony, se již přirozeně revitalizovaly. V nivě potoka převládají na území CHKO louky, které jsou však mnohde v zanedbaném stavu.

Suchomastský potok. Pravostranný přítok Berounky pramení nad obcí Bykoš na území CHKO v plochem území. Jeho pramen je vyvěračkou krasových vod z jižní části masivu Kobyly. Tok doprovázejí vlhké louky a mokřady v mírně skloněné plošině nad Bykoší odvodněné systematickou drenáží. V obci Suchomasty se nacházejí dva menší rybníky, třetí rybník je níže po toku u bývalého mlýna pod NPP Klouček. Potok dále protéká areálem vápenky Čertovy schody, nad kterou je koryto upraveno a posléze svedeno do trub. Pod vápenkou pokračuje potok k lokalitě Havlíčkův Mlýn, kde se nacházejí další mokřadní nivní louky pod NPP Kotýz. Pod silnicí od Koněprus potok opouští území CHKO. Na dolním toku Suchomastského potoka je již mimo CHKO vybudována malá údolní nádrž, potok ústí v Králově Dvoře u cementárny do řeky Litavky.

Stříbrný potok. Potok pramení pod vrchem Kobyly (Měňanská vyvěračka). Protéká širokým údolím, které je jiného charakteru než ostře zařezané rokly a kaňony v jiných částech Českého krasu. Nad obcí Měňany je na tomto potoce malý rybník, který sloužil jako akumulací nádrž pro mlýn. Pod Měňany napájí největší rybník v Českém krasu zvaný Obora. Pod Oborou doprovázejí nivu četné mokřadní louky. Této skutečnosti bylo využito k vybudování dvou systémů malých vodních ploch - hloubených tůň, a to nad osadou Vlence (3 tůně) a nad Bělčí (3 tůně) a systém umělých slepých ramen, vše s doprovodnou výsadbou mokřadních druhů dřevin. U osady Běleč byl jako revitalizační akce obnoven rybník.

Stříbrný potok. Tento tok je na podmínky Českého krasu poměrně vodný tok se stabilními průtoky. Stříbrný potok se vlévá v Zadní Třebani do většího potoka Svinařského, přítokajícího z pásma Hřebenů, který níže ústí do Berounky.

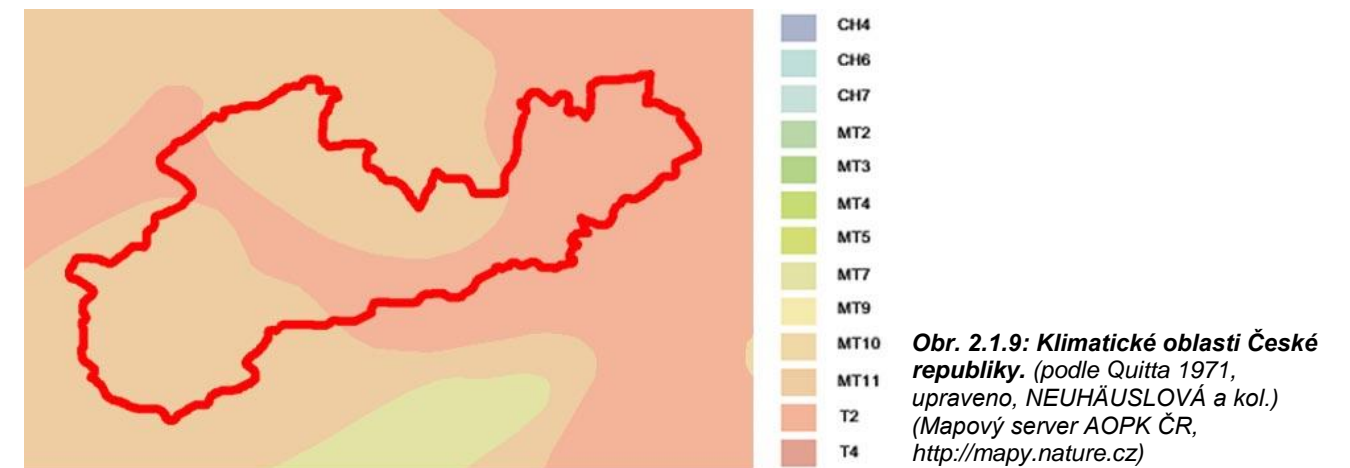
Vodní toky hrají v krajinném rázu Českého krasu zásadní roli. Hluboká údolí Berounky a jejich přítoků vytváření zdejší specifický reliéf, vnášejí do krajiny dynamický prvek a váží na sebe množství přírodních i scénických hodnot.

2.1.1.5 Klima

Atmosférické prvky patří neodmyslitelně k rázu každé krajiny, přestože často bývají podceňovány, snad pro malou možnost jejich ovlivnění.

Jádro Českého krasu i jeho západní část patří do oblasti mírně teplé, mírně suché s mírnou zimou, severovýchodní pražská část náleží do teplé a suché oblasti. Průměrná roční teplota činí 8–9°C, průměrný roční úhrn srážek dosahuje 530 mm. Srážkové maximum připadá na červenec. V zimních měsících jsou srážky minimální, sněhová pokrývka je nízká a vytrvává jen krátce. Díky pestrosti terénu a charakteru rostlinného pokryvu se zde výrazně uplatňují mikroklimatické vlivy.

(citováno podle: <http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

2.1.1.6 Biota

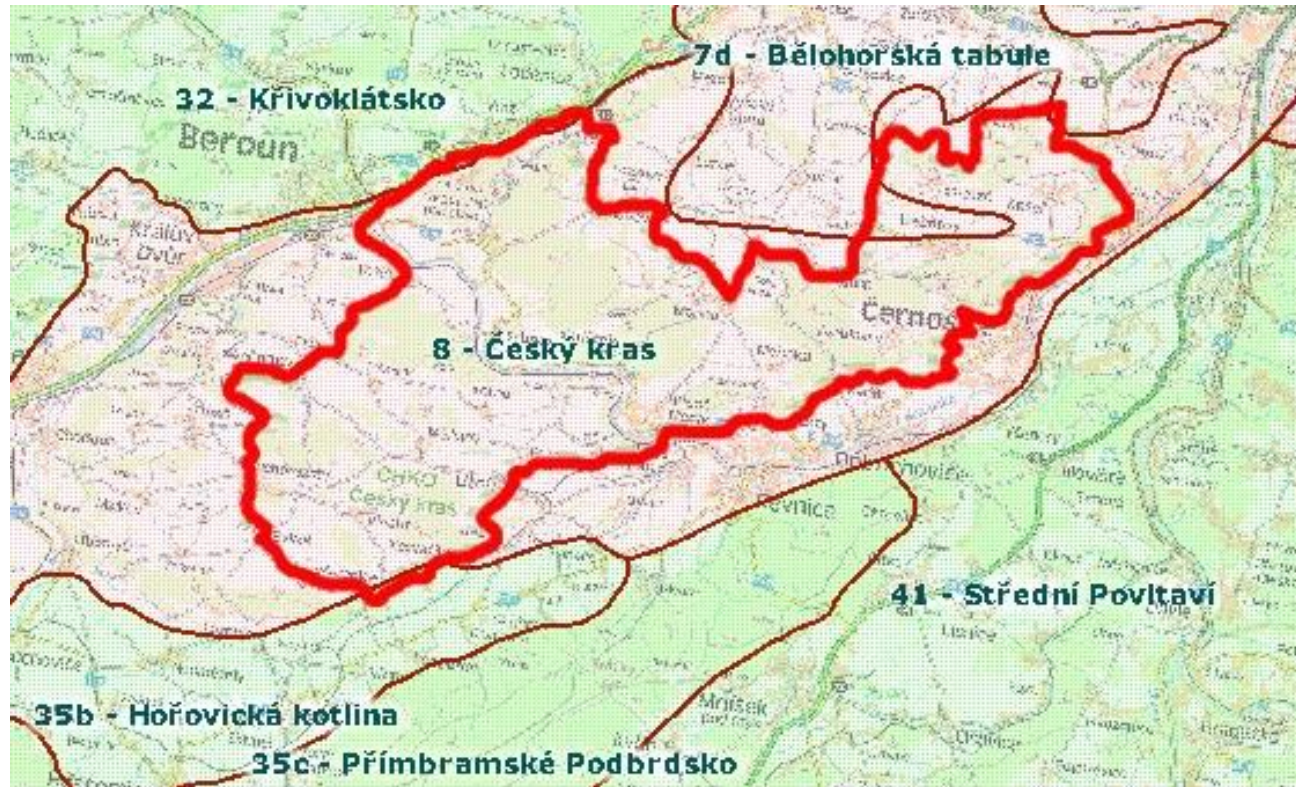
Také biotické podmínky dotvářejí krajinný ráz území. Vegetační kryt dokresluje svéráz dané krajiny. Vždyť podíl lesů, jejich druhové a prostorové uspořádání, jsou spolu s utvářením reliéfu nejvýznamnějšími estetickými atributy formujícími krajinný ráz. Vliv fauny na krajinný ráz je naopak spíše jen omezený, zprostředkovaný přes ovlivněnou vegetaci.

Fytogeografické zařazení. Regionálně fyto geografické členění akceptuje především současnou skladbu flóry a vegetace, ale odráží též širší vegetační a florogenetické vztahy a vývoj květeny včetně vlivů lidské činnosti. Na tomto základě vymezuje v sestupné hierarchii vnitřně jednotné územní jednotky vůči okolním. Podle regionálně fyto geografického členění České republiky je posuzované území zařazeno takto:

fyto geografická oblast: **Termofytikum** (*Thermophyticum*)
 fyto geografický obvod: České termofytikum (*Thermobohemicum*)
 fyto geografický okres: 8 – Český kras
 fyto geografický okres: 7 – Středočeská tabule
 fyto geografický podokres: 7d – Bělohorská tabule

Český kras spadá do oblasti termofytika (*Thermophyticum*), které je osídlováno převážně teplomilnými druhy rostlin. Zahrnuje výškový vegetační stupeň planární (nížinný) a kolinní (pahorkatinný). Tvoří dvě souvislé podoblasti (obvody), České termofytikum (15 okresů, *Thermobohemicum*), které vytváří pás od Doupovské pahorkatiny v Poohří až po východní Polabí a do které náleží posuzované území Českého krasu, a Panonské termofytikum (6 okresů), které zahrnuje oblasti jižní Moravy a Moravských úvalů.

Z botanického hlediska téměř celé území CHKO spadá do samostatného fyto geografického okresu Český kras. Složení květeny a vegetace zde bylo a je ovlivněno pestrým geologickým (převážně vápencovým) podkladem, specifickou geomorfologií krajiny, sousedstvím teplejších a sušších regionů xerothermní květenné oblasti a v neposlední řadě i lidskou činností a osídlením. Krasový fenomén souvisí se zvláštním zvětráváním vápenců a jejich jednostranným chemismem stejně jako se specifickým vývojem půd. Říční fenomén Berounky a jejích větších přítoků zvyšuje celkovou stanovištní pestrost a znásobuje účinek krasového fenoménu.

Obr. 2.1.10: Fytogeografické členění České republiky.. (<http://geoportal.cenia.cz>)

Potenciální přirozená vegetace. Potenciální přirozená vegetace představuje rostlinný pokryv, který by se vytvořil v určitém území a v určité časové etapě za předpokladu vyloučení jakékoliv další činnosti člověka. Zahřnuty jsou však nevratné změny způsobené člověkem až do doby konstrukce mapy, zatímco u vratných změn prostředí, jako například eutrofizace vod či znečištění ovzduší se předpokládá jejich zánik s přerušením činnosti člověka. Jedná se tedy o abstraktní a hypotetický vegetační kryt, který je výrazem rovnováhy mezi současným, člověkem ireverzibilně změněným prostředím a vegetací, který odráží vlastnosti stanoviště. Na území CHKO jsou vymezena tato společenstva:

- Dubohabřiny a lipové doubravy (*Carpinion*)
 - 7 – Černýšová dubohabřina biková (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*)
- Perialpidské bazifilní teplomilné doubravy (*Quercion pubescenti-petraeae*)
 - 28 – Hrachorová a/nebo kamejková doubrava (*Lathyro versicoloris-Quercetum pubescentis, Torilido-Quercetum*)
- Subacidofilní středoevropské teplomilné doubravy (*Quercion petraeae*)
 - 33 – Mochnová doubrava (*Potentillo albae-Quercetum*)
- Acidofilní bikové, jedlové, březové a borové doubravy (*Genisto germanicae-Quercion*)
 - 36 – Biková a/nebo jedlová doubrava (*Luzulo albidae-Quercetum petraeae, Abieti-Quercetum*)

Rekonstrukční geobotanická mapa uvádí v území CHKO Český kras zejména černýšové dubohabřiny, v okrajových partiích území na severu bikové a/nebo jedlové doubravy, lokálně hrachorové a/nebo kamejkové doubravy a mochnové doubravy.

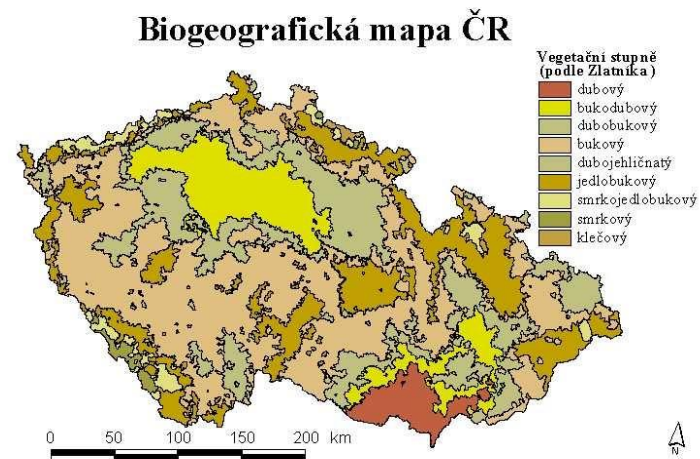

Obr. 2.1.11, 2.1.12: Potenciální přirozená vegetace. (mapa vychází z díla: Neuhäuslová Z. & Moravec J. [eds.] et al. (1997): Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky - Map of Potential natural vegetation of the Czech Republic. – 1 map. color., ed. Kartografie, Praha; <http://geoportal.cenia.cz>)

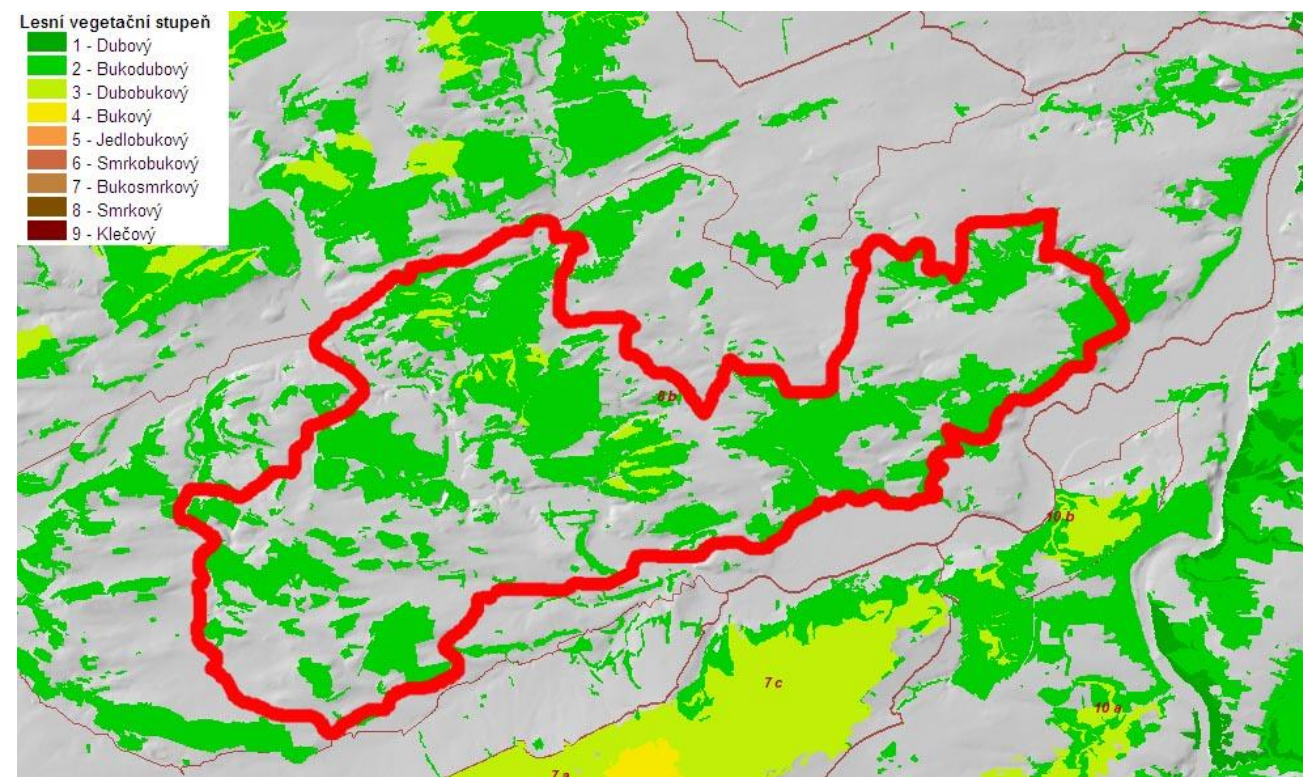
Vegetační stupeň. Vegetační stupeň je nadstavbovou jednotkou typů přirozené potenciální vegetace, vyjadřující její rozdíly ve vazbě na výškové a expoziční klima. V řešeném území jsou vymezeny zejména **3. dubobukový** a **2. bukodubový** vegetační stupeň.

3. dubobukový vegetační stupeň zaujímá 24,5% území ČR a je tak druhým nejrozšířenějším vegetačním stupněm. Vyskytuje se v pahorkatinách a vrchovinách v rozpětí nadmořských výšek 300 až 500 m n.m. Z půdních typů převažují kambizemě. V přirozených lesích převládá buk, významné zastoupení má dub zimní, zpravidla je přimíšen habr, končí zde výskyt babyky, břeku a topolu bílého. V současné době se jedná o zemědělsko-lesní krajinu s převahou polí. V současných lesích převládají v Hercynské provincii borové porosty, často se vyskytují i smrkové monokultury. V karpatské části Moravy se častěji zachovaly přírodě blízké dubové bučiny s vysázeným nepůvodním modřinem.

2. bukodubový vegetační stupeň zaujímá 13% zemí ČR. Vyskytuje se v nížinách, pahorkatinách a vrchovinách zpravidla v rozmezí 200 až 400 m n.m. Kromě černozemí a hnědozemí na spraších se významně vyskytují různé typy kambizemí a luvizemí. Charakteristický je společný výskyt teplomilných ponticko-panonských druhů a typických druhů středoevropských listnatých lesů. V přirozených lesích převládá dub zimní a habr, buk byl přimíšen v podúrovni. V podrostu se kromě teplomilných druhů začínají vyskytovat typické lesní druhy. V současnosti v tomto stupni převládá zemědělská polní krajina.

Obr. 2.1.13: Vegetační stupňovitost podle Zlatníka. V řešeném území se vyskytuje bukodubový, dubobukový a bukový vegetační stupeň.

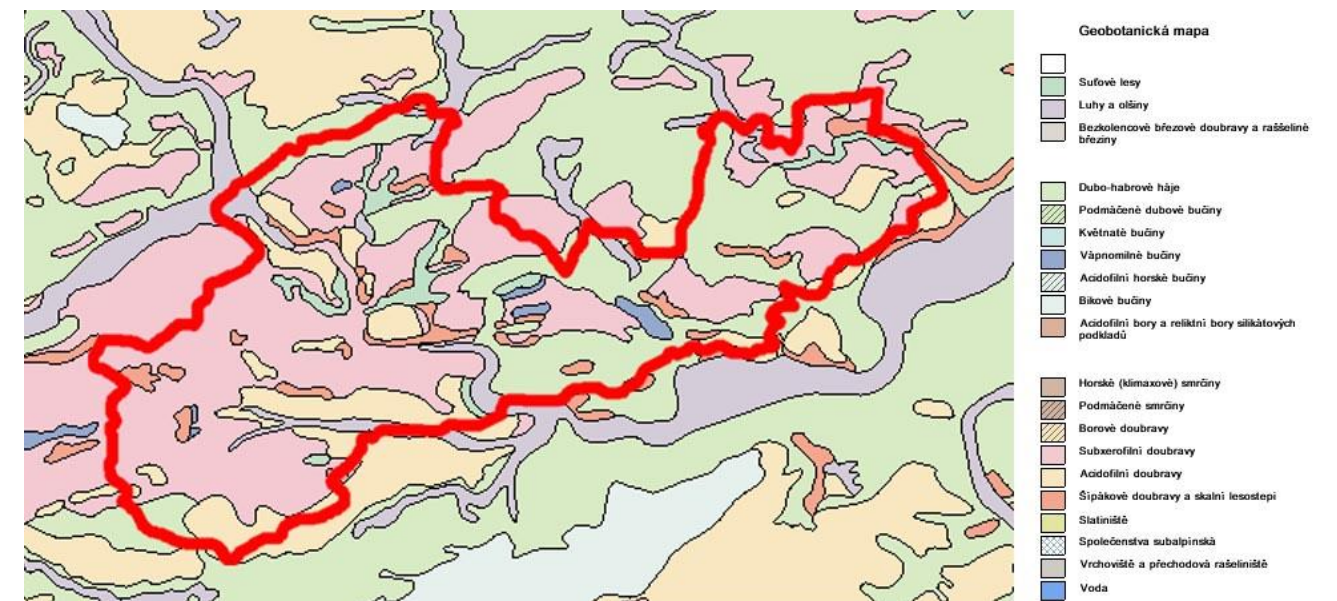

Obr. 2.1.14: Lesní vegetační stupně a přírodní lesní oblasti (PLO). (ÚHUL Brandýs n. L., <http://www.uhul.cz>)

Lesní vegetační stupeň (LVS) je formalizovaná lesnická jednotka, vyjadřující vztah mezi klimatem a vegetačními společenstvy, reprezentovanými tzv. klimaxovými dřevinami. Popisuje tak ve zjednodušené podobě vegetační stupňovitost. Na území CHKO se vyskytuje **bukodubový** (2) a **dubobukový** (3) lesní vegetační stupeň.

Přírodní lesní oblasti (PLO) jsou území rozlišena na základě jednotných podmínek geologických, klimatických, orografických a fyto geografických.

V řešeném území se jedná se o PLO 8 - Křivoklátsko a Český kras, podoblast 8b.

Obr. 2.1.15: Geobotanická mapa. Na území CHKO převládají z geobotanického hlediska sebexerofilní doubravy, dále acidofilní doubravy, šípákové doubravy a skalní lesostepi, v nivách luhy a olšiny, ojediněle vápnomilné bučiny. (Mapový server AOPK ČR, <http://mapy.nature.cz>)

Flóra. Pro oblast je charakteristický výskyt jednak teplomilných a suchomilných submediteránních druhů rostlin, jednak druhů středoevropské lesní květeny. Prolínání těchto dvou nejvýznačnějších různorodých prvků je umožněno tím, že denudací byly obnaženy tvary, které vznikly při dávném variském vrásnění. Na některých místech jsou totiž vrstvy vápenců, které původně sedimentovaly ve vodorovné poloze, skloněny v úhlu kolem 30° k jihu. Na takových lokalitách se kombinují dva faktory, velice mělký půdní profil, tvořený pouze primitivní protorendzinou, protože vytvořené půdní částice neustále sklouzávají po hladkých vápencových plotnách, a velice teplé mikroklima na příznivě skloněném jižním svahu, který absorbuje sluneční záření, dopadající po velkou část roku kolmo na tento úklon svahu. Za těchto podmínek se nemohou trvale uchytit dřeviny středoevropského listnatého lesa a vzniká zde přirozené, ekologicky podmíněné bezlesí. Hovoříme proto o xerothermní hranici lesa. To umožnilo existenci řady reliktních stanovišť, skalních stepí, xerothermních trávníků a lesostepí, které mozaikovitě zpestřují mírně zvlněnou krajinu habrových doubrav. S výjimkou nevýznamných a menších nalezišť v rámci křídové tabule je Český kras jediným větším územím v České kotlině, na němž jsou v úplných vývojových sériích a ekologických řadách vyvinuta společenstva světlomilných xerofilních rostlin.

Několik desítek zdejších rostlinných druhů dnes náleží v rámci České republiky k ohroženým až kriticky ohroženým. Rostou zde druhy fyto geograficky významné s hraničním rozšířením v Českém krasu, jako čilimník řezenský (*Chamaecytisus ratisbonensis*) a zimostrázek alpský (*Polygaloides chamaebuxus*). Vyskytují se tu i druhy význačné svým reliktním rozšířením, např. rudohlávek jehlancovitý (*Anacamptis pyramidalis*) v rezervaci Karlštejn, na Herinkách lipnice bádenská (*Poa badensis*), na více lokalitách včelník rakouský (*Dracocephalum austriacum*), hlaváček jarní (*Adonanthe vernalis*), trýzel škardolistý (*Erysimum crepidifolium*), kavyl tenkolistý (*Stipa stenophylla*), hadí mord nachový (*Scorzonera purpurea*) a řada dalších. V šípákových doubravách a na skalních stepích tu roste apomiktický jeřáb krasový (*Sorbus eximia*), endemit Českého krasu.

K nejzajímavějším společenstvům patří šípákové doubravy s dřínem. Tvoří rozvolněné, většinou zakrslé porosty na velmi mělkých půdách vápenců. Kromě dubu pýřitého (*Quercus pubescens*) v nich roste řada dřevin převážně keřového vzrůstu, jako jsou jeřáb muk (*Sorbus aria*), jeřáb břek (*S. torminalis*), dřín (*Cornus mas*), svída krvavá (*Swida sanguinea*), hlohy (*Crataegus* spp.), růže (*Rosa*

spp.), ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*), dřšťál obecný (*Berberis vulgaris*), skalník celokrajný (*Cotoneaster integerrima*), řešetlák počistivý (*Rhamnus cathartica*) a další. Bohatý je i výskyt bylin a trav často velmi nápadných, jako např. třemdava bílá (*Dictamnus albus*), sasanka lesní (*Anemone sylvestris*), hrachor chlumní (*Lathyrus lacteus*), kamejka modronachová (*Lithospermum purpureo-caeruleum*), vstavač nachový (*Orchis purpurea*), rudohlávek jehlanovitý (*Anacamptis pyramidalis*), rozrazil klasnatý (*Pseudolysimachion spicatum*), oman srstnatý (*Inula hirta*), prvosenka jarní (*Primula veris*), hadí mord nachový, Iněnka bavorská (*Thesium bavaricum*) a mnoho jiných.

Na šipákové doubravy navazují na plošinách s odvápněnou půdou, často fosilní tzv. „terra fusca“, mochnové doubravy s acidofilními druhy jako např. kostřava ovčí (*Festuca ovina*) a souborem druhů, které indikují jílovité nepropustné půdy, jako je mochna bílá (*Potentilla alba*), srpice barvířská (*Serratula tinctoria*), bukvice lékařská (*Betonica officinalis*), svízel severní (*Galium boreale*) apod.

Z přirozených lesních společenstev jsou nejrozšířenější habrové doubravy s výskytem četných vzácnějších druhů rostlin, jako je např. lilie zlatohlavá (*Lilium martagon*), medovník meduňkolistý (*Melittis melissophyllum*), orlíček obecný (*Aquilegia vulgaris*), lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*), okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*), okrotice dlouholistá (*C. ensifolia*), kruštík široolistý (*Epipactis helleborine*), prstnatec bezový (*Dactylorhiza sambucina*), vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*). V rezervaci Karlštejn a v Karlickém údolí se v nepočetných populacích vyskytuje i zvonovec liliolistý (*Adenophora liliifolia*). V komplexu vrchů Mramor a Šamor roste na jediné lokalitě vstavač mužský (*Orchis mascula*). Lokálně se na vhodných lokalitách vyskytuje silně ohrožený kruštík růžkatý (*Epipactis muelleri*) a ohrožený kruštík tmavočervený (*Epipactis atrorubens*), jako např. v připravovaném chráněném území Na Voskopě.

Plošně mnohem menší jsou zbytky vápnomilných bučin s charakteristickým výskytem okrotice červené (*Cephalanthera rubra*). Jde o lesy velké vědecké hodnoty, protože buk v nich dosahuje nejnižšího přirozeného rozšíření ve středních Čechách.

Na strmých svazích s hrubou pohyblivou sutí rostou javory mléč a klen (*Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus*), lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*), v podrostu líska (*Corylus avellana*), bez černý (*Sambucus nigra*), meruzalka srstka (*Ribes uva-crispa*) a významný druh sutí meruzalka alpská (*Ribes alpinum*). Na tyto suťové svahy často navazují dna roklí, kde převládá javor klen a javor mléč s lipou malolistou a někdy s vtoušeným bukem. Nápadný je v nich především jarní aspekt v podrostu s dymnivkami (*Corydalis cava*, *C. intermedia*, *C. solida*), jaterníkem trojlaločným (*Hepatica nobilis*), orsejem jarním (*Ficaria bulbifera*), kyčelníci devítilistou (*Dentaria enneaphyllos*), pitulníkem žlutým (*Galeobdolon luteum*), vzácněji s omějem vlčím (*Aconitum vulparia*). Ojedinele se tu vyskytuje oměj pestrý, *Aconitum variegatum* (mezi Hostímí a Sv. Janem) a zapalice žluťuchovitá, *Isopyrum thalictroides* (na Voškově).

Pozoruhodný je výskyt druhů květeny skal a skalních stepí ve dvou extrémních podobách, jednak květeny osluněných vápencových a diabasových skal a skalních stupňů s nevyvinutými půdami, jednak květeny stinných vápencových skalnatých srázů.

Strmé, především k jihu exponované skalní stěny hostí z nápadných a dnes většinou ohrožených druhů, např. koniklec luční český (*Pulsatilla pratensis* subsp. *bohemica*), kosatec bezlistý český (*Iris aphylla* subsp. *bohemica*), chrpu chlumní (*Centaurea triumfettii*), tařici skalní (*Aurinia saxatilis*), devaterníček šedý (*Rhodax canus*), včelník rakouský, vlnici chlupatou (*Oxytropis pilosa*), bělozářku liliovitou (*Anthericum liliago*), lociku vytrvalou (*Lactuca perennis*), svízel sivý (*Galium glaucum*), sesel sivý (*Seseli osseum*) a další.

Vlhčí a stinné vápencové stěny a srázy poskytly útočiště druhům s optimem rozšíření v evropských horách. Pro tato společenstva je charakteristický výskyt pěchavy vápnomilné (*Sesleria albicans*), lomikamene vždyživého (*Saxifraga paniculata*), lomikamene trsnatého (*Saxifraga rosacea*), dvojštitku hladkoplodého (*Biscutella laevigata*), zimozrázku alpského a hvozdíku sivého (*Dianthus gratianopolitanus*). Druhově bohatá společenstva pěchavy vápnomilné s devaterníčkem

šedým a penízkem horským (*Thlaspi montanum*) nebo společenstva kostřavy walliské (*Festuca valesiaca*) na hlubších rendzinových půdách mají své klasické lokality v dnešní národní přírodní rezervaci Karlštejn. Vzhledem k propustným horninám a půdám se v Českém krasu nevyvinuly rozsáhlejší mokřadní společenstva. Pouze podél řeky Berounky rostou pobřežní společenstva s lesknicí rákosovitou (*Phalaris arundinacea*) a stále se rozrůstající porosty vrb, převážně stromových vrb křehkých a vrb bílých. Podél některých širších údolí kultivovaných potoků, např. v Radotínském údolí vznikly kosením blatouchové louky, které bez péče zarůstají vysokými bylinami.

Vedle cévnatých rostlin je Český kras známý především výskytem řady druhů hub. Travnině xerothermní porosty jsou význačné výskytem četných druhů břichatkovitých hub, porosty lesostepí a teplomilné doubravy výskytem lanýžů, některých hub smržovitých i mnoha druhů žampionů a bedel. Mezi jinými druhy tu lze nezřídka nalézt například ohrožený hřib satan (*Boletus satanas*). Suťové lesy a bučiny naproti tomu charakterizuje množství dřevních hub.

Zajímavé jsou i výskyty řas, lišejníků a především vápnomilných mechorostů. Bryoflóra území vzhledem k pestrosti stanovišť i vzhledem k obecně větší druhové bohatosti mechorostů na vápencovém podkladě činí kolem 337 druhů (60 jätrovek, 2 hlevíky a 275 mechů). Z tohoto počtu patří téměř čtvrtina mezi ohrožené druhy, jako je např. klaminka tupolistá (*Anomodon rugelii*), krondlovka zelená (*Fissidens viridulus*), děrkavka tlustožeberná (*Grimmia teretinervis*), zobanítka směstnaná (*Rhynchostegium confertum*) a kápěnka (*Seligeria calcarea*). Na výslunných skalách a stepích jsou často zastoupeny druhy submediteránní, jako např. mozolka vonná (*Mannia fragrans*), třásnatka šupinatá (*Crossidium squamiferum*), pározub bleďožlutý (*Didymodon luridus*), krasatka přeslenitá (*Eucladium verticillatum*), děrkavka istrijská (*Grimmia tergestina*), bokoplodka kostřbatá (*Pleurochaete squarrosa*) nebo termovka hustá (*Weissia condensata*). Na zastíněných skalách a sutích se mezi jinými nacházejí i ohrožené druhy vápnomilka přerušovaná (*Pedinophyllum interruptum*), podhořanka lesklá (*Porella arboris-vitae*), klaminka dlouholistá (*Anomodon longifolius*), hájovka Vaucherova (*Cirriphyllum tommasinii*), pározub zprohýbaný (*Didymodon sinuosus*), trněnka tlustožeberná (*Eurhynchium crassinervium*), trněnka aksamitová (*Eurhynchium flotowianum*), krondlovka nejmenší (*Fissidens gracilifolius*), úzkolistec štíhlý (*Rhynchostegiella tenella*). Zajímavým fenoménem jsou společenstva travertinových kaskád, kde se mechorosty podílejí jako živá složka na jejich stavbě. Nacházíme zde druhy jako hrubožebrec proměnlivý (*Palustriella commutata*), pobřežnice Fabbroniova (*Pellia endiviifolia*), prutník hvězdivitý (*Bryum pseudotriquetrum*) nebo krasatka přeslenitá (*Eucladium verticillatum*).

Pro svou pestrost a ojedinelost byl Český kras odedávna klasickým místem rozvíjejícího se botanického výzkumu. Byla zde například pro vědu popsána řada nových rostlinných druhů. Z vyšších rostlin jsou to např. rozrazil zubatý (*Veronica dentata*) a kavyl Ivanův (*Stipa joannis*). V první polovině 20. století se Český kras stal u nás kolébkou rostlinné sociologie. Studie přírodních poměrů Velké hory, organizovaná ve 40tých letech J. Klikou, byla první kolektivní studií přírodovědců různých oborů v Čechách. Ve druhé polovině 20. století zde byla mimo jiné uskutečněna i rozsáhlá studie sukcesního zarůstání opuštěných polí, organizovaná týmem geobotaniků Karlovy univerzity v Praze. Přes značné množství nashromážděných poznatků však ucelené a kritické zpracování květeny i vegetace dosud chybí.

(citováno podle: <http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

Fauna. Zvířena Českého krasu je rovněž bohatá a pozoruhodná jako rostlinstvo. Fauna obratlovců je celkem shodná s obratlovcí jiných částí středních Čech. Dlouhodobý tlak člověka ji ochudil o druhy citlivé na kultivaci krajiny. Ve srovnání s Křivoklátským zde chybí z velkých savců pouze zvěř jelení. S ohledem na vzácnost odpovídajících biotopů je zde chudá zvířena vodní a mokřadní, zato bohatý je výskyt letounů. Vrápenci a netopýři mají úzký vztah ke zvláštním podmínkám krasu a lze jich zde zastihnout okolo 14 druhů. Mezi běžné druhy patří netopýr černý (*Barbastella barbastellus*), netopýr vodní (*Myotis daubentonii*), netopýr velký (*Myotis myotis*), netopýr řasnatý (*Myotis nattereri*), netopýr ušatý a dlouhouchý (*Plecotus auritus*, *P. austriacus*) a netopýr večerní (*Eptesicus serotinus*). Za zmínku též stojí vrápenec malý (*Rhinolophus*

hipposideros), jehož početnost pomalu stoupá. Jako raritu z Českého krasu lze zmínit i jediný nález vrápence velkého (*Rhinolophus ferrumequinum*) na území Čech a výskyt netopýra parkového (*Pipistrellus nathusii*). V poslední době zde byla nalezena letní kolonie netopýra severního (*Eptesicus nilssonii*).

Snad častěji než v okolní krajině je možné se zde setkat s jezevcem lesním a kunou skalní. Především jezevec umí pro své nory využívat i drobné krasové dutiny a oběma druhům vyhovuje členitý ráz vápencových kopců. Z velkých savců se v posledních letech stalo trvalým obyvatelem lesních částí prase divoké. Jeho hojnější výskyt může představovat nebezpečí pro některé druhy vzácnějších rostlin, které poškozuje rytím.

Z hmyzožravců je v CHKO významný výskyt obou druhů ježků a výskyt rejska malého (*Sorex minutus*). Z hlodavců stojí za zmínku hojný výskyt plšika lískového (*Muscardinus avellanarius*) a plcha velkého (*Glis glis*) a pravděpodobný výskyt plcha zahradního (*Eliomys quercinus*), který v poslední době však nebyl ověřen. Také byl prokázán výskyt hraboše mokřadního (*Microtus agrestis*) v Karlickém údolí. Mezi největší vzácnosti patří původní populace sysla obecného (*Citellus citellus*) na loukách u Loděnic. V posledních letech se do Českého krasu dostal i psík mývalovitý (*Nyctereutes procyonoides*), z farem utekl norek americký (*Lutreola vison*), daněk skvrnitý (*Dama dama*), jelen evropský (*Cervus elaphus*) a muflon (*Ovis musimon*), který byl původně vysazen mimo CHKO Český kras.

Ptačí fauna je díky bohatým hnízdním příležitostem patrně početnější než v sousedních oblastech, zejména pokud jde o pěvce. Převažují zde lesní druhy z nichž nejvýznamnější jsou datel černý (*Dryocopus martius*), lejsek malý (*Ficedula parva*), skřivan lesní (*Lullula arborea*), včelojed lesní (*Pernis apivorus*) a holub doupňák (*Columba oenas*). Pravidelně zde hnízdí včelojed lesní, vzácně také ostříž lesní. Ze stepních ptáků je potřeba jmenovat především křepelku polní (*Coturnix coturnix*), pěnici vlašskou (*Sylvia nisoria*) a ojedinělé zahníždění dudka chocholového (*Upupa epops*) poblíž Šanova kouta. Z ptáků obývajících skály jsou významnými druhy především kavka obecná (*Corvus monedula*), výr velký (*Bubo bubo*) a občasné zahníždění bělořita šedého (*Oenanthe oenanthe*), za zmínku také stojí každoroční zimní výskyt zedníčka skalního (*Tichodroma muraria*) především v lomu na Chlumu. Do roku 1999 bylo v CHKO Český kras zastiženo 174 druhů ptáků, z toho 125 druhů v CHKO hnízdilo a u 7 druhů bylo hnízdění pravděpodobné. Některé zde dříve hnízdící druhy v současnosti bohužel vymizely: sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), jeřábek lesní (*Tetrastes bonasia*), tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*), tetřev obecný (*Lyrurus tetrix*), mandelík hajní (*Coracias garrulus*), skalník zpěvný (*Monticola saxatilis*), žluva hajní (*Oriolus oriolus*), oba druhy bramborníčků (rod *Saxicola*), strnad luční a zahradní (*Miliaria calandra* a *Emberiza hortulana*) a poměrně nedávno i chocholouš obecný (*Galerida cristata*).

Zajímavý je výskyt plazů a obojživelníků, zejména častější výskyt užovky hladké a při Berounce a při Kačáku užovky podplamaté i užovky obojkové. Častá je ještěrka obecná a slepýš křehký. Na jediné současné lokalitě se v CHKO vyskytuje i ještěrka zelená, a to v území s nevápencovým podkladem. Její výskyt představuje z biogeografického hlediska propojení mezi známým rozšířením na Křivoklátsku a ve středním Povltaví.

Z obojživelníků se i přes silné znečištění vod vyskytuje mlok skvrnitý, čolek obecný, čolek velký (*Triturus cristatus*) a ojediněle i čolek horský (*Triturus alpestris*). Bezocasí obojživelníci jsou zastoupeni 7 až 8 druhy, z nichž kuňka obecná (*Bombina bombina*) pravděpodobně již vymizela. Mezi nejvýznamnější patří silná populace skokana skřehotavého (*Rana ridibunda*) v údolí Berounky a vcelku početné populace ropuchy obecné a zelené (*Bufo bufo* a *B. viridis*). Malá přežívající populace rosničky zelené (*Hyla arborea*) v posledních letech již nebyla potvrzena. V poslední době se začíná šířit na mnohé dříve neznámé lokality skokan štihlý (*Rana dalmatina*), kdežto druhý druh hnědého skokana, skokan hnědý (*Rana temporaria*), je zase naopak na ústupu.

Rybí fauna je poměrně bohatá především v potoce Kačáku. V roce 1989 při odlovu agregátem pod Hostímí zde bylo zjištěno 9 druhů ryb, mezi nimi i úhoř a vranka obecná.

Mnohem bohatší, ale výrazně méně prozkoumaná je fauna bezobratlých. Dobře prostudované skupiny (měkkýši, motýli, některé čeledi brouků) prokazují složením svého druhového spektra výjimečnost oblasti. Mnohé teplomilné druhy zde dosahují hraničních bodů svého rozšíření a některé druhy tu mají i jediné známé výskyty na území České republiky. Zvláště úzký vztah k vápencovému podkladu mají měkkýši. Vedle hojného a i jinde rozšířeného hlemýždě zahradního a nápadně zbarvené páskovky žíhané se zde vyskytuje více než 70 většinou drobných a nenápadných druhů. Z nich kuželovka skalní (*Pyramidula rupestris*) a ovsenka skalní (*Chondrina avenacea*) je známá v České republice jen odsud.

Pokud jde o hmyz, vyskytují se význačné druhy v lesostepích, v xerothermních trávnících a skalních stepích s bohatou květenou. Jde o teplomilné a suchomilné druhy rozšířené jinak hlavně v jižní a jihovýchodní Evropě. Některé skupiny hmyzu jsou zde vázány na specifická stanoviště, např. kamenité sutě, vápencové skály, větší množství lesní opadanky a humusu, ztrouchnivělé dřevo apod. Do této skupiny patří mimo jiné draví brouci, např. střevlíkovití a drabčíkovití. Z význačnějších xerothermních střevlíkovitých druhů v území žije střevlíček *Notiophilus hypocrita*, nalézáný v okolí Karlštejna, Srbska a v Radotínském údolí, dále noční druh *Bradycellus verbasci* žijící na kořenech rostlin, z druhů světlých lesů a křovinatých strání stojí je pozoruhodný například střevlíček *Molops elatus*. Jiné skupiny hmyzu jsou vázány na určité druhy rostlin a některé z nich pouze na jediný druh živné rostliny. Z brouků jsou to především mandelinky, tesaříci a kůrovci.

Tradici má v Českém krasu průzkum motýlů. Podle současných znalostí jde o mimořádně bohaté území – je odtud doposud známo přes 1390 motýlích druhů. Vedle mnoha nenápadných a často obtížně rozlišitelných druhů zde žijí i velcí, nápadně zbarvení motýli jako např. otakárek fenyklový, otakárek ovocný, batolec duhový, bělopásci, babočky, martináci, okáči, perleťovci a další.

Rovněž z početného řádu blanokřídlých se v Českém krasu vyskytuje celá řada druhů vázaných na xerothermní nelesní stanoviště a jinde v Čechách mnohdy neznámých. Jsou to především některé druhy samotářských včel, čmeláků, vos, hrabalek, kutilek, zlatěnek, lumků, lumčků a mravenců. Podobné je to s mnoha druhy obrovského řádu dvoukřídlých. Z ostatních druhů hmyzu zde žijí mimo jiné význačné druhy sarančí a kobylek, ploščic a kříšů. Na příhodných stanovištích se zde roztroušeně vyskytuje ploskoroh pestrý, kriticky ohrožený zástupce z řádu síťokřídlých.

(citováno podle: <http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

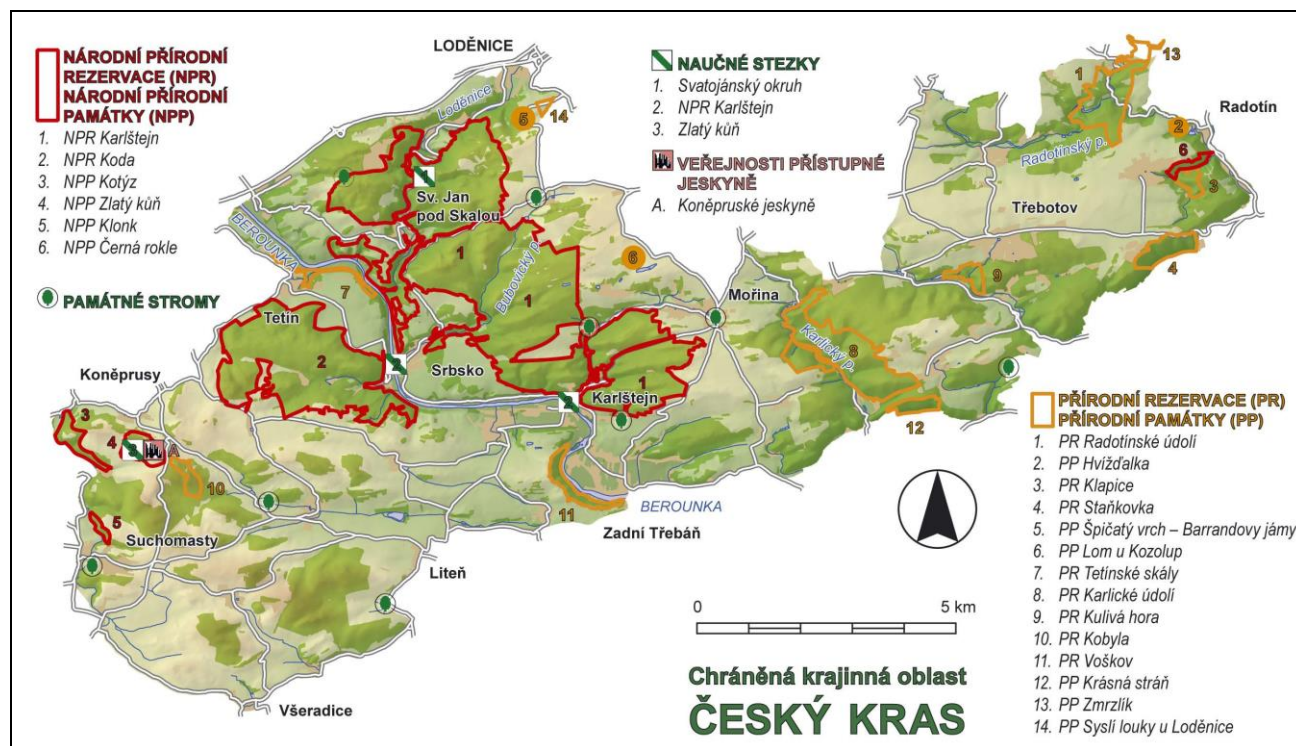
Z hlediska rázu krajiny je z biotických charakteristik nejvýznamnější vegetační kryt. Složení květeny a vegetace Českého krasu zde bylo a je ovlivněno pestrým geologickým (převážně vápencovým) podkladem, specifickou geomorfologií krajiny, sousedstvím teplejších a sušších regionů xerothermní květenné oblasti a v neposlední řadě i lidskou činností a osídlením. Krasový fenomén souvisí se zvláštním zvětráváním vápenců a jejich jednostranným chemismem stejně jako se specifickým vývojem půd. Říční fenomén Berounky a jejích větších přítoků zvyšuje celkovou stanovištní pestrost a znásobuje účinek krasového fenoménu. Rekonstrukční geobotanická mapa uvádí v území CHKO Český kras zejména černýšové dubohabřiny, v okrajových partiích území na severu bikové a/nebo jedlové doubravy, lokálně hrachorové a/nebo kamejkové doubravy a mochnové doubravy. Řešené území náleží zejména k 3. dubobukovému a 2. bukodubovému vegetačnímu stupni. Ceněny jsou lesy s přirozenou skladbou a původním bylinným patrem.

2.1.2 Přírodní hodnoty chráněné dle zák. 114/1992 Sb.

V §12 se hovoří o zvláště chráněných územích a významných krajinných prvcích. V posuzování krajinného rázu je tedy nutné se vyjádřit k přítomnosti ZCHÚ a VKP. Třetí odstavce §12 je pak věnován přírodnímu parku jako institutu chránícímu krajinný ráz s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami. O evropsky významných lokalitách a ptačích oblastech sítě Natura 2000 se výslovně nehovoří, zřejmě proto, že byl tento typ ochrany zařazen do zákona později, ale je vhodné se i v posuzování krajinného rázu k přítomnosti těchto lokalit vyjádřit, zvláště s ohledem na to, že bývají často chráněny formou ZCHÚ. O ÚSES se zde také nehovoří, ale můžeme předpokládat, že biocentra a biokoridory bývají nositeli hodnot přírodní charakteristiky. Lze tedy říci, že se jedná o indikátory přítomnosti přírodních hodnot.

2.1.2.1 Zvláště chráněná území dle 3. části (§§ 14-45) zák. 114/92 Sb.

Zvláště chráněná území v ČR definuje zákon č. 114/1992 Sb. Zvláštní územní ochranou se rozumí – narozdíl od obecné ochrany území uvedené v první a druhé části zákona – přísnější režim ochrany, vztažený na konkrétní území s přesným plošným vymezením.

Obr. 2.1.16: Zvláště chráněná území. (<http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

Území CHKO Český kras je unikátní území z hlediska světové stratigrafie a paleontologie siluru a devonu s dochovanými rozsáhlými plochami společenstev skalních stepí, lesostepí a listnatých lesů s velmi bohatou květenou a zvířenou. Jedná se o největší vápencové území v Čechách se zachovalými společenstvy teplomilných dubohabrových a dubových lesů s mnoha vzácnými druhy rostlin a živočichů jinde vyhubených nebo silně ohrožených. Rostou zde druhy fyto geograficky významné s hraničním rozšířením v Českém krasu, jako čilimník řezenský a zimostřápek nízký. Je zde několik druhů s reliktním rozšířením, např. rudohlávek jehlanovitý, lipnice bádenská, včelník rakouský, hlaváček jarní, trýzel škardolistý, kavyl tenkolistý, hadí mord nachový a další. K nejcennějším formacím patří šípákové doubravy s dřínem. Pro některé druhy rostlin a především pro desítky druhů živočichů, především hmyzu a měkkýšů je toto území jediným známým výskytiskem v Čechách. Pestrost přírody je zde výrazně ovlivněna říčním a krasovým fenoménem.

K ochraně výjimečných hodnot bylo vyhlášeno 21 maloplošných chráněných území o celkové výměře 2700 ha. Český kras má mimořádný význam pro geologii a paleontologii starších prvoroh. Mnoho přirozených i umělých odkryvů silurských a devonských vrstev je významnými opěrnými profily, důležitými exkurzními objekty i světově proslulými paleontologickými lokalitami. Příkladem je nejvýznamněji odkrytý spodnodedonský útes v Evropě na Zlatém koni u Koněprus a světový stratotyp hranice mezi silurem a devonem, Klonk u Suchomast. Reliéf je mírně zvláňný. Rozsáhlá denudační plošina ve výšce okolo 400 m n.m. jen o málo převyšovaná zaoblenými vrchy a krátkými hřbety, je proříznuta hlubokým kaňonovitým údolím Berounky. Na vápence jsou vázány četné formy krasového reliéfu, krasové rokle, kaňonovitá údolí, drobná škrapová pole, závrtý, krasové vývěry, drobné ponorné toky a jeskyně.

(citováno podle: <http://www.ceskykras.ochranaprirody.cz>)

Na území CHKO jsou vymezena tato maloplošná zvláště chráněná území:

Národní přírodní památka Černé rokle. (kód 2449) Konkordantní uložení hraničních vrstev mezi silurem a devonem.

Národní přírodní památka Klonk. (kód 639) Klasická lokalita Barrandienu, světově uznávané rozhraní siluru a devonu.

Národní přírodní památka Kotýz. (kód 1007) Vápencový ostroh s krasovými jevy.

Národní přírodní památka Zlatý kůň. (kód 549) Soustava krápníkových jeskyň s fosiliemi a zbytkem penězokazecské dílny.

Národní přírodní rezervace Karlštejn. (kód 164) Nejtypičtější a nejrozsáhlejší ukázka přírody Českého krasu.

Národní přírodní rezervace Koda. (kód 177) Kaňonovité údolí se stepními a hajními porosty.

Přírodní památka Hvíždalka. (kód 1111) Opěrný geologický profil hranice ludlow-přídol, klasické naleziště zkamenělin hlavonožců.

Přírodní památka Krásná stráž. (kód 2234) Cenná lokalita s unikátní stepní a lesostepní vegetací s výskytem dřinových doubrav na svazích suchých, teplých oblastí jižní části Českého krasu, kde se vyskytují zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů.

Přírodní památka Lom Kozolupy. (kód 691) Významná paleontologická lokalita.

Přírodní památka Syslí louky u Loděnice. (kód 439) mezofilní ovsíkové louky s převahou kulturních druhů trav a bylin s původní populací kriticky ohroženého veverkovitého hlodavce sysla obecného.

Přírodní památka Špičatý vrch-Barrandovy jámy. (kód 439) Významná lokalita zkamenělin.

Přírodní památka Zmrzlík. (kód 1125) Významný geologický profil silurem s řadou typických nalezišť zkamenělin.

Přírodní rezervace Karlické údolí. (kód 548) Hluboké údolí s lesními, lesostepními a stepními společenstvy.

Přírodní rezervace Klapice. (kód 1097) Stráž s teplomilnou doubravou, šípákem a bohatým bylinným patrem.

Přírodní rezervace Kobyla. (kód 219) Unikátní stepní a lesostepní vegetace s výskytem dřinových doubrav na karbonátových horninách.

Přírodní rezervace Kulivá hora. (kód 547) Významná lesní a rostlinná společenstva Českého krasu.

Přírodní rezervace Na Voskopě. (kód 5739) Cenná lesní a travnatá stanoviště.

Přírodní rezervace Radotinské údolí. (kód 358) Krasové území s pestrými společenstvy stepí a lesostepí.

Přírodní rezervace Staňkovka. (kód 1099) Zbytek dubového porostu s teplomilnou flórou.

Přírodní rezervace Tetínské skály. (kód 597) Lomové odkryvy podloží se zbytky skalních stepí.

Přírodní rezervace Voškov. (kód 550) Bučiny a suťové porosty s bohatým bylinným patrem.

2.1.2.2 NATURA 2000 podle 4. části (§§ 45a–45i) zák. 114/92 Sb.

Na území CHKO Český kras je vymezeno několik území zařazených do sítě Natura 2000 jako evropsky významné lokality (EVL). Jsou jimi:

EVL Karlštejn - Koda (CZ0214017). Území tvoří stará krasová plošina prořízlá kaňonem Berounky s unikátním souborem středoevropských vápnomilných lesních a nelesních společenstev. Ve středoevropském měřítku jde o unikátní velkoplošný a dobře zachovaný soubor přírodních stanovišť vyvinutých na vápenci.

EVL Kotýz (CZ0214037). Porosty xerothermního bezlesí s navazujícími teplomilnými doubravami, významné refugium teplomilného hmyzu. Hojný výskyt přástevníka kostivalového.

EVL Suchomasty - zámeček (CZ0213626). Komín v 1. patře zámečku. Regionálně významná letní kolonie vrápence malého.

EVL Karlické údolí (CZ0214002). Údolí Karlického potoka s navazujícími plošinami na severozápad od Dobřichovic, mezi obcemi Karlík, Lety, Mořinka, Mořina, Roblín a Vonoklasy.

EVL Kulivá hora (CZ0210409). Lesem porostlý prudký skalnatý svah levého břehu potoka Švarcavy s plošinkami mezi Třebotovem a Sopotisky.

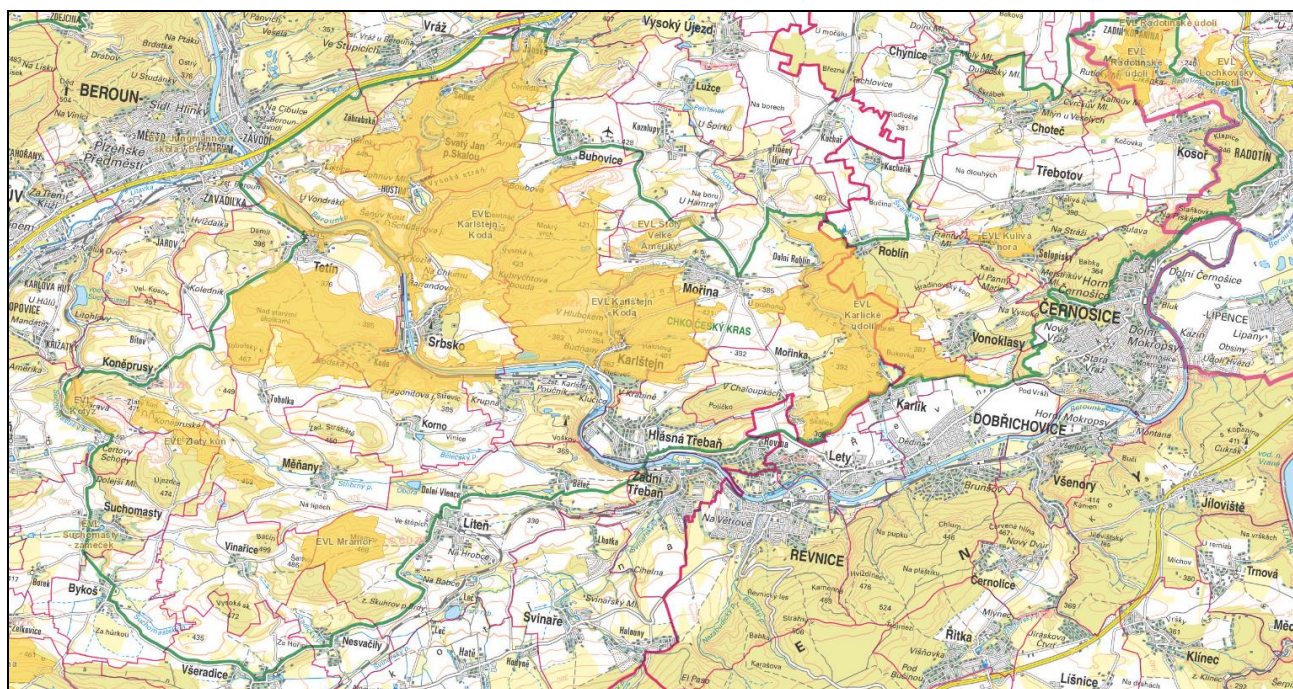
EVL Radotínské údolí (CZ0114001). Členitý lesní a skalnatý komplex v okolí soutoku Radotínského a Mlýnského potoka mezi Zadní Kopaninou na severu, osadou Cikánka na východě, Kosoří na jihu, a sahající až téměř k Chotči na západě.

EVL Štoly Velké Ameriky (CZ0213621). Jedno z pěti nejvýznamnějších zimovišť netopýra velkého v ČR. Regionálně významné zimoviště netopýra černého.

EVL Zlatý kůň (CZ0214003). Suché trávníky na území Zlatého koně a Kobyly patří k nejcennějším v Českém krasu. Porost hercynských dubohabřin na Plešivci patří mezi 10 nejvýznamnějších segmentů tohoto nejrozšířenějšího biotopu Českého krasu svou velikostí i kvalitou. Na Plešivci v proužku výsadby *Picea abies* uprostřed hercynských dubohabřin roztroušeně *Cephalanthera damasonium*, v největším segmentu hercynským dubohabřin roste roztroušeně *Lilium martagon*. Regionálně významné zimoviště netopýra velkého a vrápence malého.

EVL Mramor (CZ0210421). Panonské šípákové doubravy; dubohabřiny asociace Galio-Carpinetum.

EVL Suchomasty – zámeček (CZ0213626). Lokalita vrápence malého.

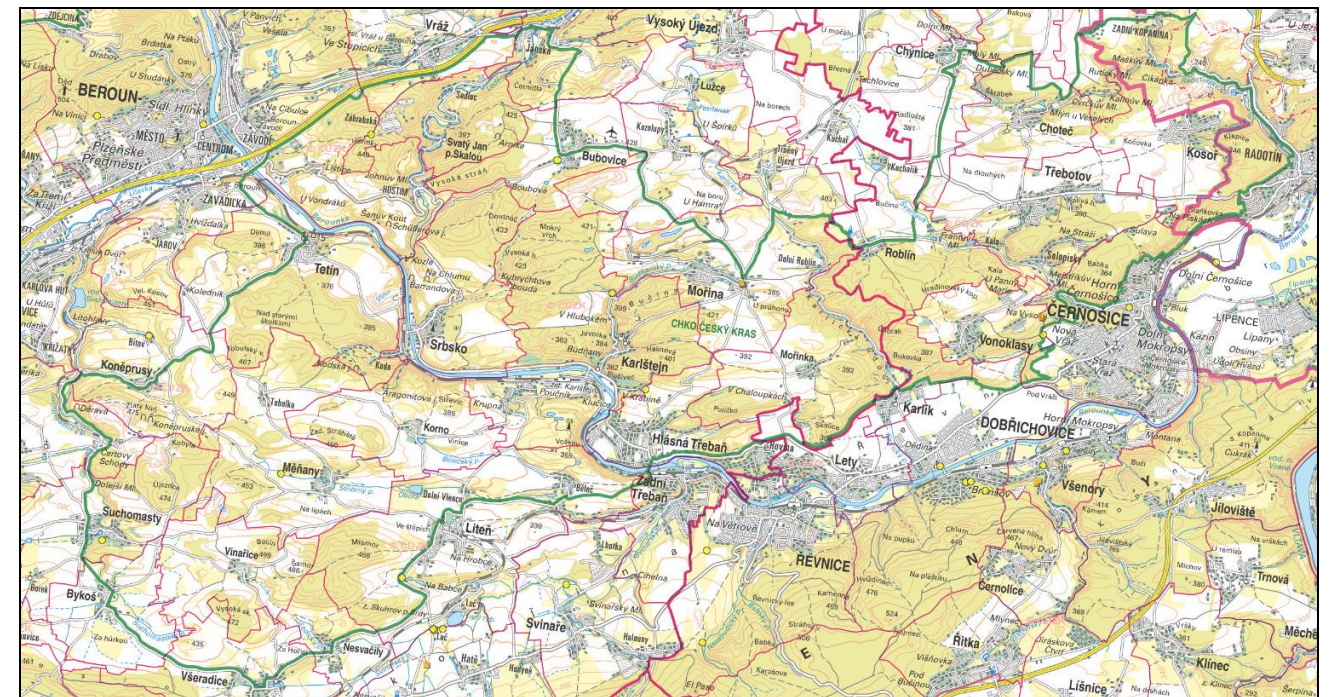

Obr. 2.1.17: Natura 2000. (AOPK ČR, Ústřední seznam ochrany přírody, <http://drusop.nature.cz>)

2.1.2.3 Památné stromy podle 5. části (§ 46) zákona

V řešeném území je prohlášeno 11 památných stromů. Jsou to:

- Bubovický dub
- Dub na Vráži
- Dub u Měňanského mlýna
- Dub u Suchomast
- Lípa u Hlásné Třebaně
- Dub U dvou bratří (Sedmi bratří)
- Dub na Herinkách
- Lípy v Mořině (2 ks)
- Duby pod Vysokou (2 ks)

Obr. 2.1.18: Památné stromy. (AOPK ČR, Ústřední seznam ochrany přírody, <http://drusop.nature.cz>)

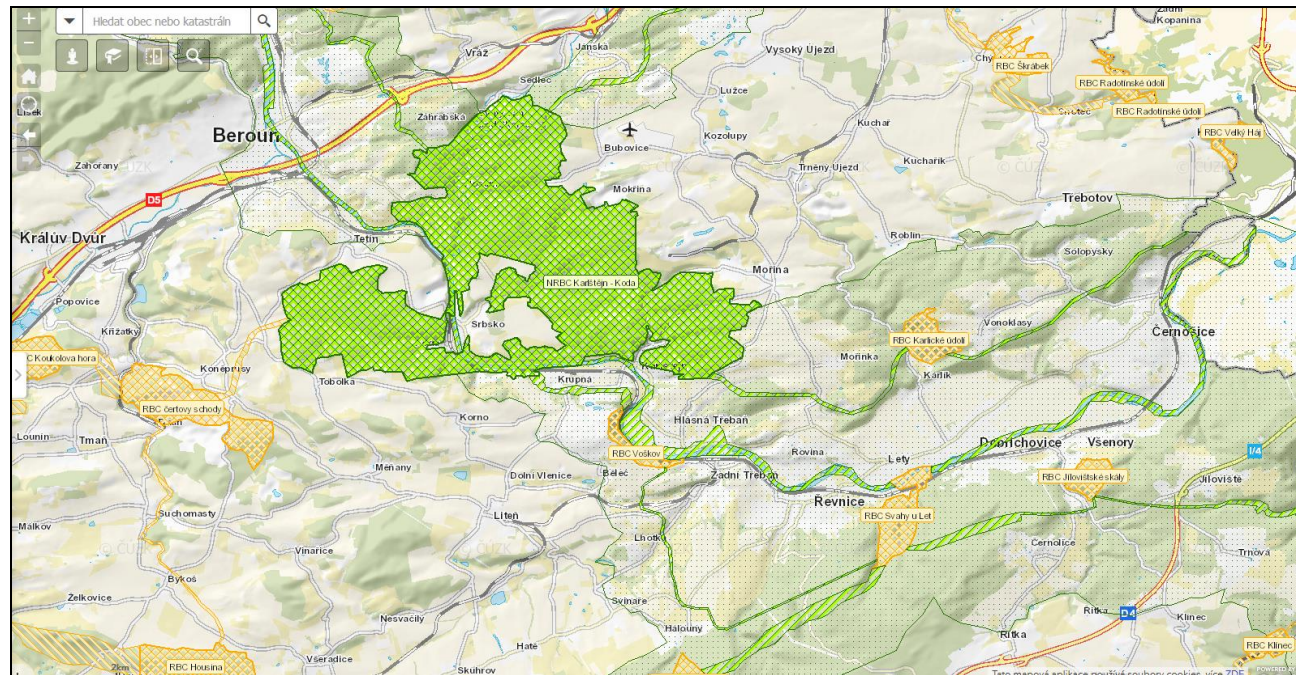
2.1.2.4 Obecná ochrana přírody dle 2. části (§§ 4–13) zák. 114/92 Sb.

Obecná ochrana přírody se v tomto případě týká zejména významných krajinných prvků, územních systémů ekologické stability a přírodních parků podle § 12.

V CHKO jsou vymezené skladebné prvky regionálních a nadregionálních systémů ekologické stability.

Uvnitř CHKO není vymezen žádný přírodní park.

Uvnitř CHKO je řada významných krajinných prvků ze zákona (lesy, vodní toky, údolní nivy), ačkoli uvnitř ZCHÚ se tyto nehodnotí.

Obr. 2.1.19: ÚSES. (<https://gis.kr-stredocesky.cz/>)

Na území CHKO je vymezeno množství maloplošných zvláště chráněných území, 6 národních přírodních památek a rezervací a 15 přírodních památek a rezervací. Některé z cenných ploch jsou zařazeny do sítě Natura 2000 jako evropsky významné lokality. V řešeném území je vyhlášeno několik památných stromů. Ekologicky stabilní plochy uvnitř řešeného území jsou zařazeny do nadregionálních a regionálních systému ekologické stability jako biocentra a biokoridory. Plochy chráněné dle zákona 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny indikují cennost těchto krajinných segmentů z hlediska ochrany přírody a krajiny, což napomáhá klasifikaci přírodních hodnot krajinného rázu v řešeném území.

2.1.3 Identifikace hodnot a znaků přírodní charakteristiky

2.1.3.1 Indikátory hodnot přírodní charakteristiky

Přítomnost znaků přírodní charakteristiky v území je indikována přítomností či nepřítomností standardizovaných indikátorů vyplývajících ze zákona č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny.

A.1	Indikátory přítomnosti hodnot přírodní charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
A.1.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
A.1.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
A.1.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma	X	
A.1.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma	X	
A.1.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	
A.1.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
A.1.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) síť Natura 2000	X	
A.1.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) síť Natura 2000		X
A.1.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)		X
A.1.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
A.1.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	

2.1.3.2 Hlavní znaky přírodní charakteristiky

Území je tvořeno převážně plochou vrchovinou o střední výšce, složenou především ze silně zbrázděných silurských břidlic a devonských vápenců. Mírně zvlněný strukturně denudační povrch vystupuje strmými svahy nad své okolí. Rozsáhlá denudační plošina ve výšce okolo 400 m n. m. je o málo převyšována zaoblenými vrchy a krátkými hřbety, proříznuta a rozdělena hlubokým kaňonovitým údolím Berounky. Krátké a málo vodnaté přítoky Berounky vytvořily údolí s nevyrovnaným spádem (kaňony a rokly). Prostor oblasti je znám pro své krasové jevy (jeskyně, škrapy, závrtý apod.) a vápencovými lomy z nichž některé jsou dobře známy. Východní okraj v prostoru Mořinky tvoří geologicky složitý krajinářský přechod k plošinatému území navazujícímu na Pražskou plošinu.

Vápencový podklad, tvořící převážnou část geologické stavby, je rozryt krasovými kaňony a roklemi, provrtán mnoha jeskyněmi a na svém temeni nese porosty dubových hájů s neobvyklou bohatostí bylinného patra. Oblast je středně zalesněná zejména dubovými porosty s příměsí buku a modřínu a místy smrkovými a borovými porosty, na suchých, jižně orientovaných stráních rozvolněné šípákové doubravy s prolínajícím se stepním bylinným společenstvem. Přírodní osu krajiny tvoří řeka Berounka s jejími přítoky. Vysoká přírodní hodnota některých částí území je deklarována vyhlášenými národními přírodními a přírodními rezervacemi (zejm. Karlštejn, Koda) a právem je zaštitěna zahájením chráněnou krajinnou oblastí Český kras.

		klasifikace znaků	
		dle významu	dle cennosti
A.2	Obecné znaky a hodnoty přírodní charakteristiky KR	XXX zásadní XX spouštějící X doplňující	XXX jedinečný XX význačný X běžný
A.2.1	Vápencová bradla	XXX	XX
A.2.2	Jeskyně a povrchové krasové jevy	XX	XXX
A.2.3	Převážně listnaté a smíšené lesy s převahou dubu tvořící specifický lesní interiér dubových hájů s výskytem mnoha druhů vytvářejících aspekty ročních období	XXX	XX
A.2.4	Smrkové a borové prostory (lignikultury) tvořící specifický lesní interiér	XX	X
A.2.5	Pastviny a louky stepního charakteru (xerothermní pastviny a louky vysychavých stanovišť, suché trávníky)	X	XX
A.2.6	Uzavřené rekultivované nebo opuštěné zatopené lomy se specifickou vegetací	X	XX
A.2.7	Šípákové doubravy tvořící typický interiér představující specifický fenomén znaku přírodní povahy v krajinné oblasti	XX	XXX
A.2.8	Dochované doposud odlesněné pastviny s jalovcem (poukazující na historický způsob využití krajiny)	XX	XXX

Obr. 2.1.20: Na území CHKO se vyskytuje množství přírodních a přírodě blízkých lokalit. (Foto: Ivan Vorel)

2.2 Kulturní a hist.charakteristika a její znaky

Kulturní a historická charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání krajiny. Projevuje se vnímatelnými znaky, stopami kultivace a osidlování krajiny a způsobem využívání přírodních zdrojů. Kulturní charakteristika s sebou přináší historické souvislosti a proto nelze jednu od druhé oddělit.

2.2.1 Obecný historický vývoj území

Přírodní podmínky vytvářely vždy specifické podmínky pro osídlení a jeho postupný vývoj. Bylo a je tomu tak ve všech krajinných oblastech, v krasových územích se to však projevuje v nejvýraznějších formách – zejména v době pravěku. Českým krasem příčně protéká řeka Berounka většinou se strmými břehovými srázy a potočními přítoky, dělíci jeho území ve dvě různé velké části.

Obr. 2.2.1: Území Českého krasu na Klaudyánově mapě Čech z roku 1518 (1260mm x 640mm, 1 : 535 000 až 1:637 000). Mapa, jejímž autorem byl Mikuláš Klaudyán, je orientována k jihu, nemá číselné ani grafické měřítko, ani zeměpisnou síť. Důležité cesty jsou na zachovaném výtisku ručně okolorované a řadí tuto mapu také mezi první mapy cestovní (tečkami jsou označeny vzdálenosti v milích). Klaudyánova mapa, zhotovená v roce 1518 v Norimberku, je první mapou zemského celku ve střední Evropě a sloužila po celá desetiletí jako podklad pro zpracování četných dalších map. Zobrazení sídel hovoří o jejich tehdejší významu (odlišena města královská a poddanská) i o jejich náboženské orientaci (města katolická a kališnická). V mapě je zobrazeno královské kališnické město Beroun (Beraun) jako centrum oblasti. Z dalších orientačních bodů ležících uvnitř dnešní CHKO je zde zobrazen již jen hrad Karlštejn (Karlßtayn). V řešeném území nejsou označeny žádné důležité jevy, jež by doplňovaly je kulturně-historickou charakteristiku. (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)

2.2.1.1 Pravěk

V pravěku byl člověk zpočátku sběračem a lovcem a k příležitostnému, zejména sezónnímu bydlení využíval zde četných jeskyní. Stopy přítomnosti pravěkého člověka se však většinou omezovaly výhradně na vstupní prostor a nezasahovaly do hloubky jeskynního systému, postrádajícího dosah světla. Některé jeskyně mohly být stavebně upravovány, v Českém krasu však k tomu nedocházelo. Případné archeologické nálezy představují pouze stopy předchozích pobytů. Jeskynní sídliště v oblasti Českého krasu jsou často součástí bohatší sídlištní sítě s lokalitami pod širým nebem, které sousedí s jeskyněmi nebo na ně navazují v těsné blízkosti. Jeskyně se také nevyužívaly jen v jednom období. Převážně sloužily člověku v různých časových

obdobích, a tak mnohé z nich obsahují nálezy někdy z paleolitu, mezolitu, neolitu, eneolitu, doby bronzové, železné až třeba po nejstarší stupeň doby předhistorické, dobu hradištní. Archeologické výzkumy Českého krasu přinesly již četné poznatky o jeho pravěkém osídlení, nejsou však zatím v posouzení tehdejšího vývoje uzavřené a budoucí objevy je nepochybně doplní, zpřesní a případně v dílčích náhledech i pozmění.

Obr. 2.2.2: Území Českého krasu na Crigingerově mapě Čech z roku 1568 (510mm x 340mm, 1 : 680 000). Část posuzovaného území je zobrazena i na druhé mapě Čech z roku 1568 od Johanna Crigingera. Mapa zobrazuje oproti předchozímu mapování přesněji vodní síť. Posuzovaným územím protéká řeka Berounka. Ze sídel dnešní CHKO zde není zobrazeno žádné, objevuje se zde významné královské město Beroun (Beraun). Tato mapa se stala součástí atlasů Gerharda de Jode (1584) a Mercatora (1585). (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)

K nejstarším dokladům osídlení českého krasu patří nález pazourkového hrotu typu Quinson v jeskyni Turské maštale v Tetíně. Pochází z předposlední doby ledové a je datován kolem roku 250.000 př. Kr. Tento nejstarší doklad lidské činnosti na zdejšího území je dnes ve sbírkách Národního muzea v Praze. V poslední síni této jeskyně byla nalezena i lebka jeskynního medvěda, nyní rovněž v NM v Praze. Jeskyně Turské maštale byla však těžbou na konci 19. století zničena.

Na paleolitické sběrače a lovce navázali v mladším pravěku zemědělci, pastevci i řemeslníci, jak poukazují nálezy v území vedle Turských maštalí pod širým nebem. Bylo tomu tak ve středním i mladším paleolitu, ze kdy pocházejí zlomky kamenných nástrojů. Sama ostrožna v Tetíně byla osídlena od doby neolitické. V eneolitu tu bylo výšinné sídliště, stejně jako v mladší době bronzové až po dobu halštatskou. Vedle jižní stěny rokle pod Tetínem poblíž pravého břehu Berounky existovalo další pravěké jeskynní sídliště v lesnaté stráni nedaleko osady Koda – zvláště ze starší doby kamenné kolem roku 200.000 př. Kr. Jeskyně Martina byla objevena a archeologicky prozkoumána v roce 1975. Vedle nejstarších stop osídlení s nálezy rozptýlených pazourkových artefaktů tu archeologové našli sekeromlat z parohu jelena s otvorem pro násadu z doby časného holocénu, představující nejstarší nález mezolitického nástroje z organické suroviny v Českých zemích.

Na pravém břehu Berounky rovněž existovalo na vápencovém ostrohu nad řekou, mezi obcí Srbsko a ústím potoka Kačáku (Loděnice), pravěké osídlení. Nejstarší údobí kolem 150.000 – 200.000 př. Kr. dokládají nálezy pěstních klínů v lokalitě nad Patrovou jeskyní. Ve vlastní jeskyni se našly doklady osídlení ve starší době kamenné kolem roku 20.000 př. Kr., také však ve 3. a 1. tisíciletí př. Kr., v době kultury volutové a knovízské. Sousední rozsáhlá Barrandova jeskyně má dvě patra. Severně od Srbska vzniklo ve starší době kamenné, v paleolitu, v údobí gravettském v době kolem 20.000 př. Kr. sídliště jeskynního člověka při jeskyni Nad vodopád. Jeskyně se nachází při Bubovickém potoce v poloze „Vodopády“ u Bubové, v přírodní rezervaci Karlštejn. Severněji, v katastru obce Hostim, se nad levým břehem Berounky západně od ústí Kačáku

nacházejí jeskyně Šanová a Šanův kout. Jeskyně Šanová při horním okraji vápencové stěny dokládá paleolitické sídliště ohrazené zídka a dalšími nálezy.

Obr. 2.2.3: Území Českého krasu na Aretinově mapě Čech z roku 1619 (766mm x 574mm, 1 : 504 000). Tuto mapu vydal v roce 1619 Pavel Aretin z Ehrenfeldu. O posuzované oblasti je zde již více informací než v předchozích starších mapách. Mapa vznikla na základě prací zemských měřičů. Místopis je poměrně podrobný, je zde schématicky zakresleno členění českého státu (hranice krajů a hranice zemské). Na této mapě, která je poměrně podrobná, je posuzovaná oblast zakreslena pouze s nejdůležitějšími sídly, kterými byly Karlštejn, Svätý Jan pod Skalou a Tetín, dále se zde objevují Nesvačily a Beroun. Kraj předělený řekou Berouňkou, je zakreslen jako poměrně zvlněný, s množstvím lesů. (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)

Při vchodu do malé jeskyně v poloze Šanův kout se na okraji vápencové stěny asi 40 m nad úrovní Berounky našly stopy magdalénského osídlení. Místo před jeskyní pro tlupu magdalénských lovců zřejmě nepostačovalo, a tak využili i blízké jihovýchodní stráně strže. V centru osídlené plochy se našly zbytky jader a výrobního odpadu dokládající zdejší výrobu nástrojů, čepelek s otupeným bokem, škrabadel, rydek, vrtáčků, dlátek a čepeľů s vrubem nebo pilníkovou retuší. Jsou zde i kameny s vyhlazenými plochami k hlazení nástrojů z kostí. Našli se též břidličné desky s rytinami, např. koňů, dokumentujících jejich zdejší lov. Jeskyně Nad Kačákem byla osídlena už od starší doby kamenné.

Další sídliště ze starší doby kamenné bylo na Svatojánské skále ve Svätém Janu pod Skalou, na ostruhu nad kostelem s kolmo spadající vápencovou stěnou zvanou Skála. Sídliště s nevelkou jeskyní Turecká maštal existovalo už v paleolitu – gravetienu v údobí kolem 200.000 př. Kr., území však bylo sídleno i později. Navázalo na něj hradiště s krátkým vysokým příčným valem, přetínajícím hřbet východně od kříže na vrcholku Skály. Dosud neprozkoumané hradiště pochází pravděpodobně z pozdní doby bronzové či pozdní halštatské.

Relativně mladé osídlení představuje hradiště na Brdlíku, vápencovém ostrohu nad vyústěním Císařské rokle k Berounce v katastru obce Korno. Jde o předhistorické hradiště z doby pozdně laténské, kultury stradonické, z 1. století př. Kr. Bylo zřejmě mezistanicí mezi oppidem na Závisti a Stradonicemi, v dominantní poloze s dalekým výhledem. Na vrcholku hradiště byla akropole, obehnaná zdí na sucho kladenou s velkými zachovanými zbytky. Na východní straně dosud stojí vnější líčovaná strana, okolo v úžlabí do oblouku další část, členěná na dva díly, na západě ve vnitřní hradiště se zbytky opevnění a na východě v předhradí.

Pozdní je i hradiště v poloze Na hradě na vrcholové planině Kotýzu (403 m n.m.), v západní polovině hřbetu Zlatý kůň v katastru obce Tmaň, které pochází z doby pozdně bronzové či halštatské. Jeho obvod chrání na jižní straně kolmý sráz vápencových skal do údolí Suchomastského potoka, na západní straně odděluje příčný val hradiště od zbylé části k jihu

svažitě planiny, zatímco mírnější severní svah chrání hradiště val podél hřbetu s branou, v níž vyúsťuje přístupová cesta k východu.

Obr. 2.2.4: Území Českého krasu na Vogtově mapě Čech z roku 1712 (853mm x 656mm, 1 : 396 800). Mapu (Historický a geografický popis Království českého) vydal v roce 1712 Mauritius Vogt. Mapa je důležitá nejen svou přesností, ale zejména popsanou hustou silniční sítí („první česká silniční mapa“). Významnou silnici je v té době cesta z Prahy přes Loděnici (Lodgentize), Beroun (Beraun) a Zdice (Zditz) a cesta z Prahy na jih, přes Zbraslav (KönigSaal), Řitku (Rzitka), Jíloviště (Gilowißtite) a Mníšek (Mißbek). Osu krajiny Českého krasu tvoří řeka Berounka (Berauna fl.). Zejména její pravý břeh je zakreslen jako značně zvlněný. Uvnitř CHKO se objevuje Tetín, Svätý Jan pod Skalou (Alt Ioannes v. bergel), Karlštejn (karlštejn), Třebotov (Trzebotow) a Suchomasty (Suchomaßt). (<http://mapserver.fsv.cvut.cz>)

Krasové jeskyně byly člověkem často už od dávného pravěku využívány. Bylo tomu tak i u mnohých dalších jeskyní v Českém krasu zde neuváděných. Odlišná situace je u Koněpruských jeskyní. Tyto až v roce 1950 objevené jeskyně ve vápencovém návrší Zlatý kůň představují nejrozsáhlejší jeskynní komplex Českého krasu, navíc s prostory o třech podlažích, s celkovou délkou chodeb 2,5 km a výškovým rozdílem 70 m. S tímto velkým rozsahem bylo však nepřímé úměrné využívání jeskynních prostorů člověkem. Archeologické nálezy byly zjištěny především v tzv. Proškově dómě ve střední patře, kde byly pod úzkým skalním komínem ústícím na povrch objeveny kamenné a kostěnné nástroje z počátku mladšího paleolitu, také však kosti jeskynního medvěda, nosorožce srstnatého a dalších pleistocenních zvířat. Pozornost zaujímají především kosterní pozůstatky minimálně tří lidí a nástrojů, jež patří až člověku typu *Homo sapiens sapiens*. Všechny tyto nálezy jsou však sekundární a do jeskyně se dostaly propadem z povrchu. Přesto některé prostory pravěký člověk využíval, především vchod do jeskynních prostorů, tzv. Ztracenou jeskyni, nyní zničenou. Koněpruské jeskyně však byly z části využívány v pozdním středověku, kdy se zde v prostorech nejvyššího patra s přístupem krasovým komínem z povrchu razily asi v letech 1460-1470 falešné mince. Odhaduje se, že tu bylo vyraženo 5 – 10.000 grošů. Archeologické nálezy této činnosti jsou soustředěny v prostoru zvaném Mincovna.

2.2.1.2 Staroslovanské a slovanské osídlení

Na začátku 6. století přicházejí do našich zemí noví obyvatelé, Slované. Základem jejich osídlení byla staroslovanská a později slovanská hradiště. Obyvatelé byli zemědělci s trvalými sídly, ale území bylo převážně zalesněné. Někdy vznikala hradiště v návaznosti na starší sídla, jindy jako nově založená. Příkladem navázání na starší osídlení bylo výše zmíněné hradiště v poloze Na hradě u Koněpruských jeskyní. Podobně tomu tak bylo i u hradiště V Kozlu v katastru obce Hostim, vybudovaném na vápencovém trojhranném ostrohu nad Berouňkou při ústí potoka Kačák

(Loděnice), jižně od obce proti Tetínu. Na jeho jižním konci byla jeskyňka s pravěkým osídlením, ale tato jižní část ostrohu byla zničena velkým lomem v údolí Berounky, nyní již opuštěným. Už v mladší době bronzové byla ostrožna osídlena, ale dnešní podobu získalo hradiště ve střední až mladší době hradištní. Vrcholová terasová plošina je ze tří stran chráněna svahy až 65 m vysokými, přístupná je pouze ze severní strany. Celková plocha hradiště je 9,5 ha, která je dělena dvěma východozápadními valy nyní v podobě mezí ve dvoudílné hradiště. Opevnění hradiště zajišťovaly tři valy. Vnitřní val je „spečený“, sestává ze strukovitě slitých kusů a do červena vypálené hlíny, zřejmě pozůstatků jednoduchých železářských pecí vestavených do valu. Vnější val se na východní straně stáčí podél skal nad Kačákem k jihu, na straně západní končí na skalních srázech. Hradiště bylo přístupné cestou od západu pod vápencovou stěnou, druhá přístupová cesta dlážděná kameny vedla od jihu podél skal nad Kačákem. Na severní straně mělo hradiště předhradí. V této podobě vzniklo hradiště v 9. století.

Obr. 2.2.5: Území Českého krasu na Müllerově mapě Čech z roku z roku 1720 (Jan Kryštof Müller, *Mapa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu Egerano adiunctis circumiacentium regionum partibus conterminis ex accurata totius regni perlustratione et geometrica dimensione omnibus, ut par est, numeris absoluta et ad usum commodum nec non omnia et singula distinctius cognospenda XXV sectionibus exhibita a Joh. Christoph Muller, S.C.M. capitan. et ingen. A.C.MDCCXX, 557mm x 473mm, 1 : 132 000, © Historický ústav AV ČR*). Tato mapa završuje období, ve kterém byl autorem poměrně podrobné mapy jednotlivců. Vznikla na základě vojenských, správních a hospodářských požadavků Rakouské monarchie. Narozdíl od starších mapových podkladů poskytuje řadu údajů o barokní krajině na počátku 18. století. Jsou na ní podrobně zakresleny kromě topografického obsahu (sídlá, vodstvo, schematicky reliéf a zeleň, komunikace) také zemědělské usedlosti, zaniklé osady, mlýny, vinice, doly na zlato, stříbro, měď a další nerostné suroviny, hutě, sklárny, poštovní stanice a mnoho jiných informací, vysvětlených v bohaté legendě mapy. Müllerova mapa vypovídá o tom, jak se měnila mapovaná krajina, poznamenaná vlivem přírodních podmínek a činností člověka během staletí či desetiletí a co zůstalo v její paměti do současnosti. Po řadu let byla předlohou pro tvorbu dalších mapových děl u nás i v zahraničí a byla také podkladem pro první vojenské mapování v českých zemích. Důležitým krajinnotvorným prvkem území Českého krasu je meandrující tok Berounky a jejich přítoků Loděnice (Kačák) a Karlického potoka vytvářející hluboce zaříznutá údolí. Nejvýznamnějším sídlem v oblasti je opevněné královské město Beroun (Beraun). Krajina je zvlněná, z velké části zalesněná. V této době je důležitým místem kromě Karlštejn (Carlštejn) Svatý Jan pod Skalou s benediktinským klášterem (S. Johann Subrupe). Mapa je díky své podrobnosti, se kterou zobrazuje i malá sídla a samoty, samostatně stojící kostely či hostince, důležitým podkladem pro identifikaci dochovaných krajinných struktur. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://www.geolab.cz>)

Slovanským hradištěm byl patrně opevněný areál Na zámkách v poloze Škrábek, v lese naproti obci Choteč. Hradiště nad levým břehem Radotínského potoka s nepravidelně trojúhelnou plochou na hřebetě ostrohu chrání ze dvou stran strmé svahy, na třetí, západní, byl vybudován 120 m dlouhý val v severojižní směru a před ním příkop. Val je kamenitý, končící po obou stranách krátkými kolnými křídly směřujícími dovnitř hradiště.

Osídlení území Českého krasu v době románské bylo zatím sporadické, což způsobovalo jeho převážné zalesnění. Svědčí o tom ojedinělost zdejších románských staveb. Ve Svatém Janu pod Skalou byla v jeskyni kaple, kterou kníže Břetislav věnoval ve 2. polovině 11. století benediktinskému klášteru na Ostrově.

Dále jsou původem románské kostely sv. Michala (nyní sv. Jana Nepomuckého) a sv. Ludmily (nyní sv. Kateřiny) v Tetíně. Jinou stavbou z té doby je románská rotunda sv. Martina a Prokopa v Karlíku, osadě při hranici území CHKO Český kras, ze 12. století s apsidou klenutou konchou a válcovou lodí s kupolí a lucernou a barokní věží na jižní straně. Rotunda byla v roce 1899 rozšířena o plochostropou loď a využita jako presbyterium kostela.

Daleko nejvýznamnějším slovanským hradištěm na území českého krasu byl Tetín.

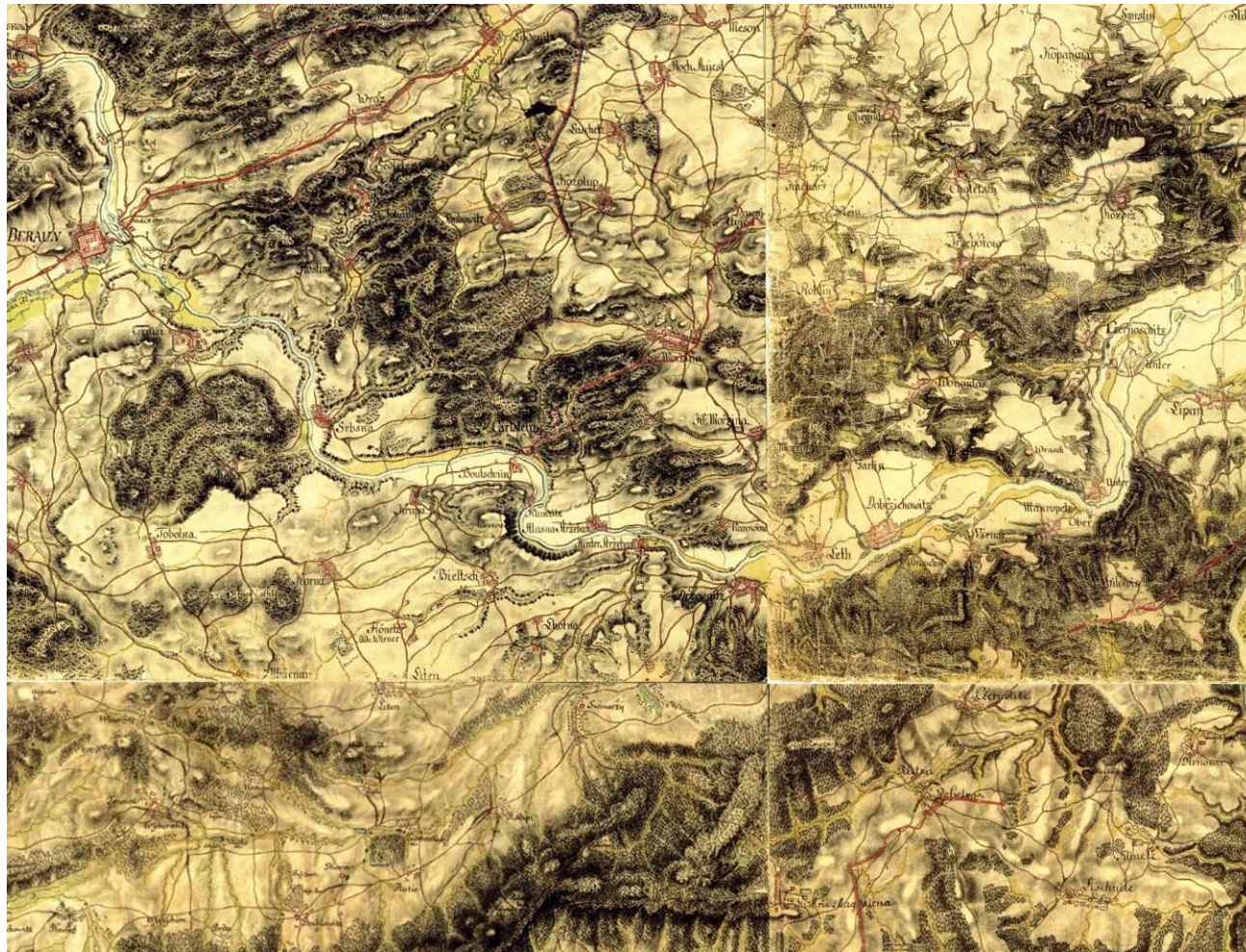
2.2.1.3 Tetín

Tetín vznikl na ostrožně nad Berounkou, oddělené potokem, v rozloze 12,2 ha s předhradím. Je tu možné porovnat situaci s obdobnou polohou na pražské Opyši a konstatovat tři fáze slovanského osídlení. Fáze ze 7. – 9. století, období rozkvětu z 10. století a z doby vrcholného středověku ze 12. – 15. století, kdy byl na Tetíně postaven hrádek. Hradiště patřilo kmenu Čechů a zřejmě střežilo důležitý brod přes Berounku. Podle Kosmase založila Tetín mýtická kněžna Tetka. Tetínské hradiště se uvádí v 10. století jako sídlo kněžny, vdovy Ludmily, manželky prvního doloženého přemyslovského knížete Bořivoje. Písemně je o něm zmínka v tzv. zakládací listině vyšehradské kapituly. Z významu tohoto hradiště vyplývá, že tu musel v 10. století stát knížecí palác, zřejmě dřevěný. Jako kníže Bořivoj i kněžna Ludmila přijala křesťanství a stala se horlivou šířitelkou nové víry. Je proto pravděpodobné, že na tetínském hradišti byl postaven též kostel. Ludmila podporovala prozápadní orientaci, s jakou v roce 895 nastoupil kníže Spytihněv a po něm otec sv. Václava kníže Vratislav, který se přiklonil k Řeznu jako biskupské rezidenci pro Čechy. Této orientaci odporovala matka sv. Václava kněžna Drahomíra, jež sice pod vlivem Vratislavovým přijala křesťanství, ale byla jen vlažnou křesťanskou, žárlivou na Ludmilinu výchovu sv. Václava. Drahomířini družiníci a biřici Tuna a Gummon, podle jmen Sasové či Vikingové, zavraždili sv. Ludmilu podle tradice na Tetíně, ale v roce 925 došlo za knížete sv. Václava k její translaci z Tetína na Pražský hrad. Ke slavnostnímu pohřbu v bazilice sv. Jiří vyslal tehdejší řezenský biskup Tuto svého právoplatného zmocněnce. Na bývalém Ludmilině dvorci dala pak kněžna Drahomíra, ve snaze o zahlazení svého krvavého zločinu, postavit nový kostel sv. Michala. Na jeho místě stojí nyní pozdně románský kostel z doby kolem roku 1220, dnes zasvěcený sv. Janu Nepomuckému. Uvnitř byl zbarokizován v polovině 18. století, obnoven v roce 1836. Jednolodní kostel s obdélným presbyteriem je vyzděn z románského kvádříčkového zdiva, na jižní průčelí lodi má fragmenty románského portálu a uvnitř na jižní straně lodi stopy původní románské emporie (schodiště). Výmluvná je jeho situace při severní hraně ostrožny, s pozdějším ohrazením hřbitovní zdí.

V 11. a 12. století byl Tetín knížecím hradem. Ve 12. století byl zde postaven druhý románský kostel původně zasvěcený sv. Ludmile nyní sv. Kateřině. Je to jednolodní tribunový kostel se čtvercovým presbyteriem. Na jižní straně se dochoval fragment původního portálu. Kostel byl obnoven v roce 1858.

Tetínské hradiště bylo dvoudílné, s vnitřním areálem trojúhelníkového půdorysu o rozloze 2,3 ha na východní straně ostrožny. Severní i jižní stranu chránila hradištní terénní situace, na severu sráz skalního masivu a jižní skály nad roklí. Směrem západním však terén ostrožny povlnově klesal. Zprávy z 19. století uvádějí, že akropole byla opevněna po celém obvodu, místy dvojité až trojitě. Na západní straně akropoli s oběma románskými kostely chránila v severojižním směru opevňovací hradba, protínající dnešní náves. Podle průzkumů J. Kudrnáče se příčná hradba

skládala z čelní kamenné plenty s doplňující dřevěno-hlinitou konstrukcí v celkové šíři cca 7,5 m. Na akropoli navazující předhradí na západní straně mělo rozlohu 7,6 ha a chránil je dosud z části dochovaný 400 m dlouhý val s příkopem. Přístup na předhradí zajišťovaly brány, patrně v místech nynějších silnic směřujících na Beroun a Tobolku. Ve své době byl Tetín důležitým opěrným bodem přemyslovské vlády. Kostel sv. Ludmily (sv. Kateřiny) se uvádá v listině Řehoře X. z roku 1277. To již Tetín na svém významu klesal, ale mimořádně výhodná obranná situace při severovýchodní straně ostrožny se ve vrcholném středověku využila při založení nového hradu.

Obr. 2.2.6: Území Českého krasu na malém Prvního vojenského mapování, tzv. josefského. Mapování se uskutečnilo v letech 1764-1768 a 1780-1783 (rektifikace) v měřítku 1 : 28.800. Mapy nevznikaly na geodetických základech, polohopis a terénní reliéf se zakreslovaly hrubým odhadem. Hlavní štáb stanovil pro nové mapování vojensky a orientačně důležitý obsah (komunikace, vodstvo a jiné terénní překážky, místa přechodů, budovy, porosty). Mapování prováděli důstojníci vojenské topografické služby projíždějící krajinu na koni. Současně s kresbou map vznikala vojenský popis území obsahující informace, které v mapě nebyly - šířka a hloubka vodních toků, stav silnic a cest, zásobovací možnosti obcí. Velká pozornost byla věnována komunikacím (rozlišeny podle sjezdnosti), řekám, potokům i umělým strouhám, využití půdy (orná půda, louky, pastviny atd.) i různým typům budov – kostely, mlýny. Díky barevnému rozlišení jednotlivých složek (mapy byly ručně kolorovány) je lze snadno identifikovat. Nadmořské výšky se neurčovaly a pro znázorňování terénu a jeho podrobností se zvolilo stínování a šrafování většinou zkříženými šrafovými (kreslířskými), bez geometrických hodnot. Mapa je jedinečná svou podrobností ale i tím, že poskytuje nesmírně cenné informace o vývoji krajiny v druhé polovině 18. století, před nástupem průmyslové revoluce. Mapa také dává díky své podrobnosti mnoho informací o urbanistické struktuře jednotlivých sídel (v následujícím oddílu v detailu) a je důležitým podkladem pro poznání podoby obcí na konci 18. století. (© 1st Military Survey, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna; © Geoinformatics Laboratory, University of J. E. Purkyne; © Ministry of Environment of Czech Republic; Laborator geoinformatiky UJEP, <http://www.geolab.cz>)

Vznik hradu Tetín se dosud podle nejstarší zmínky z roku 1321 kladl do začátku 14. století, ale výzkum jeho zbytků provedený Archeologickým ústavem ČSAV v roce 1972 (Tomáš Durdík) prokázal, že hrad byl postaven už někdy v polovině 13. století. Šlo nepochybně o královské založení a zmínku o královském lovcím z roku 1288 lze vztáhnout k němu. Ve výše uvedeném roce

1321 již hrad přímo v královském držení nebyl, ale zůstal v majetku panovnického rodu, vlastnil jej Štěpán z Tetína, synovec přemyslovského levobočka Jana Volka. Nedlouho poté, v roce 1357, vykoupil Karel IV. od Štěpánových potomků hrad i tetínské panství a nelze vyloučit, že se mezi hrady podmíněčně zcizitelnými v konfiskaci práva *Maiestat Carolina* týká hrad Dedín hradu Tetína. Z tetínského hradu se dochovaly nevelké fragmenty, protože podstatná část horního hradu zanikla při těžební činnosti na konci 19. století. Hrad měl dvě hlavní stavební fáze. V první byl vybudován jako menší královský hrádek, sloužící spíše jako sídlo královských úředníků než k pobytu panovníka a jeho dvora. Proto připomínal jeho dispoziční rozvrh méně výstavné šlechtické hrady 13. století. Lichoběžný areál horního hradu obsahoval v severozápadní části palác ve tvaru L, z jehož delšího křídla se zachoval průběh vnější zdi a několik částí příček. Křídlo nad mohutným šijovým příkopem se obracelo svou úzkou stranou k možnému směru ostřelování z tetínského ostrožny. Na nádvoří hradu byla studna či cisterna. Místo tehdejšího vstupu do něj však není možné blíže určit. Hrad tedy neměl věž a jeho palác plnil současně hlavní obrannou funkci. Nedostatečná obranyschopnost vedla, patrně ještě koncem 13. století, k jeho rozšíření ve druhé stavební fázi. Při ní byl na jižní straně přistavěn na trojúhelné parcele spodní hrad s mohutnou čtverhranou průjezdní věží, v dolní části dosud zachovaná. Přístupová cesta k ní vedla přes šijový příkop po dřevěném mostě. Východně od věže přistavěli tehdy další budovu, nyní již nezachovanou. Ve druhé stavební etapě byl upravován palác v horním hrade.

Po založení Karlštejna přenesl Karel IV. sem manské sídlo, ale hrad Tetín postupně ztrácel na významu a stal se ruinou. Těžba vápence na konci 19. století vedla ke zničení většiny fragmentů jeho původní výstavby. Sám Tetín jako hradiště pozbyl význam už po založení královského města Beroun na konci 13. století.

2.2.1.4 Karlštejn

Nejvýznamnější stavební, ale též sídelní akcí vrcholného středověku na území Českého krasu bylo založení hradu Karlštejna. Při hodnocení tohoto mimořádného státnického aktu Karla IV. se dosud oceňovaly jeho nepochybné politické, ideové i náboženské záměry, je však tu třeba zmínit také geografické a přírodní podmínky při výběru místa pro nově založený hrad. Území splňovalo podmínku poměrné blízkosti od Prahy a Pražského hradu, bylo stranou hlavních zemských cest a hlavně poskytovalo dostatek stavebního materiálu, kamene, při budování nového hradu. 10. června 1348 přijel Karel IV. se svou družinou do zalesněného valu, aby zde poblíž vesnice Poučnicku položil za účasti pražského arcibiskupa základní kámen hradu, o jehož názvu rozhodl „přidáním našeho vlastního jména pro větší památku naši jsme jmenovali tak, aby Karlštejn po Karlovi se nazýval“ (stejně jako nesly jeho jméno jím později založené hrady Karlsberg/Kašperk založený roku 1356, Karlskrone/Radyně založený roku 1361). Karlovi bylo tehdy 31 let a po založení Nového Města Pražského a Karlovy univerzity byla to třetí prvořadá zakladatelská akce v roce 1348. U Karlštejna nešlo o běžné panské sídlo, ale o hrad v našich dějinách a téměř v celé Evropě ojedinělý. Karel IV. v listině z roku 1349 píše, že jej vyzdvihl ne ke své soukromé potřebě, ale k užitku celého Království českého, zvláště k potřebě dobra zemského a k chování věcí královských, klenotů a práv Koruny české. Korunovační klenoty, především královská koruna jím ještě jako markrabětem objednaná a zasvěcená sv. Václavovi, byly sice uloženy v chrámu sv. Víta na Pražském hradě, ale v případě nebezpečí se měly odvézt na Karlštejn. Ve snaze o získání císařské hodnosti se Karel IV. utkal s Ludvíkem Bavorskem, po jehož smrti odevzdali jeho synové Karlu IV. celý korunovační poklad, tzv. korunu Karla Velikého. Korunovační insignie a soubor statků vztahujících se ke Kristu. Získání korunovačních insignií a statků stvrzovalo postavení Karla IV. v říši, a proto se rozhodl o jejich umístění na hradě. Stejně tak měly být na Karlštejně umístěny nejdůležitější zemské listiny a hrad se měl stát památkou české státnosti. Vedle vlasteneckého idealismu měl Karlštejn plnit prvořadou duchovní funkci, sloužit panovníkově hluboké zbožnosti jako místo pro jeho meditace a modlitby. V roce 1357 došlo k založení hradní kapituly a pro ni byl na hradě vybudován kostel Panny Marie a už rok předtím tzv. kanovník dům. Idea a náplň radu se už v průběhu stavby měnila a Karlštejn se tak měl stát symbolem Českého království.

Výběr staveniště hradu se nezdálo jako nepříznivý, dokonce jako krajně nevhodný (Tomáš Durdík). Karlštejn byl situován na výběžku povlovně se svahující výšiny, později zvané

Kněží hora. K zajištění jeho obrany bylo nutné na severní straně vyhloubit a do skály vysekat mohutný příkop, který pak odděloval ostatní část Kněží hory, na vrcholu vyšší než je Velká věž hradu. Obrana hradu byla už při založení dobře uvážena, jak mj. prokázalo jeho neúspěšné obléhání husity v r. 1422. S vytěžením hlubokého skalního příkopu na severní straně se už při zakládání počítalo – zde je opět nutné zdůraznit tehdejší zhodnocení zdejších přírodních podmínek – vylánaný kámen ze skalního sedla se využil jako stavební materiál na vybudování hradu. Původní přístupová cesta k hradu nevedla v době Karlově osadou Budňany (dnes Karlštejn), ale od severovýchodu přes Dušníky a nově založenou ves Mořinu k úvalu oddělujícímu vrch Haknovec a Kněží horu k okraji vytesaného příkopu. Z dalších stran jsou proti hradu vrchy Otové, Plešivec a Javorka nad osadou Budňany.

Obr. 2.2.7: Území Českého krasu na mapě II. vojenského mapování, tzv. Františkova. Druhé vojenské mapování proběhlo na území celé tehdejší monarchie v období 1807-1869. Rozhodnutí císaře Františka II. o provedení nového mapování bylo ovlivněno především vojenskými důvody, vyvolanými napoleonskými válkami, kdy se projevily nedostatky mapových podkladů prvního vojenského mapování vyhotovených se značnými nepřesnostmi, hrubou zeměpisnou orientací a s výraznými deformacemi. Měřítko zůstalo stejné jako u prvního vojenského mapování, tedy 1:28.800. Narozdíl od josefského mapování však mapování Františkova předcházelo budování souvislé trigonometrické sítě, která sloužila nejen vojenskému mapování, ale také mapování katastrálnímu započatému v roce 1816, které bylo později použito jako podklad pro mapování vojenské. Výšky významných objektů byly určovány trigonometricky, pro znázornění reliéfu se používaly sklonové šrafy. Na pravém okraji barevně vyhotovených sekcí byl připojen seznam obcí a osad, počet domů a stáji i údaje o tom, kolik tam lze umístit mužů a koní. Mapa ukazuje velmi názorně bohatou krajinnou strukturu krasového území, se zaříznutými údolními Berounky, Loděnice (Kačáku) a Karlického potoka. Do takto bohatě členěné krajiny jsou zasazena historická sídla, z nichž nejvýznamnější je královské město Beroun. Mapa dokládá dochovanost krajinné struktury Českého krasu a jak bude patrné na zvětšených výřezech u popisu jednotlivých sídel na území CHKO i dochovanost urbanistické struktury, cestní sítě, strukturu lesů, luk a polí. © 2nd Military Survey, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna; © Geoinformatics Laboratory, UJEP; © Ministry of Environment of Czech Republic; Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://www.geolab.cz>

Hrad vybuvovali na čtyřech výškově odstupněných skalních terasách. Na nejnižší terase stál opevněný příhrádek, kam vedla přístupová cesta po mostě přes příkop branou v 16. st. zrušenou a zazděnou, pak zvanou Voršilka. Pak vybuvovali východně od ní novou vstupní bránu, při níž stálo původně obydlí kanovníků karlštejnské kapituly (J. Mocker nahradil v 19. st. obě brány branou novogotickou). Cesta pak pokračovala přes další příkop branou do purkrabského dvora na druhé

terase, kde se po Mockerově přestavbě zachovala jen část budovy purkrabství z doby po r. 1500 se dvěma sály klenutými sklípkovými klenbami a hrázděným patrem. K tomuto dvoru přiléhá na východní straně níže položené jazykovité nádvoří se studniční věží, kam se přiváděla voda skalní štolou z blízkého potoka. Na západní straně purkrabského dvora se branou se znakem Martiniců ze 16. stol. přichází na třetí terasu s obdélným, 46 m dlouhým plochostropným palácem, ukončeným na východě polookrouhlou věží. V jejím 1. p. situovali malou kapli sv. Mikuláše, vedle byla v paláci velká tzv. Bílá síň a roubená komora. Ve 2. patře se nacházely královské obytné prostory, tj. ložnice, dvě deštěné světnice a další prostor s původně vymalovaným Karlovým rodokmenem. V původním 3. patře sloužily místnosti císařovně a jejím dámám. Při polookrouhlé věži přiléhá kolmo k paláci krátké křídlo, později zvané dům kanovníků. Severně od paláce volně stojí obytná tzv. Mariánská věž, tak nazývaná podle velké kaple P. Marie ve 2. patře. Byla vysvěcena v r. 1357, stejně jako sousední kaple sv. Kateřiny – zprvu kapitulní a pak soukromé pro panovníka. V přízemí Mariánské věže je od r. 1590 vězení Červenka, v 1. patře dvě místnosti s táflovými stropy.

Ze druhého patra Mariánské věže se po krytém mostě vstupovalo do Velké věže na nejvyšší terase, představující samostatné opevnění. Její severní, 6 m silná zeď neprolomená jediným otvorem měla odolávat možnému obléhání z Kněží hory a celá věž vytvářet mohutný štít kryjící za sebou ostatní stavby vnitřního hradu. Schodišťový přístavek na její jižní straně zpřístupňoval kapli sv. Kříže ve 2. patře věže. Nádherná, bohatě zdobená kaple s deskovými obrazy Mistra Theodorika byla nejvýznamnějším prostorem celého hradu. Její prostor rozděluje pozlacená mříž ve dvě části, kde ve výklenku za oltářem zadní části byly uloženy korunovační klenoty. Zachovaná kaple patří k nejkrásnějším prostorům evropského středověku. Karlštejn navazuje na české hrady donjonovského typu, ale ve své době představuje jeho vývojové vyvrcholení.

Už v době výstavby hradu zakládá Karel IV. podhradí Budňany (Karlštejn) s farním kostelem sv. Palmacia, založeným r. 1351. Jednoduchý kostel s obdélným, trojboce ukončeným presbyteriem byl na počátku 16. století upraven se zaklenutým kněžištěm sklípkovou klenbou. K jeho obnově došlo v 18. století, s přístavbou věže kolem roku 1760.

2.2.1.4 Další vývoj ve vrcholném a pozdní středověku

Vybudování Karlštejna podnítilo i vznik dalších obcí v okolí. Mj. patří k nim ves Mořina (původně Velká Mořina), v níž se zdejší kostel sv. Stanislava uvádí už v r. 1353 jako farní. Jednoduchý kostel s obdélným trojboce ukončeným kněžištěm a čtvercovou kaplí v ose byl v 18. st. barokně přestavěn. V polovině 14. st. patřila vesemauzskému klášteru (založen roku 1347) a v r. 1359 tu vlastnil dvůr malíř Karla IV. M. Wurmser a po jeho smrti Mistr Theodorik. Půdorys obce s dlouhou pravoúhloú návsi a kostelem se hřbitovem v její severní části svědčí o plánovitě založení.

V obci Všeradice (na okraji CHKO) s nepravidelným půdorysem na pahorkatém terénu se staví tehdy nový kostel sv. Bartoloměje, zmiňovaný v roce 1384. V roce 1640 došlo k jeho obnově a rozšíření, s další úpravou v roce 1765 a přístavbou západní hranolové věže v roce 1774.

V Třebotově je kostel sv. Martina doložen v roce 1352, byl však v roce 1865 zbořen a nahradil jej v letech 1866-1867 nový kostel novorománský. Při kapli svatého Jana ve Svatém Janu pod Skalou, patřící benediktinskému klášteru na Ostrově, bylo v roce 1310 zřízeno proboštství.

Karel IV. zakládá dále na strmém ostrohu v Karlickém údolí v roce 1358 tvrz Karlík, zvanou Hrádek. Tvrz měla podobu věžovitého stavení s příkopem oddělujícím ostroh. Zřejmě měla sloužit k ochraně východní části karlštejnského panství. Kolem roku 1400 ji však Václav IV. zastavil, ač přitom určil 200 kop českých grošů k její další výstavbě. K té však patrně nedošlo a v současné době se z tvrže dochovala jen část kamenného zdiva a příkop. Jiná tvrz stála ve 14. století v Suchomastech, v obci Liteň stály ve 14. století dvě tvrže, Mladotovská a Valdecká, poprvé zmiňované v roce 1405.

Vláda Václava IV. a Zikmunda Lucemburského vyzněly v opačném smyslu, než v jakém Karel IV. Karlštejn budoval. Václav IV. tu dal v roce 1384 uvěznit arcibiskupa Jana z Jenštejna, v roce

1397 zde byli panskými spiklenci zavražděni čtyři královi milci. Hned po smrti Václava IV. dal jeho bratr a Karlův syn Zikmund převést říšské korunovační klenoty zpět do Norimberka před „pražskými kacíři“, a tak pohřbil Karlovu státnickou myšlenku o účelu Karlštejna jako schránky říšských klenot. Naopak však byla na hrad převezena ze Svatovítské kapituly Svatováclavská koruna a dále poklady z kláštera Zbraslavského a dalších klášterů. Zikmund ale platil svá protihusitská vojska právě z prodeje částí těchto pokladů. V roce 1422 došlo k sedmiměsíčnímu obléhání Karlštejna husity vedenými prozatímním správcem země Zikmundem Korybutovičem s ostřelováním z bombard i praků rozmístěných na okolních kopcích. Stopy husitských obléhacích pozic se zachovaly (bombarda na Javorce, Nad Hankovým polem a na Kněží hoře). Posádka Karlštejna však obléhání odolala, nekapitulovala, ani po znečištění potoka zásobujícího hradní studnu a 11. listopadu 1422 uzavřely obě strany příměří. Hradní posádky pak vydržovali purkrabí až do roku 1436, kdy na český trůn nastoupil císař Zikmund. Svatováclavská koruna zůstala pak na Karlštejně po dvě další století.

2.2.1.5 Období renesance

V 15. století měl pro hrad rozhodující význam purkrabský úřad, kde místo dosavadního jednoho purkrabího byli od roku 1488 dosazováni dva, jeden z panského rodu a druhý z nižší šlechty. Purkrabský úřad se v 15. a 16. století stal jedním z nejvýznamnějších úřadů v zemi a zastávali jej členové nejvýznačnějších českých šlechtických rodů. Hrad bylo také nutné stavebně udržovat, a tak došlo k jeho pozdně gotickým úpravám a významné renesanční přestavbě. V době vladislavské se řešil nový vstup na hrad, starou cestu od Mořiny v té době opustili a na Karlštejn se pak přijíždělo přes Budňany a pod velkou věží po dně původního hlavního příkopu se zřízením nové vstupní brány. Největší přeměna se v té době týkala budovy purkrabství za Jana Šternberka. Ještě k výraznější změně došlo v době renesanční, zejména za Rudolfa II. Budova purkrabství dostala nové třetí patro, dispoziční úpravy se realizovaly v Mariánské věži a velká věž dostala místo valbové střechy střechu sedlovou, krytou po obou stranách volutovými štíty. Na renesanční přestavbě hradu se významně podílel císařský architekt Ulrico Aostalli de Sala. Po Mockerově puristické přestavbě Karlštejna na konci 19. století byly však všechny renesanční úpravy odstraněny.

V 16. století došlo také k některým změnám v karlštejnském panství a území nynější CHKO Český kras. Ve Svatém Janu pod Skalou vzniklo po zničení Ostrovského kláštera v době husitské v roce 1517 opatství. Na začátku 16. století tu postavili nový kostel svatého Jana zvaný Hasenburský, k němuž v roce 1600 přistavěli zvonici. Ta se zachovala, ale Hasenburský kostel byl v 17. století nahrazen novým.

Staví se nové renesanční tvrze. Tvrz v Chotči se dochovala v patrovém křídle bývalého státního statku se zbytky sgrafitové výzdoby na severní straně, byla však přestavěna v baroku a v 19. století.

2.2.1.6 Období baroka

Ve Svatém Janu pod Skalou se ze zdejšího církevního střediska stalo v baroku významné poutní místo. Byly tu již dříve jeskyně využívané jako sakrální prostory. Vstupní jeskyni zvané chrám sv. Jana Křtitele s hrotitě přitesaným stropem v baroku upravili čelní stěnu a podobně v roce 1657 raně barokně upravili jeskyni zvanou Starý kostel, zasvěcený Panně Marii. Severně od nich postavili v letech 1657-1661 na místě bývalého Hasenburského kostela nový klášterní kostel Narození sv. Jana Křtitele podle návrhu jezuitského architekta Carla Luraga. Kostel je jednodílný s bočními kaplemi a mělkým příčně obdélným kněžištěm, u jehož východní stěny začlenili renesanční zvonici. Při kostele vznikl ve dvou barokních etapách čtyřdílný klášterní komplex se střední kvadraturou. V letech 1653-1661 se postavila jednoduchá křídla východní a jižní jako původní konvent, zatímco architektonicky hodnotná křídla západní a severní, bývalá prelatura, byla přistavěna v letech 1726-1731 pravděpodobně podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Při klášteře vznikla také barokní zahrada. Z roku 1714 pochází kaple sv. Kříže na skalním hřebenu východně od kláštera, upravená v 19. století, centrální stavba na půdorysu řeckého kříže. V roce

1801 bylo z atiky prelatury sneseno barokní sousoší Madony se sv. Janem Křtitelem a sv. Ivanem a umístěno na návsi obce.

Obr. 2.2.8: Území Českého krasu na mapě třetího vojenského mapování v měřítku 1:25.000 z let 1876-1878. Na snímku, který ukazuje stav krajiny v druhé polovině 19. století, je patrná řada rysů struktury krajiny, které se dosud zachovaly jako důležité znaky kulturně-historické charakteristiky (rozložení lesů, zemědělských ploch, cestní sítě...). (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://www.geolab.cz>)

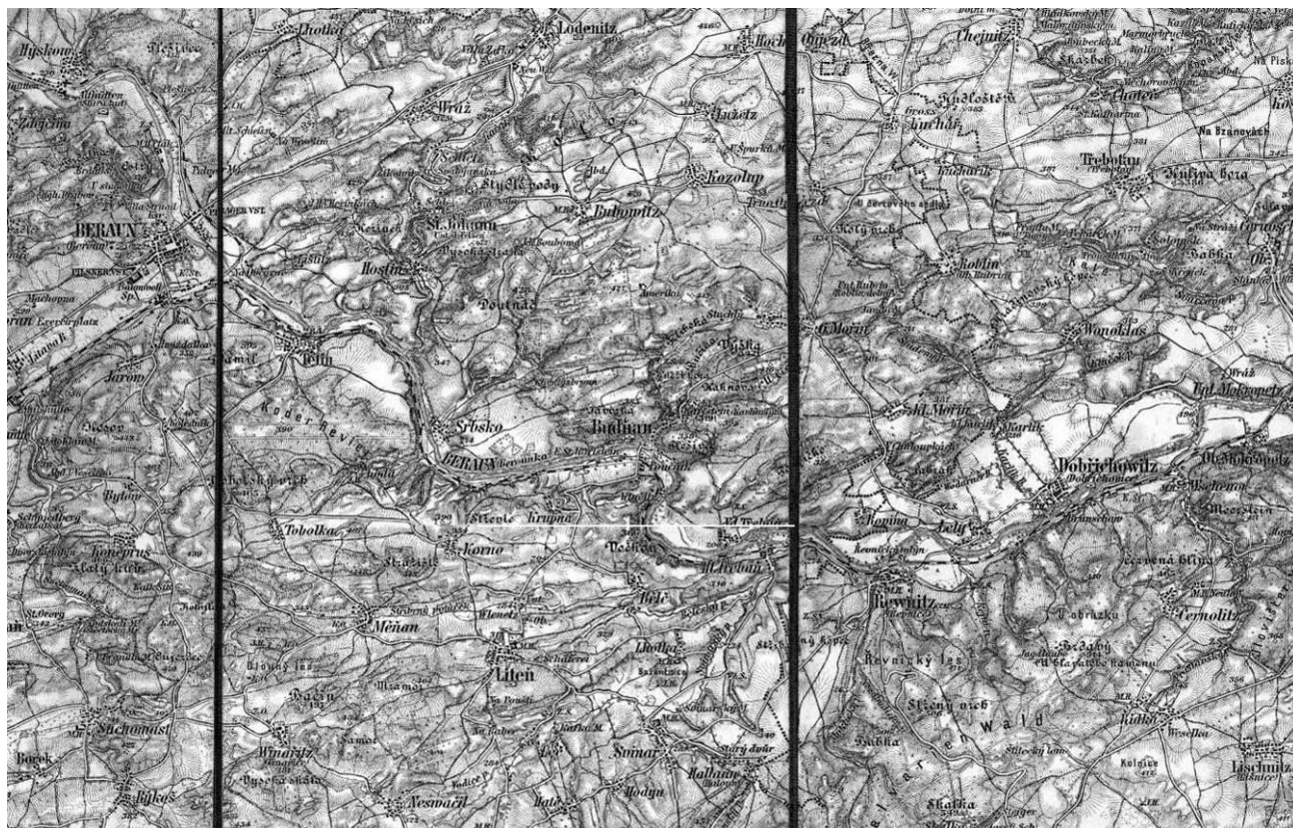
Zvýrazněná barokní úcta svatých vedla k výstavbě nového kostela sv. Ludmily na Tetíně. Stavba vznikla v roce 1685 na místě staršího kostela asi ze 14. století s obdélnou lodí se zkosenými rohy, trojboce ukončeným kněžištěm a s architektonicky zdůrazněným západním průčelím uzavřeným volutovým štítem. Prostor před ním obohatilo sousoší Panny Marie se sv. Ludmilou z doby kolem roku 1700. V Kosoři byla v roce 1722 postavena kaple sv. Anny, v Srbsku kaple v roce 1755, kaple v Suchomastech je pozdně barokní, stejně jako v Kornu u silnice na Liteň z roku 1771.

V 17. a 18. století byly také barokizovány starší kostely. Patří k nim kostel sv. Bartoloměje ve Všeradících, kostel sv. Petra a Pavla v Litni a kostel sv. Palmacia v Budňanech. Dalším příkladem je kostel sv. Stanislava v Mořině, barokně přestavěný v 18. století. Staršího zdiva renesančního kostela sv. Kateřiny v obci Choteč využili v letech 1697-1699 při velké barokní přestavbě, patrně podle staršího návrhu architekta J. B. Matheye. Mnoho obcí obohatily v té době barokní sochy a sousoší.

V baroku vznikaly také zámky. V Litni na okraji CHKO postavil Kunát Jaroslav z Bubna a Litic po roce 1661 v místě Valdecké tvrze barokní zámek, přestavovaný pak v letech 1765-1767, 1843-1846 i na přelomu 19. a 20. století. Je to čtyřkřídlá jednopatrová budova s mansardovými střechami, při níž vznikla úřední budova zvaná Čechovna a zámecký park se salou terrou a oranžérií. Také v Suchomastech stála středověká tvrz, kterou v 2. polovině 18. století nahradil dvoupatrový zámek s mansardovou střechou, trojúhelným štítem a věžičkou ve střední ose, na nějž navázala zámecká zahrada vzniklá po roce 1730 za Vratislava z Mitrovic se salou terrou.

Zámky vznikaly v baroku jako reprezentační sídla šlechty, při nichž byly většinou hospodářské budovy. V této době se stavěly také nové farní budovy. Příkladem je fara čp. 11 v Budňanech z roku 1755. V 18. i 19. století se budovaly i stylové vesnické usedlosti. Ukázkou jsou statky v Mořině či třeba usedlost čp. 68 v Hlásné Třebani s krásnou rokokovou branou.

Židovské osídlení na území CHKO Český kras v době barokní dokládají mj. hřbitovy. Hřbitov v Litni byl založen jižně od obce v roce 1680 jako nejstarší židovský hřbitov v bývalém berounském kraji. Barokní je také židovský hřbitov v Mořině na svažitém terénu za vsí s nápisy z 18. a 19. století.

Obr. 2.2.9: Území Českého krasu na speciální mapě Rakouska-Uherska z roku 1882 (Hořovickoa Berounsko) (Specialkarte von Österreich-Ungarn - Zone 6 Col. X., Beraun und Hořowitz / General-Depot des k. u. k. milit. - geogr. Institutes). Snímek historické mapy ukazuje stav krajiny na konci 19. století. (VKOL – digitální knihovna map, <http://mapy.vkol.cz>)

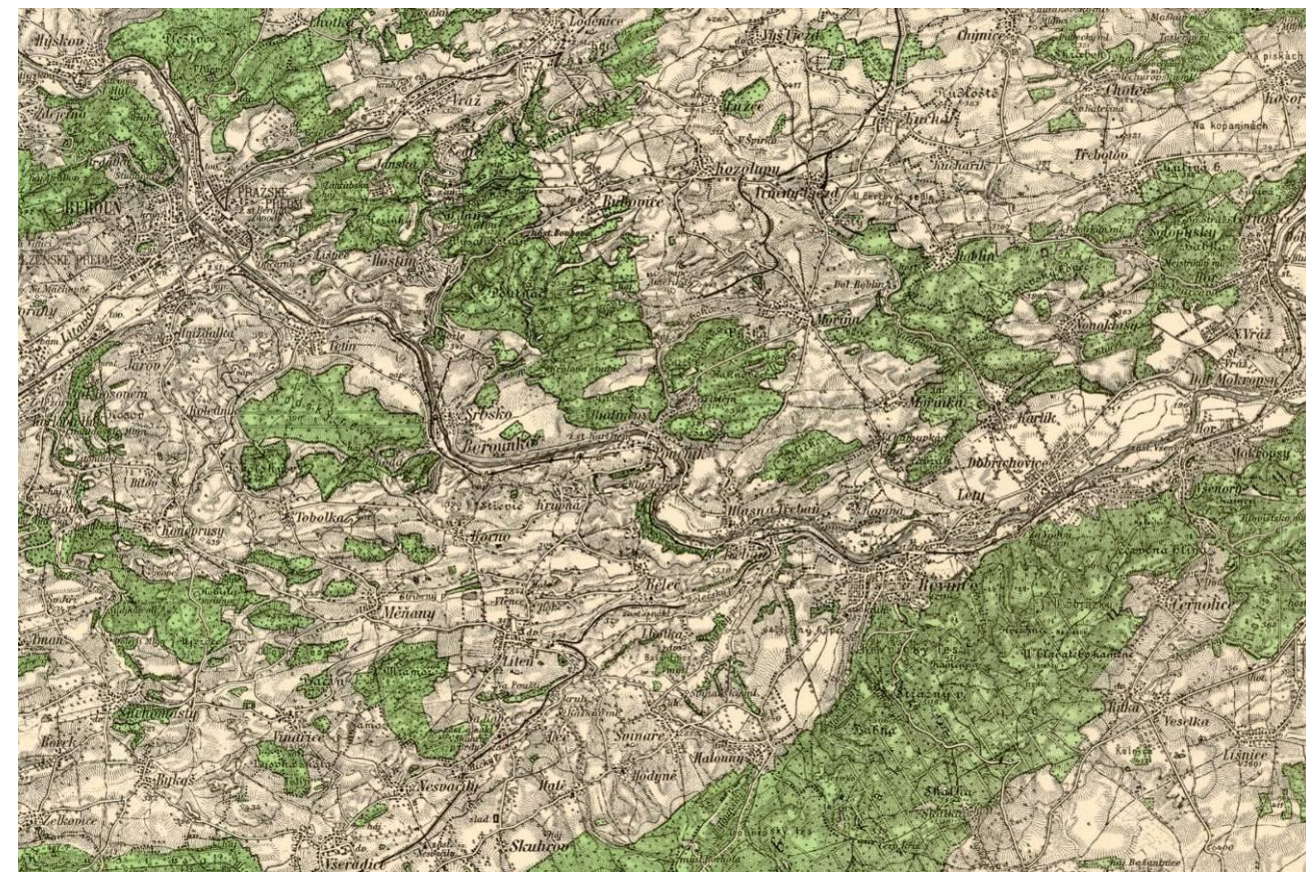
2.2.1.7 19. století

V Tetině postavili na místě starého manského statku na přelomu 18. a 19. století panský dvůr s jednopatrovou obdélnou budovou s klasicistním průčelím, uzavírající západní stranu návsi. V zahradě dvora stála barokní kaple sv. Jana Nepomuckého z 1. poloviny 18. století, kterou na počátku 19. století přestavěli v zahradnický domek.

U výše zmíněného zámku v Suchomastech přeměnili zámeckou zahradu za majitelů Daubků v anglický park, vytvářející intimní krajinářský komplex. Návsi některých obcí obohatily tehdy kaple, jako například v roce 1818 v Měňanech a v 1. polovině 19. století v Mořince. Kaplička na návsi v Hlásné Třebani pochází z roku 1867.

Staví se však také první školy. Ukázkou je patrová škola s mansardovou střechou z roku 1817 v Suchomastech. K výstavbě dalších vesnických škol dochází od 2. poloviny 19. století.

Hlavní sídlištní změny na území CHKO v 19. století přineslo zrušení nevolnictví v roce 1781 a poddanství v roce 1848. Uvolnění zemědělského obyvatelstva vedlo k velkému rozvoji vesnic a jejich výstavbě.

Obr. 2.2.10: Území Českého krasu na speciální mapě odvozené z třetího vojenského mapování. Speciální mapy byly reambulovány a hojně používány nejen v armádě až do roku 1956. Tato mapa v měřítku 1:75.000 ukazuje území na počátku 20. století, již v období první československé republiky. Zobrazuje strukturu zdejší krajiny, terén, vodní toky, plochy lesů a zemědělské půdy, cestní, sídelní a urbanistickou strukturu. (<http://oldmaps.geolab.cz>)

Od konce 1. poloviny 19. století se staví v novoslozích. V novorománském stylu byl v Třebotově na místě starší sakrální stavby postaven v letech 1866-1867 nový kostel sv. Martina a na návsi v Korně nová kaple. Na výstavbě hřbitovních kaplí a hrobek se někdy podíleli prvořadí architekti a výtvarní umělci. Dokladem toho je novogotická hřbitovní kaple sv. Maxmiliána ve Svatém Janu pod Skalou z let 1847-1849, postavená podle návrhu prof. Bernarda Gruebera. Další ukázkou představuje novorenesanční hrobka rodiny Daubkovy uprostřed malého parku v obci Liteň poblíž nádraží z roku 1888 od architekta Antonína Wichla se dvěma putti v tympanonu průčelí a sochou sv. Josefa od Josefa Václava Myslbeka.

Nejvýznamnějším architektonickým počinem 2. poloviny 19. století na území CHKO je novogotická přestavba hradu Karlštejn. Hrad byl tehdy ve velmi špatném stavu a jeho rozsáhlá renovace vycházela z dobových tendencí vrátit významnou historickou stavbu do původního stavu. K obnově Karlštejna byl staven zemský výbor český a na přímluvu Fr. Palackého, Fr. L. Riegra a hraběte Lva z Thunu podal zemský sněm v roce 1865 žádost císaři o restaurování hradu. Vídeňská centrální komise na ochranu památek pověřila projektem architekta Bedřicha Schmidta, který pak v roce 1888 pozměnil architekt Josef Mocker. Při přestavbě v letech 1888-1897 došlo ke zboření dvou starých bran s jejich novogotickou náhradou i ubourání nejvyššího patra purkrabského paláce, včetně jeho křídel a také obou renesančních štítů Velké věže. Zcela se změnilo třetí patro královského paláce a došlo též ke vnitřním dispozičním zásahům uvnitř hradu. Novým zastřešením jednotlivých staveb dostal Karlštejn zcela jiný vzhled i siluetu. Mockerova puristická renovace hradu byla kritizována už v době své realizace a v současné době je příčinou, proč se zatím nepodařilo prohlásit Karlštejn za Světovou památku UNESCO. Na druhé straně je třeba s odstupem sta let hodnotit restauraci jako prvořadou ukázkou dobových snah uvedení památky do původního stavu v hradní architektuře. Změna zastřešení nesporně vedla k vrácení monumentality hradu. Veškeré

nálezky v době rekonstrukce byly podrobně dokumentovány a sanace byla provedena klasickými technologiemi na vysoké stavební úrovni.

Území dnešní CHKO protla v 2. polovině 19. století nová železniční trať Praha – Beroun – Plzeň. Od konce 19. století zasáhla území těžba vápence, někde ještě v tomto století ukončená a jinde ve 20. století ještě rozšířená tak, že silně postihuje přírodní hodnoty Českého krasu. Těžba i zpracování vápence vytvořily nové pracovní příležitosti. Jeho zpracování se realizuje mimo CHKO, silně však narušuje ovzduší a přírodní prostředí v něm. Kladně lze hodnotit, že se bytová panelová výstavba pro pracovníky zajišťovala mimo území CHKO.

Přírodní kvality území vedly už od 2. poloviny 19. století k výstavbě rekreačních vilek, domků a ve 20. století chatových kolonií. Turistické využívání CHKO se projevuje zřizováním ubytovacích zařízení. Hrad Karlštejn má největší návštěvnost z českých hradů a zámků. Průměrně je to zhruba 350.000 návštěvníků ročně a na této velké návštěvnosti se podílí, vedle mimořádných umělecko-historických kvalit hradu, též jeho celoroční provoz.

2.2.2 Kulturní dominanty a dominantní znaky

Český kras je územím s velmi členitým terénem. Společenský vývoj a vývoj osídlení vedl ke zdůraznění různých lokalit a sídel, na čemž se také podílely jejich urbanistické dominanty. Jejich výšková poloha mohla k tomuto zvýraznění podstatně přispět, tj. i nevysoké stavby ve výšinných situacích mohly vytvářet krajinné dominanty. Obecně se však v minulosti stavěly dominanty i v opačném směru, oproti okolnímu vyššímu, většinou kopcovitému terénu níže položené, přesto však v různých pohledech dominantně působící. V období feudalismu byla dominantami zvýrazňována feudální sídla a městské a někdy i vesnické areály (jejich kostely s věžemi s funkcí zvonice). Na území Českého krasu se ze tří uvedených možností objevují jen dvě, městské osídlení se zde nevyskytuje (Budňany byly na městečko povýšeny až v roce 1794, bez výstavby nových městských dominant a také budovy městské samosprávy, radnice).

V době pravěké se někdy situovala sídliště a hradiště ve výšinných polohách. Tak ve starší době kamenné vzniklo malé hradiště na „Svatojánské skále“, na zcela nepřístupném ostrohu nad kostelem, v době hradištní – pozdně bronzové či halštatské hradiště „Na ohradě“ na vrcholové planině Kotýzu s ochranou skalního srázu na jihu a valu na straně severní a v době pozdně laténské hradiště na Brdláku, na vápencovém ostrohu v dominantní poloze nad Závistí a nad Stradonicemi. Slovanská hradiště se stavěla rovněž ve vyšších polohách. Platí to o hradišti „V Kozlu“ na vápencovém ostrohu nad Beroučkou, také však o hradišti „Na Zámkách“ u Chotče, chráněném srázným terénem a na západní straně valem. Zástavba v těchto sídlištích a hradištích byla jen přízemní a dominantnost způsobovala jen jejich výšinná poloha. Nejvýznamnějším slovanským hradištěm byl přemyslovský Tetín, kde vedle dřevěného knížecího dvorce vznikly v době románské dva zděné kostely. V této době bylo tetínské hradiště nejvýznamnější dominantou dnešního území CHKO.

Společenský vývoj vedl v území CHKO ke vzniku významných krajinných dominant až v době gotické, a to jako staveb feudálních. V některých vesnicích se stavěly farní kostely, které však někdy nahradily pozdější novostavby (Třebotov, Tetín – kostel sv. Ludmily s náhradou v baroku, Liteň), není proto známo, zda měly věže. Kostel sv. Palmacia v Budňanech byl tehdy bez věže, stejně jako kostel sv. Bartoloměje ve Všeradcích, kostel sv. Stanislava v Mořině má sice na západní straně věž, ale teprve stavebně-historický průzkum by ukázal, zda nebyla přistavěna až v baroku.

Nejvýznamnější krajinné dominanty té doby na území CHKO tedy vznikly jako stavby feudální, hrad Karlštejn a dva hrady. Prvořadou dominantou v hodnocené oblasti je rad Karlštejn. Vznikl jako císařská stavba s ideově nejpřednějším účelem, jako schránka říšských a českých korunovačních klenotů. Situován byl mezi vyššími kopci Kněžích horou, Haknovou a Políčkem, ale jeho mimořádné měřítko odpovídající císařskému majestátu i požadované obranné nároky vedly k jeho výjimečnému dominantnímu účinku a četným pohledům z různých stran. Šlo tedy o druhou

v úvodu zmíněnou alternativu, a stejně tak v souladu s lokalizací hradu na čtyřech terasách byly významově odstupněny jeho hlavní stavby, tj. dole purkrabský a výše uvedený královský palác, dále Mariánská věž a na nejvyšší terase Velká věž s kaplí sv. Kříže, v níž byly uloženy a bezpečně chráněny korunovační klenoty.

Dalšími feudálními dominantami byly hrady Tetín a Karlík. Oba měly podobu hradních donjonů, tj. věžových obytných staveb s obranou funkcí a oba také nedlouho po svém vzniku zpusly.

Stavební aktivita v době renesanční se projevila pouze při přestavbě Karlštejna a vzniku mála tvrzí a kostelů. Kostel sv. Kateřiny v Chotči a Hasenburský kostel ve Svatém Janu pod Skalou byly nahrazeny v baroku, ve Svatém Janu pod Skalou se však dochovala renesanční zvonice z roku 1600 jako dominanta pozdějšího poutního místa.

Nové dominanty obohatily oblast CHKO v době barokní. Dobově zdůrazněná úcta svatých vedla ke vzniku poutních míst – tradice zaměřená ke sv. Ivanovi ve Svatém Janě pod Skalou a ke sv. Ludmile na Tetině. Autorem nového kostela sv. Jana Křtitele ve Svatém Janu pod Skalou byl Carlo Lurago, který u svých mnohých kostelních novostaveb pojatých jako jednoduší s bočními kaplemi uplatnil dvě kompoziční schémata, typ s dvouvěžovým vstupním průčelím (Hradec Králové, Březnice) a typ se štítovým průčelím bez věží (Kláštevec nad Ohří, Praha – Nové Město, kostel sv. Ignáce). Ve Svatém Janu pod Skalou uplatnil řešení druhé, ale s výše uvedeným začleněním renesanční zvonice do klášterního areálu. Také nový barokní kostel sv. Ludmily v Tetině byl postaven bez věže, ale výšinná poloha s dálkovými pohledy způsobuje jeho velkou dominantní působivost.

V baroku se také ke zvýraznění starších kostelů přistavují k nim věže. Stalo se tak v Budňanech u kostela sv. Palmacia s vytvořením místní dominanty, dále u kostela sv. Bartoloměje ve Všeradcích, ale také u románské rotundy sv. Martina a Prokopa v Karlíku a snad až tehdy u kostela sv. Stanislava v Mořině. Na vesnické poměry poměrně velkolepou barokní novostavbou je kostel sv. Kateřiny v Chotči s dvouvěžovým vstupním průčelím, kde však věže v roce 1856 snížili s novým zastřešením nízkými stanovými střechami. Jistými dominantami v kraji jsou také barokní zámky v Suchomastech a Litni.

Z hlediska krajinných dominant na území CHKO byla v 19. století nejvýznamnější akcí puristická rekonstrukce hradu Karlštejna v letech 1888-1889 podle návrhu architektů B. Schmidta a J. Mockera. Rekonstrukce ochudila hrad o některé stavebně-historické kvality, nepochybně zvýraznilo pohledové uplatnění Karlštejna v blízkém okolí. Proti této realizaci jsou ostatní stavby té doby ze sledovaného hlediska třetířadé. Novorománský kostel sv. Martina v Třebotově se stal novou dominantou obce. Z počátku 20. století je jako jistou dominantou možné uvést přístavbu věže s pseudobarokním průčelím u kostela sv. Petra a Pavla v Litni (1906).

Krajinné architektonické dominanty srůstají s přírodním prostředím CHKO Český kras a spoluvytvářejí jeho charakteristický a neopakovatelný ráz.

2.2.3 Lidová architektura

2.2.3.1 Lidová architektura

Členitý masiv Českého krasu spadá svojí lidovou architekturou do oblasti Berounska, jehož osu tvoří kaňon řeky Beroučka. K osídlení tohoto území došlo velice brzy, neboť leží na významné spojnici Čech s Bavorskem. Zásadní význam pro osídlení kraje mělo založení královského města Berouna ve druhé polovině 13. století a hradu Karlštejna v polovině 14. století.

2.2.3.2 Vesnice a jejich umístění v krajině

Třebaže území CHKO není příliš rozlehlé a z hlediska přírodních podmínek je poměrně stejnorodé (geologická stavba, geomorfologie, vegetační kryt), existují zde části krajiny rozdílné

z hlediska podílu a charakteru přírodních složek, z hlediska hospodářského využití a situování osídlení. Tyto části krajiny jsou charakterizovány jako krajinné celky. V každém z těchto celků převládá určitý typ situování sídel v krajině.

V krajině jednoznačně převládají kompaktně zastavěné obce oproti samotám (většinou mlýnům) a menším osamělým skupinám zástavby, které se objevují pouze v hlubokých údolích přítoků Berounky. V jihozápadní části CHKO s charakterem členité náhorní zemědělské krajiny se nacházejí obce s kompaktním půdorysem, většinou bez výrazné siluety, ležící uprostřed polí, přiléhající k lesnatému svahu apod. (Měňany, Tobolka, Koněprusy). Některé obce jsou vklíněny do horních mělkých částí údolí pod terénním horizontem a umožňují celkové vnímání i pohledy do krajiny (Vinařice, Suchomasty).

Jsou zde i obce na terénní hraně (Korno, Nesvačily), avšak i zde jsou skryty pod terénním horizontem. Výraznost členitého terénu se strmými svahy potlačuje dominantnost zástavby, která se váže k zemědělským plochám.

V ústřední části CHKO, v údolí Berounky a na Karlštejnsku, se převážně vyskytují obce v hlubokých údolích nebo v jejich ústích (Srbsko, Hostim, Sv. Jan pod Skalou). Je to poloha velmi charakteristická pro Český kras. Tato poloha umožňuje vnímání zástavby z nadhledu, z bližších poloh. Dominantní či siluetární uplatnění nepřichází v úvahu.

Protikladem je výrazné dominantní uplatnění historické obce Tetín na skalách pravobřežní terasy Berounky, kde se uplatňuje charakteristická silueta zástavby tří kostelů. Kromě těchto příkladů existují i v severovýchodní části CHKO charakteristické podoby sídel, umístěných v zemědělských plochách na svazích, skloněných již do údolí Berounky. Jsou to Vonoklasy a Mořinka. Tyto obce, ač s nevýraznou siluetou a částečně skryty v mělkých údolích, jsou viditelné v dálkových pohledech na pozadí lesnatých horizontů.

Poslední skupinou vesnic z hlediska jejich uplatnění v obrazu krajiny jsou obce Třebotovské plošiny, které jsou zřetelné v náhorní rovině s možností vnímání v dálkových pohledech. Jsou to Bubovice, Mořina, Třebotov a Kosoř, z nichž Mořina a Třebotov mají výraznější siluetu, leží ovšem již v dosti krajinářsky neatraktivních partiích území a nevytvářejí významnější estetické hodnoty.

Je možno shrnout, že vesnické osídlení v CHKO vytváří ve většině míst harmonický soulad s přírodními podmínkami krajiny a to zejména díky zapojení do terénu a do lesnatých horizontů. Spolupodílí se tak na vytvoření charakteru krajiny Českého krasu a na kulturních a estetických hodnotách jeho krajinného rázu.

2.2.3.3 Charakteristické typologické znaky vesnic v CHKO

Pro Berounsko jsou charakteristické vrcholně středověké vesnice s rozlehlými, pravidelně vyměřenými čtyřúhelnými formami návsi. V CHKO Český kras se s těmito návsemi setkáváme v Mořině a v Mořince, kde je náves ve tvaru obdélníku. Méně častým typem je vesnice se čtvercovou návší, která je zde zastoupena obcí Nesvačily. Vyskytují se i vesnice s oválnou, nebo kruhovitou návší se statky často uspořádanými paprskovitě (Tobolka). Trojúhelnou návší se vyznačuje vesnice Bykoš a Srbsko. Mezi těmito základními tvary návsi se objevují i nepravidelné formy, kdy vesnicí prochází komunikace (Měňany) nebo se do ní sbíhá více cest (Běleč, Vinařice, Roblín, Choteč). V sevřených údolích jsou vesnice zcela bez centrálního prostoru – tzv. potůčnice (Sedlec, Svatý Jan pod Skalou, Kala).

Obvod návsi je obvykle lemován statky. V některých vesnicích se dochovaly ojediněle i poslední roubené objekty (Korno, Mořinka, Srbsko, Všeradice). Byly to jednoduché domy, někdy opatřené kožichem, s bedněnými štíty nebo s jednoduše vstřícně skládanými lomenicemi. Nahoře býval původně kabřinec či valbička. Jediný patrový roubený dům s pavláčkou nad vstupem se dochoval v Mořince. Součástí usedlosti bývaly zde rámové nebo pilířové kolny se sýpkovými komorami v podstřeší (Korno). Dokladem existence typu franckých dvorců s charakteristickým roubeným špýcharem stojícím na ohradní zdi jsou dochované objekty v Mořině (čp.27) a v Nesvačilech (čp.8).

Stav vesnické zástavby zachycující poměr mezi zástavbou roubenou a zděnou dokládá Stablní katastr, v této oblasti v roce 1840. K tomuto datu zde převládala již zástavba zděná. Roubená stavení v podobě chalup i statků zmizela většinou v průběhu 2. poloviny 19. století a 1. poloviny 20. století. Jejich štítová orientace převládala až do 2. poloviny 19. století. Ta byla později nahrazována orientací okapovou a to pod vlivem okolních měst, kde změna orientace proběhla již dříve.

Klasicistní zděná architektura je v kraji zastoupena celkem ojediněle (Korno, Mořinka). Celkově významnější a dobře zachované jsou soubory historizující a eklektické architektury ze 2. poloviny 19. a počátku 20. století, které výrazně ovlivňují celkový vzhled dnešních vesnic a to v celém pásmu mezi Berounem a Prahou včetně prostoru Hostomické brázdy. V CHKO Český kras je nejvýraznější vesnicí tohoto typu Korno. Domy i hospodářské stavby se vyznačují charakteristickými půdními nadezdívkami a eklektickými fasádami s bohatým dobovým dekorem jako odrazem městské architektury.

Součástí vesnic berounského regionu jsou i domkářské kolonie, které vznikaly při výpadových cestách a nebo tvořily vlastní čtvrti (Korno). Na okraji vesnice se usazovali také dělníci a to zvláště po 1. světové válce. Deputátníci, kteří pracovali ve dvorech a na statcích bydleli v domech tvořících součást velkostatku (Vinoř, Bykoš).

Prostory návsi a celkový výraz vesnic ovlivňují dochovaná zděná hrazení, která jsou obvykle tvořena zdi z místního vápence (Tobolka, Běleč, Korno, Mořinka, Nesvačily). V místech průčelí je zeď rozčleněna zaklenutou půlkruhovou nebo stlačenou bránou s dvojkřídlými skládanými vraty (Mořinka) a brankou pro pěší vedoucí na zápraží (Korno č.p. 20).

Téměř všechny návesní prostory jsou dotvořeny kapličkou, většinou čtvercového půdorysu, se stanovou střechou, na které je zvonička. Návesní kapličky pocházejí převážně z 18. až 1. čtvrtiny 19. století (Měňany, Mořinka, Nesvačily, Srbsko, Tobolka, Vinařice). Součástí mnohých návsi je také pomník padlým z 1. světové války (Korno).

Významnými dochovanými soubory lidové architektury v CHKO Český kras jsou vesnice Korno a Mořinka, které byly vyhlášeny vesnickými památkovými zónami.

2.2.3.4 Zvyklosti architektonického řešení staveb v CHKO

Původní či historická sídelní zástavba na území CHKO sloužila z většiny nejen k (trvalému) bydlení, nýbrž také jako zázemí či sídlo hospodářské činnosti. Dominantní hospodářskou aktivitou ve venkovském prostoru přirozeně historicky tvořila zemědělská výroba. Jedním z dokladů tohoto převažujícího zaměření je přítomnost početných hospodářských objektů ve většině sídel. Obytná zástavba k trvalému bydlení byla rozšiřována i v poválečném období a tento trend přetrvává i v současnosti.

Do budoucna lze možný rozvoj zástavby předpokládat z naprosté většiny v případě objektů sloužících trvalému bydlení. Stávající charakter obytné zástavby v sídlech na území CHKO je často poznamenán, především mladší zástavbou pocházející z druhé poloviny 20. století.

Z pohledu udržení či obnovení hodnotného původního obrazu sídel je v případě nové obytné výstavby či stavebních úpravách stávající zástavby žádoucí respektovat tradiční zvyklosti venkovského stavitelství. Základní požadavkem v případě nové výstavby je, aby se novostavba hmotově a výrazově přiblížila charakteru tradiční venkovské stavby. Pro tento účel jsou formulovány tyto základní požadavky či regulativy pro obytné stavby na území CHKO:

Podlažnost – dům přízemní nebo přízemní s obytným podkrovím.

Osazení do terénu – osazení domu do terénu delší stranou půdorysu po vrstevnici; výšková úroveň ±0 bude maximálně 60 cm nad přiléhajícím terénem, ve svažitéch polohách pak ±0 bude maximálně 25 cm nad terénem na straně přiléhající ke svahu.

Stavby nesmí převyšovat okolní zástavbu o více než 0,5 m.

Hmota stavby – šířka štítu domu maximálně 8 m, úroveň okapu maximálně 30 cm nad podlahou podkroví. Nepřípustné jsou balkony a lodžie ve štítech.

Celkový objem stavby nad terénem nesmí přesáhnout v metrech krychlových počet čtverečních metrů plochy stavebního pozemku.

Půdorys – obdélný, s poměrem šířky vůči délce minimálně 1 : 2 (optimum 1 : 3), případně kombinace obdélníků ve tvaru L nebo T, bez rizalitů. Nevhodný je půdorys čtvercový a kruhový.

Střecha – sedlová nebo polovalbová, symetrická. Sklon střechy 40 – 45°. Hřebeny musí být vždy rovnoběžné s delší stranou příslušné části objektu. Je možné řešení kombinací sedlových a valbových střech např. půdorysů ve tvaru L nebo T. Střechy budou mít okapový přesah v rozmezí 30-80 cm.

Nevhodná je střecha plochá, pultová, valbová, stanová nebo mansardová.

Fasáda – hladká, tlumené barevné odstíny – pískové a zemité okry, teple šedá, lomená bílá. Zcela nevhodný je odstín modrý, červený, fialový, růžový a zelený.

Střešní krytina – skládaná (nejlépe tašková) nebo skládanou krytinu imitující; barva cihlově červená nebo červenohnědá. Nepřípustná je černá barva krytiny. Nevhodná krytina jsou eternitové vlnovky, plechové ploché krytiny, souvislé krytiny z asfaltových lepenek sklolaminát a podobné materiály.

Vikýře a střešní okna – vikýře tradičních tvarů (seníkové) v dostatečném odstupu od štítů; lépe využít k prosvětlení podkroví střešní okna. Ve štítě neumisťovat okna v přízemí a v podroví v jedné ose.

Komíny – umisťovat co nejbližší k hřebeni střechy, s úměrným odsazením od štítových ploch. Omezit počet komínů sdružováním průduchů. Ztvárnění komínové hlavy může vycházet z místní stavební tradice. Komín nemůže být předsazen před obvodovou plochu objektu.

Římsy – jednoduché s maximálním přesahem do 0,30 m.

Okna a dveře – obdélníkových tvarů bez obloučků v nadpraží, vhodně členěné. Okna převážně ve výškovém charakteru.

Okapy – v max. výšce 3,5 m.

Doplňkové stavby – svým charakterem, materiálem i barevností musí korespondovat se stavbou hlavní.

Oplocení – v jednoduchých tvarech výška podezdívky max. 0,45 m pokud nevyrovnává terén. Používat přírodních materiálů (optimální je dřevo). Oplocení směrem do krajiny co nejvíce průhledné – dřevěné laškové nebo z drátěného pletiva.

Fotovoltaické panely – max. na 1/3 plochy celé střechy, v dostatečných rozestupech od sebe. Panely nejlépe v barvě střešní krytiny a profilované.

Důležitým aspektem je zeleň v zahradách či sady, která formuje přechod sídla do volné krajiny. Sídelní zeleň by měla tvořit listnaté dřeviny včetně ovocných. Obecně nevhodné (v zahradách i veřejném prostoru) jsou jehličnaté dřeviny včetně nepůvodních druhů či jejich kultivarů.

Uvedené základní regulativy je třeba chápat jako směrné. Jednotlivé prvky tvarosloví je nutné řešit individuálně podle konkrétní polohy navržené stavby v sídle (např. centrum obce, okrajová zástavba, charakter okolní zástavby, stupeň ochrany přírody a krajiny apod.).

V poválečném období došlo na území CHKO k významnému (typologickému) rozšíření zástavby. Velkoplošný způsob obhospodařování zemědělské půdy s sebou přinesl nárok na výstavbu kapacitně odpovídajících hospodářských provozů. Zástavbu některých sídel tak doplnily objekty zemědělské velkovýroby velkého měřítka či jejich areály (Bykoš, Měňany, Dolní Vlence, Roblín ad.). Sídlům v CHKO se rovněž nevyhnul vstup průmyslové zástavby (Poučnick, Liteň, Třebotov). V zástavbě některých sídel se rovněž objevila bytová zástavba (Liteň, Třebotov, Suchomasty).

Významné změny v důsledku vstupu nové zástavby se v průběhu 20. století odehrály ve volné krajině. Ve vazbě na těžební činnost (její intenzifikaci) byly vybudovány rozsáhlé zpracovatelské provozy (Čertovy schody, Radotín, Loděnice – již vně hranic CHKO). Vedle průmyslových provozů se vyskytují i další rozlehlé areály specifických funkcí (areál nemocnice v Berouně, vojenský areál u Zadní Kopaniny).

Fenoménem druhé poloviny 20. století pak je výstavba objektů individuální rekreace – rekreačních chat, zásadním způsobem determinovaná polohou CHKO v blízkosti hlavního města. Z větší části se objekty druhého bydlení vyskytují ve východní polovině CHKO (na levém břehu Berounky).

V případě potenciální výstavby (účelových) staveb měřítkem vystupujících na běžnou obytnou zástavbu je potřeba přistupovat ke každému záměru individuálně. Základními podmínkami možné přípustnosti takového záměru je:

- Vyloučení umístění v exponované poloze s potenciálně plošným vizuálním uplatněním a negativním ovlivněním prostorového utváření krajiny
- Vyloučení kolize se stávajícími dominantami sídla (především potlačení pozice tradičních dominant v zástavbě)
- Prostorová návaznost na typologicky blízkou zástavbu (v optimálním případě pozice v rámci stávajícího areálu)
- Maximální eliminace vizuálního projevu navržené stavby krajinně (barevné provedení, konstrukční a materiálové řešení)
- Možnost realizace eliminačních opatření - pro snížení vizuálního projevu navržené stavby v krajině

V konkrétní rovině se může jednat o následující opatření, mj. ve vztahu k možným rozvojovým aktivitám (viz platný Plán péče o CHKO Český kras):

- usilovat o zmírnění vlivu negativních dominant na krajinný ráz, zejména vytvořením pohledových bariér pomocí výsadby zeleně v jejich okolí, v okolí přístupových komunikací, změnou barevnosti staveb či jejich přestavbou – především v případě velkokapacitních zemědělských nebo skladovacích areálů mimo intravilán nebo na jeho okraji; staveb bytových domů ve vesnicích či průmyslových areálů vápenek a cementáren
- při zřizování plošných zemědělských, průmyslových, sportovních nebo rekreačních areálů preferovat zastavěné území sdílel nebo v těsné návaznosti na něj – pouze v případě sídel zařazených do nižších kategorie; regulovat umístování reklamních poutačů ve volné krajině s ohledem na ochranu krajinného rázu
- u staveb inženýrských sítí či jiných technických staveb uplatňovat řešení podporující jejich začlenění do krajiny použitím přírodních materiálů (např. dřevěné stožáry elektrického vedení,

dřevoocelová svodidla, obložení betonových staveb kamenem atp.) či vhodné barevnosti, doplněním krycí stromové či keřové zeleně

- při umísťování vysílačů (mobilní operátoři, digitální televizní vysílání atp.) přednostně využívat stávajících vertikálních staveb (např. vysílačů, věží, komínů, stožárů VN); v případě stávajících vysílačů krytých lesem je nutné ponechat tyto porosty mimo hospodářské zásahy spočívající v obnově celého porostu, je třeba zachovat alespoň stromovou kulisu zakrývající stožár vysílače
- při výstavbě nových nadzemních sítí NN, VN či VVN, při rekonstrukcích těchto vedení požadovat v případě VN a NN přednostně jejich změnu na kabelové zemní vedení nebo uplatňovat požadavky podporující jejich lepší začlenění do přírodního prostředí; u nevhodně trasovaných vedení vyžadovat jejich přeložení do míst méně konfliktních z hlediska ochrany krajinného rázu (např. pod horizonty, podél lesních porostů)
- omezovat případné projevy lomů, krajinných (terénních) úprav a technicistních objektů souvisejících s dobýváním v dálkových pohledech výsadbou vhodné izolační zeleně

2.2.3.5 Tradiční formy venkovské zeleně (lidového krajinářství)

- Návesní zeleň (vysokomenné, vzrůstné, dlouhověké listnaté stromy (zejm. lípa či javory klen a mléč)
- Zeleň venkovských zahrad a humen (vysokokmenné ovocné stromy – jabloň, hrušeň, ořešák, třešeň, švestka nebo vzrůstnější křoviny – líska obecná)
- Zeleň alejová (lípa, javor klen, javor mléč a zejména vysokokmenné ovocné stromy – jabloň, hrušeň, ořešák, třešeň, švestka, jeřáby)
- Vegetace polních mezí (ovocné dřeviny či spontánní vegetace zejm. keřových dřevin – růže šípková, trnka, hloh, líska, javor babyka, bez černý)

Obecně nevhodné je používat při vegetačních úpravách venkovského prostoru (zejm. na veřejných prostranstvích a ve vazbě na volnou krajinu) nepůvodní druhy dřevin nebo zahradní kultivary domácích dřevin s pozměněným tvarem či barevností koruny (smuteční či válcovité tvary koruny, žíhané listy atp.) nebo pozměněnými růstovými vlastnostmi (zakrslé formy).

Značný krajinotvorný význam mají prvky mimolesní (ropztýlené) zeleně v krajině. Jedná se především o liniové formace (aleje podél cest, vegetační doprovody toků), popř. méně hojněji zastoupená zeleň v plochách zemědělské půdy. Tyto prvky, příznivě ovlivňující obraz krajiny, vyžadují důslednou ochranu, v řadě dílčích částí CHKO také posílení – s využitím dřevin odpovídajících přirozenému geografickému rozšíření.

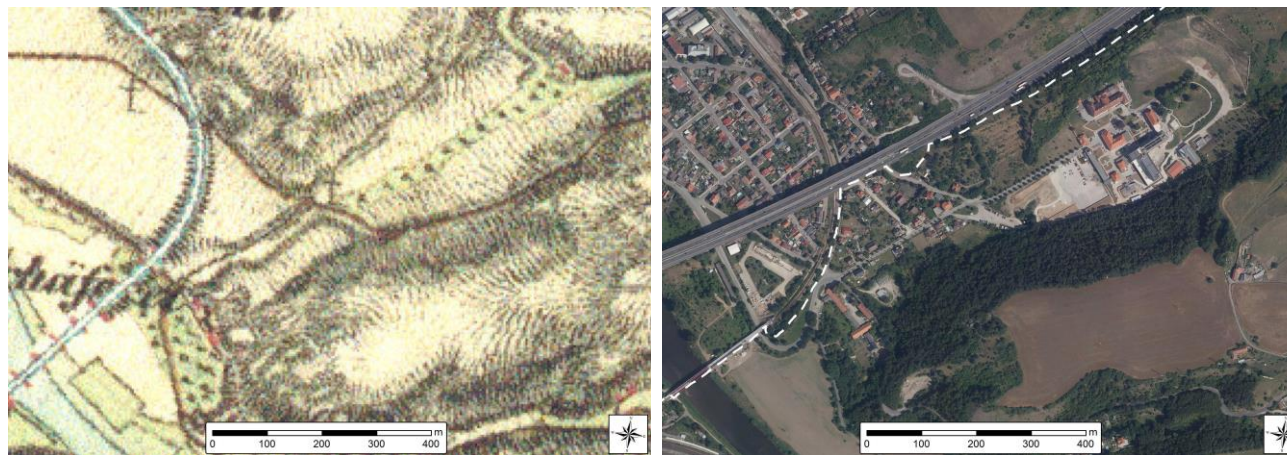
2.2.4 Popis a hodnoty sídel uvnitř CHKO

Popis jednotlivých sídel uvnitř CHKO je proveden tabulární formou, v pořadí podle oblastí krajinného rázu (A-B-C-D). Sídla v rámci jedné oblasti krajinného rázu jsou potom řazena podle abecedy.

Sídla v OKR A

2.2.4.1 Beroun (zástavba u nemocnice/jižně od dálnice D5)

OKR	A	první písemná zmínka	-	obec	Beroun
MKR	A.1 / A.6	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	IV				

Obr. 2.2.11, 2.2.12: Beroun (u nemocnice) Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), a současná ortofotomapa (včetně vyznačení hranice CHKO)

Okrajová – jihovýchodní část zástavby Berouna oddělená od města na severní straně dálniční estakádou (vybudovanou až v době existence CHKO). Zástavbu v mírně svažitém terénu bezodtokého údolí na levém břehu Berounky tvoří převážně vily se zahradami dislokované v uliční síti. Ve vyšší části sídla se rozkládá rozlehlý areál berounské nemocnice čítající několik velkých hmot pavilonů a parkoviště před vstupem.

V nejnižší části sídla se nachází rozlehlý hospodářský dvůr zachovalého historického vzhledu, později rozšířený.

Na jižní straně zástavba sídla přechází do souvislé lesní zeleně.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1 Dochovanost historické urbanistické struktury					
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřená částečně	
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřená zcela	X
2 Převažující charakter zástavby					
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	X
2.4	převažující novodobý charakter	X	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb	
3 Vizualní projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech					
3.1	harmonický projev zástavby		3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	

3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4 Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP					
4.1	přítomny		4.2	nepřítomny	X
5 Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury					
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny	X
6 Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny					
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X
Poznámky:					

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – proluky v dolní části sídla; zástavbu nerozšiřovat níže k toku Berounky (pod starý hospodářský dvůr)
7.2	Při realizaci nové výstavby respektovat měřítko stávajících obytných staveb (podlažnost)
7.3	Vyloučit zásahy do lesních porostů při jižním okraji sídla

Obr. 2.2.13: Areál Berounské nemocnice (vlevo vstupní část). (foto: L. Klouda)

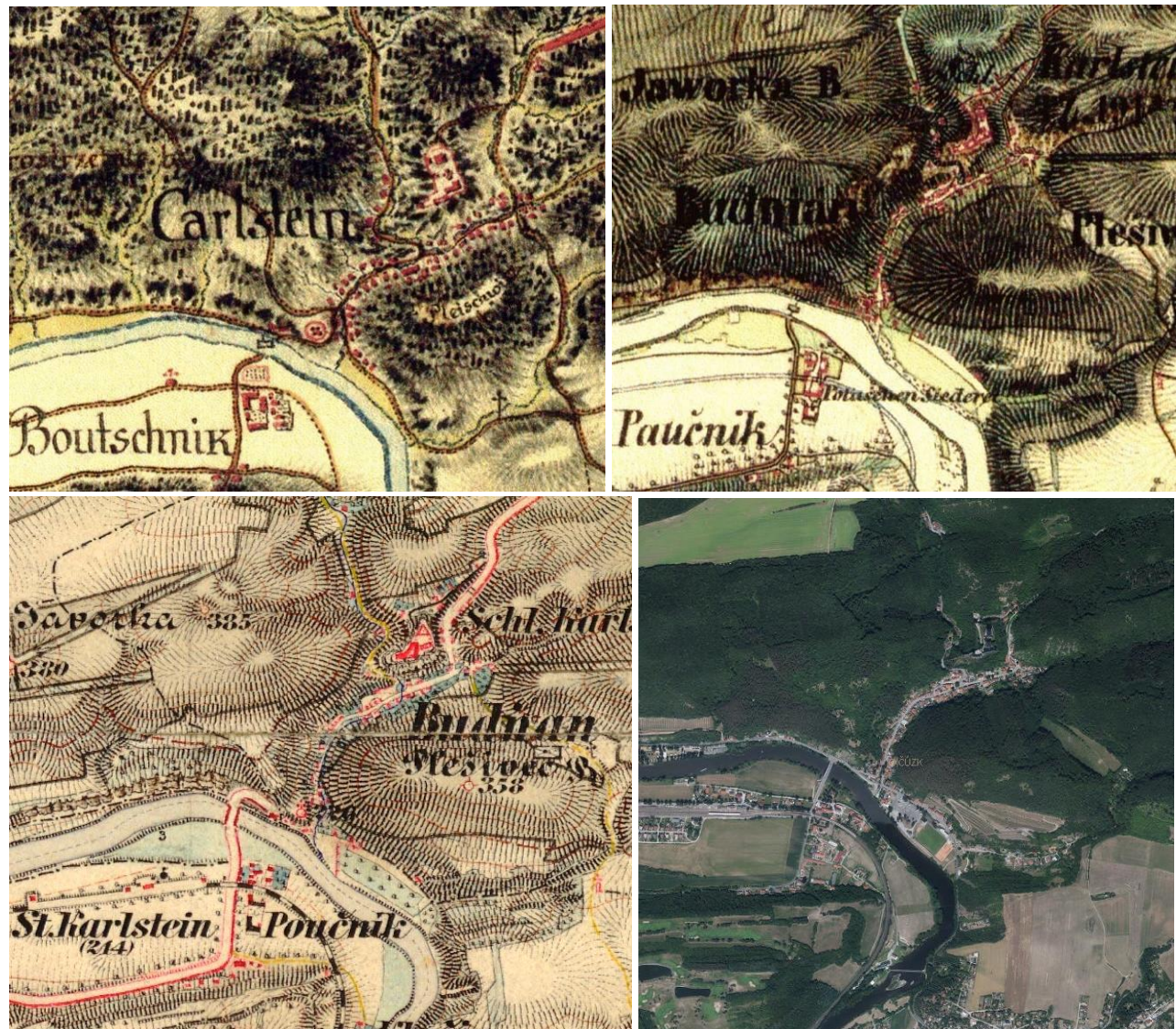

Obr. 2.2.14: Hodnotná hospodářská stavba vyniká celkovou vyvážeností jednoduché obdélníkové dispozice se sedlovou střechou a pravidelně členěnou fasádou pomocí dělených oken, patrové římsy a obdobně rytmizovanými podkrovními okénky. Ve štítu se vhodně uplatňuje úzké vertikální okno s obloukovým horním zakončením.

Obr. 2.2.15: Meziválečná architektura s mansardovou střechou, vyznačující se užitím tradičních tektonických prvků (bosáž, plastické římsy a šambrány), s adekvátním výrazem odpovídajícím dobovým souvislostem a účelu stavby. (foto vše: L. Klouda)

2.2.4.2 Budňany

OKR	A	první písemná zmínka	1348	obec	Karlštejn
MKR	A.3 / A.4	počet obyvatel/domů v r. 1869	482/71	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	II				

Obr. 2.2.16, 2.2.17, 2.2.18, 2.2.19: Budňany Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Budňany představují část současné obce Karlštejn rozkládající se na levém břehu Berounky. Obec Karlštejn vznikla v roce 1952 administrativním spojením obcí Budňany a Poučnick. Založení obce je spojeno se stavbou hradu Karlštejn, který dal vybudovat Karel IV. Základní kámen ke stavbě hradu byl položen v roce 1348 a stavba byla dokončena v roce 1355. V období výstavby hradu byl vybudován i kostel sv. Palmácia. Původní stavba byla poničena za husitských válek a dnešní podoba kostela pochází z počátku 16. století. Obě hlavní části obce, Budňany a Poučnick, rozdělené řekou Berouňkou, spojuje ocelový obloukový most dokončený v roce 1998.

Budňany jsou uváděny v roce 1850 jako obec v okrese Beroun, v letech 1869-1930 se uvádí jako obec v okrese Hořovice, v roce 1950 osada obce Karlštejn v okrese Beroun, v dalších letech osada zanikla.

Zástavba sídla situovaná na levém břehu Berounky je zásadním způsobem predisponována morfologickými podmínkami v území. Hlavní část zástavby vyplňuje úzké údolí Budňanského potoka (pod hradem Karlštejn). Menší větev zástavby se rozšiřuje do menšího bočního údolí – převážně rodinná zástavba se zahradami, s častými opěrnými zdmi a stabilizacemi svahů. Oba tyto úseky spojuje intenzivně využitý prostor při silnici II/116. Nad silnicí stojí řadově uspořádaná zástavba včetně větších hmot, blíže k řece pak sportovní a komerční infrastruktura (fotbalové hřiště se zázemím, parkoviště, služby). Při silnici II/116 – pod údolními svahy se nachází obytná zástavba rovněž západně od mostu přes Berouňku, zakončená tábořištěm. Menší enklávy s osídlením se vyskytují hluboko v údolí výše proti proudu Budňanského potoka (V Hlubokém, U Dubu).

Hlavní část sídla v údolí Budňanského potoka je v dolní části rozložena po obou březích (kamenem obloženého koryta), který výše po proudu sleduje silnici do Mořiny. Zástavba v údolí je vzhledově, výrazově i hmotově značně diferencovaná, patrná je komerční funkce daná vysokou celoroční návštěvností. Převažují zde rekonstrukce přízemních i patrových domů často v řadovém uspořádání. V nejvyšší části zástavby stojí i novostavby. K hodnotným částem zástavby náleží především areál fary s hospodářským zázemím na menší návsi v horní části, patrový barokní městský dům č.p. 53 a především kostel sv. Palmácia v dominantní poloze při vyústění údolí, jehož vizuální uplatnění částečně omezuje vzrostlá zeleň.

Dominantním prvkem sídla s výrazným přesahem do volné krajiny je hradní areál, jehož působení vůči zástavbě i v dálkových výhledech představuje zcela unikátní a nezaměnitelný fenomén. Celkový charakter sídla je dotvářen lesní zelení na svazích, která bezprostředně navazuje na jeho zástavbu.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřena částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřena zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
			X
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X
Poznámky:			
ad 4.1:			
kostel sv. Palmácia (číslo rejstříku 15678 / 2-329) – se hřbitovem, vystavěn v roce 1351, presbyterium sklípkově sklenuto kolem roku 1500, v 18. století upraven do nynější podoby			
liniové opevnění - objekty B - 9, B – 13 (návrh)			
polní opevnění Husitská bombardá, archeologické stopy, Javorka, Z hradu (číslo rejstříku 32237 / 2-422)			
polní opevnění husitská pozice obléhací, archeologické stopy, Nad Haknovým dolem (číslo rejstříku 22567 / 2-423)			
polní opevnění husitská pozice obléhací, archeologické stopy, Na Kněží hoře (číslo rejstříku 36665 / 2-3374)			
socha sv. Šebestiána, náves (číslo rejstříku 19376 / 2-328) – z roku 1714 z Braunovy dílny			
jeskyně „Nad vodopády“, archeologické stopy, v přírodní rezervaci Karlštejn (číslo rejstříku 40440 / 2-437) – sídliště jeskynního člověka ze starší doby kamenné, údobí gravetského			

fara čp. 11 (číslo rejstříku 35048 / 2-330) – barokní z roku 1755 s branou
 měšťanský dům čp. 53 (číslo rejstříku 23829 / 2-3350)
 hrad Karlštejn (číslo rejstříku 11743 / 2-327) – **národní kulturní památka** (číslo 116)
 Založen Karlem IV. roku 1348 jako místo pro uložení královských pokladů, relikvií a českých korunovačních klenotů. K perlam výtvarného umění patří bohatě zdobená kaple sv. Kříže ve Velké věži s unikátním souborem deskových obrazů mistra Theodorika, nástěnné malby v kostele Panny Marie a kaple sv. Kateřiny. Dnešní podoba hradu je výsledkem romantické, novogotické restaurace z konce 19. století.

Ottův slovník naučný:

Budňany, pův. Boudy, městys pod hradem Karlštejnem v Čechách, hejtm. Hořovice, okres Beroun (9 km jihových.), býv. panství Karlštejn, kostel sv. Palmatia, 3tř. šk., pošta, stanice české záp. dráhy, železný most přes Berounku; 72 d., 463 obyv. čes. (1880). [Budňany] byly původně řady bud vystavěných pro dělníky, kteří při stavbě hradu Karlštejna pracovali. Z bud těchto povstala ves [Budňany], která r. 1794 od císaře Františka I. na městys povýšena byla a zároveň jim uděleno právo k obydlení tří výročních trhů, které však se nekonají. Ve znaku mají [Budňany] českého lva, kterýž prý jim byl propůjčen již od Karla IV.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Zachovat – nesnižovat jedinečnou pozici hradu Karlštejn v rámci zástavby sídla i v širším krajinném rámci
7.2	Novou obytnou výstavbu lze připustit výjimečně, situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky) v západní části sídla (nad silnicí II/116); popř. v prolukách jinde v zastavěném území sídla
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty s potenciálem oslabení pozice stávajících dominant
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat souvislou lesní zeleň navazující bezprostředně na zástavbu a spoluformující projev sídla v krajině
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (nástavby navyšující výšku staveb, přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu
7.8	Zabránit vzniku druhé domovní fronty

Obr. 2.2.20 (předchozí strana) a **Obr. 2.2.21:** Hrad Karlštejn nad zástavbou Budňan v údolí Budňanského potoka.
Obr. 2.2.22: Zástavba ve svahu pod kostelem sv. Palmacia.

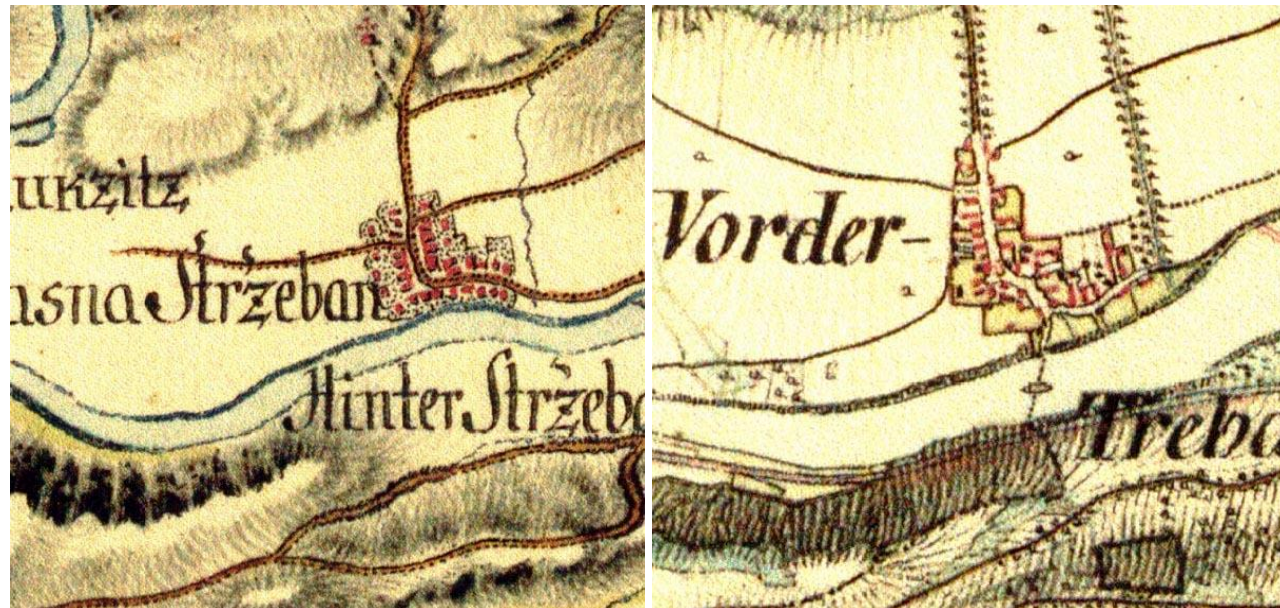
Obr. 2.2.23: Jednotně působící domky s pseudobarokními štíty shodně orientovanými do uličního prostoru.
Obr. 2.2.24: Barokní fara s dominantní mansardovou valbenou střechou a zděnou bránou.

Obr. 2.2.25: Výrazná prvorepubliková solitérní stavba poblíž břehu Berounky (Ve Spáleném)
Obr. 2.2.26: Podélné uspořádání protáhlé hmoty s příčně navazujícím robustním hospodářským traktem.
 (foto vše: L. Klouda)

2.2.4.3 Hlásná Třebaň

OKR	A	první písemná zmínka	1000	obec	Hlásná Třebaň
MKR	A.7	počet obyvatel/domů v r. 1869	315/35	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	640/261	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	centrum		I		
	zástavba vně historického jádra		III		

Obr. 2.2.27, 2.2.28, 2.2.29, 2.2.30: Hlásná Třebaň. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Třebaň je prvně zmiňována v roce 1000, kdy byla věnována knížetem Boleslavem III. ostrovskému benediktinskému klášteru. V roce 1357 vykoupil ves Karel IV. a připojil ji k hradu Karlštejn.

V 15. století je část obce blíže hradu a před řekou uváděna jako „Přední“ – část vzdálenější, za řekou, jako „Zadní“. Nedlouho poté byla Přední Třebaň přejmenována na „Hlásnou“ – podle robotní povinnosti mužů obce vykonávat strážní a hlásnou službu na věžích a hradbách Karlštejna. Zadní Třebaň je dnes samostatnou obcí.

Ještě koncem 19. století to byla malá, převážně zemědělská ves s několika usedlostmi postavenými ve slohu „selského baroka“ s branou, postavené kolem návsi s kapličkou a ležící podél cesty vedoucí od brodu k Mořině. Ve vsi bylo několik košíkářů. Od začátku 20. století se rozrostla na dnešních více než 250 obytných domů s více než 600 stálými obyvateli. Od třicátých let je oblast obce vyhledávána k rekreačním účelům. Bylo postaveno 620 rekreačních objektů.

Zástavba sídla zaujímá níže položené rovinaté partie na levém břehu Berounky včetně spodní části zdvihajících se údolních svahů - v úseku údolí, kde hranice CHKO přechází z pravého břehu na levý. Urbanistická struktura je velmi zřetelně poznamenána nekoordinovaným či překotným rozvojem zástavby ve druhé polovině 20. století.

Historická část zástavby, tvořící dnes pouze dílčí segment sídla, situovaná při průjezdní cestě ve východní části, představuje velmi hodnotnou skupinu původních hospodářských objektů v CHKO Český kras. Jedná se o štítové i podélně orientované usedlosti s ojediněle ztvárněnými (i zdobně) robustními vysokými renovovanými vjezdovými branami. Při cestě na menší návsi stojí kaplička, částečně stíněná dvojicí vzrostlých lip.

Na historickou část sídla nespojitě navazuje mladší zástavba rodinných domů a dále také početných objektů individuální rekreace (v blízkosti řeky a v členitějším terénu zdvihajících se údolních svahů v severovýchodní části). Zástavba pocházející z různých období 20. století (významný podíl novostaveb) si udržuje měřítkovou jednotu, vzhledově je naopak velmi diferencovaná. Zřetelným velmi atypickým rysem zastavěného území sídla je množství volných prostranství obklopených zástavbou.

Sídlo disponuje bohatou zelení zahrad (viditelně méně u novostaveb). Celkový charakter sídla výrazně dotváří břehový doprovod řeky a lesní zeleň v členitějších polohách v severní části.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřena částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	setřena zcela
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev	X	3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev		3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
ad 4.1: kaplička (č. rejstříku 14681 / 2-3341)				
liniové opevnění Pražská čára - část B6 a B7 (katalogové číslo: 1999991635)				
ad 5.1: vesnické usedlosti s vjezdovými branami v historickém jádru sídla				
Ottův slovník naučný:				
Hlásná č. Přední, ves v Čechách, hejtm. Hořovice, okr. Beroun, fara Dobřichovice, pš. Budňany; 63 d., 431 obyv. č. (1900); část obce Rovina. Jméno Hlásná [Třebaň] odtud, že královská stráž oznamovala příchod králův na Karlštejn.				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat pouze ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky unitř zástavby); zástavbu nerozšiřovat za stávající okraje sídla – především směrem k řece či výše do údolních svahů
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat břehovou zeleň při toku Berounky s důležitou krajínovornou funkcí
7.5	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.6	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných a dalších hodnotných historických staveb
7.7	Nerozšiřovat chatovou zástavbu

obr. č. 2.31: Zástavba Hlásné Třebáně v pohledu z vyšší terasy na levém břehu Berounky.

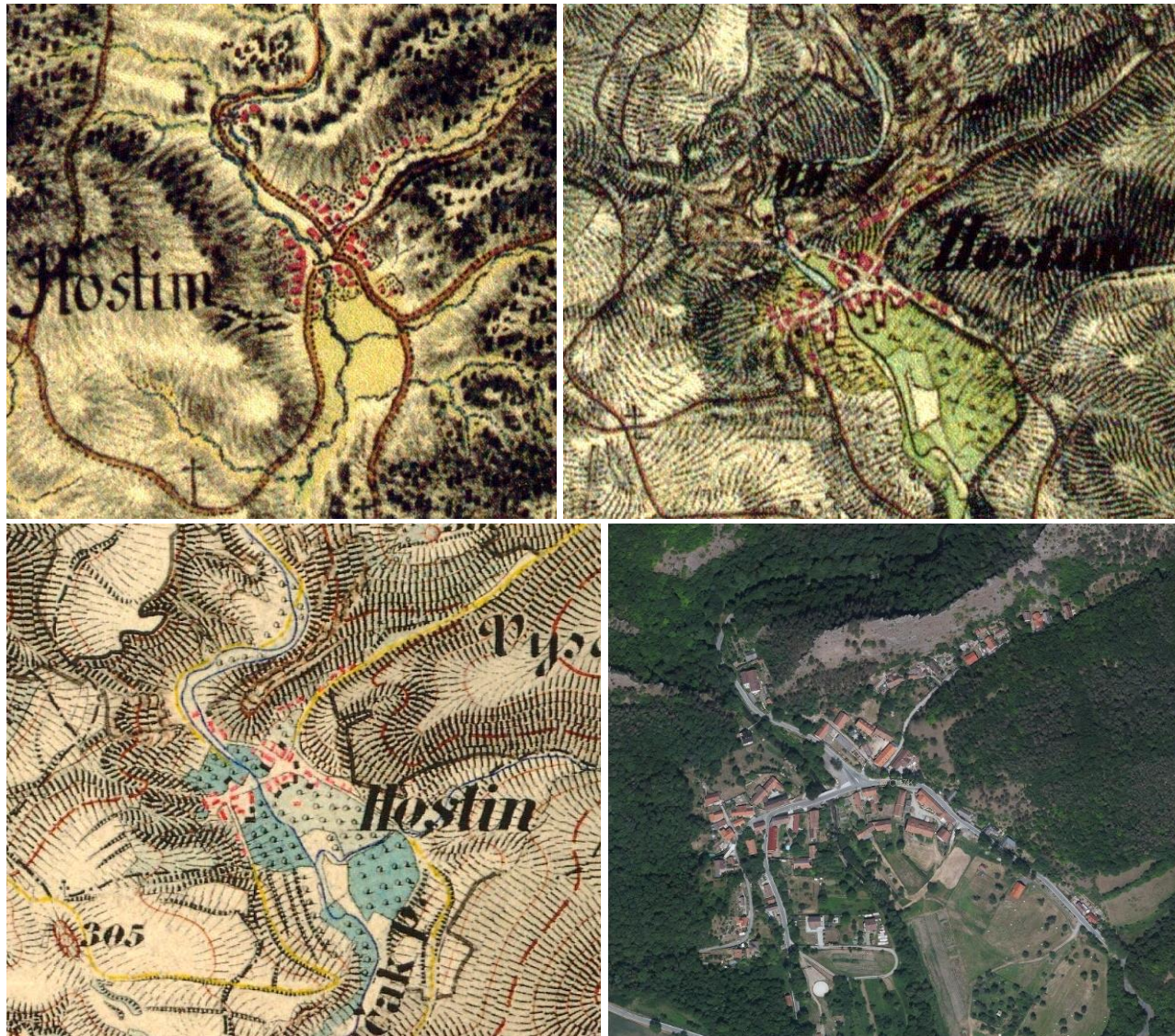
Obr. 2.2.32: Kaple na menší návsi pod lipami.

Obr. 2.2.33: Hmotově i výtvarně dominantní brána s navazující zdí má barokní tvary s barevně zvýrazněnými ornamenty. Vyniká rovněž dřevěná brána s paprskovitou horní částí. Při stavebních úpravách navazujícího domu bylo zřejmě záměrně použito jiné barevné vyjádření. Hodnotným prvkem je ozdobné ukončení vazby krovu ve štítové stěně.
(foto vše: L. Klouda)

2.2.4.4 Hostim

OKR	A	první písemná zmínka	1310	obec	Beroun
MKR	A.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	204/38	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	89/52	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	I				

Obr. 2.2.34, 2.2.35, 2.2.36, 2.2.37: Hostim. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Hostim je prvně písemně zmiňována v roce 1310. Beroun-Hostim se v roce 1869 uvádí pod názvem Hostín jako osada obce Svatý Jan v okr. Hořovice, v letech 1880-1890 pod názvem Hostín jako obec v okr. Hořovice, v letech 1900-1910 pod názvem Hostím (Hostín) obec v okr. Hořovice, v letech 1921-1930 pod názvem Hostim obec v okr. Hořovice, v letech 1950-1979 pod názvem Hostim obec v okr. Beroun, od 1.1.1980 se jedná o část obce Beroun v okr. Beroun.

Sídlo je pravidelně rostlé v ostrém údolí potoka Loděnice v místech původního brodu. Urbanistický charakter sídla je zachován.

Historická část zástavby sídla situovaná na křižovatce cest do Srbska (Karlštejna), Loděnice a Berouna při toku se v průběhu 20. století rozšířila výše do svahů. V současné době je výraz starší

zástavby ze značné části pozměněn pozdějšími renovacemi. Zástavba si však uchovala měřítkovou jednotu s působením výrazných (dominantních) hmot statků či usedlostí. Výrazným prvkem jsou vysoké vjezdové brány (především u dvojice symetricky ve svahu situovaných ve svahu podél cesty do Berouna). Výrazný prvek zástavby tvoří rovněž opravený bývalý Johnův válcový mlýn při severním okraji sídla.

Mladší zástavba výše ve svazích (při cestě do Berouna, Třesina), popř. při cestě do Srbska má již menší měřítko a převážně reprezentuje běžnou rodinnou zástavbu. V nedávné době zástavba nepříznivě pronikla do dosud volné nezastavěné nivy s hojnou rozptýlenou zelení na levém břehu řeky.

Příznivé je harmonické působení sídla z vnějších pohledů – v celkovém kontextu svého krajinářsky velmi cenného okolí (z výše položených exponovaných pozic), bez rušivých prvků poškozujících obraz sídla v sevřeném údolním prostoru. V tomto ohledu spolupůsobí již zmíněná rozptýlená zeleň a bezprostřední vazba zastavěného území na souvisle porostlé údolní svahy.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1 Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2 Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3 Vizualní projev zástavby v krajině scéně a v krajiných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev		3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4 Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5 Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6 Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
Poznámky:			
ad 4.1: jeskyně, archeologické stopy, nad Kačákem (číslo rejstříku 30185 / 2-3375) rovině neopevněné sídliště Šanův kout a Šanová jeskyně, archeologické stopy, Z ústí Kačáku (číslo rejstříku 35530 / 2-421) – paleolitické sídliště, na ostrohu stanice střední doby kamenné, pod ním otevřené sídliště starší doby kamenné s nálezem rytinek výšinné opevněné sídliště - hradiště „V Kozlu“, archeologické stopy (číslo rejstříku 33659 / 2-420) – ze střední doby hradištní (9. století) dům vesnické usedlosti, čp. 30 (číslo rejstříku 36739 / 2-3335)			
ad 5.1: mlýn č.p. 16, zemědělská usedlost č.p. 31			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky) s důrazem na zachování harmonické pozice sídla v krajině
7.2	Nerozšiřovat zástavbu do nezastavěného území nivy Loděnice
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat souvislou lesní zeleň navazující bezprostředně na zástavbu spoluformující harmonický projev sídla

	v krajině
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencovanou výsadbu stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.38: Hostim od jihuzápadu.

Obr. 2.2.39: Při stavební úpravě domu ve svahu bylo vhodně užito členění fasády pomocí lizén.

Obr. 2.2.40: Robustní výšková budova mlýna včetně doprovodných staveb působí vyváženým dojmem a tvoří tak pozitivní dominantu údolí.

(foto vše: L. Klouda)

2.2.4.5 Jánská

OKR	A	první písemná zmínka	1850	obec	Loděnice
MKR	A.5	počet obyvatel/domů v r. 1961	274/60	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	281/88	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.41, 2.2.42, 2.2.43, 2.2.44: Jánská Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1: 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Jánská je sídelní součástí Loděnice. První písemná zmínka je z roku 1850. Jánská se v letech 1869-1950 jako osada neuvádí, v letech 1961-1985 je uváděna jako část obce Svätý Jan pod Skalou v okr. Beroun, od 1.1.1986 část obce Loděnice v okr. Beroun.

Rezidenční zástavba je rozložena v nivě podél potoka Loděnice, z většiny na jeho pravém břehu, kde je uspořádána v uliční síti. Vily zde stojící pochází z první i druhé poloviny 20. století. Dominantním prvkem zástavby je bytový dům s členitou střechou.

V méně kompaktní zástavbě na levém břehu potoka vyniká protáhlý řadový dům v blízkosti potoka. Převažují zde objekty individuální rekreace (část Černidla). Vyskytuje se zde i průmyslová

zástavba (výkupna šrotu). Těsně za hranicí CHKO pak stojí areál cementárny Loděnice, jenž tvoří zásadní prostorovou dominantu s významně negativním projevem.

Vzhledem k údolní poloze a porostlým svahům má zástavba sídla bezprostřední vazbu na lesní zeleň. Hojná vegetace se nachází rovněž při toku Loděnice a také v zahradách.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	1.3	šetřená částečně	
1.2	dochovaná částečně	1.4	šetřená zcela	
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter	X	2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby	3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev	3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění pluziny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny	6.2	nepřítomny	
Poznámky:				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby; zástavbu nerozšiřovat výše do údolních svahů
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.3	Zachovat krajinotvornou zeleň na údolních svazích a při toku Loděnice
7.4	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.5	Nerozšiřovat chatovou zástavbu

Obr. 2.2.45 a Obr. 2.2.46: Typická zástavba sídla (Foto: L. Klouda)

2.2.4.6 Klučice

OKR	A	první písemná zmínka	-	obec	Karlštejn
MKR	A.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	II				

Obr. 2.2.47, 2.2.48, 2.2.49, 2.2.50: Klučice. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Okolí mlýna u jezu ve východní části Poučnicku se nazývá Klučice. **Klučice** jsou v roce 1869 uváděny jako osada obce Běleč (Bělč) v okr. Hořovice, v letech 1900-1930 osada obce Poučnick v okr. Hořovice, v roce 1950 osada obce Karlštejn v okr. Beroun, v dalších letech jako osada zanikla.

Na pravém břehu řeky (mezi tokem Berounky a železniční tratí) stojí několik staveb, kterým dominuje objekt bývalého mlýna, od roku 1990 využívaný jako hotel a zrekonstruovaný do své současné podoby počátkem tohoto století.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny		4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny		5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
Poznámky:			

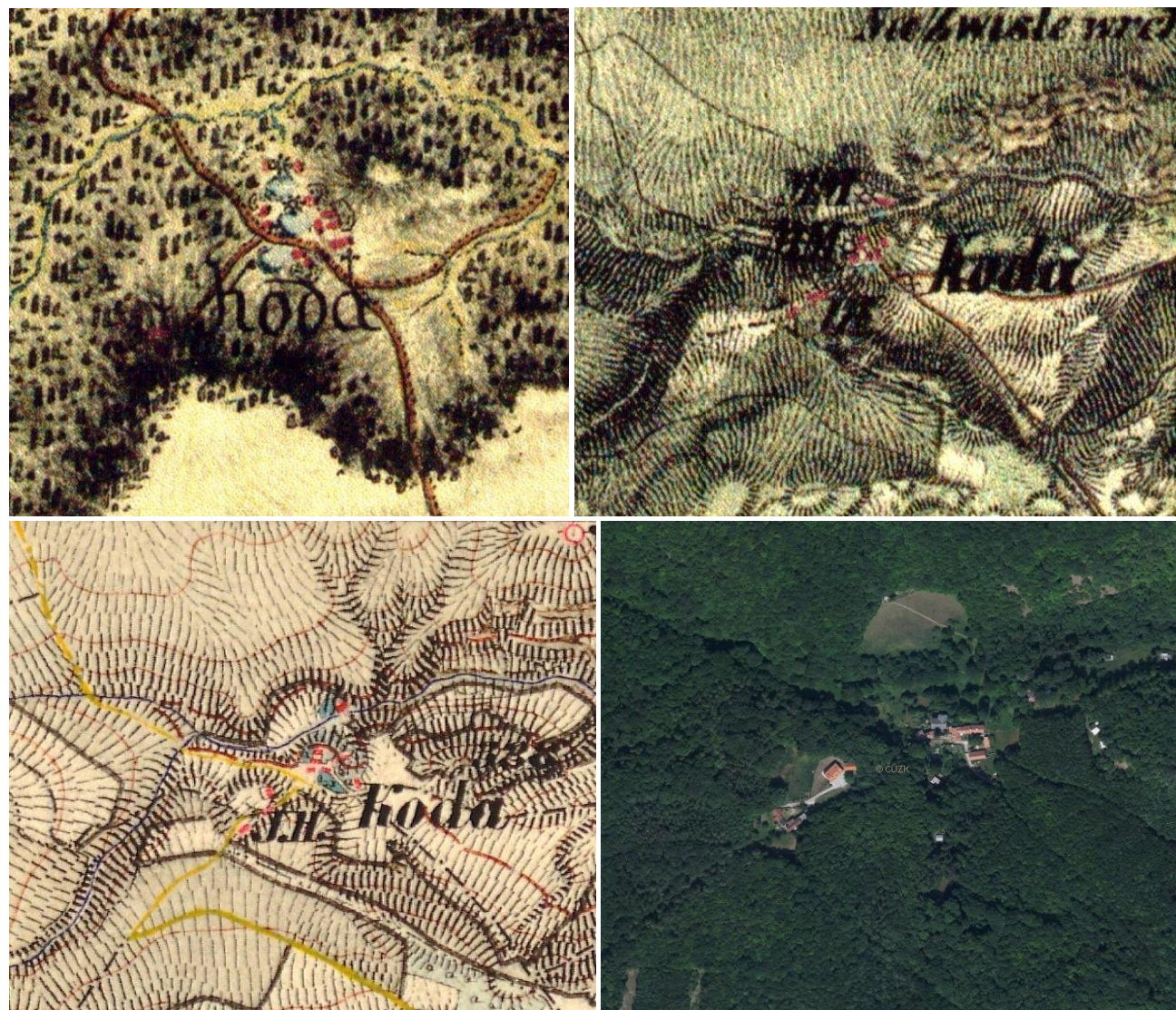
Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat zástavbu v sídle historicky drobného měřítka
7.2	Zachovat krajinnotvornou břehovou zeleň při toku Berounky
7.3	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys stávající zástavby)

Obr. 2.2.51: Hotel Mlýn Karlštejn v pohledu z protějšího břehu řeky. Původní stavba si zachovala hmotu, zastřešení, nárožní bosáž i charakteristické zvýraznění štítů. Nepůvodní vikýře citlivě reagují na rytmické rozvržení oken. (foto: L. Klouda)

2.2.4.7 Koda

OKR	A	první písemná zmínka	1429	obec	Tetín
MKR	A.2	počet obyvatel/domů v r. 1869	28/6	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	4/7	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	I				

Obr. 2.2.52, 2.2.53, 2.2.54, 2.2.55: Koda. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Koda je drobné sídlo ležící uprostřed NPR s rozptýlenou zástavbou, tvořenou klasicistními usedlostmi nepoznamenanými novodobými stavebními zásahy.

Sídlo je situováno v krajinářsky velmi hodnotném prostoru horního úseku Kodské rokle, kde pramení krátký Kodský potok. Zástavba několika usedlostí má bezprostřední vazbu na lesní zeleň. Pod sídlem níže v údolí je rozšířena chatová zástavba. Dominantním prvkem zástavby tvoří Kodský mlýn (Karmazínův) postavený v letech 1604 – 1611. V provozu byl do roku 1934.

Níže v Kodském údolí je v lesním porostu rozložena prvorepubliková chatová zástavba, jež se vizuálně výrazněji neuplatňuje.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	X	2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny		4.2 nepřítomny
			X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny	X	6.2 nepřítomny
Poznámky:			
ad 4.1:			
vodní mlýn č.p. 4 (číslo rejstříku 104459)			
jeskyně Koda s archeologickými doklady pravěkého osídlení (číslo rejstříku 23297/2-44)			
Ottův slovník naučný:			
víška v Čechách u Tetína při Berounce, hejt. Hořovice, okr. a pš. Beroun, fara Tetín; 6 d., 36 ob. č. (1890), 2 mlýny, poblíž myslivny jeskyně Capouch.			

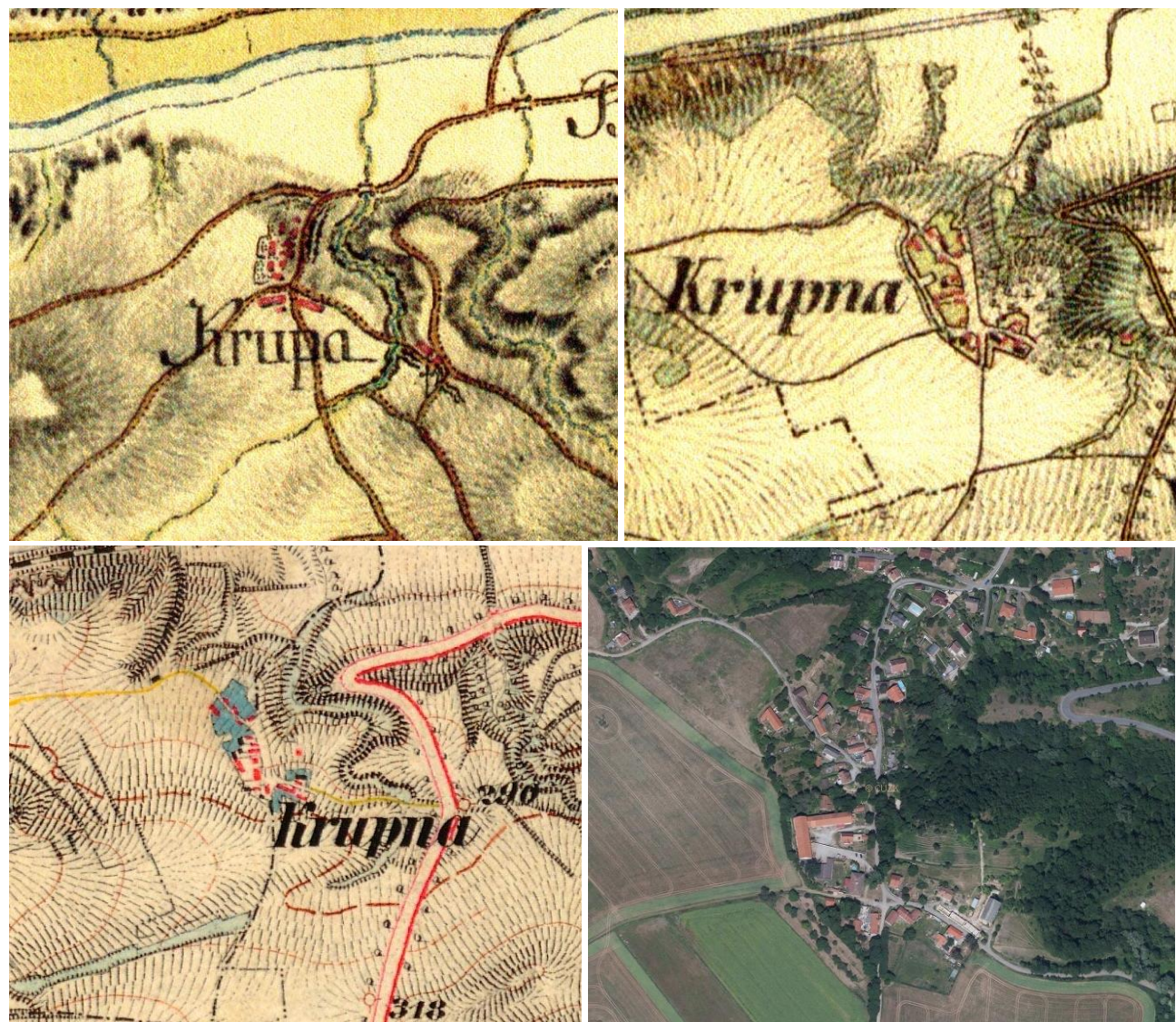
Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat zástavbu v sídle historicky drobného měřítka
7.2	Zachovat hodnotnou lesní zeleň (porostní okraje) v rámci vyhlášené NPR
7.3	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.4	Nerozšiřovat plošný rozsah chatové zástavby; vyloučit jakékoli úpravy zvětšující hmotu či výšku staveb (velikost zastavěné plochy jednotlivých rekreačních objektů)

Obr. 2.2.56, 2.2.57: Koda; vpravo Kodský mlýn. (Foto: L. Klouda)

2.2.4.8 Krupná

OKR	A	první písemná zmínka	-	obec	Karlštejn
MKR	A.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	II				

Obr. 2.2.58 2.2.59 2.2.60 2.2.61: Krupná. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

V západní části katastrálního území Poučnick, obec Karlštejn, se ve svahu nachází osada **Krupná**. Krupná leží na ostrohu nad levým břehem řeky Berounky, jihozápadním směrem od obce Karlštejn. Západně od Krupné se zvedá kopec Střevíc, jižně je stará pískovna. Zmínky o obci Krupná i o osadě Poučnick, ležící poněkud východněji a blíže k obci Karlštejn, jsou starší, nežli zmínky o hradě Karlštejně. Na hrad, na řeku Berounku i na obec Karlštejn, je z Krupné velmi pěkný výhled. Krupná je v roce 1869 uváděna jako osada obce Běleč (Bělč) v okr. Hořovice, v letech 1900-1930 osada obce Poučnick v okr. Hořovice, v roce 1950 jako osada obce Karlštejn v okr. Beroun, v dalších letech se jako osada již neuvádí.

Zástavba sídla položeného výše v údolí nad pravým břehem Berounky se vyznačuje zachovalostí původního hospodářského výrazu. Po obvodu menší návsi s výklenkovou kaplí pod jasanem stojí několik usedlostí, zčásti po renovaci, popř. aktuálně renovovaných. Dominantním prvkem zástavby je velký hospodářský dvůr při západním okraji. Od návsi se zástavba starších usedlostí rozšiřuje níže po svahu, kde postupně přechází do mladší zástavby Poučnicku.

Sídlo disponuje bohatou vnitřní zelení, na severovýchodě navazuje na porostlé údolní svahy. Zeleň formuje rovněž přechod sídla do volné otevřené krajiny na jižní a západní straně. Zásadním fenoménem je funkční oboustranná vizuální vazba sídla a jeho okolí s hradem Karlštejn..

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3	šetřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	šetřená zcela
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny		4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
Ottův slovník naučný: osada v Čechách u Bělče, hejt. Hořovice, okr. Beroun, fara a pošta Liteň; 15 d., 98 ob. č. (1890)				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu lze připustit při východním okraji sídla podél jižní strany cesty (směrem ke golfovému hřišti), popř. situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); zachovat kompaktní strukturu sídla a jeho harmonické působení v krajinářsky citlivém prostoru
7.2	Vyloučit realizaci zástavby v izolované pozici od sídla, bez vazby na stávající cestní síť
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty v sídle situovaném v exponované poloze
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající obytné objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat hojnou zeleň formující příznivý projev sídla v krajinném obrazu – při okrajích zástavby
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat ochranu u staveb dochovaného tradičního výrazu

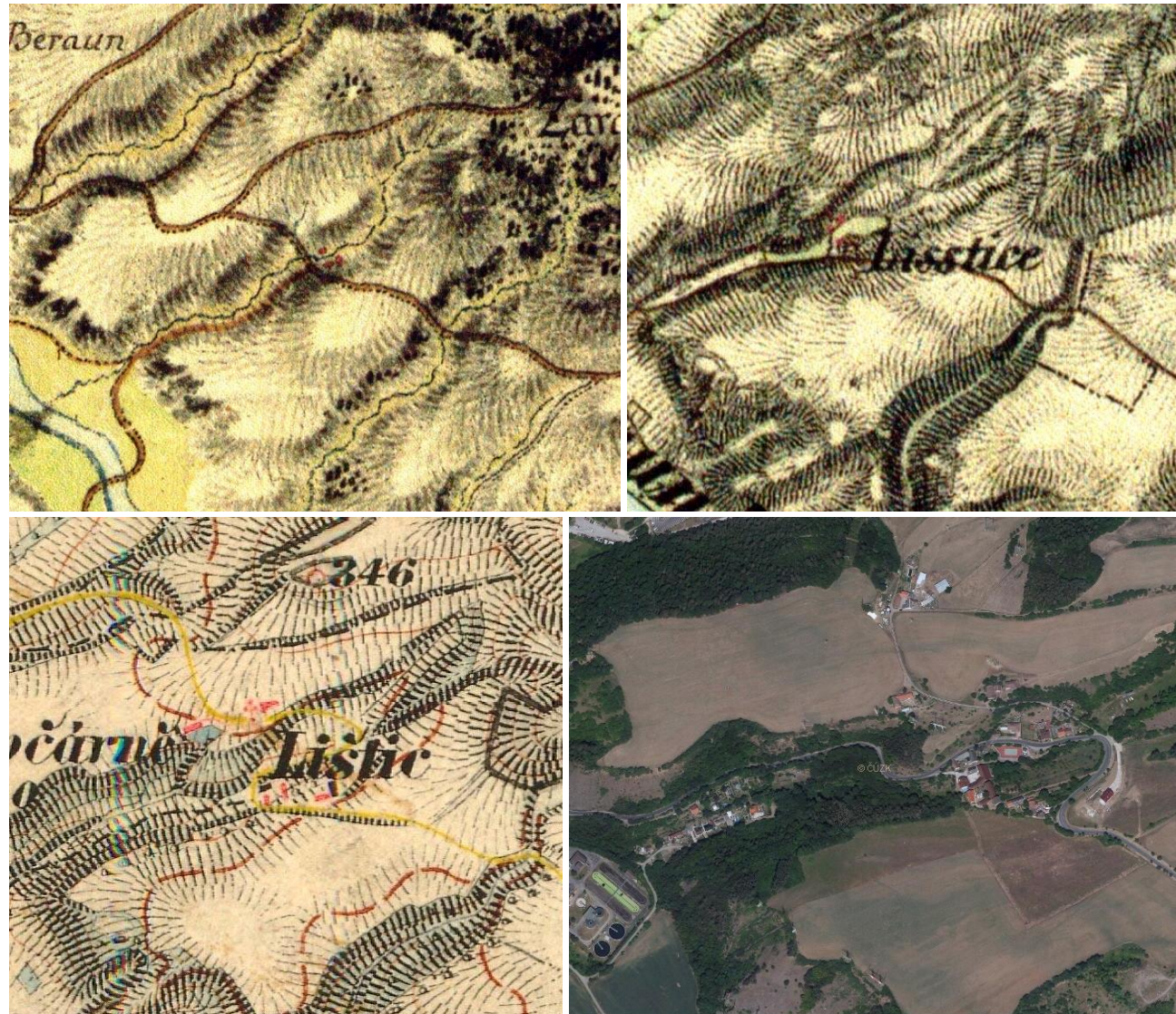
Obr. 2.2.62, 2.2.63, 2.2.64, 2.2.65: Hospodářská zástavba v Krupné si z větší části zachovala svůj architektonický výraz. Na snímku vpravo dole toho času kaple.

Obr. 2.2.65a: Celkový pohled na Krupnou ze SV ze skalní stepi. (Foto: vše L. Klouda)

2.2.4.9 Lištice

OKR	A	první písemná zmínka	-	obec	Beroun
MKR	A.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	37/6	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	86/29	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.66, 2.2.67, 2.2.68, 2.2.69: Lištice. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Lištice se v letech 1869-1950 jako osada neuvádí, v letech 1961-1979 jsou uváděny jako část obce Beroun v okr. Beroun, od 1.1.1980 se opět jako část obce neuvádí.

Sídlo ve vyšších partiích údolí Berounky se vyznačuje nekompaktní strukturou. Historická část zástavby se dvěma či třemi statky zaujímá výše položenou část mělkého bočního údolí. V jejích okolí, při cestě do Hostimi se v průběhu 20. století, rozšířila mladší rodinná zástavba zřetelně menšího měřítka, včetně nápadné novostavby (nevhodné barevné provedení fasády) z posledního období v nejvyšší části. Severně stojí rozptýleně pár dalších usedlostí, místy poznamenaných pozdějšími dostavbami a rekonstrukčními zásahy.

Zástavba sídla je lemována bohatou diferencovanou zelení (včetně sadů), a to i v případě samostatně stojících usedlostí v severní části.

Níže v údolí (nad čistírnou odpadních vod) se nachází rekreační zástavba. Výrazným technicistním prvkem, modifikujícím obraz sídla, je vedení vysokého napětí procházející v bezprostředním kontaktu se zástavbou.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	1.3	šetřená částečně	
1.2	dochovaná částečně	1.4	šetřená zcela	
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb	
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby	3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev	3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění pluziny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny	6.2	nepřítomny	
Poznámky:				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky) – při průjezdni komunikaci v severní části sídla
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající obytné objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat bohatou diferencovanou sídelní zeleň; nezasahovat do porostních okrajů blízkých lesních porostů; doplnit chybějící přechodovou zeleň v okolí mladší zástavby
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Nerozšiřovat chatovou zástavbu

Obr. 2.2.70: Lištice v pohledu pře údolí Berounky (Foto: L. Klouda)

2.2.4.10 Poučnick

OKR	A	první písemná zmínka		obec	Karlštejn
MKR	A.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	59/4	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.71, 2.2.72: Poučnick. Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), a současné ortofotomapy (včetně vyznačení hranice CHKO).

Poučnick představuje část současné obce Karlštejn rozkládající se na pravém břehu Berounky. Obec Karlštejn vznikla v roce 1952 administrativním spojením obcí Budňany a Poučnick.

V Poučnicku byl od 17. století do začátku 20. století malý panský pivovar, po zastavení výroby v roce 1901 sloužil jako sklad liteňského piva. Poučnick je v roce 1850 uváděn jako osada obce Běleč v okr. Beroun, v letech 1869 až 1910 jako osada obce Běleč v okr. Hořovice, v letech 1921-1930 jako obec v okr. Hořovice, v r.1950 jako osada obce Karlštejn v okr. Beroun, v dalších letech jako osada zanikla.

Sídlo s nesouvisle rozloženou zástavbou na pravém břehu Berounky v přímé vizuální vazbě se zástavbou Budňan na protějším břehu. Zásadním aspektem ve vztahu k pozdějšímu rozvoji zástavby se stalo vybudování železničního tahu.

Starší část zástavby je situována ve východní části (naproti Karlštejnu) zasahující až k břehu toku, kde se nachází větší hmoty původně hospodářské zástavby, dnes již zčásti renovované, využitě pro veřejné či komerční účely. Jižně za tratí slouží hospodářská zástavba výrobním účelům, výrazným prvkem zde patrový objekt bývalé lesní správy. Dále do svahu již navazuje rodinná zástavba (velkých vil) podél silnice do Litně.

V prostoru mezi nádražím Karlštejn (tratí) a řekou stojí zástavba rodinných domů včetně novostaveb (aktuální výstavby) a dvoupodlažních bytovek (s valbovým zastřešením), za tratí pak stojí v uliční frontě dvě řady rodinných domů se zahradami z poválečné doby. Dominanty tohoto segmentu tvoří výrazné vily na východním okraji a západním okraji, na něž navazují svahové porosty.

Dále k západu proti proudu řeky (pod Krupnou) za pásem zeleně stojí rovněž zástavba poválečných vil a výše do svahu pak navazující rodinné domy z posledního období v uličním uspořádání a se zahradami. Při železniční trati (příznivě v nejnižších partiích území) se nachází výrobní areál čítající několik provozních budov většího měřítka včetně vertikály komína a nové provozní budovy (SVS spol. s r.o., Kerval, a. s.).

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřená zcela X
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka X
2.4	převažující novodobý charakter	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby	3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev	3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev X	3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	4.2	nepřítomny X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	5.2	nepřítomny X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny	6.2	nepřítomny X
Poznámky:			
ad 4.1: ochranné pásmo hradu Karlštejn (číslo rejstříku 3093)			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – do dílčích prostorů navazujících na zastavěné území a mezi stávající zástavbou a tokem Berounky
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty s potenciálem oslabení pozice stávajících dominant
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad obytnou zástavbu připustit pouze v rámci stávajícího výrobního areálu v západní části sídla
7.4	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencovanou výsadbu stanovištně odpovídající zeleně
7.5	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.6	Vyloučit zásahy do hodnotné krajinnotvorné zeleně (břehové doprovodky, svahové porosty)

Obr. 2.2.73: Zástavba Poučnicku na pravém břehu Berounky s hradem Karlštejn na pozadí. (Foto: L. Klouda)

Obr. 2.2.74, 2.2.75: Dvoupodlažní budova úřadu městyse s valbovou střechou a barevným štukovým členěním fasády (vlevo); Pravidelně rytmizované rozvržení oken v hlavním průčelí spolu s plastickým členěním římsami zvýrazňuje portál s trojúhelníkovým frontonem (vpravo).

Obr. 2.2.76, 2.2.77: Charakteristická zástavba rodinných domů v obci Poučnick (vlevo) a statek (vpravo)

Obr. 2.2.78, 2.2.79: Průmyslová zástavba ve západní části sídla v blízkosti řeky (vlevo). Empírová vila s výškově odstupňovanou atikou nad korunní římsou středního traktu (vpravo),
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.11 Tetín

OKR	A	první písemná zmínka	1088	obec	Tetín
MKR	A.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	551/72	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	817/279	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	starší část (severní část sídla)		I		
	mladší část (jižní část sídla)		II		

Obr. 2.2.80, 2.2.81, 2.2.82, 2.2.83: Tetín. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Tetín bylo původně hradiště s patrně dřevěným hradem pocházejícím z 10. století, který byl vdovským sídlem kněžny Ludmily, jež zde byla v roce 921 zavražděna. V 11. a 12. století býval Tetín knížecím hradem. Za Václava II., kolem roku 1288 byl vybudován nový zděný hrad (purkrabětem byl Hynek), který byl zničen za husitských válek roku 1422. Manský statek byl zde založen pravděpodobně za Karla IV. a skládal se ze dvora s grunty.

Celkově kompaktní sídlo tvoří jeden z krajinářsky nejvýraznějších sídelních prvků na území CHKO Český kras – díky pozici v mimořádně exponované poloze na horní hraně údolí Berounky. Zajímavé je však i vnitřní členění zástavby, predisponované rovněž výraznou terénní morfologií.

Obec je rozložena kolem prostorné obdélné návsi, na níž je na západní straně hospodářský dvůr s obytnou budovou. Východně od náměstí jsou kostely sv. Kateřiny a sv. Ludmily na skále

v obci. Východněji na skalnatém výběžku nad Berounkou stojí kostel sv. Jana Nepomuckého a v jeho blízkosti nepatrné zbytky původního hradu.

Kostel sv. Kateřiny je románský, založený v době kolem roku 1200. Obnoven byl v roce 1858, kdy byla také postavena nízká zvonice a schodiště na kruchtě. Při kostele je ohrazené prostranství (asi hřbitůvek), přístupné vstupní zvonící v severozápadním nároží. Kostel sv. Jana Nepomuckého (dříve arch. Michaela), původně románský z doby kolem roku 1225, byl zbarokizován ve druhé třetině 18. století. Kostel je jednodílný z řádkového zdiva. Před hřbitovem stojí mramorový kříž z roku 1790. Kolem kostela je hřbitov. Kostel sv. Ludmily je barokní z konce 17. století, obdélného půdorysu s okosenými rohy. Před kostelem stojí socha P. Marie z doby kolem roku 1700.

Obec s historickým jádrem na půdorysu hradiště vyniká dominantní polohou na hraně Tetínských skal. V siluetě se uplatňují kostely sv. Jana Nepomuckého, sv. Ludmily, sv. Kateřiny a velkostatek s objektem zámku.

Hospodářský dvůr se sestává z obytné budovy z 2. poloviny 19. století. Je to barokní patrový obdélný objekt se středním rizalitem a s ukončením trojúhelným štítem. V zahradě hospodářského dvora stojí bývalá kaple sv. Jana Nepomuckého z 1. poloviny 18. století, přestavěná koncem 18. nebo počátkem 19. století na zahradnický domek. Po obvodu návsi stojí další původní zástavba statků s vjezdovými branami.

Kostel sv. Ludmily se významně uplatňuje v pohledech z navazující níže položené zástavby sídla v menším bočním údolí. Od kostela sv. Jana Nepomuckého situovaného přímo na hranu údolí Berounky se nabízí jedinečné výhledy do údolí Berounky, proti proudu až k Berounu a na okrajovou část Křivoklátska (obdobně také západně se nacházející Tetínské vyhlídky v blízkosti zříceniny hradu Tetín). Níže do svahu bočního údolí se výrazně uplatňuje hospodářské zázemí těchto statků (větší hmoty stodol). Severní část návsi formují patrové měšťanské domy v řadovém uspořádání. V zástavbě v severní části sídla (západně i východně od návsi) je přítomna řada starších objektů z většiny po renovacích, respektujících obvyklé měřítko obytné zástavby.

Mladší zástavba v jižní části sídla – jižně od bočního údolí Berounky – má zřetelnou kompaktní strukturu s uliční sítí a rodinnou zástavbou jednotného měřítka a bohatou zelení zahrad. Dominantní prvek zde reprezentuje budova obecního úřadu s přístavbou (kulturní dům) a s parkově upraveným otevřeným předprostorem. Obytná (rodinná zástavba) se v posledním období rozšiřuje (jihozápadní část sídla).

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřena částečně	
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	setřena zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb	X
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby		3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev	X	3.7	výrazná silueta zástavby	X
3.4	dílčí projev		3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	X
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X
Poznámky:					
ad 4.1: kostel sv. Jana Nepomuckého (číslo rejstříku 18735 / 2-393) – pův. sv. Michaela s ohradní zdí, pův. románský ze 13. století, zbarokizovaný v 17. století, obnovený v roce 1836					

kostel sv. Kateřiny, v obci u rybníka (číslo rejstříku 15516 / 2-391) – pův. sv. Ludmily, románský tribunový, při něm hřbitůvek s ohradní zdí a zvonici se sochou sv. Ludmily od J. Maxe z roku 1858
 kostel sv. Ludmily, J od nám. (číslo rejstříku 46006 / 2-392) – barokní z roku 1685
 sloup se sochou P. Marie (číslo rejstříku 39666 / 2-3368)
 jeskyně, archeologické stopy (číslo rejstříku 14641 / 2-3925)
 výšinné opevněné sídliště - hradiště, archeologické stopy (číslo rejstříku 46629 / 2-441)
 jiné archeologické naleziště (vrch Damil), archeologické stopy (návrh)
 zemědělský dvůr čp. 1, nám. 9. května (číslo rejstříku 32950 / 2-3008)
Ottův slovník naučný:
 far. ves v Čechách, blíže pravého bř. Berounky, hejtm. Hořovice, okr. a pš. Beroun; 88 d., 900 obyv. č. (1900), poutnický a far. kostel sv. Lidmily, kostel sv. Michala arch., kaple sv. Kateřiny vystavěná ve slohu byzantském, která sloužívši již účelům světským, r. 1853 důstojně opravena; kaple sv. Jana Nep. z r. 1703, 3tř. šk., lomy na černý mramor. Alod. statek (122,32 ha půdy) se zámkem a dvorem drží Jan Vojáček. Již ve XIII. stol. připomínají se zde dva kostely, farní sv. Lidmily a pak kostel sv. Michala, jež prý dala Drahomíra vystavěti po zavraždění sv. Lidmily. Oba kostely náležely patronátu kláštera chotěšovského, avšak tehdy byli patrony králové čeští. To přestalo r. 1378, kdy Václav IV. přivtělil faru tetínskou k děkanství karlísteinskému. Při obléhání Karlšteina r. 1422 byl kostel sv. Lidmily od Pražanů rozbořen, avšak v XVII. stol. byl znovu vystavěn a r. 1787 místo kostela sv. Michala, tehdy k zavření určeného, opět za farní povýšen. Oba kostely bývaly spojeny pod jednou správou, tak na poč. XVI. stol. (před r. 1534) byl jejich administrátorem Václav Hájek z Libočan. Románská kaple sv. Kateřiny, starší obou kostelů, byla ke konci XVIII. stol. proměněna v sýpku, avšak r. 1853 byla restaurována. -Ves [Tetín] stojí v ohradě starodávného knížecího hradu, po němž se zachovaly toliko skrovné památky. Středověký hrad tetínský stával na konci ostrohu, v němž vrch tetínský vybíhá, a tedy bezpochyby na tom místě, kde stával starodávný knížecí hrad před koncem XIII. stol. Pověst u Kosmy zapsaná přičítá založení [Tetín]-a dceři Krokově Tetě. Zde prý často dlel kníže Bořivoj, po jehož smrti usadila se zde sv. Lidmila, jež byla na [Tetín]-ě zavražděna. V XI. a XII. stol. žili asi na [Tetín]-ě úředníci knížecí, kteří spravovali podbrdský kraj, jenž proto slul tehdy Tetínkem. Když bylo jejich sídlo jinam přeneseno, byl [Tetín] dán klášteru chotěšovskému. Starý hrad hynul, tak že před koncem XIII. stol. zbyla z něho asi jen ohrada kolem vsi. Nový kamenný hrad byl založen asi Václavem II. anebo prvním jeho držitelem Štěpánem z Tetína, písařem zemským, jehož synové prodali [Tetín] Karlu IV. Od té doby [Tetín] byl manstvím karlísteinským. Hrad byl bezpochyby rozbořen od Pražanů, kteří obléhali r. 1422 Karlštejn.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Důsledně chránit jedinečnou siluetu sídla – přirozený projev zástavby v severní exponované severní části sídla nad hranou údolí Berounky s uplatněním mimořádně cenných kulturně-historických dominant
7.2	Novou obytnou výstavbu lze připustit výjimečně, situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); zástavbu nerozšiřovat za stávající okraje zástavby (západní, východní a na jih směrem k NPR Koda) Přípustné je pouze zarovnání půdorysu zastavěného území na jihovýchodním okraji sídla.
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající obytné objekty na území sídla vyloučit
7.4	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty s potenciálem oslabení pozice stávajících dominant
7.5	Zachovat souvislou lesní zeleň navazující bezprostředně na zástavbu spoluformující projev sídla v krajině (porostlé svahy v severním a východním předpolí sídla)
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – navazujících ploch otevřené zemědělské krajiny (zejména v jižním předpolí sídla); doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu
7.9	Chránit stávající přírodní krajinný charakter konfigurace brodu, skály a hradiště

Obr. 2.2.84: Tetín v pohledu ze svahů Damilu (předchozí strana).

Obr. 2.2.85, 2.2.86: Kostel sv. Ludmily (vlevo) společně s kostelem sv. Kateřiny (vpravo).

Obr. 2.2.87, 2.2.88: Kostel sv. Jana Nepomuckého (vlevo). Vpravo klasicistní zámek na návsi s valbovou střechou. Na hlavním průčelí je střední rizalit ukončený trojúhelným štítem s atikou. Fasáda je pravidelně členěna okny a lizénovými rámci. (Foto vše: L. Klouda)

Obr. 2.2.89, 2.2.90: Polyfunkční společenský a administrativní objekt (vlevo) se sedlovou střechou mírného sklonu je kvalitní ukázkou architektury druhé poloviny 20. století. V reprezentativním dvoupodlažním průčelí vystupuje rizalit s trojicí vstupních dveří a oken s balkonem. Pozdější přízemní boční dostavby podtrhují dominantní výraz solitérního objektu. Vpravo výškově i výrazově nejednotná řadová zástavba západně od návsi.
(Foto: L. Klouda)

Obr. 2.2.90a, 2.2.90b: Řadová zástavba v severní části obce
(Foto: L. Klouda)

Obr. 2.2.90c, 2.2.90d: Objekt fary tvoří protiváhu klasicistnímu zámku na opačném konci návsi
(Foto: L. Klouda)

2.2.4.12 Sedlec

OKR	A	první písemná zmínka	1000	obec	Svatý Jan pod Skalou
MKR	A.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	162/27	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	44/34	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.91, 2.2.92, 2.2.93, 2.2.94: Sedlec. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Sedlec je prvně zmiňován již roku 1000. Břetislav I. daroval Sedlec klášteru Ostrovskému, v jehož držení setrval až do roku 1421. V letech 1421 – 1436 byl v rukou světských, později však byl navrácen k proboštví na Skále.

Sídlo menšího měřítka je situováno do hluboce zařízlého údolí Loděnice. Zástavba zaujímá nejnižší polohy údolí při toku (nivu), z větší části na pravém břehu, kde (účelové) objekty vystupují i výše do svahu. Několik objektů náležejících k Sedleci se nachází rovněž níže po proudu na okraji levostranné nivy (Svatý Jánek).

Obytná stavení si udržují obvyklé měřítko, vzhledově jsou však dosti diferencovány. Vedle několika starších usedlostí (přízemní stavby se štítovou orientací) převažují mladší či

rekonstruované domy. V dolní části sídla se nachází dominantní hospodářský dvůr. Zastoupení má rovněž rekreační zástavba. Ve střední části sídla stojí na otevřeném prostranství novodobá kaple sv. Ivana.

Dominantní prvek zástavby tvoří rozlehlý dožívající zemědělský výrobní areál – bývalá drůbežárna na pravobřežních svazích v horní části sídla čítající cca 10 provozních objektů převážně výrazně protáhlého půdorysu (hal). Objekt podobné typologie sloužící zemědělské výrobě byl umístěn rovněž na dolním konci sídla.

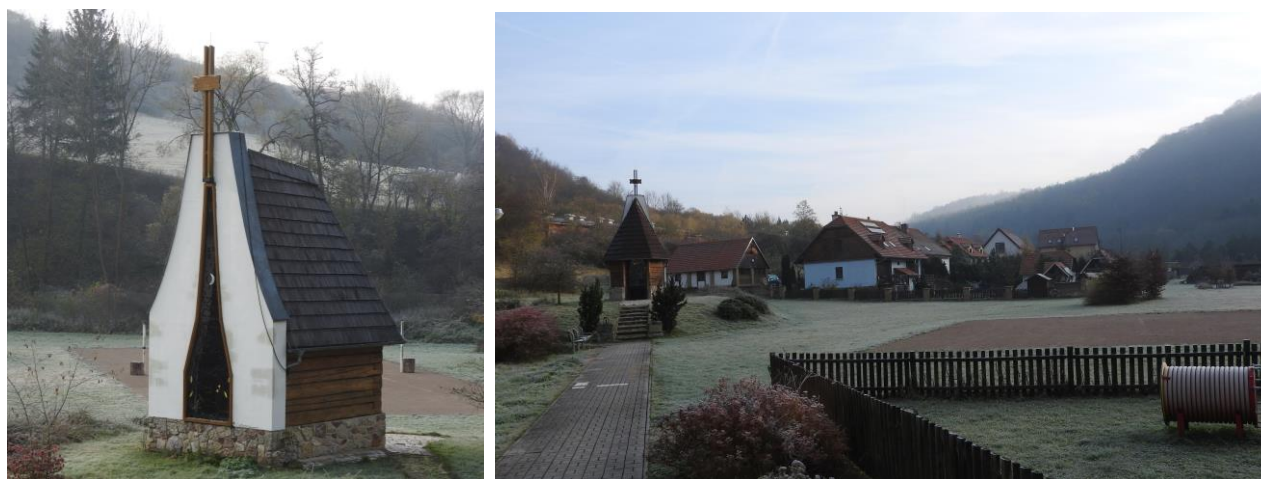
Sídlo s vazbou na krajinářsky hodnotné okolí disponuje rozmanitou vnitřní zelení (zahrady, alej podél průjezdní cesty, živé ploty, okrasné dřeviny). Vedle souvislé lesní zeleně na údolních svazích má velký význam rovněž břehový doprovod Loděnice.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřená částečně	
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřená zcela	
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajiných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby		3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby	X	3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
ad 4.1: kříž při čp. 3 (číslo rejstříku 17353 / 2-3007)				
Ottův slovník naučný:				
Selc, ves t. při Kačickém potoce, hejtm. Hořovice, okr. a pš. Beroun, fara Sv. Jan pod skalou; 25 d., 98 obyv. č. (1900), popl. dvůr. Ves připomíná se v l. 1039-53				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky) v horní části sídla a zejména plochy dožívající bývalé drůbežárny v horní části (brownfield)
7.2	Zachovat nezastavěný charakter nivy mezi stávajícím okrajem zástavby a tokem Loděnice
7.3	Zachovat pozici kaple sv. Ivana v sídle; volné prostranství v okolí kaple ponechat bez zástavby
7.4	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.5	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající obytné objekty na území sídla vyloučit
7.6	Zachovat bohatou diferencovanou sídelní zeleň; nezasahovat do porostních okrajů blízkých lesních porostů a břehového doprovodu Loděnice
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Nerozšiřovat chatovou zástavbu

Obr. 2.2.95: Sedlec z vyhlídky nad Svatým Janem.

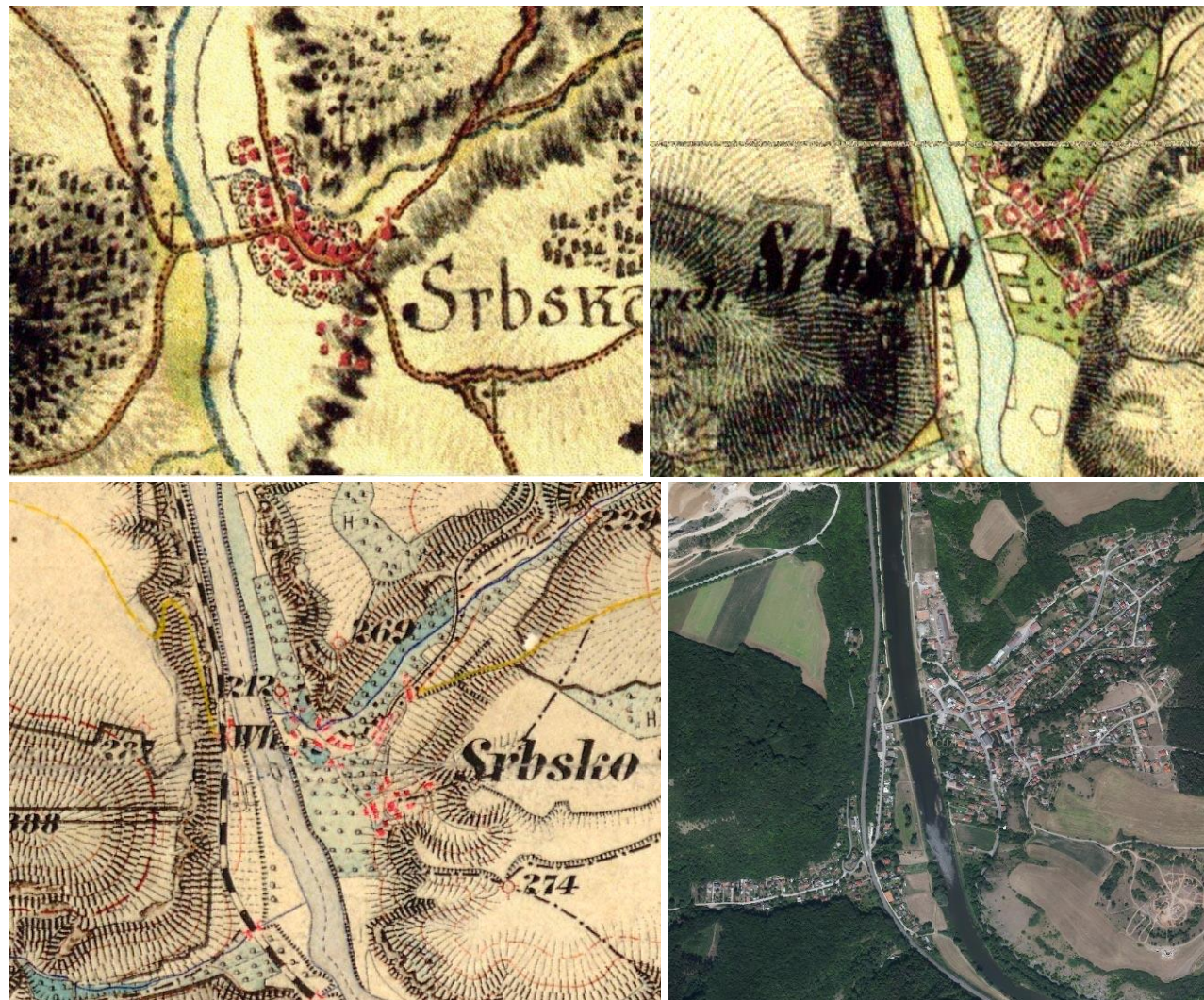
Obr. 2.2.96, 2.2.97: Kaple sv. Ivana v otevřeném prostoru ve východní části sídla

Obr. 2.2.98, 2.2.99: Hospodářské budovy statku (vlevo). Výtvarně i hmotově hodnotnější je stavba vlevo s barokními křivkami štítu a členěnou fasádou. Vpravo vesnický dům s patrovou římsou štítové stěny a se sedlovou střechou zakončenou polovalbičkou. Stavbu poněkud degradují pozdější úpravy a užití různých materiálů. Nevhodně působí zejména přístavba nad boční garáží.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.13 Srbsko

OKR	A	první písemná zmínka	1428	obec	Srbsko
MKR	A.2 / A.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	302/37	okres	Beroun
MKR – pásmo	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	479/199	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	zástavba - levý břeh		II		
	zástavba - pravý břeh		III		

Obr. 2.2.100, 2.2.101, 2.2.102, 2.2.103: Srbsko. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Srbsko – sídlo zaujímavější krajinnáky exponovaný prostor v údolí Berounky, na jeho obou březích. Členitý terén hluboce zařízlého kaňonového údolí s bočními údolími Bubovického a Kodskeho potoka predisponují urbanistickou strukturu sídla. V současné době zástavba na levém břehu řeky zasahuje až na údolní hranu.

Hlavní (historická) část zástavby je situována na levém břehu. Zde se nachází menší trojúhelníková náves s barokní kaplí a zvoničkou. Kolorit malého centrálního prostoru sídla formují vjezdové brány a objekty původní hospodářské zástavby, většinou po rekonstrukcích. V současné době se historické jádro sídla a jeho okolí vyznačuje poměrně značným komerčním využitím (pohostinské služby). Dále do údolí Bubovického potoka stoupající zástavba má převážně obytný charakter, vyskytují se zde však i výrobní objekty větších proporcí (haly). Objekty výroby jsou umístěny rovněž v dolní části sídla – na levém břehu toku výše proti proudu. Rodinné domy či vily

pocházející z různých údobí 20. století nepřekračují obvyklé měřítko tohoto typu zástavby. Konstrukčně, hmotově i výrazově jsou značně diferencovány. Tento typ zástavby se nachází v blízkosti toku. Nejvýše nad údolí (jihovýchodní část sídla) vystoupala novodobá rodinná zástavba, která rovněž odpovídá běžnému měřítku a běžným zvyklostem nevybočuje ani jinými znaky (konstrukční řešení, barevnost aj.)

Zástavba na pravém břehu řeky je rovněž poměrně diferencovaná, měřítkově jednotná. Níže při řece (mezi tokem a železniční tratí) stojí vilové stavby. Dominantní prvek zde tvoří vila č.p. 102 evokující zámecký styl. Dále po proudu na vilovou zástavbu navazují rekreační objekty (chaty). Směrem do údolí Kodskeho potoka se k prvorepublikovým vilám přidává poválečná zástavba rozličného výrazu, často s rekreačním využitím.

Obě části sídla spojené mostem jsou v bezprostředním kontaktu s lesními porosty na svazích. Levostranná část sídla disponuje i velmi bohatou zelení zahrad.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1 Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřená zcela
2 Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter	X	2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3 Vizualní projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
4 Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5 Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny		5.2 nepřítomny
6 Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
Poznámky:			
ad 4.1: jeskyně Jeskynní areál, archeologické stopy, Nadřičí, mezi Srbskem a ústím Kačáku (číslo rejstříku 15087 / 2-436) – Barrandova jeskyně, Patrová jeskyně – ze starší doby kamenné, kultura gravettská a magdalénská			
Ottův slovník naučný:			
ves v Čechách, při lev. bř. Berounky, hejtm. Hořovice, okr. Beroun, fara Sv. Jan pod Skalou, pš. Karlův Týn; 50 d., 380 obyv. č. (1900), 1tř. šk. a na blízkou kamenné lomy			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat v rámci rozsahu zastavěného území sídla výhradně na levém břehu řeky – proluky ve stávající zástavbě; zástavbu nerozšiřovat za stávající okraje zástavby – především na jihovýchodním okraji sídla
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat souvislou lesní zeleň navazující bezprostředně na zástavbu a spoluformující projev sídla v krajině
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)

7.7	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných a dalších historických staveb
7.8	Nerozšiřovat chatovou zástavbu

Obr. 2.2.104: Zástavba sídla na levém břehu (Foto: L. Klouda)

Obr. 2.2.104a: Srbsko. (Foto: Ivan Vorel)

Obr. 2.2.105, 2.2.106: Dominantní stavba nad Beroukou s charakteristickou pseudomansardovou střechou a vikýřovou vestavbou (vlevo); Vila s členitou valbovou střechou a dominantními členěnými okny s obloukovým zakončením (vpravo).

Obr. 2.2.107, 2.2.108: Vlevo reprezentativní vila v historizujícím novobaročném slohu v pravobřežní části sídla. Kromě vystupujících postranních polygonálních věží a mansardové střechy upoutá i výrazná zdobená brána s kovanými vraty; Vpravo komerční objekt v nárožní poloze hmotově doplňuje okolní zástavbu. Celkem vhodně je zvoleno barevné zvýraznění výkladců a dveří. (Foto: L. Klouda)

2.2.4.14 Svatý Jan pod Skalou

OKR	A	první písemná zmínka	1037	obec	Svatý Jan pod Skalou
MKR	A.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	237/29	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	76/30	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	dolní část		I		
	horní část		II		

Obr. 2.2.109, 2.2.110, 2.2.111, 2.2.112: Svatý Jan pod Skalou. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Svatý Jan pod Skalou, dříve zvaný Sv. Ivan, Sv. Jan na Skále nebo ve Skále (latinsky Spelunca s Johannis). V legendách se původ názvu uvádí ve spojení se sv. Ivanem, který sem přišel z Uher a přebýval zde za dob knížete Bořivoje a Lidmily (okolo roku 880) v jeskyni. Podle jiné pověsti zde založily kostel Čechové po vítězství u Lodiny. Ostatní pověsti vycházejí z potvrzovacího listu z roku 1205, kdy Břetislav I. dal kapli sv. Jana pod Skalou klášteru Ostrovskému. Klášter zde byl vybudován na začátku 13. století u legendární jeskyně. Do roku 1310 zde bylo při kapli zřízeno proboštví. Bývalá kaple se stala farním kostelem v roce 1355. Od roku 1517 zde bylo opatství. Na počátku 16. století byl založen kostel sv. Jana, zvaného Hasenburský. Dnešní podoba areálu s kostelem Narození sv. Jana Křtitele, postaveného v roce 1657-61 Carlo

Lurágem pochází z obnovené výstavby v 17. a 18. století. Areál je situován v hlubokém úzkém kaňonu pod mohutnou skalní stěnou. Výjimečnost místa umocňují tři jeskyně nalézající se jižně při kostele, které měly bohoslužebné využití. Vstupní jeskyně, zvaná Chrám sv. Jana Křtitele má strop přitesaný do hrotitého tvaru a barokně upravenou čelní stěnu. Zadní prostora má barokně valenou klenbu a na jižní straně oltářní menzu s pozdně gotickou profilací a opodál sluj s barokní kamennou sochou sv. Ivana. Na chrám sv. Jana Křtitele navazuje po východní straně jeskyně zvaná Starý kostel, zasvěcený P. Marii, s raně barokními úpravami. Klášter byl zrušen v roce 1785 a nejprve se stal majetkem náboženského fondu a v roce 1790 byl prodán Janovi Krystianu hraběti Sweerts-Spork, jenž v klášteře zřídil továrnu. Bývalý klášter je čtyřkřídlý, dvoupatrový, se střední kvadraturou. Východní a jižní křídlo, bývalý konvent postavený v letech 1653 – 61, je jednoduché raně barokní stavení užitkového charakteru. Bývalá prelatura, která je situována v severním a západním křídle, vykazuje vrcholně barokní rysy tvorby K.I. Dienzenhofera. Farní kostel Narození sv. Jana Křtitele, je barokní jednolodní stavba obdélného půdorysu, s bočními plochými oltářními arkádami, s užším obdélným presbytářem vrůstajícím do čtvercového klášterního komplexu. Kostel vznikl po zbourání bývalého Hasenburského kostela, jehož zvonice z roku 1600 byla ponechána jako věž po východní straně nového presbytáře. Zařízení kostela je barokní.

Menší sídlo je situováno v sevřeném údolí Loděnice, do jednoho z krajinářsky nejcennějších prostorů v rámci CHKO s velmi markantně vnímatelnými znaky fenoménu krasového reliéfu. Vizualní uplatnění zástavby sídla nastává v dílčím úseku údolí, typicky z významných exponovaných pozic – vyhlídek na horní hraně údolí.

Nepříliš rozlehlou zástavbu v sevřeném prostoru ovládá dominanta barokního areálu benediktinského kláštera sestávající z budovy konventu, kostela Narození sv. Jana Křtitele, klášterní zahrady a ohradní zdi, lokalizovaná pod vysokou obnaženou vápencovou stěnou. V dolní části zástavby stojí, převážně na pravém břehu, větší hmoty objektů bývalé školy (dnes hotelu), patrový dům (součást hospodářského zázemí kláštera) či obecního úřadu doplněné dalšími objekty menšího měřítka.

Výše položená část sídla má charakter nesouvislé údolní zástavby převážně přízemních objektů většinou s podélnou orientací. Tato část zástavby prošla z větší části zřetelnými rekonstrukcemi, část objektů si uchovala původní výraz. Dominantním prvkem zde je neogotická hřbitovní kaple sv. Maxmiliána z let 1847 – 49. Zástavbu na horním konci uzavírá patrová vilová hmota.

Cennou historickou stavbou je barokní kaple sv. Kříže nacházející se na vyvýšenině v levostranné části údolí severně od kostela, v místě údajného setkání sv. Jana Křtitele s poustevníkem Ivanem. Kaple je centrální, na půdorysu řeckého kříže.

Kromě výše uvedené jedinečné morfologie projev sídla spoluutváří souvislá lesní zeleň navazující na zástavbu prakticky po celém obvodu.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně	X	1.3	setřená částečně	
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřená zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb	X
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev	X
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	X
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby	X
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				

5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění pluziny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X

Poznámky:

ad 4.1:

kaple hřbitovní sv. Maxmiliána, na hřbitově (číslo rejstříku 38193 / 2-385) – novogotická z let 1847-1849, postavená podle návrhu prof. Bernarda Gruebera
kaple sv. Kříže (číslo rejstříku 33874 / 2-386) – z roku 1714 s mramorovým sousoším Setkání sv. Jana Křtitele se sv. Janem z roku 1602
sousoší P. Marie se sv. Janem Křtitelem a sv. Ivanem (číslo rejstříku 22905 / 2-387) – z roku 1730, původně na průčelí prealtury, v roce 1801 přemístěno na nynější místo
jeskyně Na průchodě, archeologické stopy (číslo rejstříku 35909 / 2-3373)
výšinné opevněné sídliště - hradiště „Svatojánská skála“, archeologické stopy, nad klášteřem (číslo rejstříku 29985 / 2-440) – sídliště ze starší doby kamenné
měšťanský dům (fara) čp. 2 (číslo rejstříku 16681 / 2-4184)
venkovská usedlost čp. 19 (číslo rejstříku 49713 / 2-4375)
klášter benediktinský – národní kulturní památka (číslo rejstříku 36294 / 2-383) – s kostelem Narození sv. Jana Křtitele, raně barokním, postaveným v letech 1657-1661 podle návrhu Carla Luraga na místě staršího kostela zvaného Hasenburský. Ke kostelu byla přičleněna renesanční zvonice z roku 1600, jižně od kostela jeskyně. Vlastní klášter je čtyřkřídlá budova – dvě křídla (konvent) postavena v letech 1653-1661, dvě křídla (prelatura) v letech 1726-1731 patrně podle návrhu K.I.Dientzenhofera. V patře je sál s velkým nástrojným obrazem Kázání sv. Jana Křtitele u Jordánu. V bývalém klenutém refektáři je velká freska Hostina na Tetině z roku 1730. Klášter byl zrušen Josefem II: v roce 1785. Klášterní zahrada s ohradní zdí

Ottův slovník naučný:

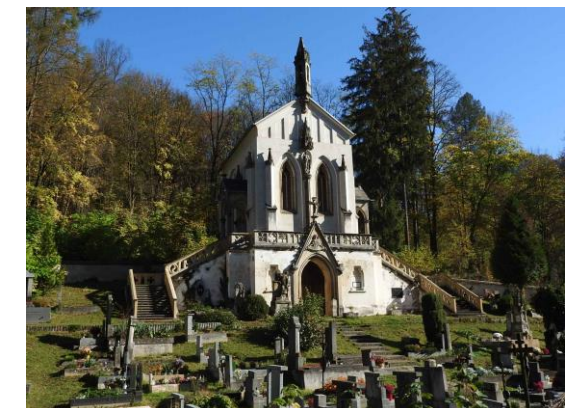
Sv. [Sv. Jan] nebo Sv. Ivan pod Skalou, na Skále nebo ve Skále (lat. Spelunca S. Johannis), far. osada v malebném skalnatém údolí na potoce Kačici t., hejt. Hořovice, okr. a pš. Beroun; 29 d., 225 ob. č., 4 n. (1890), kostel sv. Jana Křt. ve vlaském slohu, 3tř. šk., přádelna bavlny, 3 mlýny, výroba mlýnských strojů a závod na pletení punčoch. O samotě Žizkovský mlýn. Alod. statek zaujímá 687,56 ha polí, náleží k němu zámek, pivovar, dvůr ve Sv. [Sv. Jan]-ě pod S., dvory Bubovice a Sedlec, cihelna v Bubovicích, majetek dědiců dra Em. Št. Bergra.-Zde jako poustevník žil a zemřel sv. Ivan a vystavěna zde kaple, poněvadž okolní lid značně k místu tomu putoval. Kniže Břetislav I. daroval (1030) Poušť sv. Ivana a kapli sv. Jana Křt. v jeskyni (capella in spelunca sct. Johannis Bapt.) klášteru ostrovskému, kde záhy založen (1033) bened. klášter. Za válek husitských klášter zanikl a teprve za Matouše Ferdinanda Zoubka z Bilenberka klášter znovu postaven i kostel a zřízen konvent (1657-1661). R. 1785 klášter zrušen a majetek jeho připadl nábož. fondu, r. 1790 prodán Janu Krist. hr. Sweerts-Sporkovi, jenž v budově klášterní zařídil výrobu vln. a bavln. látek, ale ta brzy zašla. Po něm držel statek Svatojánský Jáchym rytíř ze Schirndingu, r. 1819 Valburga z Lackneru, později provd. do rodiny Bergerovy. V kostele sv. Jana jest hrobka sv. Ivana, klášterní hrobka a kaple sv. Kříže, kde dle pověsti zjevil se sv. Jan Křt. sv. Ivanu. Na hřbitově kaple svat. Maximiliána s rodnou hrobkou bergrovské rodiny. R.1517 přeneseno do býv. kláštera konvent i opatství kláštera ostrovského a opatové odtud se psali »u sv. Jana Křt. na Ostrově a Skalkách«. Později budova klášterní přestavěna na zámek. Dne 25. čna dějí se hojně pouti ke hrobu sv. Ivana. Nedaleko v lese pod Skalou sv. Ivana nalézá se ještě jiná hlubší jeskyně, již lid říká »Stydlé vody«

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Zachovat – nesnižovat určující pozici kláštera v rámci zástavby sídla
7.2	Novou obytnou výstavbu lze připustit výjimečně, situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); zástavbu nerozšiřovat za stávající okraje zástavby (po proudu, proti proudu)
7.3	Ponechat stávající nezastavěnost úzkých segmentů odlesněné nivy v blízkosti toku Loděnice
7.4	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty s potenciálem oslabení pozice stávajících dominant
7.5	Novou zástavbu vystupující měřítkem (výškou) nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.6	Zachovat souvislou lesní zeleň navazující bezprostředně na zástavbu a spoluformující projev sídla v krajině
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných a dalších historických staveb

Obr. 2.2.113: Svatý Jan pod Skalou ze skalní vyhlídky nad klášteřem (na protější straně nahoře).

Obr. 2.2.114, 2.2.115: Areál barokního kláštera (vlevo) jedinečně zakomponovaný pod skalní stěnou; vpravo neogotická hřbitovní kaple sv. Maxmiliána (na protější straně ve střední části). (Foto vše: L. Klouda)

Obr. 2.2.116, 2.2.117: Bývalá budova školy (vlevo) má charakteristické rysy původního účelu - především velká pravidelně členěná okna v hlavní fasádě. Nepůvodní trojúhelníkové vikýře a další dodatečné úpravy (markýza nad druhým vstupem) částečně kazí celkový dojem. Vpravo pseudobarokní vila s mansardovou valbenou střechou a výtvarně tvarovanými štíty vikýřů v horní části sídla. Hodnotné je rovněž plastické členění fasády s šambránami kolem oken. Výraz stavby zásadně znehodnotila třípodlažní dostavba (na opačné straně). (Foto vše: L. Klouda)

Obr. 2.2.117a, 2.2.117b: Zástavba rodinných domů v obci Sv. Jan pod Skalou. (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.15 V Chaloupkách

OKR	C	první písemná zmínka	-	obec	Hlásná Třebaň
MKR	C.1/A.7	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	II				

Obr. 2.2.118, 2.2.119, 2.2.120, 2.2.121: V Chaloupkách. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

V Chaloupkách je malebná osada usazená v mírném jižním svahu se zděnými usedlostmi drobného měřítka. Uplatňuje se jako výrazný krajinný prvek.

Zástavbu čítající několik objektů jednotného měřítka a formy tvoří několik zděných stavení podél odbočky z hlavní cesty. Větší usedlost se nachází samostatně výše ve svahu. Na západní straně stojí rekonstruovaná usedlost s přístavbou a velkou zahradou na svazích. Celkový projev sídla spoluformuje (snižuje) hojná zeleň v zahradách, tvarově i druhově rozmanitá.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1 Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně	X	1.3	setřená částečně
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřená zcela
2 Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	X	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3 Vizualní projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4 Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. Navrhovaných a OP				
4.1	přítomny		4.2	nepřítomny
5 Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny
6 Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat stávající (historicky konstituovanou) zástavbu sídla drobného měřítka
7.2	Zachovat vysoký podíl zeleně v sídle
7.3	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys objektů)
7.4	Nezahušťovat zástavbu na stávajících stavebních pozemcích
7.5	Nezastavovat proluky mezi usedlostmi

Obr. 2.2.122: Malá sídelní enkláva V Chaloupkách s bohatou sídelní zelení ve svažitém terénu. (Foto: L. Klouda)

2.2.4.16 Vráž (část sídla zasahující do CHKO)

OKR	A	první písemná zmínka	1320	obec	Vráž
MKR	A.5/A.6	počet obyvatel/domů v r. 1961	-	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	A/C	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.123, 2.2.124: Vráž u Berouna Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800) a současné ortofotomapy (včetně vyznačení hranice CHKO).

Okrajová část zástavby Vráže oddělená hlavní částí sídla dálničním tahem, při jehož jižní straně je vedena hranice CHKO. Nesouvislou zástavbu (cca 10 objektů ve třech segmentech) tvoří několik objektů situovaných na severně orientovaných svazích, včetně vyšších partií, které jsou vizuálně velmi exponovány. Na východním okraji se v blízkosti mostu přes dálnici (cestě do Vráže) nachází hřbitov. Zástavba se v poslední době rozšiřuje.

Poválečná zástavba běžných proporcí slouží trvalému bydlení i rekreaci. V jižní, nejnvýše položené části, navazuje bezprostředně na lesní porost. Hojná mimolesní (náletová) zeleň se vyskytuje na svazích i v zahradách domů.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřena částečně
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřena zcela
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást. X
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter	X	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby		3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny		4.2	nepřítomny X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny X

Poznámky:
Ottův slovník naučný: není uvedeno

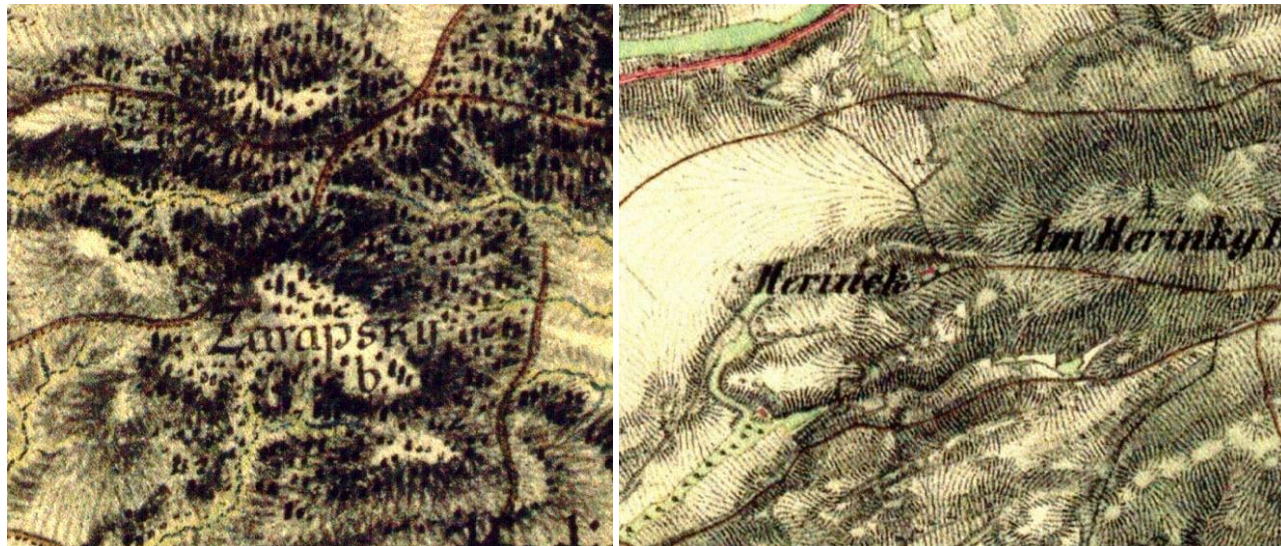
Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat zástavbu v sídle drobného měřítka
7.2	Zachovat okrajovou lesní a mimolesní zeleň spoluformující projev sídla v krajině

Obr. 2.2.125, 2.2.126: Rodinná zástavba Vráže z poválečného (nejmladšího) období. (Foto: L. Klouda)

2.2.4.17 Záhrabská

OKR	A	první písemná zmínka	1960	obec	Svatý Jan pod Skalou
MKR	A.6	počet obyvatel/domů v r. 1961	39/12	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	43/24	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.127, 2.2.128, 2.2.129, 2.2.130: Záhrabská. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Záhrabská se v letech 1869-1950 jako osada neuvádí, v letech 1961-1985 je uváděna jako část obce Svätý Jan pod Skalou v okr. Beroun, v letech 1986-1995 část obce Vráž v okr. Beroun, od 1.1.1996 opět část obce Svätý Jan pod Skalou v okr. Beroun.

Prakticky celá zástavba je rozložena v lesnatém svažitém terénu výše položených partiích na levém břehu údolí Loděnice. Souvislý lesní pokrov brání vizuálnímu uplatnění sídla.

Záhrabská svým projevem do značné míry odpovídá v rámci CHKO četným koloniím rekreačních objektů. Značná část domů zde však vzhledově odpovídá běžné rodinné zástavbě. Celkový charakter převážně rekreačně využitě zástavby, bez měřítkově vybočujících prvků, je tak dosti rozmanitý. Aktuálně zde probíhají rekonstrukce starších objektů (přestavby na trvalé bydlení).

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1 Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřena částečně
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřena zcela
2 Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3 Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby	3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev	3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby
4 Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	4.2	nepřítomny
5 Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	5.2	nepřítomny
6 Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny	6.2	nepřítomny
Poznámky:			
Ottův slovník naučný:			
není uvedeno			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat stávající zástavbu sídla s dominantní rekreační funkcí
7.2	Novou výstavbu připustit pouze v zastavěných plochách (rekonstrukce stávajících objektů); vyloučit stavební úpravy narušující výškovou hladinu zástavby; dodržovat základní architektonické zásady pro výstavbu v CHKO Český kras (viz kap. 2.2.3.4)
7.3	Zachovat vysoký podíl zeleně v sídle; minimalizovat zásahy do lesní zeleně

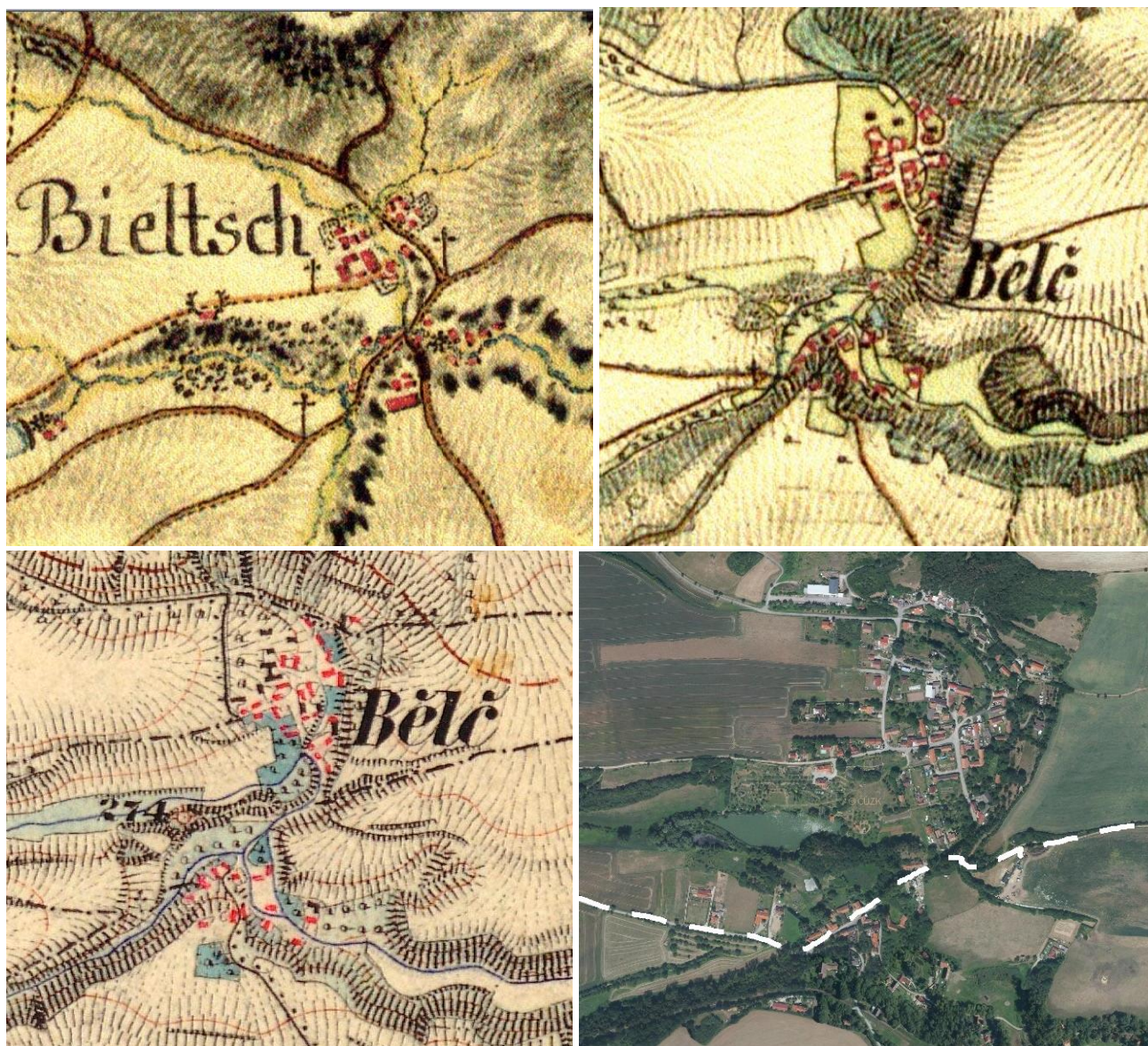

Obr. 2.2.131, 2.2.132: Rekreační zástavba v sídle. (Foto: L. Klouda)

Sídla v OKR B

2.2.4.18 Běleč

OKR	B	první písemná zmínka	1333	obec	Liteň
MKR	A.3 / A.7 / B.7	počet obyvatel/domů v r. 1869	241/40	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B / C	počet obyvatel/domů v r. 2011	146/81	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	II				

Obr. 2.2.133, 2.2.134, 2.2.135, 2.2.136: Běleč. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1: 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Běleč patří svým založením k sídlům středověkým, první písemná zmínka je z roku 1333. Obec je zajímavá usazením zástavby do svažitého terénu spadajícího k jihu ve směru od vrchu Vyškov. V jižní části původního jádra obce vznikla soustava drobných prostorů vytvořených stávajícími objekty, které jsou vesměs narušeny novodobými úpravami.

Původní zástavbu lze ojediněle nalézt v severní části obce, kam se v minulosti rozšiřovala zástavba domkářská. Z památkového hlediska jsou zde hodnotné dva areály s lidovou architekturou (čp. 15 a čp. 24). Objevuje se i secesní lidová architektura. Pro obec je charakteristické kamenné hrazení pozemků kolem objektů. Z dálkových pohledů nemá obec krajinné uplatnění.

Pozdější rozšíření zástavby sídla posílilo jeho celkově nekompaktní urbanistickou strukturu, především v jihozápadní části. Výrazným novodobým prvkem je stavba komerčního zařízení (restaurace) ve vyvýšené poloze na severozápadním okraji zástavby.

Cenným rysem je začlenění sídla v okolní krajině, čemuž významně napomáhá diferencovaná zeleň v interiéru sídla i na jeho přechodu do volné krajiny, včetně neudržovaných sadů i mezi na svazích a přírodě blízký charakter území v zázemí sídla – okolí rybníka.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev		3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plůžiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
ad 4.1: venkovská usedlost čp. 215 (číslo rejstříku 42285 / 2-3351)				
Ottův slovník naučný:				
[Bělč], Běleč, ves v okr. berounském, hejtm. hořovickém, s 27 domy a 223 obyv. čes.; farou i školou patří [Bělč] k Litni.				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Důsledně chránit příznivé vizuální působení (organické začlenění) sídla v okolní krajině. Neumisťovat nové stavby v terénních polohách nad stávající zástavbou, resp. poblíž pohledového (terénního) horizontu.
7.2	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky) při západní straně Karlštejské ulice
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat hojnou diferencovanou zeleň formující příznivý projev sídla v krajinném obrazu; v sídle i na jeho přechodu do volné krajiny
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.137: Tradiční venkovská usedlost s obytným stavením v nárožní poloze. Obdélníkový půdorys s jednoduchou sedlovou střechou zakončenou polovalbičkou nad uličním štítem. Střízlivé barevné členění a účelné rozvržení hospodářských staveb v rozích je akcentováno barokně zvládnou bránou.

Obr. 2.2.138: Ukázka běžné uliční zástavby s různou orientací štítových stěn. Zdařilé stavební úpravě domu vpravo lze vytknout užití nepůvodních nečleněných oken, obdobně i u sousedního objektu.

Obr. 2.2.139: odělné uspořádání stavby s ukončením příčné stodoly v zadní části dvora je ozvláštněno mimořádně hodnotnými plastickými secesními šambránami kolem okenních a dveřních otvorů. Užití těchto výtvarných prvků vhodně doplňují ozdobné hlavice sloupů vjezdové brány (kulturní památka).

Obr. 2.2.140: Památník obětem obou světových válek.

(Foto vše: L. Klouda)

Obr. 2.2.140a: Poloha obce Běleč pod dominantou Voškova vytváří působivou scenérii. Vyniká výraznost horizontu, porosty mezí na jižním svahu Voškova a navazující terénní dominanty na západě (Foto: Ivan Vorel).

2.2.4.19 Bykoš

OKR	B	první písemná zmínka	1170	obec	Bykoš
MKR	B.2	počet obyvatel/domů v r. 1869	447/66	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	217/88	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.141, 2.2.142, 2.2.143, 2.2.144: Bykoš. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1: 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Bykoš je prastaré sídlo, které je písemně zmiňováno již v roce 1170, kdy ho daroval Časta Vojslavic kapli sv. Václava na Pražském Hradě. Během staletí se zde vystřídala řada majitelů až v roce 1620 byla Bykoš připojena k Suchomastům.

Sídlo je rozloženo ve velice mělkém údolí, kterým protéká potok. Zástavba je situována podél komunikace s dvěma křižovatkovými uzly a podél návsí. Původní charakter objektů je vcelku zachován, místy zasluhující renovaci, nápadné jsou vjezdové brány u usedlostí. Jedná se nezřídka o měřítkem výrazná stavení, mezi nimiž vyniká hospodářský dvůr při jižní křižovatce.

Do CHKO sídlo zasahuje svojí severní částí, ve svahu nad pravým břehem Suchomastského potoka a zástavbou východně od průjezdní silnice. Umístění staveb v severní části sídla je predisponováno terénní morfologií, převažují zde rekonstruované usedlosti s největší hmotou v nejvyšší části.

Mladší zástavba byla v průběhu 20. století rozšířena především západně od průjezdní silnice. Měřítkově i výrazově jednotné přízemní domy (štíťová orientace, sedlové střechy) v uličním uspořádání doplnily v poválečném období dvě patrové bytovky. Aktuálně je architektonicky nesourodá zástavba pozičně nepříznivě rozvíjena směrem k západu podél cesty do Suchomast.

Urbanisticky, architektonicky i provozně je obec narušována zemědělským areálem situovaným na jižní straně sídla, v rámci něhož dominuje vyšší hmota skladového objektu s plechovým opláštěním. Negativní působení areálu (ve volné krajině širším okolí) podporuje rovněž absence krycí zeleně, zejména podél jeho jižní strany.

Zeleň po obvodu sídla je nesouvislá, zřetelně absentuje u novostaveb. Hojnou přechodovou zelení se vyznačuje severní výše položená část sídla a okolí potoka. V zahradách jsou zastoupeny rozmanité druhy dřevin.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást. X
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka X
2.4	převažující novodobý charakter	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev	X	3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev		3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	4.2	nepřítomny X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	5.2	nepřítomny X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny	6.2	nepřítomny X
Poznámky:			
Ottův slovník naučný:			
ves v Čechách, hejtm. Hořovice, okr. Beroun, býv. panství Suchomasty, fara Borek, pošta Beroun; 66 d., 466 obyv. (1880). Česta Vojslavův r. 1172 daroval dvůr v [Bykoš]-i kapli sv. Václava v kostele pražském a jiný dvůr přidal k tomu r. 1229 král Václav mladý. Císař Sigmund ten díl vsi r. 1436 zapsal Vratislavu z Mitrovic na Skřípě, v jehož rodě to zůstávalo do konce XVI. stol., kdy postoupeno bylo Karlům ze Svárova k Suchomastům. Ostatek vsi držela kapitula vyšehradská již r. 1278, ale za války husitské to přišlo v majetek Martina Valkouna z Litošlav, po r. 1457 to držel Jan Štětina z Choltic, r. 1461 Jan Prčice z Vinařec, potom vladky z Chrastu, po nichž r. 1563 dědili Adam a Šebestian Šanovci ze Šanova, kteří asi r. 1590 ten díl [Bykoš]-e prodali Karlům ze Svárova k Suchomastům.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); preferovat západní část sídla (mimo CHKO); nové stavby neumísťovat v terénních polohách nad stávající zástavbou v severní části sídla (poblíž pohledového (terénního) horizontu)
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.3	Účelovou zástavbu vystupující měřítkem nad obytné objekty situovat výhradně v rámci stávajícího areálu

	zemědělské velkovýroby v jižní části sídla
7.4	Zachovat diferencovanou krajinotvornou zeleň v okrajových částech sídla
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Realizovat výsadby krycí zeleně v celém okolí areálu zemědělské velkovýroby v jižní části sídla - všetranná silná vizuální expozice areálu v krajině
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Zachovat příznivé působení staveb dochovaného historického výrazu v rámci zástavby sídla

Obr. 2.2.145: Typická zástavba středních Čech se statky orientovanými příčně do uliční fronty. Sjednocujícími prvky jsou polovalbové střechy, užití patrových říms (někde jen barevně vymezených), minimální zdobné prvky a zděné obloukové brány rovněž bez výrazného dekoru.

Obr. 2.2.146: Pítoreskní kaplička zakomponovaná do zdi přispívá k malebnosti uličního prostoru.

Obr. 2.2.147: Ulicová zástavba s podélným uspořádáním.

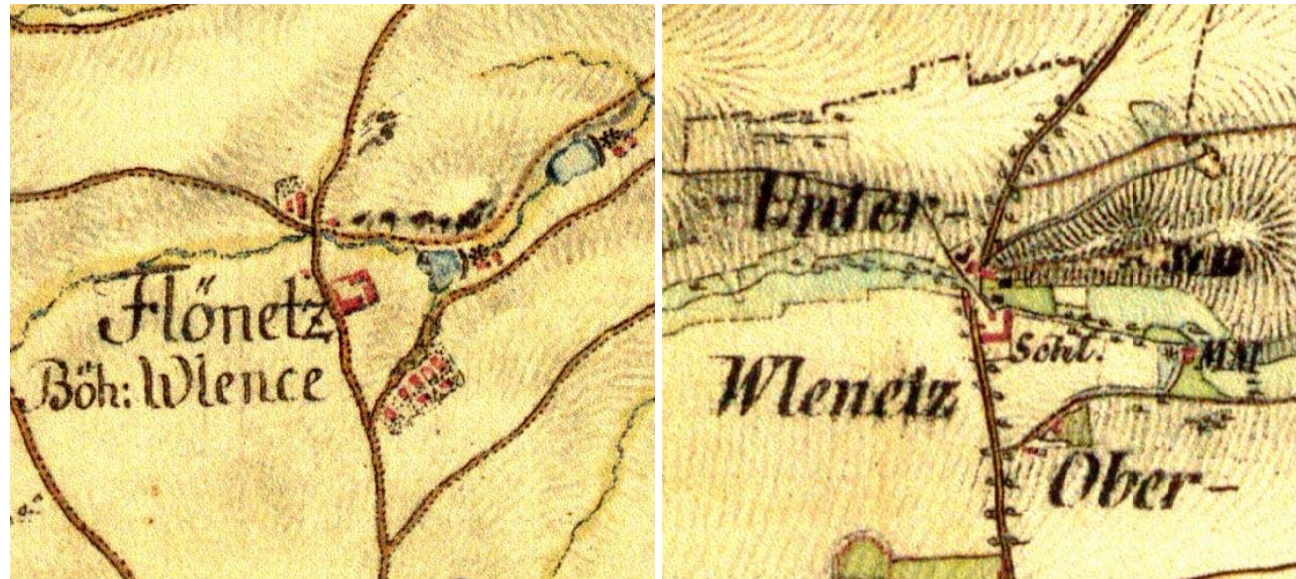
Obr. 2.2.148: Drobné stavby si zachovaly autentický ráz s vnitřním dvorkem, původními okny a barevným členěním fasády. (Foto vše: L. Klouda)

Obr. 2.2.148a: Bykoš v pohledu v pohledu od jihozápadu (křižovatka silnic do Neumětel a Lážovic); vpravo v popředí areál zemědělské velkovýroby s dominantním skladovým objektem (Foto: I. Vorel)

2.2.4.20 Dolní Vlence

OKR	B	první písemná zmínka	1381	obec	Liteň
MKR	B.7	počet obyvatel/domů v r. 1869	73/8	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	31/12	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.149, 2.2.150, 2.2.151, 2.2.152: Dolní Vlence. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Vlence byly nejdříve manstvím a později svobodný vladýčkův statek. V roce 1381 je zde jako majitel uváděn Vseslav a během konce 14. století Ondřej, Jetřich a Rostislav. Původní zemědělská usedlost byla později doplněna deputátními domky usazenými v mělkém údolí Stříbrného potoka. V současné době je obec znehodnocena dalšími zemědělskými objekty. Jižně od areálu přibyla patrová vila s plochou střechou, v poslední době pak ještě účelový halový objekt barevně velmi kontrastního vzhledu (bez krycích výsadeb v předpolí), jež zřetelně formují jižní okraj – přechod sídla do volné krajiny. Níže položené partie sídla mají těsnou vazbu na lesní i mimolesní zeleň při toku či na svazích mělkého údolí Stříbrného potoka.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1 Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřena částečně X
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřená zcela
2 Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka X
2.4	převažující novodobý charakter	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3 Vizualní projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby X	3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev	3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4 Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny X	4.2	nepřítomny
5 Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny X	5.2	nepřítomny
6 Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny	6.2	nepřítomny X
Poznámky:			
ad 4.1: zemědělský dvůr, z toho jen: obytná budova čp. 10 (číslo rejstříku 22886 / 2-3352) vodovodní síť býv. velkostatku (číslo rejstříku 19638 / 2-341)			
Ottův slovník naučný: také [Vlence] Dolní a Horní, ves v Čechách, hejtm. Hořovice, okr. Beroun, fara a pš. Liteň; 8 d., 93 obyv. č. (1900) Alod. statek (104,70 ha půdy) se zámečkem a dvorem drží Jos. Šeb. ryt. Daubek. [Vlence] bývaly lenní statek ke hradu Karlšteínu.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat zástavbu v sídle historicky drobného měřítka
7.2	Zachovat lesní i mimolesní (břehovou) zeleň v údolí Stříbrného potoka
7.3	Realizovat (doplnit) krycí výsadeb zeleně podél jižního a jihozápadního okraje sídla
7.4	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)

Obr. 2.2.153, 2.2.154: Kontakt původní a novodobé hospodářské zástavby (vlevo); problematická je zejména absence krycí zeleně skladového objektu v pozadí; vpravo okraj zástavby potírající venkovský charakter území (foto: L. Klouda)

2.2.4.21 Havlíčkův mlýn

OKR	B	první písemná zmínka	-	obec	Tmaň
MKR	B.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	II				

Obr. 2.2.155, 2.2.156: Havlíčkův mlýn Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), a současné ortofotomapy (včetně vyznačení hranice CHKO).

Areál Havlíčkova mlýna je lokalizován v sevřeném údolí – úzké nivě na levém břehu Suchomastského potoka po obou stranách silnice od Koněprus. Mlýn existoval již v I. polovině 19. století, v současné době je ve vlastnictví potomků původních majitelů. Areál čítá asi 6 objektů, převážně výraznější hmoty. Přes pozdější renovace si areál mlýna ve značné míře uchoval původní výraz hospodářské zástavby.

Původní hospodářská zástavba byla během 20. století doplněna o několik rodinných domů.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřena částečně	X
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřena zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb	X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev	X
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev		3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny		4.2	nepřítomny	X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění pluziny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny	X	6.2	nepřítomny	
Poznámky:					

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Nerozšiřovat zástavbu v sídle historicky drobného měřítka
7.2	Zachovat stávající příznivý projev historické hospodářské zástavby odpovídající poloze při vodním toku
7.3	Zachovat lesní i mimolesní (břehovou) zeleň v nivě Suchomastského potoka a na údolních svazích

Obr. 2.2.157: Havlíčkův mlýn s patrovou mlýnicí a vysokou půdou prošel v průběhu 20. století četnějšími renovacemi
Obr. 2.2.158: Hospodářské zázemí mlýna obvyklých hmot a zachovalé dispozice si ve značné míře původní výraz (vpravo)
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.22 Koněprusy

krajinný celek	B	první písemná zmínka	1391	obec	Koněprusy
krajinný prostor	B.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	223/30	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	171/69	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	starší část zástavby (západ)		II		
	mladší část zástavby (východ, severovýchod)		III		

Obr. 2.2.159, 2.2.160, 2.2.161, 2.2.162: Koněprusy. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laborator geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Koněprusy jsou připomínány ve 14. století. V roce 1437 patřily ke Kornu a byl zde vladyčí statek. V 16. století patřily ke hradu Točnicku. Původně se jednalo o sídlo návesního typu. Název obce pochází z doby, kdy se zde choval kůň mimochodník, zvaný prus.

Sídlo je lokalizováno v poměrně exponované poloze – výše ve svazích v levostranné části údolí Suchomatského potoka. Tato pozice umožňuje dálkové výhledy do severozápadních směrů (údolí Litavky). Sídlo nemá díky rozšíření zástavby k severovýchodu v první polovině 20. století zcela kompaktní urbanistickou strukturu.

V západní části sídla převládají zděné klasicistní statky. Řada objektů se vyznačuje dochovaným výrazem původní hospodářské zástavby, bez pozdějších rekonstrukčních zásahů. Výrazným prvkem jsou vjezdové brány a ve svažitém terénu také podezdívky. Stojí zde kaple z 19. století upravená na obřadní síň, dále k západu obezděná (dolní strana) vodní nádrž s požární zbrojnicí. Západní okraj zástavby zřetelně utváří několik stodol s orientací po svahů – v protikladu s převažující orientací usedlostí. Nižší ve svahu byly ve druhé polovině 20. století postaveny dva hospodářské objekty na protáhlém půdorysu. Větší z nich i přes větší proporce díky sedlové střeše s vhodnou krytinou a hojnou zelení v okolí nepůsobí ani v pohledech z okolní krajiny rušivě.

Východní a severovýchodní část sídla tvoří mladší zástavba z 20. století, rozšiřovaná až do současné doby. Dominantním prvkem zde je členitý objekt školní budovy (a Obecního úradu). Obytné stavby pro rodinné bydlení respektují měřítko venkovské zástavby. Mladší objekty – novostavby, popř. vily z období socialismu se viditelně výrazově odlišují od starších domů, v severovýchodní části rovněž nerespektují podélnou orientaci starší zástavby na protější straně cesty. Zástavbu, stoupající výše do svahu, uzavírá hřbitov s kaplí.

Přechod sídla do volné krajiny formuje bohatá diferencovaná zeleň, viditelně více západní části. Nízké zastoupení má zeleň v okolí nejmladší zástavby v severovýchodní části (v exponované pozici pod průjezdní silnicí).

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřena částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřena zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plučiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X
Poznámky:			
ad 4.1:			
jeskyně Na zlatém koni, archeologické stopy, J od obce (číslo rejstříku 18364 / 2-425) – východně hradiště na Kotýzu, pravěké sídliště ze starší doby kamenné, s využitím horního patra (tzv. „Mincovna“) v 15. století jako penězokazecská dílna			
Ottův slovník naučný:			
ves v Čechách, hejt. Hořovice, okr. a pš. Beroun, fara Tmář; 34 d.. 242 obyv. č. (1890), 1tř. šk., výroba vápna. V XV. st. byly panským sídlem soujmeného rodu.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Chránit harmonické působení sídla v okolní krajině dané zachovalostí měřítka staveb a celkovým vizuálním působením
7.2	Méně početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – proluky v ve východní a severovýchodní části sídla; zástavbu nerozšiřovat za stávající okraje sídla v západní a severovýchodní části
7.3	Zachovat krajinnotvornou okrajovou zeleň na přechodu sídla do volné krajiny; v dílčích partiích tuto zeleň

	doplnit
7.4	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.5	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu hodnotných objektů lidového stavitelství a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.163: Pozici kaple v západní části sídla poškozuje blízkostí nadzemního vedení VN.

Obr. 2.2.164: Nepravidelné nárožní uspořádání budov statku s ohradní zdí tvoří jednotně působící kompozici nečleněných ploch a tvarů.

Obr. 2.2.165: Členitá stavba školy a navazujícího obecního úřadu zaujme užitím trojúhelníkových vikýřů ve valbové střeše. Přiměřenými prostředky je docíleno odpovídajícího reprezentativního výrazu.

Obr. 2.2.166: Mladší rodinná zástavba v severní části sídla (vpravo) se výrazovou jednotou nevyznačuje. (Foto vše: L. Klouda)

Obr. 2.2.166a: Panoramatický pohled na obec Koněprusy od JV (Foto: L. Klouda)

2.2.4.23 Korno

OKR	A/B	první písemná zmínka	1360	obec	Korno
MKR	A.3/B.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	210/26	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	97/41	kraj	Středočeský
sídlo kategorie	I				

Obr. 2.2.167, 2.2.168, 2.2.169, 2.2.170: Korno. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Korno je prvně v písemných pramenech zmiňováno v roce 1360 jako ves s tvrzí. Od roku 1437 zde sídlil Petr, předek vladyckého rodu Kořenských z Terešova. Tvrz zde zanikla v 15. století. V 17. století se Korno stalo součástí panství Králův Dvůr.

Menší sídlo je lokalizováno v exponované poloze – v odlesněných výše položených partiích severních svahů údolí Stříbrného potoka. Sídlo se vizuálně uplatňuje z větších vzdáleností z jižních směrů (svahy Mramoru, okolí Litně) a východních směrů (Voškov) a četných výhledových pozic

v bližším okolí (přilehlé svahy Střevíce na severu, přilehlé svahy východního vrcholu Strážiště na západě).

Jádro vesnice tvoří svažité ulicovitá návěs s malebným uspořádáním stavení, procházející jižním svahem. Severní níže položená část návěs je rozšířena do trojúhelníkového prostranství, jehož dominantou je pseudorománská kaple z 19. století a pomník padlým z 1. světové války. Severní okraj návěs je lemován převážně podélně orientovanými staveními. Z dolní části návěs vybíhá v pravém úhlu ulice lemovaná několika usedlostmi. Chalupnická zástavba vznikala od konce 18. do počátku 20. století ve svahu severně a severozápadně od návěs.

Ve vsi se dochovaly poslední příklady roubené architektury asi z konce 18. století a počátku 19. století. Roubené chalupy jsou přízemní, s jednou okenní osou v průčelí, roubení některých chalup jsou obílená, nebo v kožichu. Dochoval se zde i nejstarší typ bednění lomenice do středního švu, původně ve vrcholu s kabřincem. Památkově hodnotné jsou i hospodářské stavby z přelomu 18. a 19. století. Jsou to především příklady kolny pilířové, rámové konstrukce a zděné arkádové. V podstřeší těchto staveb byly sýpkové komory, typické pro širší povodí Berounky.

V současné době ve vsi převládají jednoduché eklektické stavby ze druhé poloviny 19. století a z první třetiny 20. století, které jsou již částečně narušeny novodobými stavebními zásahy. Výrazné eklektické fasády se dochovaly u skupiny objektů v jihozápadním rohu návěs. Mimořádně hodnotný je soubor zděných stodol ze druhé poloviny 19. století. Tyto stodoly se vyznačují segmentově zaklenutými vjezdy a profilovanými římsami. Souvislá řada kamenných stodol se dochovala na západní straně vsi.

Parter vesnice je dotvořen kamennými nasucho skládanými ohradními zdmi z místního vápence a rybníčkem s nezpevněnými břehy se vzrostlými kaštaný a vrbami situovaný na jihovýchodě obce.

I přes pozdější rodinnou výstavbu odlišného výrazu v severní části sídlo působí velmi harmonickým dojmem, především v pohledech z pleneru, typicky z výše položených míst – svahů Strážiště (od jihozápadu). V těchto pohledech se příznivě projevuje barevný soulad střešních krytin a také hojná přechodová zeleň – zahrad či sadů včetně již zmíněného okolí Korenského rybníka.

Sídlo si zachovalo svoji hmotovou a urbanistickou strukturu a spolu s hodnotnými stavbami lidové architektury se řadí k vesnicím s památkovým významem. Částečně je narušena pouze severní část domkářské zástavby. V roce 1995 bylo Korno vyhlášeno vesnickou památkovou zónou.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně	X	1.3	setřena částečně	
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	setřena zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	X	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb	
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev	X	3.7	výrazná silueta zástavby	X
3.4	dílčí projev		3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X
Poznámky:					
ad 4.1:					
vesnická památková zóna od roku 1995 (číslo rejstříku 2216)					
kaplička (číslo rejstříku 31817 / 2-3356)					

kaplička, od Korna 1 km na Karlštejn vpravo (číslo rejstříku 45026 / 2-331)
 výšinné opevněné sídliště - hradiště „Na Brdláku“, archeologické stopy, vrch Střevíc (číslo rejstříku 34588 / 2-426) –
 z doby pozdně laténské (kultura stradonická), s opevněnou akropolí
 vesnická usedlost čp. 20 (číslo rejstříku 25263 / 2-3355)

ad 5.1: zděné stodoly

Ottův slovník naučný:

ves v Čechách, hejt. Hořovice, okr. Beroun, fara a pš. Liteň; 28 d., 203 ob. č. (1890). Na blízku jeskyně v »Ivanovicích«, kde prý obýval sv. Ivan. Někdejší tvrz drželi Doupovští (1418), Kořenští z Terešova, pak držena na krátko (1470) ke statku Okří, načež dostala se Anně Lobkovské z Klimšteina. Při rodě tom zůstala do r. 1540; koupil ji Jindřich Karel ze Svarova a připojil k Popovicům.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Chránit harmonické působení sídla v okolní krajině formované zachovalostí urbanistické struktury, hmotového uspořádání staveb a celkovým vizuálním působením
7.2	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – při okrajích sídla v západní části; zachovat celistvou siluetu sídla
7.3	Zachovat krajinnotvornou okrajovou zeleň na přechodu sídla do volné krajiny
7.4	Vyloučit realizaci zástavby v izolované pozici od sídla, bez vazby na stávající cestní síť
7.5	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.6	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.7	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencovanou výsadbu stanovištně odpovídající zeleně
7.8	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.9	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů, dochovaných hodnotných objektů lidového stavitelství a dalších staveb dochovaného historického výrazu

obr. č. C.51:

Obr. 2.2.171: Korno v pohledu z východních svahů Mramoru (od jihu). (Foto: L. Klouda)

Obr. 2.2.172: Korno v pohledu z exponované pozice na východních svazích Strážišť (východní dvojrchol) – od jihozápadu. (Foto: L. Klouda)

Obr. 2.2.173: Kaple s pomníkem k výročí založení republiky v exponované poloze v nejvyšší části návsi.

Obr. 2.2.174: Zděná chalupa s valbovou střechou a jednoduchou barevností. Malebný dojem lidové stavby je podtržen jakoby náhodně vsazenými okny v uliční fasádě. (Foto vše: L. Klouda)

Obr. 2.2.175: Příklad slepé štítové fasády hospodářské stavby s orientací do ulice v dolní části sídla. Pomocí jednoduchého plastického členění je dosaženo příznivého účinku.

Obr. 2.2.176: Poválečná rodinná výstavba v severní části sídla se vysokým kvalitám starší hospodářské zástavby v sídle nepřiblížila. (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.24 Liteň

OKR	B	první písemná zmínka	1324	obec	Liteň
MKR	B.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	751/91	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	816/248	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	starší část zástavby (sever)		II		
	mladší část zástavby (jihozápad – jihovýchod + dílčí okrajové partie)		III		

Obr. 2.2.177, 2.2.178, 2.2.179, 2.2.180: Liteň. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laborator geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Liteň se připomíná údajně již roku 1195. V roce 1324 zde byl statek Hermana z Drahlína. Ve 14. století tu stál farní kostel, jehož podací právo bylo rozděleno mezi držitele dvou tehdejších tvrzí. V roce 1838 byla Liteň povýšena na městys. Zástavba obce je nepravidelně rozložena podél cest. Severní části sídla stojí na obdélném náměstí kostel a zámek s parkem.

Zámek je v jádru pravděpodobně barokní, upravován byl v 1. polovině 19. století a později. Je to patrová čtyřkřídlá budova s pravouhlým dvorem a s mansardovou střechou. Při zámku je hospodářský barokní dvůr, později doplněný o dvě vertikály komínů. Kostel sv. Petra a Pavla je původně gotický z 2. poloviny 13. století. V roce 1661 byl zbarokizován a v 18. století obnovován a i

později opravován. Kostel je jednolodní, obdélný s čtvercovým presbytářem a sakristií při severní straně. V obci je starý židovský hřbitov, založený v roce 1680.

Dominantní prvek zástavby reprezentuje rovněž vysoká dvoupatrová školní budova s valbovou střechou v sousedství kostela. Zástavbu podél hlavních cest (křižovatky) tvoří starší hospodářská zástavba či později postavené rodinné domy převážně podélné orientace, přízemní i patrové, místy v řadovém uspořádání. Velká část objektů prošla rekonstrukcemi. Zřetelně cizorodým prvkem zástavby v severní části je objekt služeb (nákupní středisko) z období socialismu (70. léta 20. století) v exponované nárožní poloze u hlavní křižovatky.

Okrajové části zástavby tvoří převážně rodinná zástavba. Při jihozápadním, nejvýše položeném okraji sídla, se aktuálně rozšiřuje zastavěné území o rodinné novostavby. Tentýž rozvoj nastal v severozápadní části sídla. Ve východní části sídla má zástavba smíšený charakter, dominuje zde výrazná patrová hmota kulturního domu z období socialismu (rovněž 70. léta 20. století; dnes pošta). Stojí zde i bytové domy o dvou (s valbovým zastřešením) či třech nadzemních podlažích a také výrobní zástavba (silo) uplatňující se i v pohledech z volné krajiny. V okrajové poloze za památkově chráněnou pohřební kaplí s hrobkou rodiny Daubkovy pak byl vybudován rozlehlý výrobní areál. Nevhodně lokalizovaný výrobní provoz bez krycí zeleně pak stojí v severovýchodní části sídla.

Hodnotou zeleň v sídle reprezentuje především zámecký park v severní části. U starší zástavby se vyskytuje hojná zeleň zahrad. V dílčích okrajových partiích – s novou zástavbou zřetelně schází přechodová zeleň do volné krajiny (severozápad, severovýchod).

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X
Poznámky:			
ad 4.1:			
kostel sv. Petra a Pavla (číslo rejstříku 19453 / 2-343) – původně gotický, pobořený ve třicetileté válce, barokizován v letech 1661 a 1765-1767, kdy byla přistavěna půlkruhová kaple, oprava v letech 1892 a 1906 (věž), ve hřbitovně zdi východně od kostela socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1718			
zámek (číslo rejstříku 19638 / 2-341) – čtyřkřídlý s nádvořím, ohradní zdí a branou, zámecký park se sala terrenou a oranžerií			
židovský hřbitov (číslo rejstříku 15580 / 2-347) – s márnici, domkem správce a ohradní zdí, založen roku 1680			
pohřební kaple (číslo rejstříku 34255 / 2-345) – novorenesanční stavba z roku 1888 od arch. Ant. Wiehla, socha sv. Josefa od J. V. Myslbeka (hrobka je pod kaplí)			
socha Svatopluka Čecha, parčík mezi kostelem a farou (číslo rejstříku 27133 / 2-346) – podle návrhu J. Macha			
fara čp. 2, sady Svatopluka Čecha, nám (číslo rejstříku 17336 / 2-344) – původně panský dm Rumplerův, farou od roku 1780, nová úprava v roce 1890			
Ottův slovník naučný:			
městys v Čechách, leží 317-342 m n. m., v býv. kraji pražském, hejtm. hořovickém a okr. berounském; má 100 d., 869 ob. č., 2 n. (1890), far. kostel sv. apošt. Petra a Pavla (ve XIV. stol. far.), 5tř. šk., četn. stanici, pš., telegraf, telefon státní u velkostatku, cihelnu, mlýn a opodál vápenc. lomy. Alod. statek zaujímá 1297 42 ha, náleží k němu zámek s parkem, dvůr, parostr. pivovar, roční výroba 39.000 hl (vářka 70 hl), sladovna, lihovar; jest majetkem Jos. Šeb. ryt.			

Daubka. Se Západní drahou má [Liteň] poštovní spojení; projektovaná místní dráha ze Zad. Třebáně přes Bělč, [Liteň] do Hostomic a Lochovic jest finančně zajištěna. Kostel liteňský sahá svým původem do časů Karla IV. a, jak pamětní kniha liteňská udává, dal prý jej vystavěti Karel IV. z materiálu pozůstalého při stavbě hradu Karlšteina. R. 1661 kostel znovu zřízen, načež opět sešel a Zuzana hr. Vratislavová z Mitrovic dala jej obnoviti (1765). Při této obnově přišlo se pod omítkou na rodokmen rodiny hr. z Bubna. Za válek švédských kázal (1639) generál Banner [Liteň] zapáliti, při čemž nejen ves, ale i kostel zničen. Vedle hřbitova na cestě k Svinařům jest hrobka rodiny Daubkovy s kaplí sv. Josefa. Budova jest nadherná, vystavěná ve tvaru pantheonu. V hrobce pochován dr. Jos. Hamerník (v. t.). Že [Liteň] svým původem sahá do dob pohanských, dokazují nalezené popelnice a pohanské hroby v blízkém okolí. R. 1195 připomíná se [Liteň] pod svým původním jménem Luteň, jež se udrželo až do XIV. stol. Kdy [Liteň] pův. na městečko povýšena, neznámo. Pavel Stránský ve svém díle »Respublica Bojema« vypočítává [Liteň] mezi městečky kraje podbrdského. Později připomíná se jenom vsí. Teprve cis. Ferdinand I. povýšil ji (dekretem ze dne 14. kv. 1838) na městys s právem odbývání výroč. trhů. R. 1885 dostalo se městysi erb, jenž se popisuje takto: v modrém štítě hradby stříbrné s cimbuřím, za nimiž v pravo i v levo věž se špičatou cihlovou střešou a obloukovými okny. Otevřená brána má po obou stranách nakloněné štíty; štít po pravé straně jest červený a nese zlatá písmena F. I., po levé straně červený s letopočtem 1838; mezi věžemi spatřuje se korunovaný český lev. Za nepamětných dob byla [Liteň] v držení Buziců, z nichž první Heřman z Drahlína, odjinud z Litně se jmenuje. Tento vysadil (1324) svou ves Lounín. Jaroslav z rodu toho prodal (1378 a 1381) nějaké zboží v Litni klášteru u sv. Tomáše v Praze a připomíná se naposled r. 1390. Jak se zdá, byla [Liteň] rozdělena již ve XIV. st. mezi několik majetníků a později bylo tu dvoje zboží a dvě tvrze. Na jedné tvrzi seděli (v XV. st.) předkové Medků z Valdeka, kteří prodali (1530) své zboží v Litni Petru Kapounovi ze Smiřic. Na druhé tvrzi liteňské seděl současně s Janem Valdeckým Mikuláš, o němž není známo, patřil-li do rodu Valdeckých. Tento prodal (1413) nějaké platy v Litni ke klášteru Matky Boží v Berouně a ještě r. 1414 uvádí se jako patron kostela liteňského. Odumřel po něm na tvrzi liteňské vyprosili si (1454) Sigmund a Daniel bratří ze Slavic, což učinil i nástupce jejich Mladota ze Solopisk. Z potomků jeho Hynek a Jiřík M. ze S. prodali (1530) [Liteň] tvrz a dvůr s částí vsi a v Měňanech popl. dvůr v plat vysazený Petru Kapounovi ze Smiřic. Tak zboží liteňské dostalo se do jedné rukou. Vnukové Petrovi, Jiřík a Šebestián, rozdělili se o zboží liteňské, ale špatně hospodařili a neseděli zde dlouho. Dvůr Mladotový s pustou tvrzi koupil (1575) od Jiřího Jan st. Vratislav z Mitrovic, a Šebestián prodal svůj podíl hned po rozdělení Adamovi Budovcovi z Budova, od něhož jej rovněž ukoupil (1571) Jan st. Vratislav z Mitrovic, za jehož nástupců držena celá [Liteň] ke zboží lochovickému. Při dělení tohoto zboží (1640) obdržel za podíl [Liteň] s tvrzi Zdeněk Eusebius Vratislav z Mitrovic. Tehdy bylo zboží liteňské, jakož i okolní vesnice od vojenského lidu na nejvyšší zpustošeny, takže dvory byly pusté a vedle toho bylo na Litni tolik dluhů, že jí nebylo možno déle držeti. Proto prodal (1648) Zdeněk Eusebius V. z M. [Liteň] švakru svému Kuňatovi Jaroslavovi hr. z Bubna, jehož synové seděli zde do r. 1711, načež po roce koupil ji Karel z Bechyně a Lažan. Nový tento pán Litně nemohl pro dluhy držeti i prodal ji r. 1728 hr. Vratislavům z Mitrovic. Zuzana Vratislavová roz. Talackova z Ještětic učinila mnoho pro chrám liteňský a založila v Litni »Svatojanské bratrstvo«. Zemřela r. 1779 a pochována v chrámu liteňském. Syn Zuzanin Vincenc prodal (1782) [Liteň] Josefu Brechlerovi, jenž jakožto zkušený hospodář přivedl svůj statek do nejlepšího stavu. Po něm následoval jeho syn Josef. povýšený do stavu rytířského s praedikátem z Troskovic. Roku 1825 převzal [Liteň] Vincenc B. ryt. z T., ale prodal ji (1842) Karlu Ferdinandu bar. z Puteany, od něhož ji koupil (1850) Josef Fr. Daubek za 255.000 zl. a 100 kusů dukátů. Tento ve lice zvelebil statek liteňský, provedl zejména důležité meliorace, vystavěl parotr. pivovar se sladovnou, lihovar, v němž vzala původ nynější lihovarnická škola v Praze, a racionálním hospodářstvím učinil z Litně vzorný velkostatek. Zemřev r. 1882 zanechal [Liteň] jedinému synovi Josefu Šeb., jenž povýšen (1896) do stavu rytířského a zasedá jako poslanec na sněmě zemském. Tvrz liteňská (valdecká), nynější zámek, byla v minulém století vystavěna. R. 1843-46 bar. Puteany celý zámek uvnitř upravil a přestavěl.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Zachovat postavení tradičních kulturně-historických dominant v zástavbě sídla i v širším krajinném rámci; včetně přilehlých hodnotných ploch (zámecký park), jež formují vizuální projev sídla ve výhledech z volné krajiny
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – proluky či okrajové partie sídla bez potenciálu narušení této struktury; zástavbu nerozšiřovat za severní a západní okraj zástavěného území
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit; nerozšiřovat účelový areál v severovýchodní části sídla
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencovanou výsadbu stanovištně odpovídající zeleně;
7.6	Přechody sídla do volné krajiny s novodobou rodinnou zástavbou a po obvodu výrobního areálu v severovýchodní části sídla doplnit o přechodovou, resp. krycí zeleň
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného hist. výrazu

Obr. 2.2.181: Liteň v pohledu z úbočí Mramoru; vlevo v pozadí hrad Karlštejn.

Obr. 2.2.182, 2.2.183: Typická zástavba sídla

Obr. 2.2.182a: Vstup do zámeckého areálu. Jednoduchá budova zámku je zvýrazněna mohutným vikýřem ve valbové střeše a zejména horizontálními liniemi a nárožní cihelnou bosáží.

Obr. 2.2.183a: Školní budova v sousedství kostela sv. Petra a Pavla s rytmickým uspořádáním oken v čelní fasádě a horizontálními parapetními liniemi.

Obr. 2.2.184: Drobná stavba fary svým výrazem vhodně koresponduje s areálem zámku.

Obr. 2.2.185: Novostavba známá z horských oblastí z posledního období; v rámci CHKO Český kras ojedinělá. (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.25 Měňany

OKR	B	první písemná zmínka	1389	obec	Měňany
MKR	B.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	280/46	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	250/82	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	starší část zástavby		II		
	mladší část zástavby (jihozápad)		III		

Obr. 2.2.186, 2.2.187, 2.2.188, 2.2.189: Měňany. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

První zmínka o obci **Měňany** pochází z konce 14. století (podle některých zdrojů již ze století 10.). Původní název obce byl Jměňany – od slova jmění – tzn., že zde žili bohatí lidé. Během století obec různě měnila majitele. Ves se rozdělila na části, které patřily ke dvoru Liteňskému a k obci Berounské. V době poddanské náležely Měňany 4 stranám – Litni, Berounu, Královu Dvoru a Praskolesům.

Měňany jsou v roce 1850 uváděny jako obec v okrese Beroun, v letech 1869-1930 jako obec v okrese Hořovice, od roku 1950 jako obec v okrese Beroun.

Sídlo je situováno v údolí Stříbrného potoka (s malým rybníkem v sídle), ve vyšší části jeho toku. Plošně větší část sídla zaujímá starší zástavba, která je rozložena podél průjezdní silnice. Směrem k severu zástavba stoupá více do svahu – dále od cesty pod okraj lesnatého úbočí. Původní hospodářský charakter šitově i podélně orietnované zástavby je i přes četné renovace či rekonstrukce patrný. Zachovalo se několik vjezdových bran. V ohybu silnice stojí udržovaná klasicistní kaple se zvonící postavená roku 1818.

Západní část sídla vyplňuje mladší rodinná zástavba včetně novodobých domů. Mladší stavby respektují běžné měřítko venkovské zástavby (výškovou hladinu).

Při jižním okraji sídla byl vybudován areál zemědělské (živočišné) velkovýroby s několika provozními objekty. V rámci areálu dominuje převýšený objekt skladu uplatňující se v četných výhledech z volné krajiny.

Sídlo disponuje hojnou zelení, především starší část zástavby. Západní a severní okraj sídla přechází velmi přirozeně do volné krajiny. Množství přechodové zeleně u mladší zástavby na západní straně je viditelně nižší. Krycí zeleň absentuje v okolí výrobního areálu a také podél regulovaného toku Stříbrného potoka.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění pužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
Poznámky:			
ad 4.1:			
kaplička se zvonící na návsi (číslo rejstříku 29279 / 2-3003) – z roku 1818, klasicistní kříž před domem čp. 29 (číslo rejstříku 38662 / 2-3354)			
venkovská usedlost čp. 20, s omezením: obytná budova, střed obce (číslo rejstříku 28735 / 2-3353)			
Ottův slovník naučný:			
ves v Čechách, hejtm. Hořovice, okr. Beroun, fara a pš. Liteň; 46 d., 331 ob. č. (1890), mlýn. Deset domů tvořilo kdysi zvláštní statek, náležející městu Berounu. Připomíná se tu také tvrz.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Méně početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – proluky či okrajové partie sídla bez potenciálu narušení této struktury; zástavbu nerozšiřovat za severní a východní okraj zástavěného území
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit; nerozšiřovat účelový výrobní areál v jižní části sídla

7.4	Zachovat souvislou lesní zeleň (lesní okraj) navazující bezprostředně na zástavbu sídla
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně; posílit přechodovou zeleň v západní části sídla
7.6	Posílit výsadby krycí zeleně po obvodu areálu zemědělské velkovýroby v jižní části sídla (západní, jižní a východní okraj)
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.190: Měňany od západu; pohled ze silnice do Koněprus; vpravo dominanta Strážiště.

Obr. 2.2.191: Typická středočeská venkovská zástavba se zděnou bránou a se štíty orientovanými do veřejného prostoru. Štíty jsou dělené příznaním patrové římsy a zakončené polovalbičkou.

Obr. 2.2.192: Nárožní objekt upoutá mansardovou střechou se štítem a jednotně zvýrazněnými tmavě hnědými okny včetně šambrán.

Obr. 2.2.191a, 2.2.191b: Typická zástavba obce.

Obr. 2.2.191c, 2.2.191d: Zemědělský areál na jižním okraji sídla působí jako negativní dominanta (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.26 Nesvačily

OKR	B	první písemná zmínka	1391	obec	Nesvačily
MKR	B.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	245/36	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	146/60	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.193, 2.2.194, 2.2.195, 2.2.196: Nesvačily. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Nesvačily jsou zmiňovány v roce 1391, kdy byly prodány Dobešem z Jablonce klášteru minoritů v Berouně. V roce 1405 byly z části statkem vladčím a okolo roku 1520 byly spolu se statkem Všeradickým z části koupeny k Hořovicím a zbytek patřil Točnicku.

Zástavba vesnice je rostlá podél komunikace procházející údolím Vodického potoka, s návsi drobného měřítka, na které je kaple čtvercového půdorysu z roku 1822 a dva velké zděné statky. Do návsi ústí od severu komunikace, původně obklopená domkářskou zástavbou. Pro obec jsou typické dochované kamenné zídky kolem objektů. Urbanistická hodnota je vcelku zachována. Kromě příkladů roubených stavení se zde dochovaly i pozůstatky franckého dvorce (čp. 8). Starší část zástavby byla v poválečném období doplněna patrovými vilami různorodé podoby (architektonického výrazu).

Zástavbu v jižní níže položené oddělené části reprezentují novostavby z nejmladšího období velmi rozmanité typologie (srubová konstrukce, dřevostavba moderního typu, typizovaný dům). Měřítko nové vzhledově nesourodé zástavby odpovídá běžným zvyklostem.

Sídlo v mírně svažitém terénu s členitým půdorysem má v severní části přímou vazbu na lesní zeleň a disponuje rovněž hojnou zelení zahrad (včetně novodobé zástavby v jižní části), harmonicky jej začleňující do krajiny.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást. X
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkové vybočujících staveb X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny X
Poznámky:			
ad 4.1: kaplička se zvonící, náves, před čp. 8 (číslo rejstříku 40516 / 2-3004)			
Ottův slovník naučný: ves t., hejtm. a okr. Hořovice, fara Všeradice, pš. Liteň; 38 d., 249 ob. č. (1890), 2 mlýny a samota Karlov. -			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Méně početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); preferovat jižní část sídla (mimo CHKO Český kras)
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat diferencovanou krajinnotvornou zeleň v okrajových částech sídla; vyloučit zásahy do lesních porostů (okrajů) navazujících bezprostředně na zástavbu
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.197: Nesvačily od západu (silnice do Všeradic); v pozadí vrch Šamor.

Obr. 2.2.198: Kaple před renovovanou vjezdovou branou.

Obr. 2.2.199: Roubená chalupa tradičních tvarů.

Obr. 2.2.200: Radová zástavba pod svahem - představuje nevhodnou formu venkovské zástavby

Obr. 2.2.201: Kamenná hospodářská stavba s plasticky přiznanou patrovou římsou a symetricky uspořádanými sdruženými okenními otvory.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.27 Suchomasty

OKR	B	první písemná zmínka	1088	obec	Suchomasty
MKR	B.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	573/81	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	413/165	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	II				

Obr. 2.2.202, 2.2.203, 2.2.204, 2.2.205: Suchomasty. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Suchomasty, původním názvem Suchomasli, jsou historická obec založená roku 1088 (zapsány v základním listu Vyšehradském). Ve 14. století zde stávala tvrz. V letech 1450 – 1473 zde sídlil Jan Sláma z Bítova, poté Karlové ze Svárova. Během staletí se zde vystřídalo několik majitelů, v 18. století patřily Suchomasty rodu pánů z Bubna a samostatným statkem byly do roku 1850.

Suchomasty jsou situovány mezi rybníky, v přechodu údolí do rovinaté polohy. V současnosti se jedná o sídlo rostlé podél komunikací a potoků, bez centrálního prostoru. V jižní části obce stojí renesanční zámek z 16. století, který byl v 18. století zbarokizován a ve 20. století upravován zčásti pseudobarokně a zčásti moderně. Je to dvoupatrová stavba obdélného půdorysu s mansardovou střechou. Aktuálně slouží jako ústav pro mentálně postiženou mládež. Budova školy pochází z roku

1817, je pozdně barokních forem, patrová s mansardovou střechou. V obci na rozcestí stojí pozdně barokní kaple, čtvercového půdorysu, s věžičkou a členěním lizénovým rámcem. V 19. století zde vznikl velký krajinářský park. Naproti zámku přes hlavní průjezdní silnici stojí dominantní členitá hmota bývalého pivovaru, dnes již více než půl století nefunkčního. V jeho sousedství byl vybudován výrobní provoz včetně nedávno kvalitně zrekonstruované provozní budovy formující okraj zástavby.

Výrazným prvkem či dělítkem zástavby je Mlýnský rybník. V zástavbě západně od rybníka se kromě uvedených dominant vyskytují další zajímavé stavby (sokolovna s vysokou valbovou střechou), převažuje rodinná zástavba, poválečné domy (vily) rozmanitého vzhledu, novostavby (rozšiřované západně od sídla), patrové bytovky s valbovou střechou. Podél průjezdní cesty směrem na Měňany/Vinařice pak stojí starší zástavba usedlostí převážně zachovalého výrazu.

Východně od Mlýnského rybníka se v krátkém údolí (severovýchodní část) nachází starší domkářská zástavba rozšířená v nejvyšší části o mladší rodinné domy. Nejvýchodnější část zástavby vybíhá do vyšších, pohledově exponovaných poloh. Nad rybníkem pak stojí zástavba z 20. století (níže starší usedlosti, výše poválečné vily, přízemní i patrové stavby).

Západní část sídla je obklopena hojnou zelení – lesní i mimolesní a také sady. Západní a severozápadní okraj zástavby přechází do volné zemědělsky využitě krajiny velmi zřetelně. Bohatá je rovněž vnitřní sídelní zeleň, kromě zahrad je třeba zmínit udržovaný vegetační doprovod rybníka na východním břehu.

Sídlo má poměrně dobře zachovalou urbanistickou hodnotu. Architektura výrazově i hmotově neruší kontext dochované lidové architektury.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřena částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřena zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	X	2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajiných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominant v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X
Poznámky:			
ad 4.1:			
kaplička, náves (číslo rejstříku 15819 / 2-3366)			
zámek čp. 1, okraj obce (číslo rejstříku 31173 / 2-380) – dvoupatrová budova ze 2. poloviny 18. století, zámecký park se salou terrenou (kolem roku 1800), kaplí Panny Marie (kolem roku 1800), špýcharem (kolem roku 1700) a vstupní branou do parku			
základní škola čp. 70 (číslo rejstříku 18291 / 2-3365) – s ohradní zdí			
Ottův slovník naučný:			
pův. Suchomasli, far. ves v Čechách při potoce t. jm., hejtm. Hořovice, okr. a pš. Beroun; 89 d., 627 obyv. č. (1900), kostel sv. Mikuláše (ve XIV. stol. far.) v Borku, 4tř. šk., lomy na černý mramor a vápenice. Alod. statek [Suchomasty] s Borkem (519,51 ha půdy) se zámkem, dvorem, parostroj. pivovarem a mlýnem drží František Mareš v Praze. [Suchomasty] jmenují se (r. 1088) v zakládací listině vyšehradské. V XV. stol. seděl na tvrzi Jan Sláma z Bítova, Karlové ze Svárova, kteří [Suchomasty] prodali r. 1601 Justíně Pešíkové z Lažan. R. 1610 připomíná se tu Adam Bukovanský z Bukovan, jenž účastnil se bouří stavů českých, začez jemu [Suchomasty] od král. komory zabrány a postoupeny (r. 1623) Dorotě Říčanské, po jejíž smrti (†r. 1634) dostaly se pánům z Talmberka, kteří tu seděli do r.			

1693. Z pozdějších majetníků uvádějí se hrabata z Bubna, Anna z Kokořova a od r. 1850 rodina Marešova.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Zachovat – nesnižovat postavení tradičních významných kulturně-historických dominant v zástavbě sídla
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – proluky či okrajové partie sídla bez potenciálu narušení této struktury; zástavbu nerozšiřovat ve východní části sídla
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území (okraj sídla) – doplnit o diferencovanou výsadbu stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Zachovat diferencovanou krajinnotvornou zeleň v sídle a na jeho přechodu do volné krajiny (lesní okraje, sady, břehová vegetace)
7.7	Přechody sídla do volné krajiny s novodobou rodinnou zástavbou v západní a severozápadní části sídla doplnit o přechodovou zeleň
7.8	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.9	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

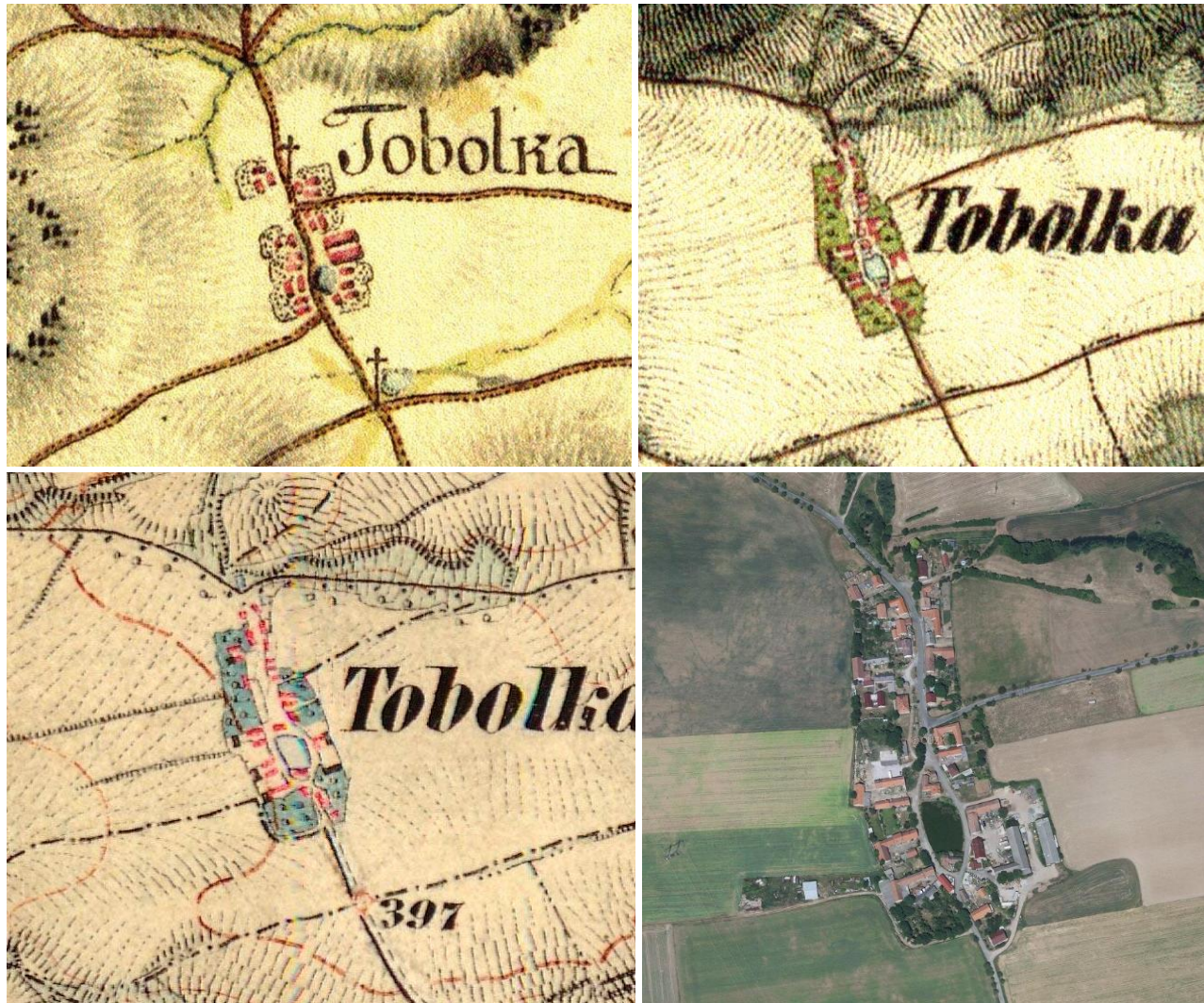
Obr. 2.2.206: Suchomasty v pohledu ze svahů Lejškova (od západu)

Obr. 2.2.207, 2.2.208: Zámek v Suchomastech; vlevo reprezentativní ukázka zástavby části sídla v CHKO (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.28 Tobolka

OKR	B	první písemná zmínka	1411	obec	Měňany
MKR	B.6	počet obyvatel/domů v r. 1869	132/19	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	57/23	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	II				

Obr. 2.2.209, 2.2.210, 2.2.211, 2.2.212: Tobolka. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1: 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Tobolka je prvně písemně zmiňována v roce 1411. Sídlo je situováno na náhorní plošině, má jednotný uzavřený charakter. Zděné statky jsou kolem čokovité návsi s kapličkou a rybníčkem a většinou jsou orientovány štítově a jejich uspořádání je kompaktní. Charakteristickým znakem jsou zděná ohrazení pozemků jednotlivých usedlostí. Sídlo má výrazné pohledové uplatnění v krajině. Z kompaktního půdorysu mírně vystupuje pouze hospodářský objekt protáhlého půdorysu v jihovýchodní části.

V zástavbě sídla převažují starší stavby – většinou renovované usedlosti (popř. zasluhující renovaci), s viditelnými stavebními úpravami. V severní části stojí domy mírně v řadovém uspořádání. Cizorodě v rámci původně hospodářské zástavby působí poválečné vilové objekty. Na jižním okraji pak stojí novostavba respektující obvyklé měřítko.

Sídlo disponuje bohatou zelení, hojněji v západní polovině.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně	X	1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně		1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	X	2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajiných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev		3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
Poznámky:			
ad 4.1: kaplička sv. Václava na návsi (číslo rejstříku 45764 / 2-3010)			
ad 5.1: hodnotné zemědělské usedlosti č.p. 1 a č.p. 2			
Ottův slovník naučný:			
ves v Čechách, hejtm. Hořovice, okr. a pš. Beroun, fara Tetín; 19 d., 113 obyv. č. (1900), popl. dvůr.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Zachovat kompaktní urbanistickou strukturu, hmotové uspořádání staveb a celkové příznivé vizuální působení (organické začlenění) sídla v okolní krajině
7.2	Novou obytnou výstavbu lze připustit výjimečně, situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (severní a jižní okraj, popř. proluky); zachovat kompaktní půdorys a celistvou siluetu sídla s ukončeným urbanistickým rozvojem
7.3	Vyloučit realizaci zástavby v izolované pozici od sídla, bez vazby na stávající cestní síť a narušující dochovanou uzavřenou urbanistickou strukturu sídla
7.4	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.5	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.6	Zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného tradičního výrazu

Obr. 2.2.213: Tobolka v pohledu na z návrší při silnici do Měňan (od jhovýchodu); v pozadí Tobolský vrch.

Obr. 2.2.214, 2.2.215: Kaple sv. Václava přičleněná přímo k hospodářské zástavbě; návesní prostor s architektonicky nejednotnou zástavbou a dominantním hospodářským dvorem.

Obr. 2.2.216, 2.2.217: Vlevo vesnická chalupa s polovalbovou střechou, dvojicí okének se střední nikou ve štítu a zděnou bránou. Sjednocujícím prvkem je barevné členění fasády - patrová římsa, okenní šambrány, aj. Vpravo Dvoupodlažní obytný dům s podkrovím je součástí hospodářského areálu. Výška stavby navozuje dojem přestavěné sýpky, nebo nástavby původně nižšího objektu. Výraz fasády vykazuje typické znaky 60. až 70. let - trojdílná okna a brizolitové barevné okenní pásy. Jedná se o nevhodný stavební zásah. (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.29 Vinařice

OKR	B	první písemná zmínka	1170	obec	Vinařice
MKR	B.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	278/38	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	90/47	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	I				

Obr. 2.2.218, 2.2.219, 2.2.220, 2.2.221: Vinařice. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz/>; <http://www.mapy.cz>)

Vinařice svým založením náleží ranému středověku. První písemná zmínka je z roku 1170. Zástavba obce je rozložena kolem vidlice 3 cest, na níž je centrální mírně svažitého prostoru s barokní kapličkou z 18. století. Půdorys je čtvercový se zaoblenými nárožními a ukončení tvoří jehlanová stříška se zvoničkou. V blízkosti kaple se nachází roubené stavení – venkovský dům pocházející z 18. století.

V zástavbě sídla převažují štítově orientované usedlosti, často se zachovalým (obnovovaným) výrazem hospodářských stavení – především v jižní části. Pouze zděný hostinec z 19. století, uzavírající náves ze severu (horní okraj), je situován podélně. Mladší stavby v okrajových částech

(severozápad, západ) respektují obvyklé měřítko. V poslední době se zástavba rozšiřuje podél cest na západním a severozápadním okraji.

Sídlo se vyznačuje zachovalým tradičním výrazem zástavby formovaným (jednotným) použitím stavebních materiálů a barevností staveb (zejména střešní krytiny a zděné konstrukce). Hodnotným rysem je začlenění sídla do okolního krajinného rámce (neporušenost urbanistické struktury), čemuž napomáhá bohatá vnitřní i okrajová zeleň včetně několika ploch sadů.

V mírně izolované pozici jihovýchodně od kompaktní zástavby sídla byl vybudován hospodářský objekt (kravín). Díky sedlovému zastřešení, barevně odpovídající střešní krytině a hojně zeleni v okolí nepůsobí výrobní objekt rušivě.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně	X	1.3	setřená částečně	
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	setřená zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	X	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb	X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění plučiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X
Poznámky:					
ad 4.1: chalupa čp. 8 (číslo rejstříku 39725 / 2-3367)					
ad 5.1: roubený dům č.p. 21, secesní dům č.p. 20, vesnické domy č.p. 19 a č.p. 35					
Ottův slovník naučný: [Vinařice], ves t., hejtm. Hořovice, okr. Beroun, fara Všeradice, pš. Liteň; 41 d., 274 obyv. č. (1900).					

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Zachovat dochovanou kompaktní urbanistickou strukturu sídla; vyloučit realizaci zástavby v izolované pozici od sídla, bez vazby na stávající cestní síť
7.2	Novou obytnou výstavbu lze připustit výjimečně, situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby; při výstavbě respektovat historickou parcelaci, zachovat celistvou siluetu sídla
7.3	Zachovat bohatou sídelní zeleň (vnitřní i okrajovou) spoluformující harmonické začlenění sídla v okolním krajinném rámci
7.4	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.5	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu dochovaných objektů lidového stavitelství

Obr. 2.2.222: Vinařice v pohledu ze svahů Šamorů

Obr. 2.2.223, 2.2.224: Horizontální stavba hostince se sedlovou střechou s vikýři tvaru volských ok dominuje. Fasáda je zvýrazněna plasticky a barevně pseudogotickými ornamenty. Vpravo přízemní památkově chráněná venkovská usedlost na návsi. Obytná část stavení je roubená, se svislým bedněním v lomenici.

Obr. 2.2.225, 2.2.226: Vesnická zástavba se štíty obytných domů orientovanými do veřejného prostoru. Hospodářské stavby v zadních částech pozemků jsou shodně situovány příčně. Vpravo secesní vila se středním rizalitem vystupujícím do polovalbové střechy. Na zdobné fasádě zaujme především boční štítová stěna s polokruhově uspořádanými podkrovními okny.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.30 Všeradice

OKR	B	první písemná zmínka	1324	obec	Všeradice
MKR	B.2	počet obyvatel/domů v r. 1869	693/111	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	435/143	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	starší část zástavy (sever)		II		
	mladší část zástavy (jih)		III		

Obr. 2.2.227, 2.2.228, 2.2.229, 2.2.230: Všeradice. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Všeradice jsou zmiňovány roku 1384 v souvislosti s kostelem Sv. Bartoloměje. Všeradice jsou nepravidelná ves rozložená kolem průjezdní komunikace ve svažitém terénu na okraji Karlištejské vrchoviny. Později došlo k rozšíření zástavy níže po svahu a izolovaně také do nivy Svinařského potoka. Sídlo tak má dnes nekompaktní urbanistickou strukturu.

Severní částí sídla prochází v západovýchodním směru Všeradický potok. V severovýchodní části sídla se na jeho obou březích nacházejí významné dominanty. Na levém vyšším břehu je to kostel sv. Bartoloměje, původně gotický, obnovený a rozšířený v roce 1640. Nynější podoba kostela je z roku 1765. Je to jednoduší, obdélná stavba s polygonálně ukončeným presbytářem s přilehlými přístavky po stranách a se západní hranolovou věží přistavěnou roku 1774. U silnice

proti kostelu stojí dvě barokní kaple s předloženým schodištěm. Fara stojí na kopci v obci s datací 1880. Na pravém břehu potoka pak dominuje rozlehlý dvůr při zámku v místě původní tvrze. Celý areál sestávající z vícero hospodářských budov byl v nedávné době zrekonstruován a jeho působení v zástavbě sídla je příznivé. V současné době je zde v provozu pivovar, galerie a komerční zařízení služeb. Pod areálem stojí další dva protáhlé výrazově odpovídající hospodářské objekty.

Severozápadní část sídla do určité míry reprezentuje jeho druhé jádro. Nachází se zde menší náves s několika statky (větší dvůr při východní straně). Celkově dobré působení tohoto segmentu snižují patrové bytovky výše nad návsi. Zástavbu mezi oběma částmi (a západní větev) tvoří převážně původní usedlosti, i přes četné rekonstrukce často zachovalého výrazu. Výraznými prvky jsou větší hmoty školy, obecního úřadu a pohostinství.

Do jižní či jihozápadní části sídla byla zástavba rozšířena v poválečném období. Tato část se oproti výše položené zástavbě vyznačuje menší výrazovou jednotou, vyskytují se zde vzhledově rozmanité rodinné domy včetně novostaveb, bytovka či stavby pro rekreaci.

Nejnižší při toku Svinařského potoka a železniční trati dominuje rozlehlý skladový areál a další účelová zástavba. Starší zástavbu zde reprezentují dvě usedlosti, z nichž ta na západním okraji dnes funguje jako restaurační zařízení.

Zejména starší část zástavy (severní část sídla) se vyznačuje výraznou přechodovou zelení. V dílčích partiích na zástavbu sídla navazují lesní porosty. Kromě zahrad představují důležité vegetační prvky také doprovod Vše radického potoka a břehová zeleň po obvodu Všeradického rybníka ve východní části sídla. Obvodovou (krycí) zelení částečně disponuje i skladový areál ve spodní části zástavy.

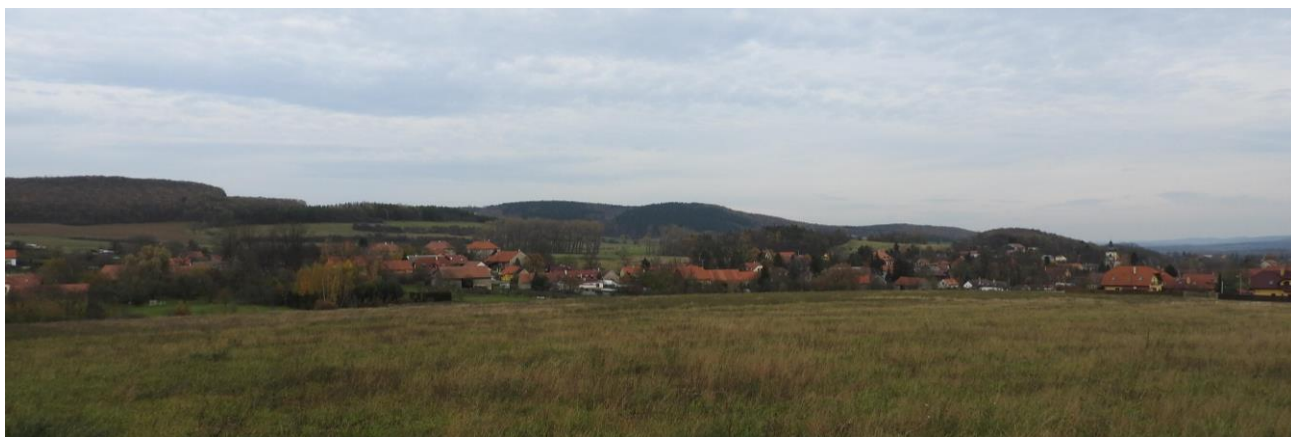
Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřena částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřena zcela
2	Převažující charakter zástavy		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavy		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást. X
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb X
3	Vizuální projev zástavy v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavy	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavy		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavy
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavy
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny X
Poznámky:			
ad 4.1:			
kostel sv. Bartoloměje, V obce, pod silnicí na Nesvačily (číslo rejstříku 24328 / 2-397) – pův. gotický, obnovený roku 1640 a roku 1765, věž přistavěna v roce 1774			
synagoga (číslo rejstříku 10339 / 2-4258)			
dvě výklenkové kapličky, sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína Paduánského (číslo rejstříku 31527 / 2-398) – dvojice pozdně barokních kaplí postavených kolem roku 1800 v blízkosti kostela sv. Bartoloměje			
zámek čp. 1 (číslo rejstříku 11026 / 2-4315)			
venkovská usedlost čp. 19 (číslo rejstříku 32099 / 2-399)			
venkovská usedlost čp. 65 (číslo rejstříku 23340 / 2-400)			
venkovský dům čp. 29, na hlavní komunikaci, poblíž zámku (číslo rejstříku 22898 / 2-401)			
krajinná památková zóna Osovsko (číslo rejstříku 2376) – dochovaná komponovaná barokní krajina s alejemi členícími zemědělsky obhospodařované plochy			

Ottův slovník naučný:

far. ves v Čechách při žel. dr. Třebaň-Liteň, hejtm. a okr. Hořovice, pš. Osov; 113 d., 645 obyv. č. (1900), kostel z r. 1774 (ve XIV. stol. far.), 4tř. obec. a 1tř. žid. šk., popl. dvůr. cihelna, výroba parket. Od XVI. do XVIII. stol. seděli na zdejším zboží Vratislavové z Mitrovic, potom Karel Sigm. Tuněchovský, r. 1731 Renáta sv. pí Benišová, Vratislavové z Mitrovic, po r. 1781 Jan Ad. hr. Kounic, od r. 1805 Jindř. Neumann z Maisenthalu, r. 1817 sv. p. Ubelli ze Siegburka a od r. 1842 rodina kn. ze Schwarzenberka.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Zachovat – nesnižovat dominantní pozici kostela sv. Bartoloměje v rámci zástavby sídla
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby; preferovat jižní část sídla
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit (s výjimkou skladového areálu v jižní části sídla)
7.5	Zachovat diferencovanou krajinnou zeleň v sídle a na jeho přechodu do volné krajiny (břehová vegetace, lesní okraje ad.); doplnit krycí výsadby u průmyslové zástavby v blízkosti železniční trati
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.231: Všeřadice od jihozápadu.

Obr. 2.2.232, 2.2.233: Kostel sv. Bartoloměje na mírném návrší nad potokem; vpravo obnovená hospodářská část zámeckého areálu. Patrový špýchar má rastrově členěnou fasádu, barevně shodně s horizontální stavbou původních stájí. Novodobé vikýře, okna a vstupy jsou adekvátní nynějšímu využití.

Obr. 2.2.234: Zděná oblouková brána protáhlé usedlosti s výrazným barokním profilováním je důstojným prvkem orientovaným do návsi.

Obr. 2.2.235: Hospodářská stavba se štítovou fasádou rozdělenou patrovou římsou a plastickým profilováním.

Obr. 2.2.236: Jeden z příkladů hospodářské usedlosti s orientací obytného stavení podélně k ulici. Z druhé strany brány je příčně vsazená užitková stavba se zdobným štítem.

Obr. 2.2.237: Budova původní školy s barevně zvýrazněnými horizontálními římsami a vertikálními nárožními. (Foto vše: L. Klouda)

Sídla v OKR C

2.2.4.31 Cikánka

OKR	C	první písemná zmínka	-	obec	h.m.Praha
MKR	C.4	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Praha
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Praha
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.238, 2.2.239, 2.2.240, 2.2.241: Cikánka. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1: 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laborator geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Cikánka je osada, tvořená zástavbou podél údolní komunikace kopírující Radotínský potok, v krátkém úseku jeho levostranné nivy. Na jejím severozápadním okraji – výše proti proudu je o samotě situován areál Maškova mlýna (spadající katastrálně již k Zadní Kopanině), aktuálně v ne zcela uspokojivém stavu. Zástavba níže po toku čítá několik objektů již bez dominanty záměčku. Záměček byl již zbourán, ve výstavbě je historizující „replika“ podobného měřítka a hmoty. Kromě

jediné, všechny stavby stojí na levém břehu potoka. Původní hospodářský charakter malé sídelní enklávy v zalesněném údolí je i přes pozdější rekonstrukce dosud patrný.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3	šetřená částečně
1.2	dochovaná částečně		1.4	šetřená zcela
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev		3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
ad 4.1: vodní mlýn Maškův čp. 30, v údolí Radotínského potoka (číslo rejstříku 44124 / 2-2279)				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Málo početnou – ojedinělou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – v rozsahu stávajícího zastavěného území na levém břehu Radotínského potoka a dále již zástavbu nerozsířovat
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat hojnou lesní i mimolesní zeleň v okolí sídla včetně břehových doprovodů
7.5	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby); revitalizovat objekty dominant záměčku a Maškova mlýna
7.6	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.242, 2.2.243: Bývalý zámek Cikánka (tato stavba již byla zdemolována, nyní je ve výstavbě její „replika“ – historizující stavba podobného měřítka a hmoty.) a v terénu vhodně usazená starší zástavba v údolí Radotínského potoka. (Foto: L. Klouda)

2.2.4.32 Černošice (část sídla zasahující do CHKO)

OKR	C	první písemná zmínka	1115	obec	Černošice
MKR	C.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.244, 2.2.245: Beroun (u nemocnice) Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1:28 800), a současné ortofotomapy (včetně vyznačení hranice CHKO).

Malý segment rozlehlé zástavby města Černošice (obec s rozšířenou působností) zasahuje ve své severozápadní části do CHKO. Do nedávné doby se jednalo vesměs pouze o zástavbu účelovou – skladový areál z období socialismu, popř. další účelové stavby, jež jsou skryty lesní či mimolesní zelení.

V posledním období (cca 5 – 10 let) zde byla v otevřených partiích níže ve svahu při severní straně ulice Husovy zahájena výstavba (celkem 4) rodinných domů, aktuálně se nadále rozšiřující. Objekty běžného měřítka, respektující základní zvyklosti venkovské zástavby, tvořící v současnosti výběžek ze zastavěného území sídla. Oddělená poloha nové zástavby pohledově vyniká rovněž díky absenci zeleně v zahradách.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřena částečně	
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřena zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	X
2.4	převažující novodobý charakter	X	2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb	
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby		3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny		4.2	nepřítomny	X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny	X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X

Poznámky:

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby; potenciální rozšíření obytné zástavby situovat do jižní, níže položené části – mimo území CHKO Český kras – s předpokladem napojení na souvisle zastavěné území sídla
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat lesní i mimolesní zeleň v okolí sídla; zabránit potenciálnímu odkrytí účelové zástavby situované uvnitř vegetačního porostu
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně; posílit vegetační složku u stávající (dokončované) obytné zástavby – na přechodu do volné krajiny

Obr. 2.2.246: Novodobá obytná homogenně působící zástavba respektující běžné měřítko obytných staveb.
Obr. 2.2.247: Nevhodná průmyslová zástavba skrytá zelení při okraji lesa.
(Foto: L. Klouda)

2.2.4.33 Dolní Roblín

OKR	C	první písemná zmínka	1338	obec	Mořina
MKR	C.2	počet obyvatel/domů v r. 1869	31/6	okres	Beroun
MKR – psámo ochrany	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	14/6	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	II				

Obr. 2.2.248, 2.2.249, 2.2.250, 2.2.251: Dolní Roblín. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Roblín je sídlo středověkého založení. V minulosti se dělil na Dolní a Horní Roblín. Dolní Roblín býval manským statkem ke hradu Karlšteínu a dvoru se říkalo Drtkovský.

Drobná osada čítající několik staveb je lokalizována v Karlickém údolí při soutoku Karlického potoka s krátkým bezejmenným přítokem, kde je vyvinutá užší odlesněná niva. Konsolidovaná zástavba včetně větších hmot obytných staveb si i přes viditelné pozdější rekonstrukční zásahy uchovává harmonický projev. Zásadním aspektem je bezprostřední vazba na lesní porosty a břehovou zeleň.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev		3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny		4.2 nepřítomny
			X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny		5.2 nepřítomny
			X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X
Poznámky:			
Ottův slovník naučný:			
také Dolní a Horní, ves v Čechách, hejtm. Smíchov, okr. Zbraslav, fara Třebotov, ps. Dobřichovice; 23 d., 178 obyv. č. (1890), samota Frantův mlýn.			

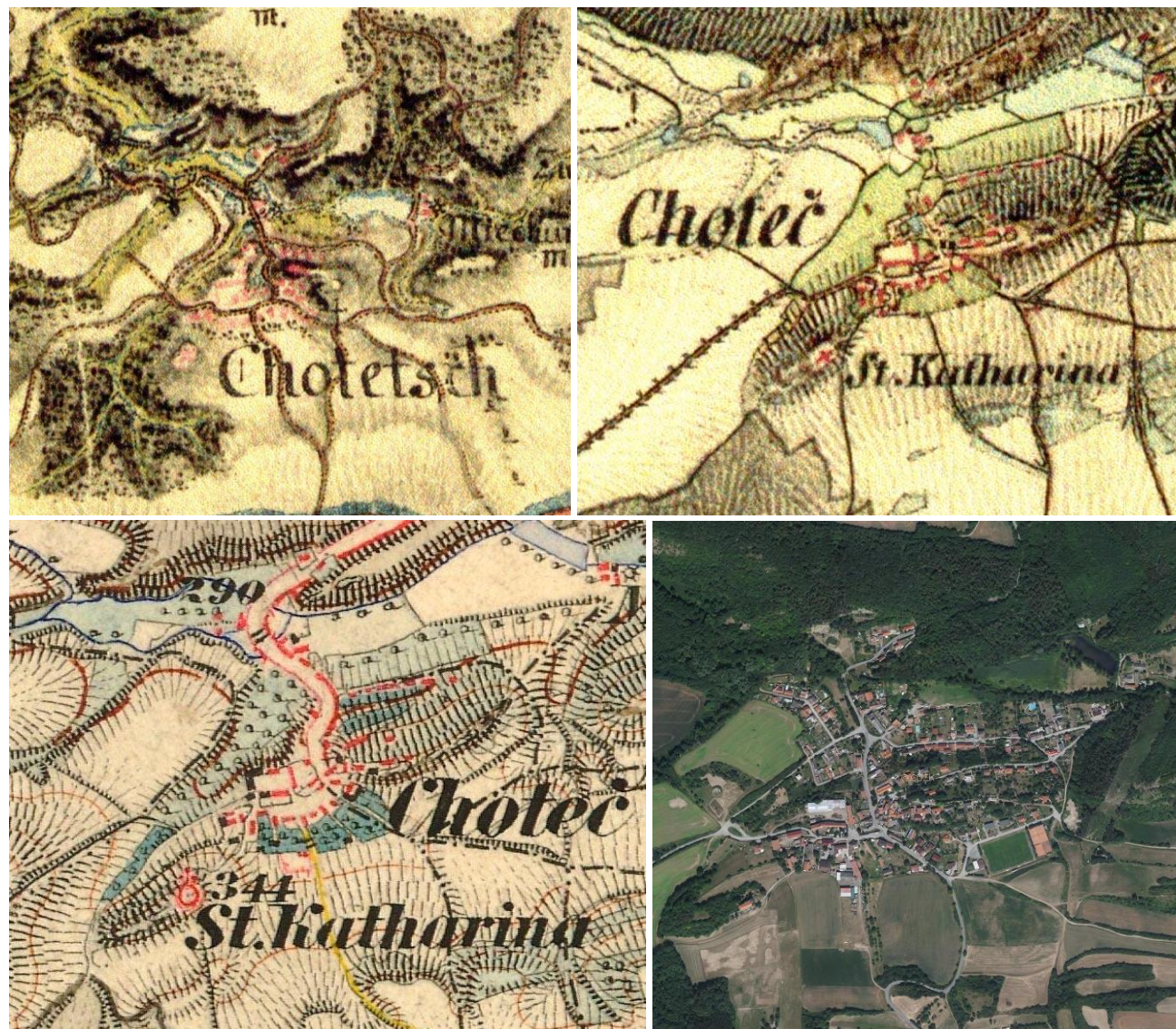
Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat zástavbu v sídle historicky drobného měřítka; zachovat nezastavěný charakter úzké nivy Karlického potoka
7.2	Zachovat krajinnotvornou břehovou zeleň při toku Karlického potoka a dalších vodotečí; vyloučit zásahy do lesních okrajů
7.3	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys stávající zástavby)

Obr. 2.2.252: Hospodářský Dvůr v drobné enklávě Dolní Roblín působí v krajinném kontextu - údolí Karlického potoka harmonicky. (Foto: L. Klouda)

2.2.4.34 Choteč

OKR	C	první písemná zmínka	1115	obec	Choteč
MKR	C.4	počet obyvatel/domů v r. 1869	340/44	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	378/119	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.253, 2.2.254, 2.2.255, 2.2.256: Choteč. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Choteč svým založením náleží k sídlům raného středověku (první písemná zmínka je z roku 1115). Vesnice je rozložena na severním úbočí údolí Radotínského potoka s objekty roztroušenými podél serpentinové komunikace klesající do údolí. Z původní zástavby se zachovaly zděné patrové domy s výrazně štíhlou siluetou, které stojí v jádru obcem, v její dolní části. V horní části stojí větší hospodářský areál doplněný o mladší objekt protáhlého půdorysu s plechovým opláštěním.

Mladší poválečná zástavba včetně novostaveb je rozšířena ve východní a severozápadní části sídla. Jedná o se o přízemní i patrové domy mírně v řadovém uspořádání. Hojně se vyskytují rekonstrukce starších objektů různé kvality. Celkový charakter zástavby je tak výrazově dosti nesourodý. V horní části sídla před fotbalovým hřištěm stojí i bytové domy.

Významnou polohu vzhledem k obci a okolní krajině zaujímá raně barokní kostel sv. Kateřiny ze 17. století, který stojí jihozápadně od vsi a stává se tak dominantou krajiny především z hlediska uplatnění v dálkových pohledech.

Sídlo má přímou vazbu na lesní zeleň (severní a východní okraj), bohatá velmi diferencovaná vegetace se nachází také v intravilánu (zahrady) či v okrajových částech sídla.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajiných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
			X
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X
Poznámky:			
ad 4.1:			
kostel sv. Kateřiny (číslo rejstříku 25106 / 2-2250) – barokní z let 1697-1699 na místě staršího kostela, věže upraveny v roce 1856			
sousedí sv. Kateřiny, náves (číslo rejstříku 36865 / 2-2252) – z roku 1764			
výšinné opevněné sídliště - hradiště „Na zámkách“, archeologické stopy (číslo rejstříku 29578 / 2-2358) – slovanské z 9. století se zbytky opevňovacího valu			
zemědělský dvůr čp. 30, náves (č. rejstříku 25575 / 2-2251) – barokní se začleněním renesanční tvrze zdobené sgrafity			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Zachovat stávající dominantní pozici kostela sv. Kateřiny vůči zástavbě sídla a v pohledech z volné krajiny
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); preferovat západní okraj sídla; zachovat nezastavěný charakter volných ploch v nivě Radotínského potoka
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty s potenciálem oslabení pozice dominanty kostela sv. Kateřiny
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat souvislou lesní zeleň navazující bezprostředně na zástavbu a spoluformující projev sídla v krajině
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných a dalších historických staveb

Obr. 2.2.257: Kostel sv. Kateřiny v pohledu za návrší jihovýchodně od obce.

Obr. 2.2.258: Kostel sv. Kateřiny v pohledu z obce.

Obr. 2.2.259: Jednoduchý tvar kamenné stavby tvoří působivou dominantu v kontextu terénu a vodní plochy.

Obr. 2.2.258a, Obr. 2.2.259b: Renesanční statek (vlevo), mlýn U Veselých (vpravo).

Obr. 2.2.260: Podélně orientovaný menší bytový dům v okolní rodinné zástavbě.

Obr. 2.2.261: Bytová zástavba na jihovýchodním okraji zástavby, ve vesnickém prostředí naprosto nevhodná.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.35 Chýnice

OKR	C	první písemná zmínka	1339	obec	Chýnice
MKR	C.4	počet obyvatel/domů v r. 1869	282/43	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	390/139	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	histor. část včetně navazující zástavby		II		
	západní část s novodobou zástavbou		III		

Obr. 2.2.262, 2.2.263, 2.2.264, 2.2.265: Chýnice. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1: 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Chýnice je situována podél průjezdní komunikace vedoucí mělkým údolním zářezem na soutoku Radotínského potoka a jeho bezejmenného pravostranného přítoku. Řada objektů je zachována. Pohledově se obec uplatňuje od jihozápadu.

Zástavba sídla protažená v severojižním směru se v současné době již nevyznačuje kompaktní urbanistickou strukturou – v důsledku rozšiřující se novodobé výstavby v západní části.

Ve střední části sídla se nachází starší hospodářská přízemní i patrová zástavba, často velmi příznivého projevu (po renovaci). Upoutají zde mj. vysoké vjezdové brány s dřevěnými vraty a svislým laťováním. V ohybu průjezdní cesty stojí výklenková kaple. Směrem k severu navazují

usedlosti a dále mladší obytná zástavba nejednotného výrazu i výškovou hladinou. Jižní část sídla stoupající od drobné návsi do mírného svahu tvoří zástavba starších usedlosti vhodně usazených v terénu a mladších obytných domů, samotný jižní okraj pak typizované novostavby respektující běžné měřítko (obdobně na severovýchodním okraji sídla). Výrobní objekt protáhlého půdorysu na výčdním okraji sídla díky vhodnému zastřešení a barevnosti nepůsobí v zástavbě sídla (jeho přechodu do volné krajiny) rušivě.

Zřetelně odlišný charakter má západní část sídla (vně hranic CHKO), aktuálně stále se rozvíjející, tvořená nezřídka novodobou zástavbou typizovaných rodinných domů. Zdejší objekty bydlení rozmanitých konstrukčních řešení viditelně abstrahují od zvyklostí tradičního venkovského stavitelství.

Sídlo se vyznačuje bohatou vnitřní i okrajovou zelení (zahrady i veřejný prostor, hojně v případě starší zástavby). U nejmladší zástavby v severozápadní části sídla naopak přechodová zeleň absenteje.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást. X
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkové vybočujících staveb X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny		4.2 nepřítomny X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny X
Poznámky:			
Ottův slovník naučný:			
Chýnice, ves v Čechách, hejt. a okr. Smíchov, fara a pš. Tachlovice; 43 d., 288 ob. c. (1890), stranou »Dubečský« mlýn.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky) – volná prostranství v rámci zastavěného území sídla; preferovat východní část; zástavbu nerozšiřovat v severní části (niva Radotínského potoka)
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat či posílit zeleň v okrajových částech sídla, popř. břehových doprovodů vodotečí
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu původní hospodářské zástavby se zachovalým výrazem

Obr. 2.2.266, 2.2.267: Kaplička se zvoničkou v ohybu průjezdní silnice v jádru obce; Příhodné a vyvážené je uspořádání statku s dominantní bránou a obvodovou zdí, rovněž u hlavní silnice.

Obr. 2.2.268, 2.2.269: Vlevo fasáda s neoklasicistními prvky - zdobnou suprafenestrou, patrovou římsou a nárožní bosáží; vpravo hospodářské usedlosti, kde zásadní stavební změny jen volně dodržují autentický charakter stavby.

Obr. 2.2.270: Tvarově i vzhledově nejednotná řadová zástavba s nevyrovnanou výškovou hladinou v severní části sídla.
Obr. 2.2.271: Nová zástavba v západní části sídla.
 (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.36 Kala

OKR	C	první písemná zmínka	-	obec	Třebotov
MKR	C.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	29/12	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.272, 2.2.273: Kala Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800) a současné ortofotomapy.

Sídlo drobného měřítka v menší bezlesé enklávě náležející pod Třebotov. Zástavba čítající cca 15 objektů je tvořena převážně hmotově výraznými patrovými objekty – vilami se zahradami a okrasnou zelení z první poloviny 20. století, zčásti po rekonstrukci, uspořádaná s výjimkou jediné stavby podél severní strany sinice (mezi Roblínem a Solopisky). Důležitým prvkem je stromořadí podél uvedené komunikace.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně	X	1.3	setřená částečně	
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřená zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást	X
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter	X	2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb	X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby		3.5	slabý či minimální projev	X
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev		3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny		4.2	nepřítomny	X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny		5.2	nepřítomny	X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X
Poznámky:					

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

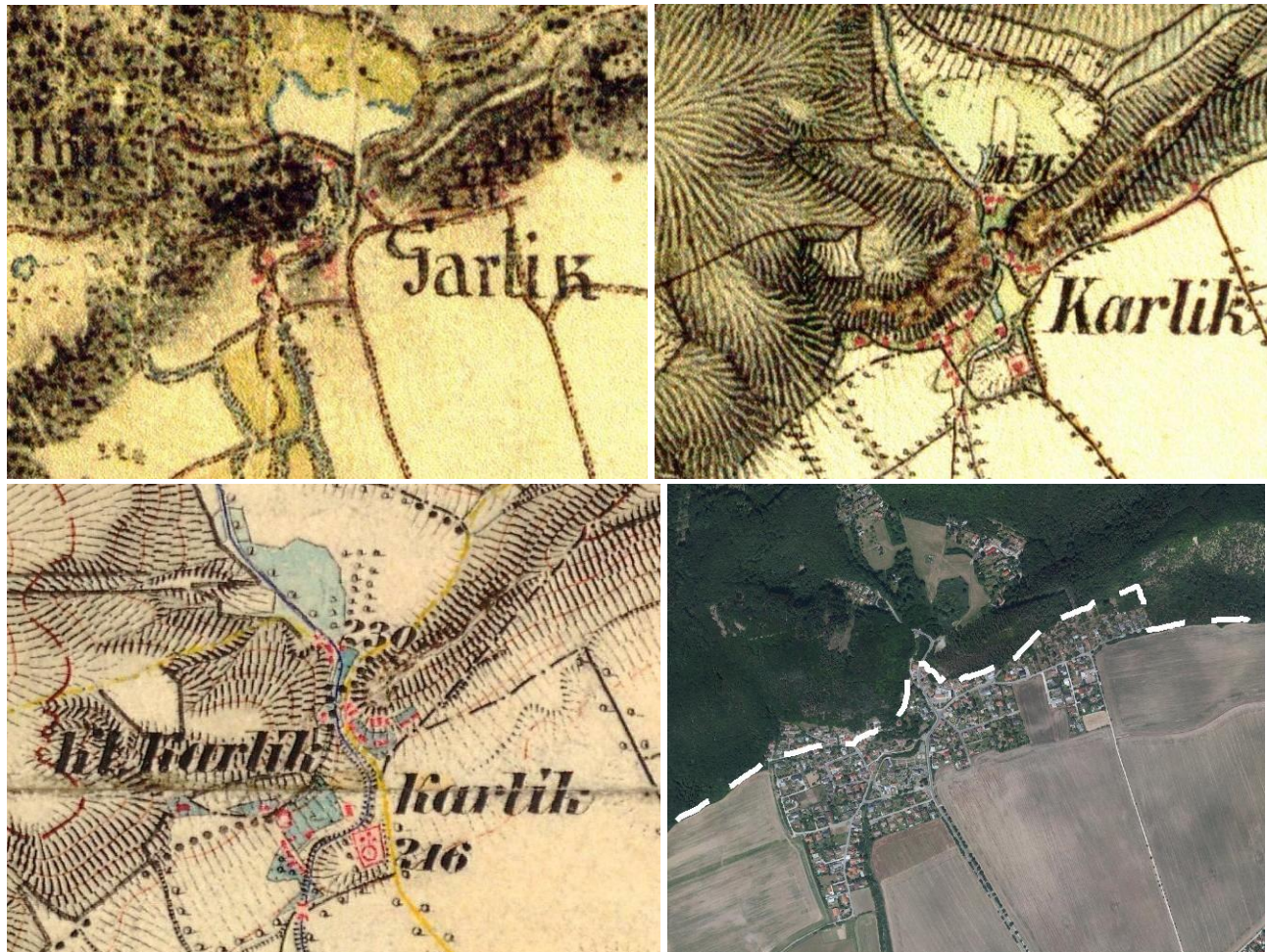
7.1	Nerozšiřovat stávající zástavbu sídla drobného měřítka
7.2	Zachovat výraznou krajinnotvornou zeleň v sídle
7.3	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys objektů)

Obr. 2.2.274: Hmotově jednotná vilová zástavba s četnými renovacemi při průjezdní cestě.
Obr. 2.2.275: Projev vilové zástavby ve svahu výrazně formuje okrasná zeleň.
(Foto: L. Klouda)

2.2.4.37 Karlík

OKR	C	první písemná zmínka	1385	obec	Karlík
MKR	C.2	počet obyvatel/domů v r. 1869	112/19	okres	Praha-západ
MKR – pásmo	A	počet obyvatel/domů v r. 2011	469/158	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.276, 2.2.277, 2.2.278, 2.2.279: Karlík. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Karlík je místní část Dobřichovic. Kostel zde stával pravděpodobně již ve 12. století. Karel IV. založil nad ním tvrz, která měla nepochybně obranný význam pro východní část panství Karlštejnského. Okolo roku 1400 byla tvrz zapsána a zastavena neznámému majiteli králem Václavem. V 15. století tvrz zpusťla.

Sídlo se nachází v geograficky významné poloze při vyústění Karlického potoka z Třebotovské plošiny do Řevnické brázd (pod okrajovými svahy masivu Českého krasu). Většina zástavby leží vně hranic CHKO, její vizuální uplatnění nastává zejména v plochem odlesněném terénu širokého údolí Berounky severně od Dobřichovic či Letů a z výhledových míst na protějších brdských Hřebenech.

Výsadní postavení v zástavbě sídla zaujímá dominanta kostela sv. Martina a Prokopa se hřbitovem. Kostel sv. Martina a Prokopa byl původně románská rotunda ze 12. století, sklenutá kupolí s lucernou a opatřena apsidou. Nyní slouží jako presbytář kostela, jehož loď byla přistavěna v roce 1899 jako pseudorománská jednolodní stavba s barokní věží po jižní straně.

V posledních letech se výrazně rozrůstající sídlo tvoří obytná zástavba značně diferencovaného výrazu (rekonstruovaná starší zástavba, poválečná výstavba, novostavby z nejmladšího období).

Dominantní prvek zástavby reprezentuje dvoupatrový polyfunkční objekt situovaný při cestě do Karlického údolí.

Do CHKO zasahuje souvislá zástavba sídla jediným objektem, kterým je opuštěný mlýn na Karlickém potoce (Zikův mlýn). Výše proti proudu je rozšířena v několika enklávách rekreační zástavba, částečně adaptovaná (rekonstruovaná) na trvalé bydlení.

Přechod sídla do volné otevřené krajiny – údolí Berounky je i přes početnou zeleň v zahradách poměrně zřetelný. Ze severní strany celkový kolorit dotváří souvislé zalesnění okrajových svahů Českého krasu.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřena částečně	
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřena zcela	
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter	X	2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby	3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev	3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
ad 4.1:				
kostel sv. Martina a sv. Prokopa (číslo rejstříku 29358 / 2-2230) – románská rotunda s kopulí, s lucernou a apsidou, v baroku k ní byla přistavěna věž a v roce 1899 loď podle návrhu ing. Krcha				
tvrz (hrádek) Karlík, archeologické stopy, Karlické údolí (číslo rejstříku 46460 / 2-445) – založen ve 14. století Karlem IV., v 15. století tvrz zpusťla				
Ottův slovník naučný:				
osada u Dobřichovic v Čechách, hejt. Smíchov, okr. Zbraslav; 19 d., 134 ob. č. (1890), kostel sv. Martina r. 1350 od křižovníků založený (far. kostel dobřichovický), ložisko šedého mramoru, lomy žulové a mlýn. Na skalnaté výšině nad [Karlík]-em stopy někdejšího hradu [Karlík]-a, ježž Karel IV. založil (1358), patrně k obraně hradu a panství Karlštejnského. Dle pověsti založil jej pro svoji choť, nechtěje dovoliti, by na Karlštejně žena vůbec přenocovala. Na vypravování tomto založil J. Vrchlický veselohru: »Noc na Karlštejně«.				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Zachovat dominantní pozici kostela sv. Martina a Prokopa ve výhledech z volné krajiny i v rámci zástavby sídla
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); zástavbu nerozšiřovat za severní okraj zástavěného území – výše do okrajových svahů Českého krasu
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty s potenciálem oslabení pozice dominanty kostela sv. Martina a Prokopa
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat souvislou lesní zeleň na okrajových svazích Českého krasu navazující bezprostředně na zástavbu a spoluformující projev sídla v krajině
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys

	především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu či podporovat obnovu památkově chráněných a dalších historických staveb
7.8	Nerozšiřovat chatovou zástavbu

Obr. 2.2.280: Karlík. Ves s dominantou kostela sv. Martina a Prokopa. (Foto: Jiří Kupka)

Obr. 2.2.281: Dominanta kostela sv. Martina a Prokopa (mimo území CHKO Český kras)

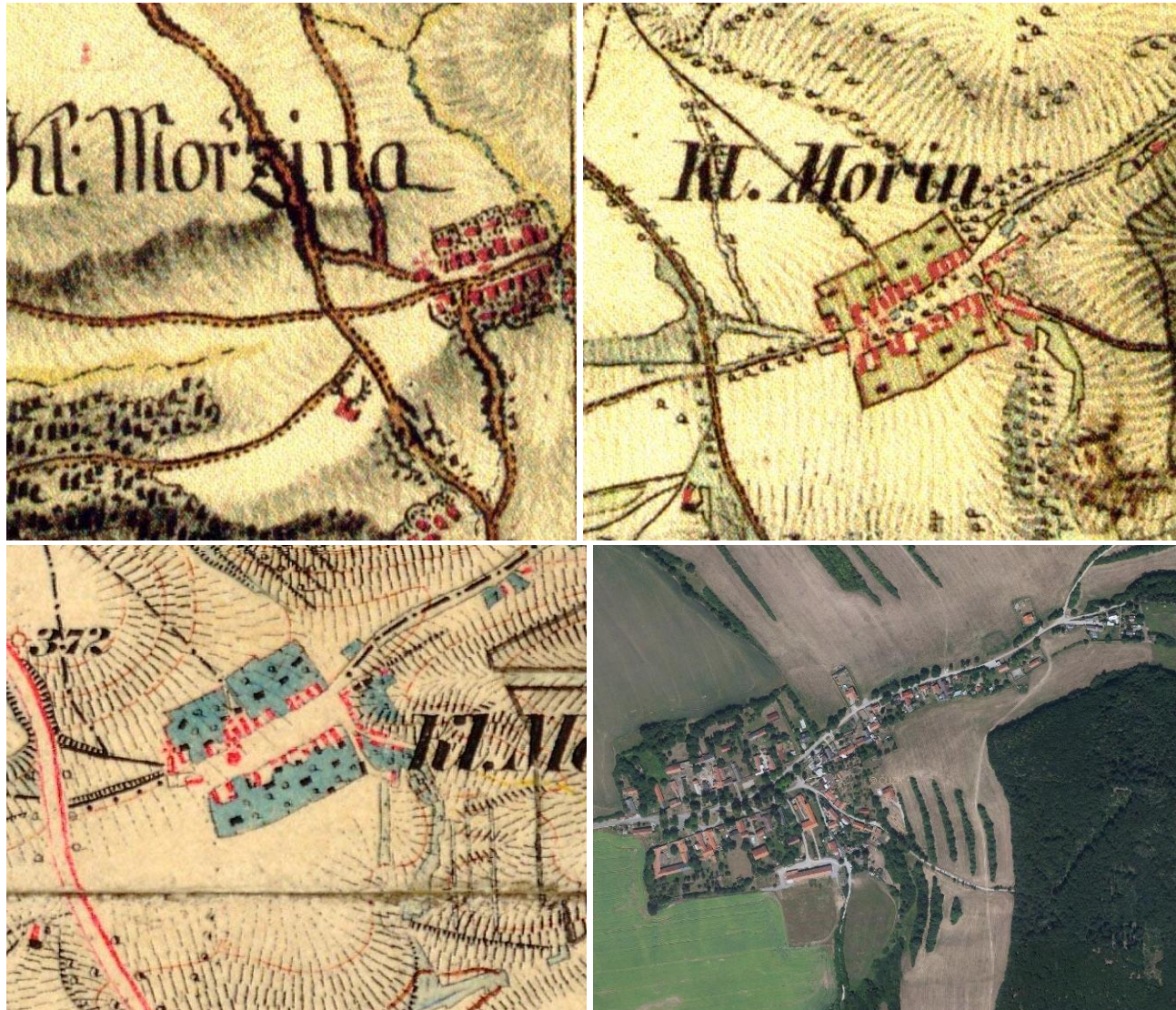
Obr. 2.2.282: Opuštěný Zikův mlýn v závěru údolí Karlického potoka neprodělal od meziválečného období výraznější přestavbu.

Obr. 2.2.281a, 2.2.281b: Obytná zástavba na území CHKO ve svažitě ulici (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.38 Mořinka

OKR	C	první písemná zmínka	1338	obec	Mořinka
MKR	C.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	274/43	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	142/61	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	historická část zástavby (západ)		I		
	mladší část zástavby (východ)		II		

Obr. 2.2.283, 2.2.284, 2.2.285, 2.2.286: Mořinka. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Mořinka byla vysazena před polovinou 14. století. V písemných pramenech je nejdříve zmiňována Mořina a později je rozlišována Velká a Malá Mořina – dnešní Mořinka. V roce 1352 daroval Karel IV. Mořinku spolu s Mořinou klášteru v Emauzích, zanedlouho připadla vesnice ke Karlštejně, kde setrvala až do konce feudalismu.

Obec se rozkládá v mírném jižním svahu, v náhorní poloze nad údolím Berounky. Se svou dvouřadou návsi na půdorysu velkého obdélníku, představuje vrcholně středověké kolonizační sídlo, jehož velkorysá urbanistická koncepce zůstala dodnes zachována. Zástavbu tvoří téměř intaktně dochované zděné i roubené statky, k nimž se vzadu připojovala záhumentní plážina. Zvláště cenné jsou zde roubené stavby z 18. století. Převážnou část zástavby však tvoří

jednoduché zděné objekty z období klasicismu. Z 19. století pocházejí klenuté brány, které mají často vzdušné římsy. Hodnotný je rovněž soubor stodol v zahradách, ohrazených kamennými zdmi z vápence. Z velké části zatravněná náves je doplněná čtvercovou kapličkou z 1. poloviny 19. století a vzrostlými lipami. Zástavba v návěsním prostoru je částečně poznamenána necitlivými přestavbami či dostavbami. V roce 1995 byla Mořinka díky výjimečně dochované lidové architektuře a urbanistické hodnotě vyhlášena vesnickou památkovou zónou.

Přechod sídla do volné krajiny formuje téměř po celém obvodu hojná zeleň. Cenný prvek ve vazbě na sídlo také představují dřevinami zarostlé meze na východních svazích a na svahu severně od obce (spádnicové meze – pozůstatek traťového dělení plužiny). Zemědělský objekt protáhlého půdorysu při jižním okraji zástavby bez obvodové zeleně nepůsobí, i přes vizuální uplatnění z volné krajiny, vzhledem k zastřešení (sedlová střecha se skládanou krytinou) rušivě.

Směrem k východu na historickou část sídla navazuje smíšená zástavba starších usedlostí i mladších domů včetně novostaveb. Dále k východu zástavba sleduje cestu do Karlického údolí, přičemž je situována podél její jižní strany. V nedávné době se ve dvou případech obytné domy rozšířily také na severní stranu (postrádající zeleň formující přechod sídla do volné krajiny).

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla

1		Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně	X	1.3	setřená částečně	
1.2	dochovaná částečně		1.4	setřená zcela	
2		Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	X	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb	X
3		Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4		Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny	
5		Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny	
6		Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny	X	6.2	nepřítomny	

Poznámky:

ad 4.1:

vesnická památková zóna od roku 1995 (číslo rejstříku 2217)

kaplička sv. Pauluse, náves (číslo rejstříku 17482 / 2-3360)

dům usedlosti čp. 63 (číslo rejstříku 35531 / 2-3358) – s ohradní zdí, brankou a zahradou, v patře roubený

dům usedlosti čp. 61 (číslo rejstříku 41355 / 2-3359) – přízemní roubený

Ottův slovník naučný:

Mořina Malá, ves v Čechách, hejtm. Hořovice, okr. Beroun, fara Budňany, pš. Dobřichovice; 49 d., 320 ob. č. (1890), pan. myslivna a část obce v Chaloupkách a Karlík.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Zachovat dochovaný urbanistický charakter sídla v západní části sídla s konsolidovanou původně hospodářskou zástavbou, s otevřeným návěsním prostorem a hodnotnou zelení listnáčů
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve východní části sídla podél severního okraje cesty (pouze v jedné řadě, umístěné podél uliční čáry), popř. ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); vyloučit zástavbu na východním a jižním okraji sídla a výše na svazích, popř. v izolované pozici bez vazby na stávající cestní síť
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; zabránit vzniku novodobé dominanty s potenciálem oslabení pozice stávajících dominant

7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obrazu – při okrajích zástavby
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.287: Mořinka od jihozápadu.

Obr. 2.2.288: Podobu protáhlé návsi neoddělitelně dotváří vzrostlá listnatá zeleň.

Obr. 2.2.289, 2.2.290: Vlevo patrný zásadní kontrast zachovalého tvarosloví lidové zástavby a mimořádně necitlivé rekonstrukce hospodářské části statku na návsi; vpravo působivé řešení hospodářské stavby spočívající v užití velkých kontrastních nečleněných ploch.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.39 Radotín (část zástavby situovaná v údolí Radotínského potoka)

OKR	C	první písemná zmínka	993	obec	hl.m.Praha
MKR	C.4	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Praha
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Praha
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.291, 2.2.292: Beroun (u nemocnice) Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800) a současné ortofotomapy (včetně vyznačení hranice CHKO).

První písemná zmínka o Radotínu se váže k roku 993 kdy měl kníže Boleslav II. benediktínskému klášteru v Břevnově darovat při příležitosti jeho založení desátek ze svého radotínského dvora, avšak darovací listina je ve skutečnosti pozdějším falzem z 13. století a nelze proto dovozovat existenci Radotína k tomuto datu. Za první historickou zprávu dokládající existenci Radotína je tudíž možno považovat až listinu Vladislava II. (druhý český král) v rozmezí let 1158-1169, v níž je uvedeno založení kostela Panny Marie řádu Jana Jeruzalémského na Malé Straně a v níž je připomenut přívoz a brod v Radotíně přes Mži (nyní Berounka). V roce 1967 je Radotín povýšen na město a od r. 1971 má i svůj znak. Od 1. 7. 1974 se stává součástí hlavního města Prahy.

Radotín dnes představuje městskou část – součást hlavního města s rozlehlou velmi diferencovanou zástavbou odpovídající městskému prostředí. Směrem k severozápadu zástavba městské části vybíhá proti proudu do údolí Radotínského potoka. Zástavba v sevřeném hlubokém údolí je soustředěna po obou březích toku a také silniční komunikace do Lochkova a k pražskému okruhu, která zde tvoří hranici CHKO.

V údolí převažuje běžná rodinná zástavba dislokovaná v uliční síti (vilová čtvrť), pocházející z větší části z poválečného období. Na východní straně údolí (vně CHKO) zástavba stoupá výše do svahu. Spodní část zástavby (při vyústění údolí Radotínského potoka) vyplňuje školní areál tvořený jednotně působícím souborem nízkých účelových staveb. V jeho severní části stojí větší hmoty bytových vícepodlažních domů. Účelová zástavba většího měřítka (veřejná vybavenost) se nachází i výše v údolí. Dále proti proudu pak zástavba Radotína přechází do rozsáhlého průmyslového areálu cementárny.

Prakticky celý okraj zástavby Radotína situovaný do údolí Radotínského potoka přechází do zalesněných svahů, resp. je vymezen bezprostředně navazujícími lesními porosty. Rodinná zástavba disponuje bohatou zelení zahrad. Významný vegetační prvek – koridor představuje doprovod Radotínského potoka.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně	1.3	setřená částečně X
1.2	dochovaná částečně	1.4	setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka X
2.4	převažující novodobý charakter	2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby	3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev	3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev X	3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. Navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	4.2	nepřítomny X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	5.2	nepřítomny X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny	6.2	nepřítomny X
Poznámky:			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Nerozšiřovat konsolidovanou zástavbu okrajové části sídla se zřetelnou morfologickou predispozicí
7.2	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obraze – lesní okraje v bezprostředním sousedství zástavby, vegetační doprovod Radotínského potoka

Obr. 2.2.293, 2.2.294: Příklady zástavby v severní části Radotína; vlevo prvorepubliková vilka v údolí Radotínského potoka s asymetrickým průčelím, v němž dominuje trojúhelníkový štít, velká členěná okna a terasa nad oválným rizalitem; vpravo soliterní výrazná stavba s hrázděným patrem a předstupujícím dřevěným rizalitem v ose hlavního průčelí. (Foto: L. Klouda)

2.2.4.40 Roblín

OKR	C	první písemná zmínka	1365	obec	Roblín
MKR	C.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	169/22	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	III	počet obyvatel/domů v r. 2011	152/53	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.295, 2.2.296, 2.2.297, 2.2.298: Roblín. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Roblín je sídlo středověkého založení. V minulosti se dělil na Dolní a Horní Roblín. Horní Roblín patřil ve 14. století k Třebotovu. Jan z Poměnic jej prodal v roce 1572 Ctiborovi Slezkému z Chlumu. Později patřil k Vonoklasům, pak k Mokropsům a nakonec ke Zbraslavi.

Vesnice se nachází v dominantní poloze na rozvodním návrší se zástavbou nepravidelně uspořádanou na vidlici cest. V zástavbě sídla, ve zvolna k jihu a k východu klesajícím terénu, je patrný jeho původní hospodářský charakter. Zástavba převážně přízemních usedlostí si udržuje příznivě původní výraz (místa vjezdové brány). Dominantním prvkem starší zástavy je rozlehlý statek při jižní či jihovýchodní straně menší návsi.

V poválečném období bylo sídlo rozšířeno na východně straně. Obytná zástavba dobového vzhledu nevybočuje nad obvyklé měřítko. Nevhodný prvek zde představuje patrový bytový dům.

Z památkového hlediska je v Roblíně hodnotná osmiboká kaple z roku 1806. V dálkovém pohledu od severozápadu (ve směru od Solopysk) je Roblín zcela zakryt areálem drubežárny. Výrobní areál s typickou vertikálou vodárenské věže se uplatňuje rovněž z východních pohledů (z cesty od Třebotova).

U jižní a převážně i západní strany zástavba sídla bezprostředně přechází do lesních porostů. Bohatá je i vnitřní a okrajová zeleň (zahrady, sady). Severní exponovaný okraj drubežárny lemuje řada jehličnanů.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby		3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby	X	3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plučiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
Poznámky:			
ad 4.1: kaplička, návěs (číslo rejstříku 24839 / 2-2290)			
Ottův slovník naučný: také Dolní a Horní, ves v Čechách, hejtm. Smíchov, okr. Zbraslav, fara Třebotov, pš. Dobřichovice; 23 d., 178 obyv. č. (1890), samota Frantův mlýn.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat v západní části sídla – volná prostranství mezi okrajem zástavby a lesním porostem, popř. ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky)
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obrazu; vyloučit zásahy do lesních okrajů
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencovanou výsadbu stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.299: Roblín v pohledu z cesty do Třebotova (od východu).

Obr. 2.2.300: Kaplička se zvonící a pomník obětem světové války na návsi.

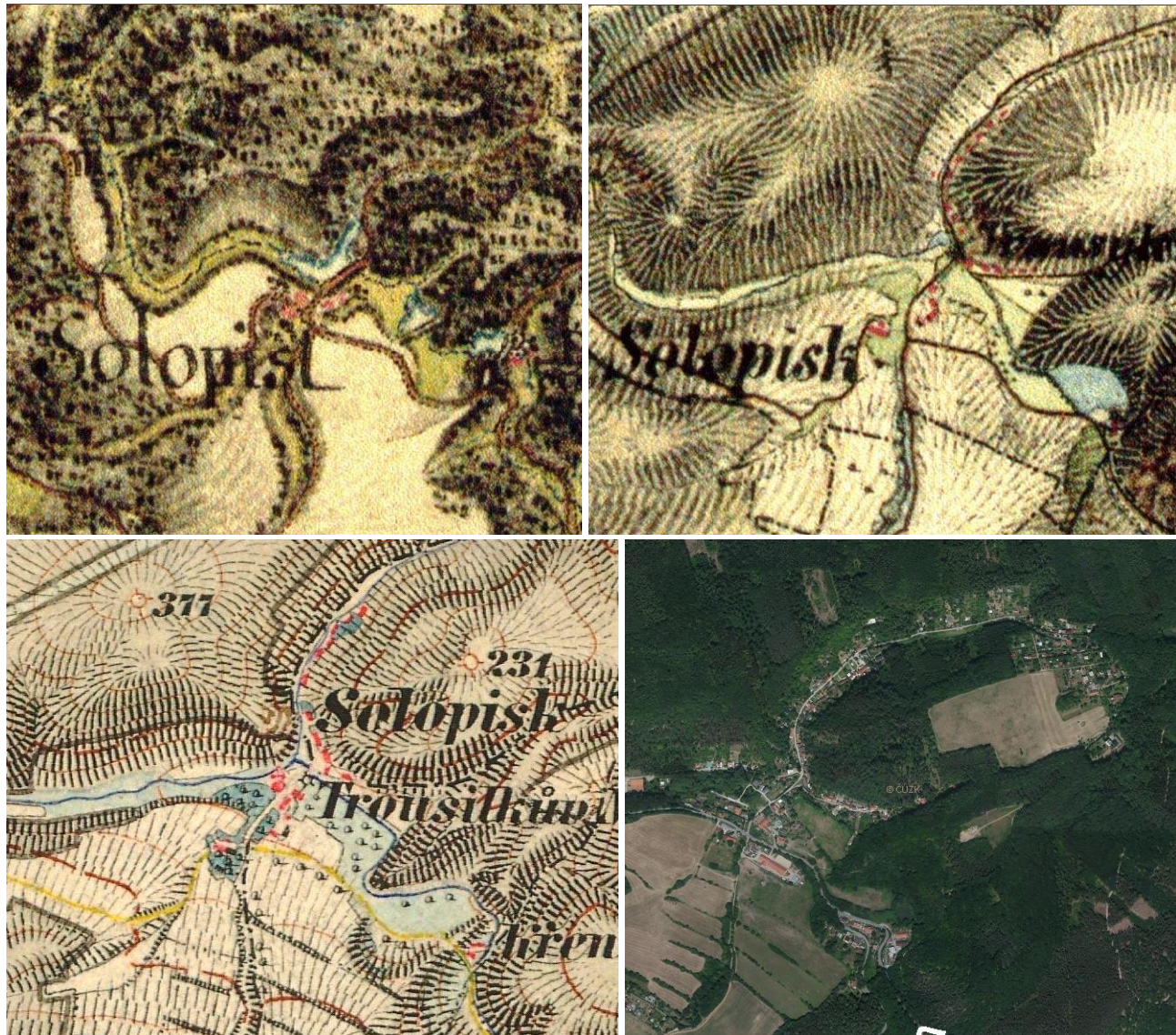
Obr. 2.2.301: Kompaktní protáhlá stodola – součást hospodářského dvora příznivě formující jádrovou část sídla.

Obr. 2.2.301a, 2.2.301b: Převažující obytná zástavba.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.41 Solopisky

OKR	C	první písemná zmínka	1305	obec	Třebotov
MKR	C.5	počet obyvatel/domů v r. 1869	227/31	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	202/75	kraj	Středočeský
kategorie - sídlo	III				

Obr. 2.2.302, 2.2.303, 2.2.304, 2.2.305: Solopisky. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Solopisky jsou prvně připomínány roku 1305. V roce 1630 zakoupil Solopisky zbraslavský klášter a vesnice pak náležela k panství Zbraslav i po zrušení kláštera roku 1785 až do konce poddanství.

Sídlo je rozloženo v členitém terénu údolí Švarcavy a zejména jejího krátkého bezejmenného levostranného přítoku.

Starší část zástavby je situována v blízkosti soutoku a výše ve svahu nad pravým břehem, kde je trasována průjezdní cesta. Jedná se o přízemní usedlosti podélné orientace. V blízkosti potoka na pravém břehu stojí kaplička se zvoničkou. Původní výraz hospodářské zástavby je přítomen zřídka. Ve velké většině převažuje mladší vzhledově i konstrukčně velmi rozmanitá zástavba či

rekonstrukce původních objektů, která se rozšířila především na levém břehu Švarcavy a také níže po proudu v okolí Mejtříkova mlýna. Výše proti proudu údolí bezejmenného přítoku je rozšířena chatová zástavba, místy adaptovaná na trvalé bydlení. Dílčí partie nivy jsou nezastavěny.

Dominantou zástavby je hospodářský objekt (stáje koní) protáhlého půdorysu výše ve svazích v pravostranné části údolí Švarcavy, příznivě se sedlovým zastřešením.

Převažující část zástavby má přímou vazbu na svahové porosty či břehový doprovod Švarcavy, hojná je i zahradní zeleň. Hodnotný vegetační prvek představují meze členící zemědělskou půdu na svazích v levostranné části údolí (výše nad hřebčínem).

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla

1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		X
1.2	dochovaná částečně	X	
1.3	setřená částečně		X
1.4	setřená zcela		
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		X
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	
2.4	převažující novodobý charakter		X
2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.		X
2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.		
2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka		
2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb		X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	
3.2	disharmonický projev zástavby		
3.3	výrazný projev		
3.4	dílčí projev		
3.5	slabý či minimální projev		X
3.6	neuplatňuje se		
3.7	výrazná silueta zástavby		
3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby		
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	
4.2	nepřítomny		
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny		X
5.2	nepřítomny		
6	Přítomnost dochovaných stop členění pluziny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny	X	X
6.2	nepřítomny		

Poznámky:

ad 4.1:

Myslivna na Stráži (číslo rejstříku 14762 / 2-3416)

Ottův slovník naučný:

ves t., hejtm. Smíchov, okr. Zbraslav, fara Třebotov, pš. Radotín; 31 d., 224 obyv. č. (1900), opodál mlýn Trousílek Odtud psali se Mladotové ze Solopisk.

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat pouze v prolukách ve stávající obytné zástavbě; vyloučit zástavbu výše ve svazích údolí a v nezastavěných partiích nivy Švarcavy ve východní části sídla
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obrazu; vyloučit zásahy do lesních okrajů a břehové zeleně
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.306: Solopisky v pohledu z vyšších partií údolí Švarcavy na pravém břehu. V popředí stáje.

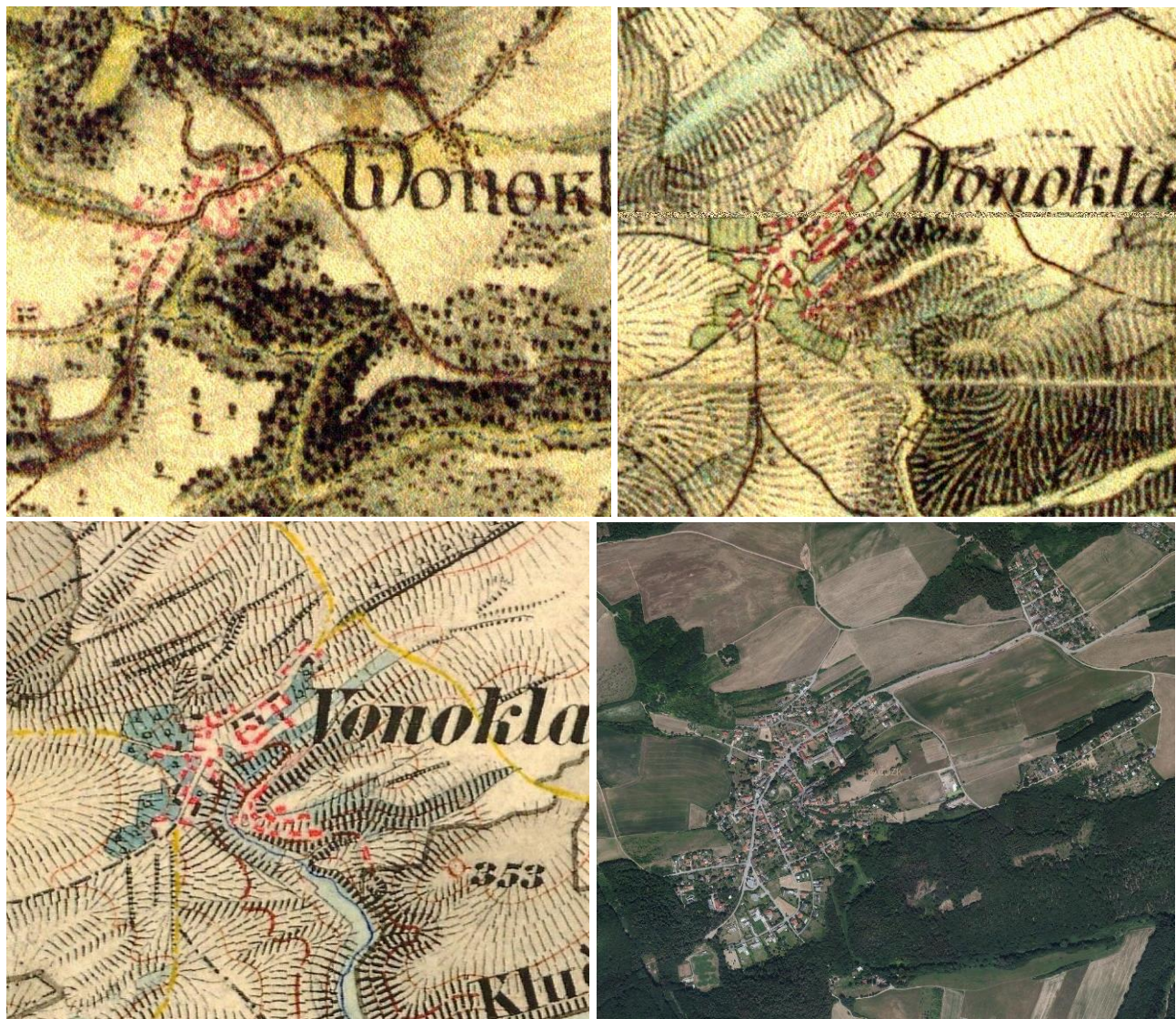

Obr. 2.2.307: Hmotově jednoduchá stavba při průjezdní silnici se sedlovou střechou je zvládnutě barevně odlišenými plastickými lizénami nároží, přiznáním patrové římsy a vzorovaným štítovým zakončením.

Obr. 2.2.308: Rekreční zástavba v bočním levostranném údolí Švarcavy.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.42 Vonoklasy

OKR	C	první písemná zmínka	1227	obec	Vonoklasy
MKR	C.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	336/55	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	487/179	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	starší část zástavby		II		
	mladší zástavba – jižní a severní část sídla		III		

Obr. 2.2.309, 2.2.310, 2.2.311, 2.2.312: Vonoklasy. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laborař geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Vonoklasy, původně zvané Uněklasy, Onoklasy i Uněklasi se připomínají roku 1227. Tehdy byla část vesnice darována ke kapli sv. Václava na hradě Pražském. Od 14. století byly Vonoklasy manským statkem služebným ke Karlštejnu. Část, která nebyla manstvím, patřila k Mokropsům a pak ke Zbraslavi a Dobřichovicím.

Sídlo s nepravidelnou návší je rozloženo podél cest v mírném údolí prameniště potoka Kluček. V obci stojí kaple sv. Václava z roku 1887 s vížkou v západním průčelí. Hodnotný je barokní zděný statek čp. 12 s vjezdovou branou do dvora. Vonoklasy jsou silně poznamenány nevhodnou výstavbou z období po 2. světové válce, situovanou v nejexponovanějších pohledových partiích.

Vzhledově značně diferencovaná zástavba (rekonstruovaná a doplňovaná v různých údobích 20. století až po současnost) rozložená v krajinářsky hodnotném prostoru s členitým terémem působí celkově harmonickým dojmem. Mladší zástavba je rozšířena v okrajových částech sídla v severní a jižní části, kde má uliční uspořádání. Specifický segment zástavby představuje jižní část sídla s luxusními novostavbami zcela městského charakteru. Obytná zástavba rodinných domů se nachází v menší enklávě severovýchodně při cestě do Solopisk. V blízkém okolí je rozšířena rovněž chatová zástavba.

Sídlo nemá zcela kompaktní urbanistickou strukturu, vyznačuje se však jednotou měřítka zástavby bez nevhodně vybočujících prvků. K tomuto působení napomáhá velmi hojná typologicky rozmanitá sídelní zeleň, vyplňující veřejný prostor, zahrady či proluky v zástavbě. Členitá vegetace rovněž formuje přechod sídla do volné krajiny (zejména severní a a západní okraj). Jižní okraj sídla lemují souvislý lesní porost.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajině scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plůžiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
ad 4.1: venkovská usedlost čp. 12 (číslo rejstříku 32911 / 2-2339)				
Ottův slovník naučný: ves v Čechách, hřtm. Smíchov, okr. Zbraslav, fara a pš. Dobřichovice; 57 d., 361 obyv. č. (1900), zámeček a lenní Zemanovský dvůr, mlýn. Za starodávna jmenovala se osada Uměklasy a připomíná se r. 1227.				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); preferovat západní níže položenou část sídla
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajině obrazu; vyloučit zásahy do lesních okrajů a hodnotné mimolesní krajnotvorné zeleně při okrajích sídla
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)

7.7	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu
7.8	Nerozšiřovat chatovou zástavbu

Obr. 2.2.313: Vonoklasy.

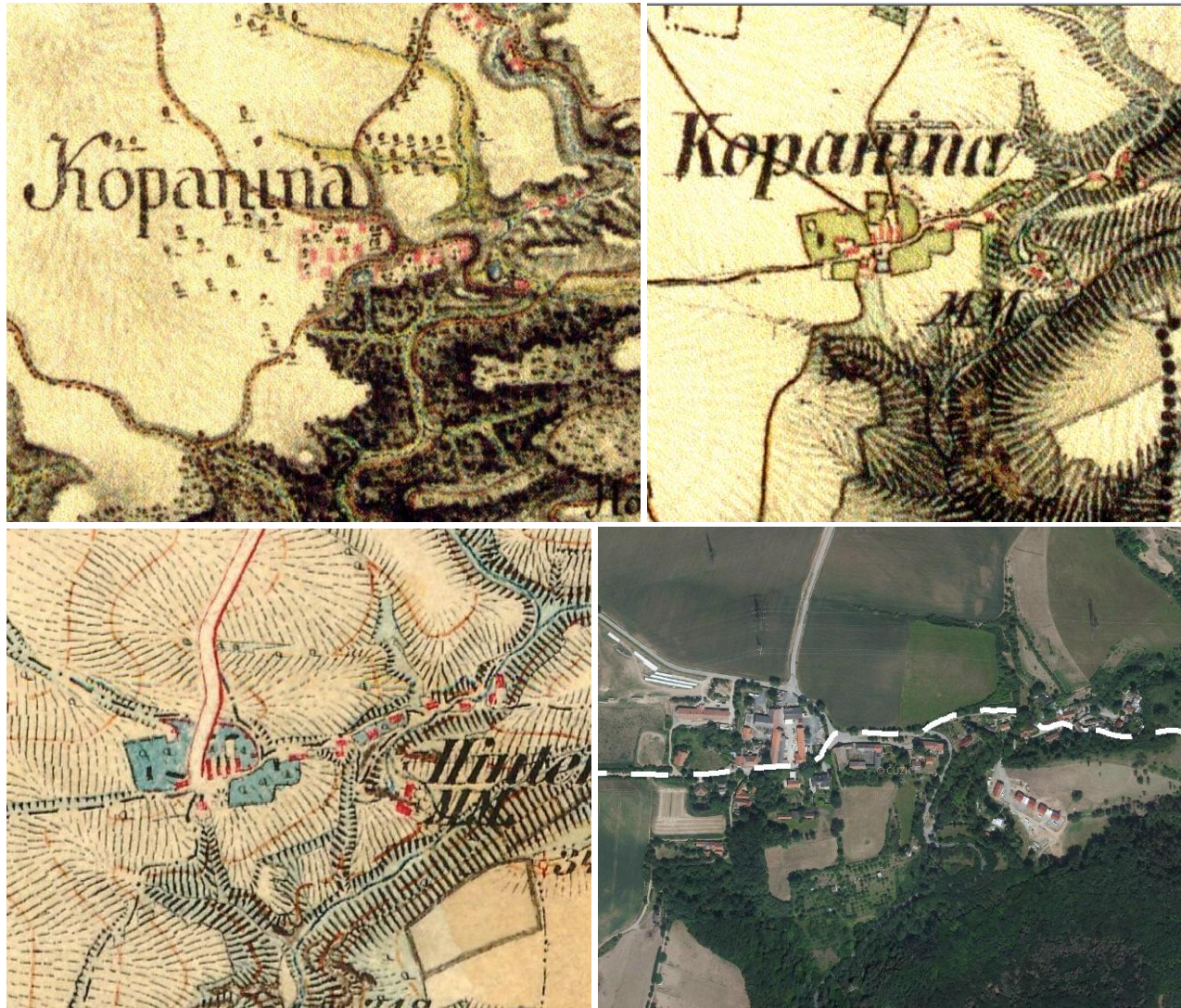
Obr. 2.2.314: kaple sv. Václava; vpravo zděná oblouková brána s výrazným barokním profilováním je důstojným prvkem orientovaným do návsi.

Obr. 2.2.315, 2.2.316: Vlevo hodnotná dvoupodlažní stavba půdorysně tvaru "L" s valbovou střechou. Kvalitního výrazu je dosaženo bílou nečleněnou fasádou pouze s profilovanou korunní římsou a kontrastními okny s mírně zaobleným horním zakončením; vpravo architektonicky vyhraněná moderní zástavba na speciálně vymezené obytné zóně. (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.43 Zadní Kopanina

OKR	C	první písemná zmínka	1418	obec	h.m.Praha
MKR	C.4	počet obyvatel/domů v r. 1869	181/24	okres	Praha
MKR – pásmo ochrany	B	počet obyvatel/domů v r. 2011	88/35	kraj	Praha
kategorie - sídlo	horní část (západ)		III		
	dolní část (východ)		II		

Obr. 2.2.317, 2.2.318, 2.2.319, 2.2.320: Zadní Kopanina. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Zadní Kopanina má západní část zástavby situovanou podél vrstevnicové komunikace na hraně jižního svahu. V dálkových pohledech se obec uplatňuje pouze od severozápadu. Dominují zde mohutné zděné statky s klasicistní nástavbou, podélně orientované. Velmi příznivě působí usedlost s vysokou vjezdovou branou a vysokou lípou před ní (čp. 5). V západní části byla hospodářská zástavba v nedávném období doplněna o nový provozní objekt protáhlého půdorysu, odpovídající výšky a s vhodným zastřešením. Zástavbu zde doplňují menší usedlosti i rodinná zástavba včetně novostaveb (typizovaných). Na jižní straně (do údolí) je západní část sídla oklopena bohatou přechodovou zelení, na severní či severozápadní straně je její výskyt nižší (doprovod podél cesty)

Niže položená (východní) část zástavby je situována v odlehle poloze v údolí Mlýnského potoka – bez vizuální vazby s okolím, čemuž napomáhá i souvislé zalesnění údolí. Zde stojí starší (často rekonstruované) podélně i štítově orientované usedlosti, jež byly doplněny výše do svahu mladší obytnou zástavbou respektující obvyklé měřítko.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb		2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny		5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění pluziny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X
Poznámky:			
Ottův slovník naučný:			
[Kopanina] Zadní čili Malá, ves t., hejt. a okr. Smíchov, fara Ořech, pš. Středokluky; 20 d., 151 ob. č. (1890), 3 mlýny.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky) – pouze v západní části sídla; zástavbu nerozsířovat do údolních svahů Mlýnského potoka a severně od průjezdní cesty
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obrazu; vyloučit zásahy do lesních porostů a hodnotné mimolesní krajinnotvorné zeleně v údolí Mlýnského potoka
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.321: Zadní Kopanina v pohledu ze silnice do Zmrzlíku (od severu)

Obr. 2.2.322, 2.2.323: Podélně orientovaná přízemní budova statku se sedlovou střechou v horní části sídla. Nejvýrazněji působí zděná brána se stupňovitým klenutím (vpravo) a dvojice sedlově zastřešených staveb má podobné hmoty i orientaci štítů. Výška je dána stísněnými terénními poměry v údolí (dolní část sídla).
(Foto vše: L. Klouda)

Sídla v OKR D

2.2.4.44 Bubovice

OKR	D	první písemná zmínka	1333	obec	Bubovice
MKR	D.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	299/39	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	401/136	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	jižní část		II		
	severní část		III		

Obr. 2.2.324, 2.2.325, 2.2.326, 2.2.327: Bubovice. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laborator geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Název obce **Bubovice** podle dostupných údajů značí ves lidí Bubových a pochází z citoslovce, kterým se straší děti, což bylo vlastně napodobení temného hrozivého zvuku. Prvně jsou uváděny roku 1333.

Bubovice jsou uváděny v roce 1850 jako obec v okrese Beroun, v letech 1869-1930 se uvádí jako obec v okrese Hořovice, v roce 1950 jako obec v okrese Beroun.

Sídlo se rozkládá ve svažitém k jihu orientovaném terénu v pramenné oblasti Bubovického potoka, při severní hranici CHKO. Vizualní uplatnění sídla nacházejícího se (na poměry CHKO) ve

vyšších polohách je omezeno blízkými lesními porosty či zvolna stoupajícím terémem (severovýchod). V současné době je celkový obraz sídla (urbanistická struktura i charakter zástavby) významně poznamenán novodobou zástavbou v severní části (vně hranic CHKO).

Starší část zástavby s částečně zachovalým výrazem původní hospodářské zástavby se nachází v jižní, níže položené části sídla – pod křižovatkou (s menší návší) s kapličkou (uvnitř hranic CHKO). Jedná se o přízemní i patrové, štítové i podélně orientované usedlosti. Směrem k okrajům přibývají mladší (poválečné) objekty či rekonstrukce. V jihozápadní části je podél cesty do Srbska rozšířena zástavba poválečných rodinných domů většího měřítka.

Dominantní prvek (starší) zástavby reprezentuje rozlehlý uzavřený statek (č.p. 21) v blízkosti centrálního prostoru (křižovatkou) s barokním průčelím vstupního objektu. V jeho blízkosti (při cestě do Srbska) byl v poválečném období postaven výrobní areál s výraznou vertikálou silážní věže.

Severně od hlavní průjezdní cesty stojí v izolované pozici torzo barokní kaple sv. Vojtěcha od Kryštofa Dientzenhofera z roku 1714. Severní část sídla tvoří novodobá zástavba velmi rozmanitého vzhledu (včetně hojných typizovaných domů). Měřítko objektů respektuje běžné zvyklosti, celkový výraz je však velmi nesourodý, což kromě jiného podporuje použití výrazných, sytých odstínů fasádních barev. Na východním okraji zástavby se pak v exponované poloze nachází provozované letiště se souborem provozních budov a účelovými vertikálními objekty.

Jižní okraj sídla má přímo vazbu na lesní porost. Jižní část sídla se vyznačuje bohatou zelení zahrad, hojný je její výskyt i v severní části (včetně volných prostranství). Severní část však postrádá přechodovou zeleň, hojnou (v rozmanitých formách) v ostatních částech sídla.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla

1	Dochovanost historické urbanistické struktury	
1.1	dochovaná výrazně	X
1.2	dochovaná částečně	
1.3	setřená částečně	X
1.4	setřená zcela	
2	Převažující charakter zástavby	
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby	
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X
2.4	převažující novodobý charakter	
2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	X
2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	X
2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb	
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech	
3.1	harmonický projev zástavby	X
3.2	disharmonický projev zástavby	
3.3	výrazný projev	
3.4	dílčí projev	X
3.5	slabý či minimální projev	
3.6	neuplatňuje se	
3.7	výrazná silueta zástavby	
3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP	
4.1	přítomny	X
4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury	
5.1	přítomny	
5.2	nepřítomny	X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plučiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny	
6.1	přítomny	
6.2	nepřítomny	X
Poznámky:		
ad 4.1: zřícenina kaple sv. Vojtěcha (číslo rejstříku 105803)		
Ottův slovník naučný:		

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); preferovat severní část sídla mimo CHKO Český kras; zástavbu nerozšiřovat v jihozápadní části (při cestě do Srbska)
7.2	Ponechat zříceninu kaple sv. Vojtěcha v izolované pozici (bez zastavění bezprostředního okolí)
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; nerozšiřovat zástavbu novodobých typizovaných objektů
7.4	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obrazu; vyloučit zásahy do lesních

	okrajů a hodnotné mimolesní krajinné zeleně v okrajových partiích sídla; popř. tuto zeleň doplnit
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.328: Bubovice – pohled od jihu.

Obr. 2.2.329, 2.2.330: Kaple se zvoničkou u křižovatky; vpravo průčelí statku s barokní fasádou zdobenou šambránami s bohatým štukovým dekorem. Jednoduchá brána je obdobně zvýrazněna supraportou bohatých tvarů. Barokní výraz venkovského zámečku podtrhuje užití falešného štítu nad krajní částí stavby.

Obr. 2.2.331, 2.2.332: Vlevo lineární budova s příčně přisazenou hospodářskou částí vhodně vytváří veřejný prostor. vpravo novodobá rodinná zástavba v severní části sídla. (Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.45 Kosoř

OKR	D	první písemná zmínka	1310	obec	Kosoř
MKR	D.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	392/55	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	943/274	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo		historická část sídla	II		
		mladší část sídla	III		

Obr. 2.2.333, 2.2.334, 2.2.335, 2.2.336: Kosoř. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Kosoř patřila ve 14. století dílem kapitole Vyšehradské a dílem ke klášteru Zbraslavskému. Byl zde vladyčí statek, z něhož pocházeli Kosořští z Kosoře. Později patřila celá Kosoř kapitole Vyšehradské.

Jedná se o sídlo se zástavbou rozptýlenou podél hrany podkovovité rokle. Střed obce, který je prolomen poměrně hlubokým údolním zářezem, si zachovává původní zástavbu zděnými staveními drobnějšího měřítka z 19. století. Charakteristickým znakem Kosoře jsou kamenné zidky a opěrné zdi kolem objektů v jejím centru. Barokní kaple sv. Anny pochází z roku 1722, opravovaná byla

v roce 1818. Hodnotná je barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 18. století. Zámeček je novodobý z roku 1893. I v jádrové části sídla prošel značný počet staveb rekonstrukcemi (dostavby, přístavby). V dálkových pohledech se uplatňuje panorama obce se zámečkem v popředí při pohledu od jihu. Okrajová část zástavby je rovněž viditelná v dálkových pohledech přes Radotínské údolí od Lochkova.

Plošně rozsáhlejší část dnes již zaujímá mladší zástavba pocházející z poválečného období z vysokým podílem rodinných domů z posledního období, aktuálně se nadále rozšiřující. Nejmladší zástavba upomíná na blízkost hlavního města – má příměstský charakter s prvky pro venkovský prostor netypickými, např. použité typy oplocení. V rámci novostaveb jsou hojně zastoupeny typizované rodinné domy.

Sídlo bez typické dominanty disponuje bohatou zelení zahrad i veřejného prostoru (okrasné dřeviny). Okraje sídla s nejmladší zástavbou (východ, severovýchod) se vyznačují zřetelným přechodem do volné krajiny. Z terénní sníženiny (Černé rokly), z jihu bezprostředně navazující na sídlo, lesní zeleň proniká až k samotné hranici zástavby. Skladový areál na západním okraji je směrem do volné krajiny vzrostlou zelení částečně cloněn.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla				
1	Dochovanost historické urbanistické struktury			
1.1	dochovaná výrazně		1.3	šetřená částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	šetřená zcela
2	Převažující charakter zástavby			
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech			
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP			
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury			
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny			
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny
Poznámky:				
ad 4.1:				
socha sv. Jana Nepomuckého, SZ od kaple sv. Anny (číslo rejstříku 100541)				
zemědělský dvůr zv. Kosořský, z toho jen: kaple sv. Anny (číslo rejstříku 22838 / 2-2263)				
Ottův slovník naučný:				
ves v Čechách, hejt. Smíchov, okr. Zbraslav, fara Třebotov, pš. Radotín; 58 d., 538 ob. č. (1890), kaple sv. Anny, 1tř. šk., 2 mlýny, lomy na červ. mramor a písek, cihelna a nadač. dvůr kapituly vyšehradské. Byl zde vladyčí statek, kolébka rodiny Kosořských z Kosoře.				

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Zachovat dominantní pozici zemědělského dvora (se zámečkem) v exponované pozici na jihozápadním okraji sídla
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby (proluky); preferovat severní část sídla – severně od ulice Štěrková; zástavbu nerozšiřovat za stávající okraj zastavěného území v západní a jihozápadní části sídla
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit výstavbu bytových domů; nerozšiřovat zástavbu typizovaných objektů
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit

7.5	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajině obrazu; vyloučit zásahy do lesních okrajů (jižní okraj sídla); v dílčích partiích na přechodu zástavby do volné krajiny tuto zeleň doplnit
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.337: Kosof.

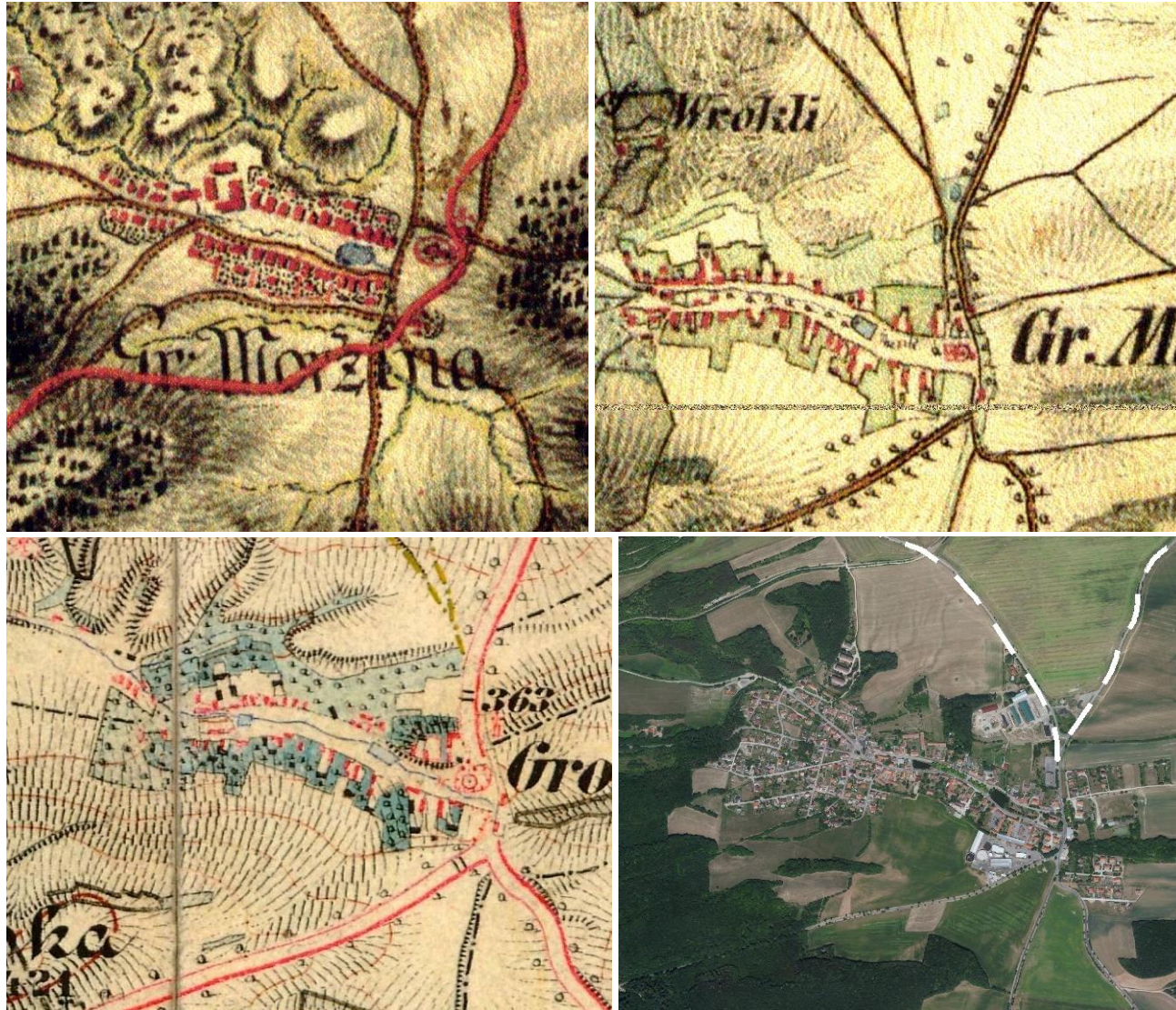
Obr. 2.2.338, 2.2.339: Komplex hospodářského dvora. Reprezentativní obytné průčelí (vpravo) s předstupujícím středním traktem je po stranách zvýrazněno barokní kaplí s profilovanou korunní římsou a na opačné straně sešikmeným nárožím s dominantní profilovanou atikou se zdobenou nikou.

Obr. 2.2.340, 2.2.341: Pítoreskní zástavba s výraznou členitou střechou v historické části sídla ; vpravo obytná zástavba mladšího data ve východní části sídla.
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.46 Mořina

OKR	D	první písemná zmínka	1338	obec	Mořina
MKR	D.1	počet obyvatel/domů v r. 1869	453/64	okres	Beroun
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	712/203	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo		historická část sídla (střed)	II		
		západní část sídla	III		
		východní část sídla	III		

Obr. 2.2.342, 2.2.343, 2.2.344, 2.2.345: Mořina. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy včetně vyznačení hranice CHKO. (Laborator geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Mořina, původně zvaná Mořiny, byla již před rokem 1359 farní vsí. V roce 1352 daroval Karel IV. Mořinu spolu s Mořinkou klášteru Emauzskému, v jehož držení byla do roku 1356. Roku 1359 vlastnil dvůr v Mořině malíř Karla IV. M. Wurmser a po jeho smrti malíř deskových obrazů Theodorik, bohatý pražský měšťan (1367). Fara neznámo kdy zanikla a původní gotický kostel sv. Stanislava, založený Karlem IV., byl barokně přestavěn v 18. století. Kostel je jednoduší, obdélného půdorysu, s trojboce zakončeným presbytářem a hranolovou věží se schodišťovým přístavkem. Kolem kostela je hřbitov s pilířovou bránou. Na západním okraji vesnice je opuštěný a poničený židovský hřbitov se starými náhrobními kameny.

Obec se rozkládá na návrší nad začínajícím údolím Budňanského potoka. Zástavba je pravidelně rozložena podél dlouhé a prostorné návsi s kostelem. Tvoří ji zděné statky, které jsou orientovány převážně podélně, z větší části prošly renovacemi. Místy se vyskytují vjezdové brány, větší část starší zástavby prošla renovacemi (často s příznivým působením). Na mírně svažité návsi se nachází dvě menší nádrže s drobným potůčkem pramenícím v její horní části. Markantním prvkem centrálního prostoru je zeleň, tvořená alejí kaštanů po obou březích vodoteče a parkově upravenou zelení pod kostelem. Hmotově výrazným prvkem zástavby je školní budova nad kostelem.

V západní části sídla byla starší zástavba usedlostí rozšířena o mladší domy – rodinnou zástavbu běžných proporcí. Podíl novostaveb (z nejmladšího období) je zde nízký. Nepříznivě zde působí bytové domy paralelně řazené na severním svahu.

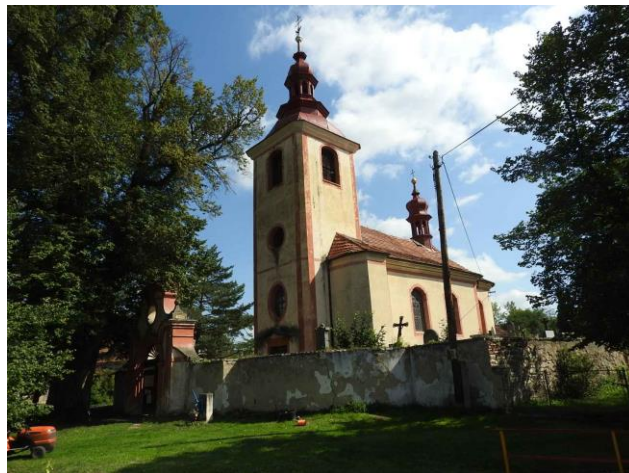
Méně plošně rozlehlá východní část zástavby (za průjezdní silnicí) je více diferencována, tvoří rovněž mladší zástavba rodinných domů včetně novostaveb z posledního období uměřeného výrazu. I zde působí nevhodně soubor bytových domů.

Sídlo si doposud zachovalo svoji urbanistickou hodnotu. K narušení krajinného rázu a okolí obce došlo v padesátých letech minulého století, kdy byl v blízkosti obce umístěn tábor nucených prací s těžebním a úpravárenským areálem a vznikla zde zástavba vícepatrovými bytovými domy – v severozápadní (již uvedeno výše) a v jihovýchodní nejvýše položené části zástavby. Nepříznivě ve výhledech z volné krajiny (vyšší poloh v okolí) působí výrobní areál při jižní straně sídla, popř. také provoz situovaný odděleně od zástavby na severu.

V několika dílčích partiích zástavba sídla navazuje na lesní zeleň. Bohatá zeleň se vyskytuje rovněž v intravilánu (zahrady, veřejný prostor). Nedostatek krycí zeleně lze pozorovat v okolí výrobního areálu v jižní části sídla.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřena částečně
1.2	dochovaná částečně	X	1.4 setřena zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkové vybočujících staveb
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby		3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluetě zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny	X	4.2 nepřítomny
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny	X	5.2 nepřítomny
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
Poznámky:			
ad 4.1:			
kostel sv. Stanislava (číslo rejstříku 46660 / 2-354) – s ohradní zdí a hřbitovní branou, původně gotický, barokně přestavěn v 18. století, úprava v roce 1900			
židovský hřbitov (číslo rejstříku 35849 / 2-355) – za vsí, zbytky márnice, nápisy z 18.-20. století			
zemědělský dvůr čp. 28, z toho jen: obytná budova (číslo rejstříku 37433 / 2-3357)			
Ottův slovník naučný:			
Mořina Vel., ves v Čechách, hejtm. Hořovice, okr. Beroun, fara Budňany, pš. Budňany Karlštejn; 66 d., 437 ob. č., 4n. (1890), fil. kostel sv. Stanislava (v XIV. stol. farní), 2ř. škola, mlýn, broušení drahokamů a manský dvorec Rublín. Šestnáct usedlostí tvořilo svobodný dvůr, náleževší ke druhé čtvrti svobodníků kraje berounského. [Mořiny] a Mořinky daroval Karel IV. nově založenému klášteru na Slovanech v Praze a dvůr zdejší daroval (1367) s některými pozemky Děřichovi z Prahy, který zhotovil tabulové obrazy ke kříž. kapli na hradě Karlštejně.			

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Zachovat stávající dominantní postavení kostela sv. Stanislava v rámci zástavby sídla; nesnižovat jeho uplatnění v pohledech z volné krajiny
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – proluky či okrajové partie sídla bez potenciálu narušení této struktury; preferovat východní a severovýchodní okraj sídla
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.4	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obrazu; vyloučit zásahy do lesních okrajů
7.5	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.6	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.7	Realizovat (doplňující) výsadby krycí zeleně podél výrobního areálu při jižním okraji sídla
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.346, 2.2.347: Kostel sv. Stanislava a horní část návsiho prostoru v okolí nádržky s bohatou vnitřní zelení.

Obr. 2.2.348: Přízemní stavba v horní části návsi s pravidelně uspořádanou řadou oken a vysokou valbovou střechou
Obr. 2.2.349: Nástavba patrového objektu v dolní části návsi je prováděna ohleduplně k původnímu výrazu; zachovává hierarchii výškového členění a vhodně užívá repliku zdobného štítu.

Obr. 2.2.349a, 2.2.349b, 2.2.349c: negativní dominanty bytových domů v severní části sídla
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.47 Třebotov

OKR	D	první písemná zmínka	1253	obec	Třebotov
MKR	D.2	počet obyvatel/domů v r. 1869	567/77	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	1090/342	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	starší zástavba sídla (v západní části)		II		
	mladší zástavba sídla		III		

Obr. 2.2.350, 2.2.351, 2.2.352, 2.2.353: Třebotov. Výřez mapy prvního vojenského mapování (1764-1768 a 1780-1783 /rektifikace/, měřítko 1: 28 800), druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1: 28 800), třetího vojenského mapování (1877-1880, měřítko 1 : 25 000) a současné ortofotomapy. (Laboratoř geoinformatiky UJEP, <http://oldmaps.geolab.cz>; <http://www.mapy.cz>)

Třebotov je zmiňován v roce 1361, kdy byl v držení Bavorův. Později byla ves rozdělena mezi Pražské měšťany. Farní vsí byl Třebotov již ve 14. století.

Jedno z plošně nejrozsáhlejších sídel v rámci CHKO, protažené v západovýchodním směru, zaujímá plochý reliéf Třebotovské pláně. Jižní okraj sídla vymezuje lesní komplex. Jihozápadní část sídla se zástavbou ve svažitém terénu se vizuálně uplatňuje v pohledech z cesty do Roblína. Severní okraj zástavby (její dílčí úseky) lze pozorovat z otevřených partií zemědělské krajiny Třebotovské plošiny – před mírným návrším oddělovajícím údolí Radotínského potoka (cesta od Chotče).

Sídlo bylo původně drobného měřítka, rozložené na mírném jižním svahu podél vrstevnicové komunikace se zámekem v jádru a novorománským kostelem sv. Martina z let 1866 – 67. Kostel byl postaven na místě staršího, zbořeného v roce 1865. V obci je židovský hřbitov založený v roce

1760 s nejstaršími náhrobky z konce 18. století. Ve 20. století Třebotov několikanásobně vzrostl. Zástavbu, která přerůstá až do lesoparkové plochy, tvoří převážně domy tzv. městského typu.

Starší část zástavby se rozkládá v západní části sídla, kde se kromě dominant zámku (tvrze) s menším parkem a vodní nádrží a kostela, nachází starší hospodářská zástavba. Jedná se o patrové i přízemní stavby, nezřídka po rekonstrukcích. Tento segment, doplněný o mladší poválečnou zástavbu, dnes již tvoří pouze menší část sídla.

Větší část zástavby Třebotova pochází z druhé poloviny 20. století. Zřetelným dělítkem či osou sídla je průjezdní komunikace (ulice Hlavní). Jižně od této osy stoupá vilová zástavba do lesního komplexu, zejména v západní části nad historickým jádrem sídla. Větev rodinných domů vystupuje k jihu do svahu rovněž ve střední části sídla. Nejmladší blok rodinných domů pak byl postaven v posledním období na východním a severozápadním konci sídla, rozšiřovat se počnají rovněž na jeho jihozápadním okraji.

Zástavba severně od průjezdní cesty, situovaná rovněž v mírném svahu, se vyznačuje rozmanitější typologií. Vedle převažující rodinné zástavby z poválečného období včetně novostaveb (výše ve svahu) zde stojí řadové domy, třípodlažní bytovka a v jejím sousedství budovy školního areálu. Zástavbu na západním konci uzavírá výrobní areál se skladovými objekty lokalizovaný ve vyvýšené poloze.

Kromě uvedené lesní zeleně ohraničující sídlo na jižní straně se hojnou zelení vyznačuje i intravilán, kromě zahrad zejména v okolí zámku. Zřetelně do volné krajiny sídlo přechází na severní straně.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla					
1	Dochovanost historické urbanistické struktury				
1.1	dochovaná výrazně		1.3	setřena částečně	X
1.2	dochovaná částečně	X	1.4	setřena zcela	
2	Převažující charakter zástavby				
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5	výrazně různorodý charakter novodobé zást.	X
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz	X	2.6	zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást.	
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7	zástavba se stavbami cizorodého měřítka	
2.4	převažující novodobý charakter		2.8	zástavba bez měřítkové vybočujících staveb	X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech				
3.1	harmonický projev zástavby	X	3.5	slabý či minimální projev	
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6	neuplatňuje se	
3.3	výrazný projev		3.7	výrazná silueta zástavby	
3.4	dílčí projev	X	3.8	kulturní dominanta v siluetě zástavby	
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP				
4.1	přítomny	X	4.2	nepřítomny	
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury				
5.1	přítomny	X	5.2	nepřítomny	
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny				
6.1	přítomny		6.2	nepřítomny	X
Poznámky:					
ad 4.1: tvrz čp. 1 (číslo rejstříku 40882 / 2-2324) – čtyřkřídlá kolem obdélného dvora, barokní					
ad 5.1: kostel sv. Martina – novorománský z let 1866-1867 na místě staršího kostela					
Ottův slovník naučný:					
far. ves v Čechách, hejtm. Smíchov, okr. Zbraslav, pš. Radotín; 82 d., 661 obyv. č. (1900), kostel sv. Martina (uvádí se již r. 1352 jako far.), 4tř. šk., 3 mlýny a nedaleko kamen. lomy. R. 1865 zbořen starý kostel a vystavěn nový. V [Třebotov]-ě stávala tvrz, která příslušela manstvím ke hradu Karlšteínu.					

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR	
7.1	Zachovat stávající dominantní postavení kostela sv. Martina v rámci zástavby sídla
7.2	Novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – pouze proluky či jednotlivé plochy pouze v rozsahu, vedoucím k zarovnání okrajů zástavby bez potenciálu narušení této struktury
7.3	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); nerozšiřovat zástavbu bytových domů
7.4	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.5	Zachovat hojnou zeleň spoluformující příznivý projev sídla v krajinném obrazu; vyloučit zásahy do lesních okrajů
7.6	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.7	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb (přístavby narušující hmotu a půdorys především starší obytné zástavby)
7.8	Uplatňovat důslednou ochranu přítomných kulturně-historických dominant, památkově chráněných objektů a dalších staveb dochovaného historického výrazu

Obr. 2.2.354, 2.2.355: Kostel sv. Martina v západní části sídla; vpravo vstupní průčelí Třebotovské tvrze (historické jádro sídla).

Obr. 2.2.356, 2.2.356a: Kompaktní nárožní dům s valbovou střechou a vystupující mansardou s polovalbovým zastřešením. K příznivému dojmu přispívá barevné zvýraznění okenních šambrán a horizontální členění patrovou římsou. Typická uliční zástavba sídla

Obr. 2.2.357, 2.2.357a: Podélně orientovaný dvoupodlažní dům při průjezdní cestě se zvýrazněným průčelím pomocí trojúhelného štítu. Výrazně se uplatňuje vegetační krytí části fasád (dnes restaurační zařízení). Zástavba u uplatněným vegetačním krytem
(Foto vše: L. Klouda)

2.2.4.48 Na Pískách

OKR	D	první písemná zmínka	-	obec	Černošice, Třebotov, Kosoř
MKR	D.2/D.3	počet obyvatel/domů v r. 1869	-	okres	Praha-západ
MKR – pásmo ochrany	C	počet obyvatel/domů v r. 2011	-	kraj	Středočeský
kategorie – sídlo	III				

Obr. 2.2.358, 2.2.359: Beroun (u nemocnice). Výřez mapy druhého vojenského mapování (1836-1852, měřítko 1:28 800) a současné ortofotomapy (včetně vyznačení hranice CHKO).

Na Pískách reprezentuje samostatnou menší enklávu většinou rodinné zástavby nacházející se nad okrajovými svahy Českého krasu východně od Třebotova. Zástavbu tvoří dvě enklávy rodinných domů pocházejících z 20. století, převážně jeho druhé poloviny, oddělené pískovnou. Měřítko zástavby odpovídá běžným zvyklostem.

V oddělené pozici západně od sídla byl v roce 2003 uveden do provozu jezdecký areál, čítající několik objektů uměřeného výrazu.

Rodinná zástavba se vyznačuje bohatou zelení zahrad. Jezdecký areál zeleň prakticky zcela postrádá. V blízkosti sídla jsou v lesním porostu rozšířeny v hojném počtu chaty.

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky sídla			
1	Dochovanost historické urbanistické struktury		
1.1	dochovaná výrazně		1.3 setřená částečně
1.2	dochovaná částečně		1.4 setřená zcela
2	Převažující charakter zástavby		
2.1	dochovaný tradiční výraz zástavby		2.5 výrazně různorodý charakter novodobé zást.
2.2	částečně dochovaný tradiční výraz		2.6 zřetelně stejnorodý charakter novodobé zást
2.3	velký podíl přestaveb a novostaveb	X	2.7 zástavba se stavbami cizorodého měřítka
2.4	převažující novodobý charakter		2.8 zástavba bez měřítkově vybočujících staveb
			X
3	Vizuální projev zástavby v krajinné scéně a v krajinných panoramatech		
3.1	harmonický projev zástavby		3.5 slabý či minimální projev
3.2	disharmonický projev zástavby		3.6 neuplatňuje se
3.3	výrazný projev		3.7 výrazná silueta zástavby
3.4	dílčí projev	X	3.8 kulturní dominanta v siluete zástavby
4	Přítomnost památkově chráněných objektů a území (rezervace či zóny) vč. navrhovaných a OP		
4.1	přítomny		4.2 nepřítomny
			X
5	Přítomnost architektonicky cenných staveb a objektů lidové architektury		
5.1	přítomny		5.2 nepřítomny
			X
6	Přítomnost dochovaných stop členění plužiny, tradičního hospodaření, kultivace či exploatace krajiny		
6.1	přítomny		6.2 nepřítomny
			X

Poznámky:

Podmínky ochrany KR a doplňující doporučení k ochraně KR

7.1	Málo početnou novou obytnou výstavbu situovat ve vazbě na strukturu stávající zástavby – v západním segmentu sídla
7.2	Při realizaci nové výstavby dbát základních architektonických pravidel či forem venkovské zástavby – sedlová střecha s možným zvalbením, obdélný půdorys, podlažnost ad. (viz kap. 2.2.3.4); vyloučit zástavbu bytových domů
7.3	Novou zástavbu vystupující měřítkem nad stávající objekty na území sídla vyloučit
7.4	Novou zástavbu vhodně koncipovat s ohledem na přechod do nezastavěného území – doplnit o diferencované výsadby stanovištně odpovídající zeleně
7.5	Bránit nevhodným architektonickým zásahům u obytných staveb
7.6	Neozširovat chatovou zástavbu

Obr. 2.2.360: Obytná zástavba sídla (západní okraj) bez výraznějších urbanistických či krajinářských hodnot. (Foto: L. Klouda)

Obr. 2.2.361: Jezdecký areál v západní části sídla. (Foto: L. Klouda)

2.2.5 Identifikace hodnot a znaků kult. a hist. charakteristiky

2.2.5.1 Indikátory hodnot kulturní a historické charakteristiky

Přítomnost znaků kulturní a historické charakteristiky je indikována přítomností či nepřítomností standardizovaných indikátorů vyplývajících ze zákona č. 20/1987 o státní památkové péči.

B.1	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
B.1.1	Přítomnost národní kult. památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)	X	
B.1.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
B.1.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
B.1.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)	X	
B.1.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	

2.2.5.2 Hlavní znaky kulturní a historické charakteristiky

Stopy pravěkého osídlení. Nejstarší doklady o přítomnosti člověka v tomto kraji jsou staré již 1,5 milionu let a byly nalezeny těsně za hranicí CHKO v Berouně-Závodí. Tím začala dlouhá a od 5. tisíciletí nepřetržitá přítomnost lidí v tomto prostoru, neboť o osídlení Českého krasu v paleolitu a v pozdějších dobách byl zájem pro dostatek jeskyní a dutin. Člověk začal využívat bohatosti zdejší krajiny pro lov, sběračství a od mladší doby kamenné navíc ještě pro pastevectví a zemědělství. Nálezy dokazují, že krajina byla osídlena zemědělskými osadníky, i když hustota osídlení kolísala. Z hlediska archeologického jde o desítky lokalit s celorepublikovým nebo i evropským významem. Specifikem tohoto prostoru je využívání jeskyní v různých obdobích od paleolitu až po středověk.

Větší počet nálezů stop po člověku neandrtálském jsou staré 250 až 40 tisíc let (Tmaň, Chlupáčov, sluj u Koněprus, jeskyně Ve vrstech na Kotýzu, Turské maštale pod Tetínem, Sloupová jeskyně u Srbska, jeskyně Na průchodě u Svatého Jana pod Skalou). Z období pozdní doby bronzové a starší doby železné pocházejí hradiště u Tetína, u Hostimi nad lomem Alkazar, u Svatého Jana pod Skalou, nad Tomáškovým lomem u Korna či na Kotýzu nebo neopevňená sídliště knovízské kultury u Koněprus, Všeradic či Korna.

Historická struktura osídlení. S rozvojem a změnami ve společnosti začalo docházet k čím dál většímu ovlivňování vývoje přírody a krajiny. V obdobích, kdy byla budována hradiště a rozšířila se výroba kovů, především bronzu a později také železa, docházelo k postupnému, od střední doby bronzové po časný latén k prudkému, odlesňování. Otevřené bezlesé plochy byly využívány k chovu ovcí a koz, zakládání dalších osad a polí. Zemědělské osídlení setrvalo v různé hustotě až do příchodu Slovanů, kteří území kolonizovali natrvalo. V prvních stoletích našeho letopočtu osídlení z dosud neobjasněných důvodů dočasně ustoupilo. Hustota osídlení v oblasti opět vzrostla v 7. až 9. století po příchodu Slovanů. Byla obnovena původní pravěká hradiště u Tetína a u Hostimi, slovanská sídliště a pohřebiště jsou doložena i z Vlenců, Bělče či dnešního Karlštejna.

Další doklady osídlení území jsou uvnitř historických jader obcí, kdy písemné zmínky o nich pocházejí převážně z 11. a 12. století. Ve středověku pak má počátek většina zdejších obcí a sídlišť. Často vznikala na místech či poblíž míst mnohem starších osad.

Stávající ráz venkova v oblasti byl utvářen od konce 19. století a zobrazuje dva hlavní způsoby obživy, zemědělství a právě těžbu vápenců. Na vhodných místech podél vodních toků byly zakládány mlýny. Vznikala účelová zástavba vesnických statků a stavení včetně komplexu hospodářských budov a naopak menších domků, kde bydleli pracovníci v lomech, v blízkosti

Berouna (Tetín) též dělníci z průmyslových závodů, v obcích, kde se nacházel velkostatek, též zemědělských dělníků (Bykoš, Liteň). Dnešní silniční síť byla zhruba dokončena za první republiky.

Místa spojená s počátky české státnosti – duchovní význam místa. Karlštejnsko je oblast, která stála u počátků naší státnosti. Na počátku historické doby patřilo zalesněné a málo osídlené území k rozsáhlé lovecké oblasti českých knížat.

Jedním z jeho správních středisek byl přemyslovský hrad Tetín, ze kterého se dochovaly do dnešní doby jen pozdější kostely uprostřed bývalého valového opevnění. Počátky Tetína jsou v pověstech spojovány už s Krokovou dcerou Tetou. Pojí se s pobytem svaté Ludmily a jejího vnuka svatého Václava, jehož zde údajně po krátký čas vychovávala. V roce 921 však Ludmilina snacha Drahomíra najala vrahy a ti Ludmilu na Tetíně zavraždili. Svatá Ludmila je první světicí udávanou ve spojitosti s Přemyslovci. Vzhledem k Ludmile můžeme Tetín považovat za jedno z míst pobytu prvních křesťanů v Čechách a jeden z kořenů české historie, vzhledem ke svatému Václavovi bývá někdy spojován s počátky české státnosti. V 11. a 12. století byl Tetín významným společenským centrem a sídlem správců podbrdského kraje, tzv. Tetínského župy. Postupně pak jeho funkci ve 13. století převzal hrad Nižbor.

Další historicky významnou lokalitou je vrcholně gotický hrad Karlštejn založený v roce 1348 králem a římským císařem Karlem IV. jako místo pro uložení královských pokladů, sbírek svatých relikvií a říšských korunovačních klenotů. Karlštejn svým významem daleko přesáhl nejen hranice Českého krasu, ale i celého království a na dlouhou dobu se stal hlavním centrem širokého okolí.

Z historického hlediska patří v oblasti do trojice nejvýznamnějších míst vedle Karlštejna a starobylého Tetína Svatý Jan pod Skalou. Začátky dějin Sv. Jana sahají do druhé poloviny 9. století. Na říčce Loděnici byla tehdy pouze jeskyně, v níž za časů Bořivoje a svaté Ludmily žil poustevník sv. Ivan, jak zaznamenala zřejmě nejstarší známá staroslověnská legenda v Čechách „O pustyní Ivaně“, sepsaná hlaholicí na přelomu 9. a 10. století. V místě jeskyně vznikla křesťanská svatyně, při které se v 11. století objevila kaple zasvěcená sv. Janu Křtiteli. V roce 1517 bylo ve Svatém Janu pod Skalou zřízeno benediktinské opatství jako náhrada za zničení Ostrovského kláštera husity.

Těžba vápence – tradiční způsob exploatace krajiny. Na konci 19. století se zde začala rychle rozvíjet těžba vápence, která se výrazně podepsala na dnešní podobě oblasti. Vápenec zde byl těžen již ve středověku. Již v 16. století zde bylo páleno vápno v pecích. Větší rozsah těžby pak započal koncem 19. století, a to v souvislosti s rozvojem cukrovarnictví, železářství (Králov Dvůr) a stavebnictví. Kromě aktivních lomů se v oblasti nachází značné množství opuštěných lomů a starých důlních děl (Velká Amerika a Mexiko u Mořiny, Malá Amerika, Liščírna, Modlitebna, Jižní kříž, Želva, Paraple, lom Na Chlumu u Srbska, lom Homolák u Suchomast, lomy Alkazar, Tomáškův lom a Petzoldův lom podél Berounky, lomy pod Zlatým koněm, lom Na Kobyle), které mohou sloužit jako příklady postupné ekologické sukcese a návratu těchto lokalit do přírodně blízkého stavu. Kromě vápence byl na několika místech těžen jako stavební kámen diabas a písek (u Srbska či Bělče).

		klasifikace znaků	
		dle významu	dle ceny
B.2	Obecné znaky a hodnoty přírodní charakteristiky KR	XXX zásadní XX spolupůjící X doplňující	XXX jedinečný XX význačný X běžný
B.2.1	Přítomnost cenné architektury a souborů (hrady, zříceniny, kostely...)	XX	XXX
B.2.2	Přítomnost kulturní dominanty (Karlštejn, Tetín, Sv. Jan pod Skalou, Choteč...)	XX	XXX
B.2.3	Přítomnost archeologických stop (hradiště, jeskyně)	XX	XXX
B.2.4	Přítomnost artefaktů technické činnosti a exploatace krajiny (váp. lomy, mlýny)	XXX	XX
B.2.5	Přítomnost míst kulturně-historického významu (Tetín, Karlštejn, Sv. Jan p. Sk.)	XXX	XXX
B.2.6	Přítomnost sídel s dochovanou urbanistickou strukturou (kompaktní jádra vsí)	X	X
B.2.7	Přítomnost objektů lidové arch., typických forem, hmot a měřítek (Mořinka...)	X	X

B.2.8	Přítomnost dochované struktury krajiny (pole, lesy, lomy)	XX	X
B.2.9	Přítomnost dochované cestní sítě (osnovy krajiny), železnice	X	X
B.2.10	Přítomnost drobné sakrální arch. (kaple, zvoničky, sochy...)	X	X
B.2.11	Přítomnost dochované struktury osídlení, historických (středověkých) sídel	X	X
B.2.12	Přítomnost tradičních způsobů hospodaření (vinice na Karlštejně)	X	X

Obr. 2.2.362: Struktura krajiny na levém břehu Berounky. (Foto: Ivan Vorel)

2.3 Prostorové vztahy, estetické hodnoty, harmonické měřítko a vztahy

2.3.1 Úvod

Stejně jako se v krajině vizuálně projevují jednotlivé prvky, projevuje se navenek i celková struktura krajinných složek – přírodních a civilizačních. Ať definujeme krajinu jakkoliv, vnějším projevem její vnitřní struktury je krajinný obraz. I když má krajinný obraz význam především vizuální, je ve skutečnosti vnímán senzuačně, resp. multisenzuačně – vícesmyslově.

Pro úvahy o krajinném rázu je vnější výraz krajiny – krajinný obraz – základní kategorií a to proto, že krajinný ráz je ve smyslu zákona z velké části kategorií vizuální. Znak krajinného rázu má stránku obsahovou a stránku vizuální. Přítomnost přírodních, kulturních a historických hodnot je sice důležitá z hlediska významu, cennosti a vzácnosti, avšak pro charakter krajiny se stává důležitou zejména tehdy, pokud se projevuje vizuálně.

2.3.2 Pojmy analýzy krajinné scény

2.3.2.1 Krajinná scéna

Obraz krajiny je pojmem obecným, vyjadřujícím senzuační projev vnitřní struktury krajiny. Různé části - místa a prostory v krajině - se navenek odlišují rozdílně, rozdílná je jejich krajinná scéna. Oproti obecnému pojmu „obraz krajiny“ se pojmu „krajinná scéna“ používá při vyjádření obrazu určité krajiny – místa nebo prostoru v určitém čase. Dílčí části krajinné scény, u kterých je záběr vnímání nějakým způsobem usměrněn, ohraničen nebo rámován, jsou označovány jako krajinné scenerie. Scenerie mohou být důležité pro vyjádření a popsání výjimečných estetických hodnot krajiny.

2.3.2.2 Estetická hodnota krajiny

Klíčovým pojmem hodnocení kvalit krajiny a identifikace znaků a hodnot krajinného rázu je pojem estetické hodnoty krajiny. Ve volné krajině s převládajícím přírodním charakterem, v záměrně kultivované krajině i v parku můžeme najít místa, prostory, pohledy, výhledy a scenerie, kde většina návštěvníků pocítí příjemný pocit zájmu, potěšení, okouzlení, či překvapení. Emocionální zážitek může být provázen vybavením si různých souvislostí, obdobných zážitků i racionálním zhodnocením vnímaných jevů. V průběhu prožitku vzniká vědomí estetické hodnoty pozorované (vícesmyslově vnímané) krajiny. Závisí samozřejmě na návštěvníkovi samém, jak silný je to pocit, jakými dalšími pocity, myšlenkami a asociacemi je provázen.

Estetická hodnota krajiny se projevuje ve smyslových vjemech pozorovatele, který krajinu vnímá jako prostor (prostorovou scénu) všemi smysly. Tyto vjemy odrážejí tzv. emocionální hodnoty krajiny a vyvolávají určité duševní pocity jako je uklidnění, vyrovnání nebo naopak neklid, překvapení, úžas.

Estetické hodnoty krajiny jsou však tvořeny nejenom hodnotami emocionálními, ale také hodnotami obsahovými. Právě obsahové hodnoty jsou pro vnímání a hodnocení krajiny velmi specifické. Běžný názor na estetiku krajiny tkívá v kráse přírodních prvků a scenerií je třeba doplnit o vnímání a racionální hodnocení užitečnosti a potřeby určitých prvků či struktur v krajině. U staveb a technických zařízení může tímto vnímáním spolu s estetikou funkčních technických tvarů vznikat vědomí estetické hodnoty. V přírodě si však vnímavý pozorovatel může uvědomovat a prožívat pocit sepjetí s přírodou a závislosti na přírodě. Samota, vjemy působící na všechny smysly, vliv počasí nebo ročního období vytváří působivý rámec, ve kterém člověk oceňuje bohatství forem, tvarů a barev přírody, její proměnlivost a zákonitost jejího života. Tomu odpovídají některé rysy

krajinné scény, které jsou zpravidla pokaždé považovány za znaky estetické hodnoty. Jsou to např. neobvyklost, cennost a zachovalost přírodní nebo přírodě blízké scenerie, pocit zdravé harmonické a obyvatelné krajiny, výraznost, „převaha“ přírodních složek, krása a účelnost hospodářských úprav a kultivace krajiny.

Dějiny kultivace krajiny ukazují, že pohled na estetické hodnoty přírody se vyvíjel a měnil s vývojem poznání, filosofie, idejí a kultury. Estetická hodnota krajiny byla vždy chápána v závislosti na estetické normě. Estetická norma je určitým filtrem, který v určité době, v určité zeměpisné šířce a délce, v určitém kulturním prostředí ovlivňuje způsob estetického vnímání, cítění a prožívání. Estetická norma je závislá na celé škále společenských vlivů. Estetickou normu pohledu na krajinu v naší době, v našich geografických a kulturních podmínkách ovlivňuje vědomí nutnosti zachování přírody a jejích přirozených hodnot. Estetickým se stává to, co je pro přírodu a její procesy přirozené a to, co k její přirozenosti patří.

Z hlediska hodnocení rázu krajiny chápeme estetickou hodnotu ve dvou rovinách - jakožto výsledek emocionálního a hodnotícího prožitku a jako projev přítomnosti určitých specifických jevů, znaků a hodnot krajiny. Vznik estetických hodnot krajiny je přitom závislý na subjektivních vlastnostech uživatele nebo pozorovatele (subjektu) - např. pozorovatel jako hospodář nebo návštěvník v krajině - a dále pak na objektivních okolnostech pozorování a vnímání. Těmito objektivními okolnostmi rozumíme za prvé fyzický vztah subjektu a objektu – vnímání v pohybu, vnímání z určitého místa, význam denní doby, význam roční doby – a za druhé objektivní vlastnosti krajiny (objektu). Těmito objektivními, identifikovatelnými a popsitelnými vlastnostmi jsou konfigurace a charakter prvků krajinné scény, prostorová skladba a rozlišitelnost a jedinečnost krajinné scény.

2.3.2.3 Prvky a struktury krajinné scény

Krajinná scéna je tvořena množstvím hmotných a vizuálně se projevujících prvků. Tyto prvky mohou mít přírodní či antropogenní povahu. Přítomností prvků a jejich struktur vznikají určité vizuální jevy, které mohou představovat podstatné znaky krajinného rázu. Analýza krajinné scény pracuje se zobecněním prvků a struktur do několika skupin, tak jak je to obdobné v architektonické, urbanistické a krajinářské kompozici.

Krajinnou scénu charakterizuje přítomnost takových prvků a jejich struktur, jakými jsou body a bodové struktury, linie a liniové struktury, plochy a plošné struktury, texturní a barevné struktury a prostory a prostorové struktury.

2.3.3 Znaky a hodnoty prostorové skladby

Vlastnostmi prostorů a jejich skladbou vznikají určité jevy, které mohou být zobecněny ve znaky prostorové skladby. Jedná se o způsob a čitelnost vymezení prostoru, formy prostorů, rozměry, otevřenost a uzavřenost, měřítko, vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů a konfiguraci prvků krajinné scény.

Prostorové uspořádání a vlastní charakter prvků krajiny ovšem ještě nepopisuje všechny jedinečné vlastnosti krajiny nebo krajinného prostoru. Jsou zde ještě jevy a vlastnosti nejenom neměřitelné, ale také na první pohled těžko pozorovatelné. Je to kulturní význam a tradice místa, které dávají krajině v očích návštěvníka zvláštní hodnotu. Může vzniknout charakter jedinečnosti, neopakovatelnosti dojmu z určitého krajinného prostoru. Tyto hodnoty dávají vzniknout vztahu návštěvníka nebo pozorovatele k určitému místu, jeho subjektivnímu, emotivnímu vztahu, identifikaci s konkrétním prostředím.

Oblast Českého krasu vůči okolním oblastem vytváří neobyčejně svérázný segment krajiny s typickou terénní morfologií a charakterem terénních prvků, která určujícím způsobem podmiňuje ráz krajiny. Jedná se především o kaňon Berounky mezi Berounem a Srbskem. Profil kaňonu Berounky s terénními terasami dává krajině dramatický charakter a větší měřítko, umožňující

dokonce delší pohledy ve směru toku. Charakter krajiny je dán dalšími jevy a hodnotami chráněnými v rámci CHKO i maloplošných ZCHÚ. Jedná se o jevy významné geologicky a geomorfologicky, paleontologicky i archeologicky a biologicky. Vyskytují se zde jak krasové jevy, zejména jeskyně, tak i soubor ekosystémů přirozených skalních, stepních, lesostepních i lesních společenstev s význačnými rostlinnými a živočišnými druhy. V sevřených údolích Berounky a přítoků, v dílčích scenériích a v interiérech lesních porostů vynikají velmi specifické znaky krajiny.

Estetické hodnoty vycházejí ze souladu členitého terénu, bohaté vegetační složky a harmonického měřítka a vztahů v krajině. Estetické hodnoty krajiny se v koridoru řeky vytrácejí směrem k Berounu kde jsou degradovány trasami vzdušných vedení VN a viditelnou zástavbou okraje města. V údolí řeky vynikají kulturní dominanty Karlštejna a Tetína, které spoluvytvářejí jedinečné scenerie krajiny. Významným aspektem krajinného rázu jsou panoramatické pohledy, otevírající se z okrajů skalnatých srázů kaňonu Berounky a to z obou břehů, resp. z terénních hran zářezu údolí, rovněž pak z vyšších poloh pravobřežních výšin (Bacín 498,9 m n.m., Mramor 470,0 m n.m., Damil 396,0 m n.m., Zlatý kůň). V kontrastu s dramatickými skalními partiemi údolí jsou velmi harmonické levobřežní polohy se souvislými lesními porosty ukrývajícími přírodě blízké partie a romantické až bizarní scenerie vytěžených lomů. Pravý břeh se vyznačuje výrazným terénem s dominantními výšinami spoluvytvářejícími dynamický terén s lesními porosty NPR Koda a s rozčleněnou zemědělskou krajinou s kompaktními zemědělskými obcemi a s lesními porosty na výšinách. Západním směrem členitosti krajiny ubývá a vůči Hořovické pahorkatině je ohraničena výraznými terénními předěly.

Oblast tvoří specifické nad ostatní území vyvýšené území svými okraji uplatňujícími se zejména v navazujících sníženinách.

V poslední třetině holocénu vznikaly na skalnatých svazích údolí a kopců pastevní krajiny s charakteristickým jalovcem, které se místy v Českém krasu dochovaly dodnes. Jedná se o specifickou pravěkou přírodní památku, která by měla být zachována. Území se vyznačuje nadměrnou bohatostí přírodní historie a historie obývání s četnými archeologickými nálezy, zkamenělinami a stratigrafickými profily světového významu.

		klasifikace znaků	
		dle významu	dle cennosti
C.2	Znaky estetických hodnot vč. harmonického měřítka a vztahů v krajině	XXX zásadní XX spoluručující X doplňující	XXX jedinečný XX význačný X běžný
C.2.1	Čitelná prostorová skladba krajiny a rozčlenění do rozdílných, vzájemně souvisejících segmentů	XX	XX
C.2.2	Zřetelné vymezení prostorů údolí terénními horizonty a hranami	XX	XX
C.2.3	Zřetelné vymezení oblastí geomorfologickými hranicemi viditelnými v krajině v podobě terénních předělů a srázů	XX	XX
C.2.4	Uplatnění výrazných terénních prvků, skalních stěn, skalních výchozů a vytěžených lomů.	XXX	XXX
C.2.5	Výrazné kulturní dominanty (Karlštejn, Tetín...)	XX	XXX
C.2.6	Dynamický terén západní části s velmi členitou prostorovou strukturou střídající lesní porosty na terénních výšinách a propojené enklávy zemědělské krajiny	XX	XX
C.2.7	Uzavřenost a drobnější měřítko prostorů v lesních partiích	X	XX
C.2.8	Harmonické měřítko některých segmentů zemědělské krajiny	X	XX
C.2.9	Přírodě blízký charakter některých lesních partií údolí vodotečí	XX	XXX
C.2.10	Výrazné architektonické hodnoty lidové architektury a urbanistické skladby některých obcí	XX	XXX
C.2.11	Velmi přeměněné formy a struktura zástavby některých obcí	XX	XX
C.2.12	Nesourodost rekreační zástavby v tradičních rekreačních oblastech (Třebaň – Srbsko)	XX	X

Obr. 2.3.1: Krajina u Hostimí. (Foto: Ivan Vorel)

Obr. 2.3.3: Harmonická kulturní krajina uvnitř CHKO. (Foto: Ivan Vorel)

Obr. 2.3.2: Niva Berounky u Tetína. (Foto: Ivan Vorel)

Obr. 2.3.4: Berounka pod Tetínem. (Foto: Ivan Vorel)